

**ГРЕГ МОРТЕНСЪН, ДЕЙВИД
ОЛИВЪР РЕЛИН
ТРИ ЧАШИ ЧАЙ**

Превод от английски: Светлозара Лесева, 2010

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

В ОРБИТАТА НА ГОСПОДИН МОРТЕНСЪН

Малката червена лампичка мигаше вече от пет минути, преди Бангу да ѝ обърне внимание.

— Разходомерите на тези стари машини са пословично ненадеждни — заяви генерал-майор Бангу, един от най-опитните пилоти на хеликоптер в Пакистан, и почука по индикатора.

Зачудих се дали не го казва, за да ме успокои.

Пътувах на съседната седалка, взрян през предното стъкло на „Алует“-а от Виетнамската война. На около 600 метра под нас, приклепена между скалистите зъбери, които се извисяваха в двата края на долината Хунза, се виеше река. Реехме се между зелени на цвят висящи ледници, пропукващи се под силата на тропическото слънце. Бангу продължаваше да пилотира невъзмутимо и току изтръскваше цигарата си през отдушник, до който се мъдреше стикер „Пушенето забранено“.

От задната седалка Грег Мортенсън протегна дългата си ръка и го потупа по рамото.

— Генерале, сър — извика той — мисля, че летим в погрешна посока.

Преди да напусне армията и да започне работа в частна авиационна компания, генерал-майор Бангу служил като личен пилот на президента Мушараф^[1]. Бе прехвърлил шейсетте отдавна, имаше посребряла коса и мустаци, скъсени и добре оформени, също като произношението му на английските гласни — наследство от годините в частното колониално училище, където получил образованието си заедно с Мушараф и други бъдещи лидери на Пакистан.

Генералът метна цигарата си през отдушника, издуха дима и като сведе глава, започна да сравнява показанията на GPS-а, който крепеше върху коляното си, с военната карта, прегъната от Мортенсън така, че да показва предполагаемото ни местоположение.

— Летя из Северен Пакистан от четирийсет години — каза, поклащайки глава — най-характерния жест на жителите на Индийския субконтинент. — Как така вие познавате терена по-добре от мен?

Със стръмен вираж Бангу обърна хеликоптера в посоката, от която бяхме дошли.

Притеснителната червена лампичка замига по-бързо, а трепкащата стрелка на разходомера показваше под сто литра. Тази част от Северен Пакистан е толкова затънтена и негостоприемна, че се бе наложило да изпратим напред екипи с наземен транспорт, които да доставят самолетно гориво до стратегически точки от маршрута ни. Ако не успеехме да се доберем до някоя от тях, щяхме да се окажем съвсем буквално натясно, тъй като в скалистия каньон, през който летяхме в момента, нямаше достатъчно широки площадки за приземяване.

Бангу набра височина, за да може, в случай че горивото се изчерпи, да насочи хеликоптера към по-отдалечена зона за кацане в режим на авторотация^[2], натисна рязко лоста за управление и ускори до деветдесет възела^[3]. Точно когато стрелката се залепи на буквата Е, указваща, че резервоарът е празен, и предупредителната червена лампичка запиука, бившият военен приземи машината в средата на голямо Н, приетото означение за хеликоптерни площадки, очертано с едри бели камъни, близо до варелите ни с гориво.

— Чудесно приключение — каза той, като запали поредната цигара. — Но ако не беше господин Мортенсън, можеше да завърши зле.

След като презаредихме от ръждясалия варел с помощта на ръчна помпа, продължихме полета си нагоре по долината на река Бралду^[4] до Корфе, най-високо разположеното селище, преди ледникът Балторо^[5] да започне своя щурм към К2^[6] и района с най-голяма концентрация на шест и повече хилядници. Именно там през 1993 година пристигнал Мортенсън, изпосталял и омаломощен, след неуспешен опит да покори върха. Там, сред крайната бедност на колибите от кал и камък, животът на американеца и на децата от Северен Пакистан претърпял поврат. Вечерта, когато легнал край огъня, в който горели изпражнения от як, той все още бил загубил се в планината алпинист, а на сутринта, след като споделил няколко чаши

маслен чай^[7] с домакините си, вече бил открил своето призвание като поборник за хуманитарна кауза.

Като спътници на доктор Грег, двамата с Бангу бяхме посрещнати с отворени обятия и богато нагостени с месо от глава на току-що уловен алпийски козиерог и безкрайно количество чай. С генерала слушахме занемели разказите на децата от Корфе — шиитско село, обитавано от една от най-бедните общности в света — за техните надежди и мечти, нараснали неимоверно, откакто преди десет години големият американец пристигнал и построил първото училище в историята на селището.

— Знаете ли — каза ми Бангу, докато сюрята от сто и двацет деца буквално ни влачеше из школото — докато работех за президента, съм се запознавал с много световни лидери и забележителни личности, ала смятам, че Грег Мортенсън е най-удивителният човек, когото съм срещал.

Всеки, който е имал привилегията да наблюдава Грег Мортенсън в действие, бива удивен от енциклопедичните му познания за една от най-затънтените части на света. А мнозина се оказват привлечени в неговата орбита почти против волята си. През десетилетието, откакто низ от неуспехи и инциденти превръща бившия алпинист в хуманитарен работник, той е изградил един от най-слабо квалифицираните и същевременно най-успешни екипи на благотворителна организация в света.

Сред последователите му има неукни планински водачи, които захвърлят товарите си и работят срещу мизерна надница, само и само децата им да получат шанс за образование, от каквото самите те са били лишени. Негов съмишленик е и бивш таксиметров шофьор, качил го на летището в Исламабад, който впоследствие изоставя професията си и става негов фанатично предан „посредник“. След срещата си с американеца талибански бойци се отричат от насилието и разбиранията си за подчиненото положение на жените и редом с него започват да строят училища за момичета. Грег е привлякъл за своята кауза доброволци и последователи от всички социални прослойки в Пакистан и измежду всички непримирими секти на исляма.

Уж безпристрастните журналисти също рискуват да се превърнат в негови сателити. Докато работех по книгата, придружих Мортенсън на три от пътуванията му до най-затънтените долини на Каракорум^[8] и

Хиндукуш^[9], докдето бяхме превозени с хеликоптери, достойни за музейни експонати. Колкото повече го наблюдавах, толкова повече се убеждавах, че се намирам край изключителен човек.

Преди да отида на място, историите, които се носеха за приключенията на Мортенсън и отдадеността му на каузата да строи училища из далечните планински райони на Пакистан, ми звучаха чак неправдоподобно. Ала това, което видях сред ловците на козироси из високите долини на Каракорум, из номадските селища в пограничната пустош на Афганистан, при срещите с елита на пакистанската армия и над безконечните чаши с *пайю ча* из чайни, одимени дотолкова, че присвивах очи, за да видя бележника си, бе дори по-впечатляващо.

В двайсетгодишната си кариера в тази странна професия, занимаваща се с дълбаене в живота на хората, съм се срещал с огромен брой публични личности, които съвсем не са достойни за медийния си образ. Ала докато пребивавах в Корфе или някое пакистанско село, където ме приемаха като изгубен член на семейството единствено по силата на обстоятелството, че един друг американец се бе потрудил да изгради топли човешки връзки, пред мен се разкри история, наситена с богатство и сложност, с каквато повечето от нас, обикновените хора, не могат да се похвалят и в края на житейския си път.

Това е сложен начин да заявя, че в случая не мога да остана просто наблюдател. Всеки, който посети петдесет и трите училища, построени от Централноазиатския институт (ЦАИ), заедно с Мортенсън, бива въввлечен в делото му и неусетно се превръща в негов съмишленик. След дългите нощи в обсъждане на бъдещи строежи на джирга^[10] със старейшините, след срещата с развълнувани осемгодишни момиченца, които за пръв път виждат как се използва острилка, или след импровизирания урок по английски в стая, пълна с почтително сериозни ученици, е невъзможно да останеш безпристрастен репортер.

Както казва мрачният герой на Греъм Грийн, кореспондентът Томас Фаулър^[11], понякога за да бъдеш човек, трябва да вземеш страна.

Аз заставам на страната на Грег Мортенсън не защото е съвършен. С разтегливите си понятия за време той затрудни хронологията на много от събитията, описани в книгата, не по-малко от интервюираните от мен балти^[12] — народа, сред който работи. В

граматиката им не съществуват времена, а те самите нехаят за линейната последователност също толкова, колкото доктор Грег, както е известен Мортенсън в тази част на света.

През двугодишното ни сътрудничество върху тази книга той толкова често ме влудяваше със закъсненията си, че обмислях дали да не се откажа от проекта. Мнозина, особено в Америка, са се настройвали срещу него след подобни изживявания и са го заклеявали в най-добрия случай като „ненадежден“. Постепенно обаче осъзнах, че, както твърди съпругата му Тара Бишъп, „Грег е човек от друг свят“ и се подчинява на законите на едно своеобразно „Мортенсъново време“, формирано вероятно под влияние на детството, прекарано в Африка, и дългите месеци в Пакистан. Чрез своеобразния си начин на работа, която включва наемането на персонал с крайно недостатъчен опит въз основа на чиста интуиция, изграждането на продуктивни съюзничества с напълно съмнителни субекти, и най-вече импровизацията, съчетана с разбиване на статуквото и разчупване на традиционното мислене, Грег Мортенсън е успял да премести планини.

За човек с такива завидни постижения той проявява забележителна скромност. Когато се наех да напиша тази книга, той ми връчи лист хартия, чието поле бе гъсто изписано с десетки имена и номера — списък на неговите недоброжелатели.

— Говорете с всички — рече той. — Нека си кажат мнението. Постигам резултати и това е единственото, което ме интересува.

Изслушах разказите на стотици негови привърженици и противници. В интерес на сигурността и/или поверителността, тук-таме смених някои имена на хора и места.

Работата по настоящата книга е пример за истинско сътрудничество. Аз описах историята. Грег Мортенсън я преживя. Докато разглеждахме хиляди снимки и слайдове, преглеждахме документи и видеозаписи, трупани цяло десетилетие, записвахме стотици часове интервюта и обикаляхме домовете на хората, които заемат централно място в този крайно невероятен разказ — двамата с общи усилия вдъхнахме живот на словото.

Както успях да установя по време на престоя си в Пакистан, Централноазиатският институт, ръководен от Мортенсън, безспорно постига забележителни резултати. В тази част на света, където хората

приемат американците в най-добрия случай с неразбиране, а по-често със страх и омраза, този любезен едър бивш алпинист от щата Монтана е отбелязал поредица невероятни успехи. Макар че сам никога не би го признал, той е променил живота на десетки хиляди деца без чужда помощ и е спечелил повече умове и сърца от цялата официална проамериканска пропаганда, която залива региона.

Ето защо ще направя следното признание — отказвам се от ролята на обективен разказвач, защото искрено се надявам Грег Мортенсън да успее в начинанието си. Желая му сполука, защото той води война срещу тероризма по единствения правилен според мен начин. Докато се носи по така наречената магистрала „Каракорум“ в стария си джип и поема огромни рискове за живота си, той сее семето на познанието из земята, дала живот на талибаните. Всеки път, когато благодарение на него едно дете получава шанс за умерено светско образование вместо фанатичната закалка на мадрасите^[13], Мортенсън нанася удар по най-дълбоките причини за терора в тази част на света.

Ако ние, американците, сме способни да се поучим от грешките си — като мъчителната и безрезултатна война, в която нацията ни бе въввлечена след атаките от 11 септември, или неуспешните опити да убедим в справедливостта на каузата си многобройното миролюбиво население на мюсюлманския свят — трябва да се вслушаме в думите на Грег Мортенсън. Аз го сторих и никога не съм се чувствал по-богато възнаграден.

Дейвид Оливър Релин,
Портланд, Орегон

[1] Первез Мушараф — военачалник, президент на Пакистан в периода 2001–2008 година; управлява страната от 1999 г., след като отстранява предишния президент Наваз Шариф с военен преврат. — Б.пр. ↑

[2] Въртене на витлата на хеликоптер при спрял двигател под действие на създалата се подемна сила. — Б.пр. ↑

[3] Мерна единица за скорост, равна на 1,852 км/ч. — Б.пр. ↑

[4] Река в Каракорум, която се охранва от ледника Балторо и се влива в река Шигар, приток на Инд. — Б.пр. ↑

[5] Ледник в планинската верига Каракорум, Азия, с дължина 62 км, един от най-дългите извън полярните области; от него се достига

до К2. — Б.пр. ↑

[6] Или Чогори (в превод „голямата планина“) — вторият по големина връх в света (8611 м) в Каракорум. — Б.пр. ↑

[7] Или *пайю ча* (буквално „солен чай“) — чай, приготвен от чаена отвара, сол и гранясало масло от як. — Б.пр. ↑

[8] В превод от тюркски: „Черни скали“ — планинска верига в Азия, част от Хималаите, разположена в Индия, Пакистан и Китай. На територията ѝ се намират 60 върха с надморска височина над 7000 м, К2 и най-големият ледник извън полярните области — Сиачен (Сианчен). — Б.пр. ↑

[9] Планинска верига в Азия, на територията на Афганистан и Северозападен Пакистан, най-западното продължение на Памир и Каракорум. — Б.пр. ↑

[10] Съвет на старейшините. — Б.пр. ↑

[11] Герой на Греъм Грийн от романа „Тихият американец“. — Б.пр. ↑

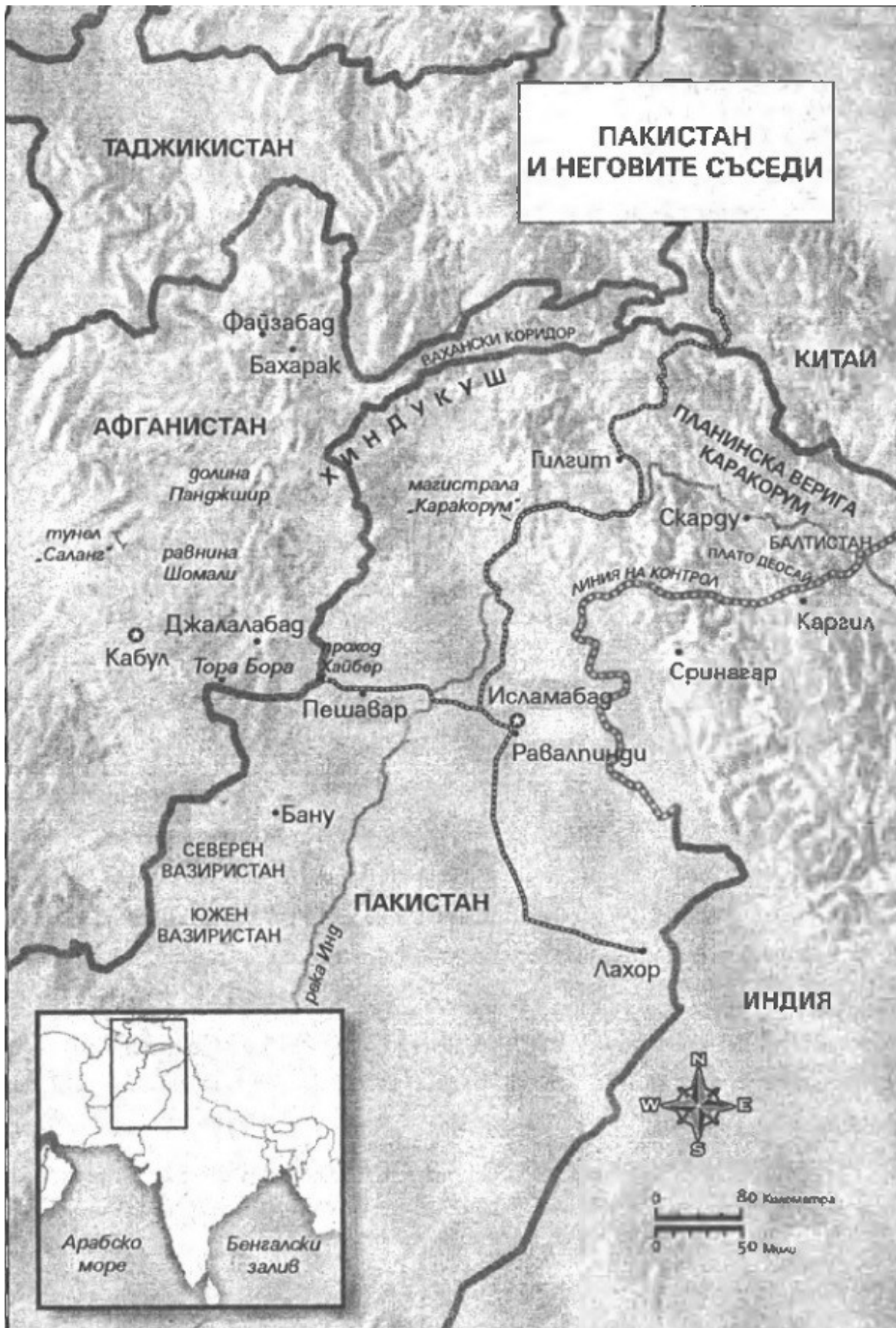
[12] Народ, произхождащ от Тибет, основното население на провинция Балтистан в Пакистан. — Б.пр. ↑

[13] От арабски — ислямска духовна семинария към джамия, подготвяща мюсюлмански духовници (познато и във формата „медресе“ (през турски). — Б.пр. ↑

ПЪРВА ГЛАВА

ПРОВАЛЪТ

Когато мракът е най-гъст, можеш да видиш звездите.
Персийска поговорка

Пакистан и неговите съседни.

Северни територии.

В пакистанската част на Каракорум, върху територия с ширина едва около сто и шейсет километра, повече от шейсет от най-високите върхове в света се извисяват със сурова алпийска красота над девствената пустош, далеч от човешките очи. С изключение на снежния леопард и ибекса — алпийския козиорог, живите същества, кръстосващи безплодния леден пейзаж, са така малобройни, че съществуването на втория по височина връх на Земята, К2, останало забулено в мистерията на мълвата чак до началото на двайсети век.

От К2 към населените горни предели на долината на река Инд, между набраздените гранитни шпилове на върховете от масива Гашербрум и зловещите книжали на Кулите Транго^[1] — невъзмутима катедрала от скална маса и лед, се спуска шейсет и два километровият ледник Балторо. Дори движението на тази замръзнала река, която се плъзга със скорост от десет сантиметра на ден, остава почти незабележимо.

В следобед на втори септември 1993 година на слизация по глетчера Грег Мортенсън му се струвало, че пълзи също толкова бавно. Облечен, подобно на пакистанските си носачи, в многократно кърпен *шалвар камиз*^[2] с кафеникав цвят, той имал чувството, че тежките планинарски обувки го носят надолу със своя собствена, независеща от волята му скорост покрай армадата от айсберги, приличащи на оковани сред ледовете кораби.

Мортенсън очаквал всеки миг да види Скот Дарсни (член на неговата експедиция, с когото били поели по обратния път към цивилизацията) да седи на някой скален блок и да го подкача, че се влачи. Ала в горната си част ледникът Балторо представлява по-скоро лабиринт, отколкото ясно очертана пътека, и алпинистът все още не осъзнавал, че се е загубил и е останал сам. Бил се отклонил по странично ребро, водещо не в западна посока — към село Асколе^[3], лежащо на около 80 км, където се надявал да намери шофьор до града — а на юг, сред непроходимия лабиринт на един ледопад, и по-нататък — към зоната на бойни действия, където разреденият алпийски въздух ехтял от стрелбата между пакистанските и индийските части.

При други обстоятелства Мортенсън би проявил повече бдителност. Би обърнал по-голямо внимание на жизненоважния факт,

че Музафер, водачът, притекъл му се на помощ като по чудо, носел не само алпийската му екипировка, но също така палатката и почти цялата му храна. Не би го изпуснал от поглед. Не би подценил и хищността на планината.

През 1909 година херцог Абруци, един от най-великите алпинисти на своето време и вероятно най-големият ценител на шеметните пейзажи, оглавява италианска експедиция по ледника Балторо, с цел покоряването на К2, опит, който се проваля. Той бил поразен от изключителната красота на околните върхове. „Никоя друга планина не би могла да се сравни с тази“, пише в дневника си. „Това е свят на ледници и зъбери, невероятна гледка, която предизвиква възхита както у алпиниста, така и у художника“.

Мортенсън почти не забелязал как слънцето превалило зад огромните гранитни зъбери на Музтаг тауър^[4] и как към остриетата на Гашербрум по източните стени на долината плъзнали дълги сенки. Бил се взрял в себе си, зашеметен и погълнат от някакво непознато му досега чувство — вкуса на неуспеха.

Бръкнал в джоба на шалварите си и напилал кехлибарената огърлица, която по-малката му сестра Криста често обичала да носи. На тригодишна възраст, докато живеели в Танзания, където родителите на Мортенсън били изпратени от Лутеранската църква като мисионери и учители, Криста заболяла от остър менингит и получила трайни мозъчни увреждания. По-големият с дванайсет години Грег доброволно поел ролята на неин закрилник. Макар че изпълнението на елементарни задачи коствало на сестра му огромни усилия — само обличането сутрин ѝ отнемало повече от час — и макар че страдала от тежки епилептични припадъци, той убедил майка си, Джерийн, да ѝ даде известна независимост. С негова помощ Криста си намерила работа, научила маршрута на обществения транспорт, така че можела да се движи самостоятелно, и, за ужас на майката, пак от него се информирала за предпазването от нежелана бременност, когато разбрал, че си има приятел.

Всяка година, независимо дали служел като военен медик и командир на взвод в Германия, учел за медицинска сестра в Университета в Южна Дакота, специализирал неврофизиология на епилептичните припадъци в Индиана с надеждата да открие лек за болестта на сестра си или живеел волния живот на катерач в Бъркли,

Калифорния, Мортенсън канел Криста при себе си за един месец и двамата тръгвали да приключенстват. Гледали автомобилното състезание „Инди 500“, конното надбягване „Кентъки дерби“, предприели пътешествие до Дисниленд — все неща, които ѝ доставяли огромно удоволствие. Грег също така запознал сестра си със скалната архитектура на легендарните гранитни стени на парка Йосемити, негов личен храм по онова време.

За двацет и третия ѝ рожден ден двете с майка ѝ планирали да предприемат пътуване от Минесота до Дайърсвил, Айова. Там е заснет филмът „Поле на мечтите“, който Криста обожавала. За съжаление в ранната утрин на същия ден, няколко часа преди да отпътуват, тя починала от силен епилептичен пристъп.

Мортенсън намерил огърлицата сред малкото вещи на момичето. Все още миришела на дим от лагерния огън, който си били наклали при последното гостуване в Калифорния. Взел я със себе си в Пакистан, повита в тибетско молитвено знаменце, с намерението да почете паметта на сестра си по най-значимия за един алпинист начин — като изкачи К2, може би най-трудния за покоряване връх в целия свят, и я положи там.

Бил отрасъл в семейство, което обожавало да се залавя с трудни задачи, като например да построи училище и болница на склоновете на Килиманджаро. Въпреки твърдата вяра на своите родители, той все още не бил убеден каква точно е природата на божественото и възнамерявал да принесе огърлицата в дар на силата, която обитава върха на планината.

Преди три месеца Мортенсън подскачал ведро по пътя нагоре, обут в сандали на бос крак и устремен към приключението, което го зовяло, без да обръща внимание на четирийсеткилограмовата раница на гърба си. Експедицията, предприела стокилометровия трекинг^[5] от Асколе, включвала десетима английски, ирландски, френски и американски алпинисти, разполагащи с мизерно финансиране, но затова пък готови на налудничаво дързък щурм на втория по височина връх в света.

В сравнение с Еверест, намиращ се на 1600 км югоизточно по протежение на Хималаите, К2, както всички те осъзнавали, бил връх убиец. „Жестокият връх“, както е известен сред алпинистите, е върховното изпитание за катерача и представлява заострена гранитна

пирамида, толкова стръмна, че снегът не се задържа по изсечените ѝ хребети. Що се отнася до Мортенсън — по онова време той бил як като бик трийсет и пет годишен мъж. Бил изкачил Килиманджаро на единайсет, усвоил изкуството на катеренето по отвесните гранитни стени на парка Йосемити и изкарал майсторската школа на няколко хималайски върха. При пристигането си в Пакистан не изпитвал и капка съмнение, че скоро кракът му ще стъпи на „най-големия и най-труден връх на Земята“.

Бил стигнал ужасно близо до успеха, едва на шестстотин метра от върха. Ала ето че сега потъналият сред мъгли К2 останал далеч назад, а Мортенсън все още усещал огърлицата в джоба си. Как се случило това? Той избърсал очи с ръкава си, объркан от непривичните сълзи, които отдал на въздействието на голямата височина. Категорично не бил на себе си. След седемдесет и осем дневна първична битка с върха се чувствал като бледа смачкана карикатура на истинския Грег. Не знаел дали ще му стигнат силите да извърви осемдесетте километра през опасния терен до Асколе.

Внезапен трясък от каменопад, отекал като изстрел, го върнал обратно към действителността. Огромен колкото триетажна къща скален къс подскачал и се търкалял по сипея с все по-главоломна скорост и миг по-късно разсипал на прах ледения блок, който се издигал напред по пътеката.

Мортенсън се заставил да изостри бдителността си. Прекратил вътрешното съзерцание и щом забелязал колко високо са пропъззели сенките върху върховете на изток, се опитал да си спомни кога за последно е видял знак от човешко присъствие. Били минали часове, откакто Скот Дарсни изчезнал от погледа му някъде напред. От час, а може би повече, не чувал звънчетата на кервана от мулета, пренасящи амуниции към ледника Сиачен^[6] — бойно поле, намиращо се на шест хиляди метра надморска височина на около двацет километра югоизточно, където пакистанските и индийските военни части, сковани в безконечна смъртоносна схватка, продължавали да се борят за надмощие.

Мортенсън се заоглеждал за следи. Пътеката към Асколе би била осеяна с отпадъци от военния обоз, ала наоколо нямало нищо. Никакви изпражнения от мулетата, угарки от цигари, празни консерви или сламки сено. Осъзнал, че се е отклонил от главния ледник и е поел по

протежение на нещо като процеп сред нестабилния лабиринт от скални блокове и лед. Зачудил се как е попаднал на това място. Помъчил се да мобилизира ума си и да се съсредоточи, ала продължителното пребиваване на голяма надморска височина било изцедило способностите му да действа и мисли решително.

В продължение на час се мъчил да се изкатери по един сипей с надеждата от високото място над скалите и леда да съзре своя ориентир — голямата камениста издатина на Урдукас^[7], приличаща на гигантски юмрук, който се протяга към Балторо. Ала когато се добрал до върха, единствената му награда било още по-голямото изтощение. Бил се отклонил на около 13 километра нагоре от пътеката по безлюдна долина и на гаснещата светлина дори очертанятията на познатите му върхове изглеждали чужди заради различния ъгъл, под който се виждали.

Изпод вцепенението, причинено от голямата височина, започнал да се надига пристъп на паника. Мортенсън поседнал, за да се съвземе. В малката, избеляла от слънцето, раница имал олекотено одеяло, каквито използвали в пакистанската армия, празна бутилка от вода и едно-единствено протеиново блокче. Спалният чувал, предназначен за голяма надморска височина, всички топли дрехи, палатката, котлонът, храната и дори фенерчето и кибритените клечки останали у носача.

Щяло да се наложи да пренощува на открито и да продължи пътя си на сутринта. Макар температурите да били паднали под нулата, Мортенсън преценил, че няма опасност да умре от студ. Освен това бил достатъчно адекватен да си даде сметка, че препъването по движещия се ледник сред зейнали пукнатини, които прикриват дълбоки стотици метри бездни от син лед, завършващи в подземни езера, е далеч по-опасно. Докато напипвал пътя си надолу по сипея, се оглеждал за място за нощуване, достатъчно отдалечено от планинските склонове, за да не бъде затрупан от каменопад, докато спи, и достатъчно солидно, за да не бъде погълнат в дълбините на ледника от някоя новоотворила се пукнатина.

Открил плоска скална плоча, която изглеждала достатъчно здрава, нагребал сняг в бутилката с голи ръце, легнал и се увил в одеялото, като се мъчел да не мисли за това колко е самотен и незащитен. Предмишницата на едната му ръка била прежулена от въжетата по време на спасителната операция. Знаел, че трябва да

разкъса покритата със съсирена кръв превръзка и да изтегли гнойта от раните, които заздравявали трудно при тази височина, но не могъл да се насили да го стори. Докато треперел в пашкула си върху неравната скала, Мортенсън наблюдавал как последните отблясъци на заревото изтляват в кървави езера над остриите като кинжали върхове на изток, лумват за последен път и догарят в синьо-черни сенки.

Близо век по-рано Филипо де Филипи, лекар и хроникьор на експедицията на херцог Аbruци в Каракорум, описва безутешността, която почувствал сред тези планини. Въпреки че бил част от група, съставена от двайсет европейци и двеста и шейсет местни носачи, ползвал се от удобства, като сгъваеми столове и сребърни сервизи, и контактувал със света чрез вестниците от Европа, доставяни редовно от цяла ескадра бегачи, Филипи изпитвал смазващо чувство за незначителност пред суровата планина. „Над долината тегне дълбока тишина“, пише той, „която потиска човешкия дух с някакво смътно бреме. Не би могло да съществува друго място на Земята, където човекът да се чувства тъй безприютен, тъй изолиран, тъй отритнат от Природата, тъй неспособен да общува с нея.“

Може би поради самотността, която била негов другар още от момче, когато бил единственото бяло дете сред стотици африканчета, или поради закалката, получена през нощите, когато бивакувал сам на хиляда метра височина на скалния купол Халф Доум^[8], но Мортенсън чувствал спокойствие. Ако го попитате за причината, ще го отдаде на височинната болест. Ала всеки, прекарал известно време край него, всеки, който го е наблюдавал как с упоритостта си сломява съпротивата на някой конгресмен, филантроп или афганистански военен главатар, докато откопчи изплащането на забавени фондове, отпускането на Дарсниие или разрешение за навлизане в племенните територии, ще разпознае в поведението му през онази нощ поредното доказателство за неговата желязна воля.

Вятърът се усилил и кристалната нощ станала мразовита. Мортенсън се помъчил да различи върховете, които злоещо надвисвали над него от всички страни, ала очертанията им се сливали с тъмнината. След около час под одеялото успял да разтопи, като ги притиска до тялото си, замръзналото хранително блокче и част от мътния лед в бутилката. В резултат се разтреперил неудържимо. Било

невъзможно да заспи в този студ. Ето защо лежал под обсипания със звезди небесен купол и размишлявал над своя неуспех.

Водачите на експедицията — Дан Мейзър и Джонатан Прат и французинът Етиен Фин — били чистокръвни алпинисти. Притежавали бързина, грациозност и генетичните дадености, които им позволявали да преодоляват скоростно технични високопланински участъци. Мортенсън бил бавен и силен като мечка. Висок 1,95 м и тежащ 95 килограма, той притежавал телосложение, благодарение на което като по-млад спечелил футболна стипендия за колежа „Конкордия“ в Минесота.

Въпреки че не било официално разпоредено от никого, бавната и тежка работа естествено паднала върху неговите и на Дарсни плещи. Цели осем пъти Мортенсън влизал в ролята на товарно муле и доставял провизии, гориво и кислородни бутилки до височинните лагери, разположени по маршрута до Японския кулоар — малко орлово гнездо, което членовете на експедицията издълбали на шестстотин метра под върха — за да бъдат в наличност, когато водещата свързка^[9] решала да щурмува К2.

През този сезон всички останали екипи предпочели класическия маршрут от югоизток по реброто Абруци^[10], изкачен за първи път около век по-рано. Единствено тяхната експедиция избрала да атакува през Западния гребен, обиколен и изключително тежък маршрут, миниран със стръмни технични участъци, който е бил преодоляван успешно един-единствен път дванайсет години по-рано от японца Еихо Отани и пакистанския му колега Назир Сабир.

Мортенсън предвкусвал предизвикателството и се гордеел, че били предпочели най-тежкия път. Всеки път, щом достигал до някой от лагерите, които били разположили по Западния гребен, и разтоварвал контейнерите с бензин и екипировката, забелязвал, че силите му укрепват все повече и повече. Не притежавал бързината на съекипниците си, но покоряването на върха му се виждало неизбежно.

Докато една вечер след повече от седемдесет дни, прекарани в планината, не се случил инцидент. Мортенсън и Дарсни тъкмо се били върнали в базовия лагер от поредната мисия за доставка на провизии и след деветдесет и шест часовото катерене вече се канели да потънат в заслужен сън. Ала точно след залез-слънце, когато за последен път погледнали към К2 през телескопа, високо на Западния гребен съзрели

мъждукаща светлинка. Разбрали, че това сигурно са членове на тяхната експедиция, които им подават сигнал с начелниците си, и предположили, че Фин е в беда. „Етиен беше *алпинист*“, обяснява Мортенсън, подчертавайки с натъртено френско произношение цялото уважение и презрителност, които тази дума може да изразява в средите им. „Правеше скоростни изкачвания, снабден само с най-лека екипировка. Вече се беше налагало да го изваждаме от опасни ситуации, след като се бе покатервал на прекалено голяма височина без нужната аклиматизация.“

Мортенсън и Дарсни се опасявали, че са прекалено омаломощени, за да се доберат до Фин толкова скоро след изтощителното спускане, и потърсили доброволци измежду петте други експедиции, намиращи се в базовия лагер. Никой не предложил помощта си. Останали да се възстановяват още два часа, след което приготвили екипировката и потеглили към върха.

Докато се спускали от лагер IV на 7600 метра височина, Прат и Мейзър попаднали в битка на живот и смърт. „Етиен трябваше да се присъедини към нас, за да щурмуваме върха заедно“, разказва Мейзър. „Но когато пристигна в лагера, той припадна. Едва дишаше и успя само да ни съобщи, че чува хъркане в дробовете си.“

Фин бил получил белодробен оток вследствие на височинна болест. Това състояние може да има фатален изход, ако пострадалият не бъде незабавно транспортиран до по-ниска височина. „Беше ужасяващо“, спомня си Мейзър. „По устата му избиваше розова пяна. Опитахме се да повикаме помощ, но бяхме изпуснали радиопредавателя в снега и сега не работеше. Затова започнахме да се спускаме.“

Прат и Мейзър се спуснали по най-стръмните участъци на Западния гребен, като се сменяли да носят Фин, прикрепен към осигурителните им въжета. „Беше като да висиш с голям чувал картофи, закачен към теб“, разказва Мейзър. „Трябваше да се спускаме бавно, за да не паднем.“

С присъщата си скромност Мортенсън не коментира двайсет и четири часовото изкачване до Фин и другите двама алпинисти, само казва, че било „доста тежко“.

„Дан и Джон бяха истинските герои“, твърди той. „Отказаха се от атаката на върха, за да спасят Етиен.“

Когато Мортенсън и Дарсни пресрещнали съекипниците си на една скална стена близо до лагер I, Фин ту идвал на себе си, ту изпадал в безсъзнание поради мозъчния оток, който също бил получил. „Не можеше да преглъща и се опитваше да развърже обувките си“, разказва Грег.

Мортенсън бил работил в спешно отделение поради свободата, която смените там му давали, за да се занимава с катерене. Той бил на Фин инжекция с „Декадрон“, за да намали отока, и четиримата изтощени катерачи потеглили на четирийсет и осем часовата одисея по скалистата стена надолу, влачейки и спускайки тялото на пострадалия.

Понякога Фин, чийто английски обичайно бил много добър, идвал на себе си и започвал да бърбори на френски. В най-трудните участъци отлично развитият му инстинкт за самосъхранение се задействал, той идвал в съзнание и закачал осигурителните си приспособления към въжето, преди отново да се превърне в инертна маса.

Седемдесет и два часа след потеглянето на Мортенсън и Дарсни Фин бил положен на твърда земя в предния базов лагер. Съекипникът на Грег се свързал с канадската експедиция в базата с молба да се обърнат към пакистанската армия за помощ. По онова време това щяло да е една от малкото спасителни акции с хеликоптер, провеждани на такава височина. От щаба на военните отговорили, че атмосферните условия и силният вятър не позволяват операцията, и наредили Фин да бъде евакуиран на по-малка височина.

Да се издаде подобна заповед, е едно, ала да се изпълни тя от четирима мъже, прекрачили всички предели на човешката издръжливост, е съвсем друго. През шестте часа, докато мъкнели увития в спален чувал Фин по опасния участък през ледопада на глетчера Савоя, четиримата имали сили да общуват помежду си само с откъслечни животински изсумтявания или скимтене.

„Бяхме толкова омаломощени, дотам прехвърлили прага на възможностите си, че имаше моменти, когато буквално пълзахме“, припомня си Дарсни.

Със сетни сили групата се добрала до базовия лагер, теглейки Фин след себе си. „Участниците в останалите експедиции ни пресрещнаха на около 500 метра по-нагоре и започнаха да ни поздравяват като герои“, разказва Дарсни. „След като военният

хеликоптер евакуира Етиен, канадците приготвиха голямо угощение и всички празнуваха заедно. Ние с Грег нямахме сили да сложим залък в устата си и даже да се изпикаем, а направо се строполихме в чувалите.“

В продължение на два дни Мортенсън и Дарсни се люлеели между полусъзнанието и съня, който спохожда дори най-изтощените високо в планината. Поривите на вятъра донасяли зловещото подрънкване на металните чинии с имената на четирийсет и осемте алпинисти, намерили смъртта си на Жестоката планина, които се удряли в мемориала на Арт Гилки — загиналия катерач от американската експедиция през 1953 г.

Когато се събудили, открили бележка от Прат и Мейзър, които се били върнали обратно във височинния лагер, и ги канели да се присъединят към тях за атаката на върха. Ала това не било по силите им. Спасителната акция, последвала почти веднага транспортирането на провизиите, била изчерпала напълно и последните им резерви.

Когато най-после успели да излязат от палатката, двамата почти не били в състояние да вървят. Избавлението на Фин взело тежка дан. На него самия това изпитание му струвало пръстите на краката, а Мортенсън и Дарсни пожертвали шанса да покорят върха, за което били положили такива нечовешки усилия. Седмица по-късно Мейзър и Прат обявили, че са стъпили на върха, и се завърнали у дома като герои. Ала броят на звънящите чинии се увеличил, след като четирима от шестнайсетте катерачи, предприели атака на К2 през този сезон, загинали.

Нито един от двамата не жelaел името му да се полюшва на импровизирания мемориал, така че решили да се върнат сред цивилизацията, ако им стигнат силите. Загубен и сам, унесен в спомени от спасителната акция, в ранните часове преди зазоряване Грег Мортенсън безуспешно се опитвал да се намести под тънкото вълнено одеяло. Ръстът му не позволявал да лежи с опънато тяло, без главата му да е изложена на безжалостния студ. Бил изгубил около петнайсет килограма при престоя си в подножието на К2 и независимо накъде се обърнел, щръкналите му кости се забивали в студената скала. На границата между бодърстването и съня, под проскърцването на скрития механизъм на ледника, той най-сетне постигнал вътрешно помирение и приел краха на мечтата си да почете паметта на Криста.

Това било провал на тялото, не на духа, а всеки организъм има своя предел, заключил Мортенсън. Ето че за пръв път в живота си той самият бил достигнал абсолютната граница на собствените си възможности.

[1] Група от няколко върха в Каракорум, северно от ледника Балторо. — Б.пр. ↑

[2] Вид облекло, разпространено из Азия, представляващо панталони, най-често шалвари, и туника. — Б.пр. ↑

[3] Село в Каракорум, от което тръгват експедициите в района на Балторо. — Б.пр. ↑

[4] В превод: „Ледената кула“ — връх в Каракорум с надморска височина 7273 м. — Б.пр. ↑

[5] Планински преход, обикновено по-продължителен, с едно или повече преспивания. — Б.пр. ↑

[6] Най-дългият хималайски ледник — 70 км, и средна височина 5753 метра, намиращ се между Индия и Пакистан; регионът е обект на териториален спор. — Б.пр. ↑

[7] Местност, разположена на около 4000 м надморска височина; място за почивка и аклиматизационен лагер. — Б.пр. ↑

[8] *Half Dome* (половин купол) — скално образувание в националния парк Йосемити, САЩ. — Б.пр. ↑

[9] Екип от двама или повече души, които се осигуряват взаимно при катерене. — Б.пр. ↑

[10] Хребет, кръстен на херцог Аbruци, откъдето преминава маршрутът на неговата експедиция през 1909 г. — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА НА ПОГРЕШНИЯ БРЯГ НА РЕКАТА

*За бъдното защо да се косиш,
ума си с празна суета ти да гнетиш?
Живей, неведоми са пътищата на Аллах за
нас —
да ги прозреш не е във твоя власт.*

Омар Хайям,
„Рубайят“^[1]

Мортенсън отворил очи.

В настъпващата зора царяло такова спокойствие, че отначало не могъл да осмисли неистовата жажда да си поеме дъх. С кошмарна непохватност измъкнал ръцете си от стегнатия вълнен пашкул и замахнал към главата си, която лежала изложена на стихииите върху голата каменна плоча. Студът бил изваял върху лицето му гладка ледена маска, която сковавала устата и носа му. Мортенсън я разтрошил и дълбоко отпил от сладостния въздух. Изправил се в ложето си, смеейки се на самия себе си.

Бил поспал съвсем малко и се чувствал напълно дезориентиран. Заоглеждал се наоколо, като се протягал и разтривал безчувствената плът, натъртена от камъните. Върховете били обагрени в ярки бонбонени цветове — розово, виолетово и бебешко синьо — а в този миг, точно преди изгрев-слънце, небето било безветрено и чисто.

Осъзнаването на състоянието, в което се намирал, започнало заедно с раздвижването на кръвта в крайниците му — той бил все така изгубен сам в планината, но не и притеснен. В утрото на настъпващия ден виждал всичко в различна светлина.

Високо над Балторо обнадеждено кръжал един горак^[2], а големите му черни криле като че ли докосвали леко захаросаните върхове. С вкочанени ръце Мортенсън натъпкал одеялото в малката лилава раница и се помъчил да отвори наполовина пълната с вода бутилка. Накрая се отказал и я прибрал грижливо за по-късно. Щом се размърдал, горакът плеснал с криле и отлетял в търсене на друга плячка.

Краткият сън все пак бил от полза, защото мисълта му се избистрила. Погледнал към долината, от която се бил спуснал предната вечер, и осъзнал, че ако се върне по стъпките си, след няколко часа непременно ще излезе на пътеката.

Отправил се на север, като се препъвал в скалните блокове и се стараел да щади все още безчувствените си крака, напрягайки се толкова, колкото да прескочи най-тесните пукнатини, но като цяло му се сторило, че напредва доста добре. Както често му се случвало, от дълбините на детството изплувала една песен и той запял в такт със стъпките си: *Йесу нирефики Янгу, а кайи Мбингуни* („Исус е другар мой, негов дом са Небесата“). Текстът бил на суахили, езика, на който се проповядвало Божието слово в простата църквица, от чиито прозорци се откривала гледка към далечния Килиманджаро. Мелодията се била врязала толкова дълбоко в ума му, че не осъзнавал необичайността на този миг — американец, изгубен сред пакистанските планини, пеел германски религиозен химн на суахили. Сред лунния пейзаж от синкав лед, осеян с каменни блокове, където камъчетата, подритнати от него, изчезвали в бездънни пукнатини и след мигновен полет цопвали във водите на подледникови реки, песента му се струвала като маяк, греец към него с носталгична топлина от земята, която като дете наричал *свой дом*.

Така се изнизал един час. След него втори. Мортенсън се изкатерил по стръмна пътека, водеща извън дерето, през което се бил движил предния ден, прелазил на колене през един корниз и се озовал на върха на хребета в мига, в който изгриващото слънце изпълзяло иззад стените на долината.

Очите му били пронизани като от изстрел.

Панорамата, разкрила се към исполините, го заслепила. Гашербрум, Броуд пик, Митре пик, Музтаг тауър — тези, покрити с

вечен лед, титани пламтели като кладни в прегръдката на ярката, нефилтрирана от атмосферата, светлина.

Мортенсън приседнал на голяма скала, извадил бутилката с вода и пил до насита. Ала на гледката не можел да се насити. Преди смъртта си в самолетна катастрофа през 2002 г. фотографът Гейлърн Роуъл се опитва в продължение на години да улови неземната красота на тези планини, които съпровождат Балторо по дългия му път. Кадрите, които заснема, са разтърсващи, ала според него не съумяват да предадат усещането, изпълващо човек, когато се изправи — нищожна прашина — пред величието на най-прекрасното място на Земята — „тронната зала на планинските богове“, както още го нарича.

Въпреки че бил заобиколен от тези върхове в продължение на месеци, Мортенсън попивал великолепието им така, сякаш ги вижда за първи път. „В известен смисъл това е истина, обяснява той. През цялото лято ги бях възприемал като цели за покоряване и бях напълно погълнат от най-голямата сред тях — К2. Мислех за височината и техническите предизвикателства, които представят пред мен като алпинист. Ала в онази утрин, добавя той, за първи път наистина ги видях. Беше поразително.“

Мортенсън продължил пътя си. Може би поради архитектурното съвършенство на масивната гранитна снага на планината, обогатена в морави и охрени нюанси, която извисявала с устрема на симфония самотните си, зареяни в небесата върхове — въпреки изнуреността, въпреки липсата на храна и топли дрехи, въпреки слабите шансове за оцеляване, ако скоро не намерел подслон и нещо за ядене — бил изпълнен със странно задоволство. Напълнил бутилката си от ручейче ледникова вода, отпил една глътка и по тялото му преминала мощна студена тръпка. Можел да изтърпи глада няколко дни, ала не бивало да се обезводнява.

Малко преди обед до слуха му достигнало съвсем слабо похлопване на звънчета и Мортенсън се отправил по посока на звука. Керван от магарета. Потърсил с поглед каменните грамади, които маркират главния маршрут за спускане по Балторо, ала видял само пръснати хаотично скали. Внезапно над острия ръб на една странична морена — ивицата от разрушен скален материал, която се отлага по протежението на всеки ледник — пред него се изправила 1500-метрова стена, която разбила всяка надежда да продължи в тази посока.

Мортенсън осъзнал, че вероятно е подминал пътеката, без да я забележи, и тръгнал обратно по стъпките си, като си наложил да търси знаци, вместо да съзерцава хипнотичната гледка на върховете. След трийсет минути съзрял цигарена угарка, а след нея и обозначителен куп камъни. Поел по все още неясната пътека, като следвал звънчетата, които сега се чували по-ясно.

Керванът не се виждал. Ала на един-два километра от местоположението си успял да различи изрязаната на фона на небето фигурка на човек, кацнал върху голяма надвиснала скала. Мортенсън извикал, ала гласът му не бил достатъчно мощен. Силуетът изчезнал и след няколко секунди се появил на друг каменен блок, стотина метра по-близо. Алпинистът изревал с всичката му останала сила и този път човекът се обърнал рязко по посока на звука, после се спуснал бързо от наблюдателницата си и се скрил от поглед. Обкръжен от каменните катакомби в ниското на ледника и облечен в прашни дрехи с цвета на околните скали, Мортенсън бил трудноразличим от околния пейзаж, но виковете му отеквали надалеч.

Нямал сили да бяга, затова заподтичвал, дишайки тежко, към точката, където за последен път съзрял фигурката. На всеки няколко минути изревявал с глас, който го изненадал с гръмкостта си. Внезапно човекът изникнал върху далечния край на една широка пукнатина, а върху лицето му цъфтяла още по-широка усмивка. Губещият се на фона на огромната раница Музафер — носачът, когото наел да го отведе до населените части на планината — вървял от отсрещната страна и търсел тесен участък в пукнатината. Щом намерил удобно място, откъдето да премине, той скочил с лекота въпреки 40-килограмовия товар на гърба си и се озовал от страната на Мортенсън.

— Мистър Гирег, мистър Гирег — извикал той, хвърлил раницата и стиснал американеца в мечешката си прегръдка. — *Аллах акбар*^[3]! Слава на Аллах, жив сте!

Мортенсън се привел тромаво към носача, почти без дъх от силата и жизнеността на трийсет сантиметра по-ниския и двайсет години по-възрастен човек.

Музафер го освободил от хватката си и започнал да го тупа радостно по гърба. Дали от облака прах, който се вдигнал от измърляните му дрехи, или от ударите, Мортенсън се закашлял, превит одве, без да може да спре.

— *Пайю ча*, мистър Гирег — предписал носачът, преценявайки загрижено състоянието му. — Чаят ще ви даде сила! — добавил той и отвел алпиниста до малка пещера на завет от вятъра.

Откъснал две шепи пелин от връзката, която носел пристегнатата към раницата си, преровил джобовете на лилавото избеляло и възголямо спортно яке — наследено от някоя от безчетните експедиции, които бил превел през Балторо — измъкнал парче кремък и метален чайник и се заловил да приготвя чай.

Мортенсън срещнал Музафер Али четири часа след като с Дарсни потеглили от К2 по обратния път. Петкилометровият преход до базовия лагер на Броуд пик — нормално четирийсет и пет минутна разходка, която през лятото редовно предприемали заради алпинистката от мексиканската експедиция, която съекипникът му правел опити да прелъсти — сега се превърнал в четиричасово мъчително препъване върху изтънелите от времето в планината крака под тежестта на товар, който не им се вярвало, че ще успеят да мъкнат повече от сто километра.

Музафер и неговият другар Якуб били приключили ангажимента си при мексиканците и се прибирали надолу без товар. Предложили на Мортенсън и Дарсни да носят раниците им чак до Асколе срещу надница от четири долара на ден. Американците с радост приели и макар че разполагали само с шепа рупии, възнамерявали да се отплатят по-щедро, когато се измъкнат от планината.

Музафер бил от племето *балти* — планински народ, който обитава най-негостоприемните високопланински долини на Северен Пакистан. Преди повече от шестстотин години те мигрирали от Тибет на югозапад през Ладах^[4]. Пътуването през каменистите планински проходи заличило будистките им вярвания и ги заменило с религия, далеч по-пригодена към суровите условия на новата им родина — шиизма^[5]. За сметка на това съхранили езика си — древен тибетски диалект. С дребното си телосложение, жилавост и изключителна способност да оцеляват на височина, където малцина се осмеляват да стъпят, те напомнят на алпинистите из планините на Балтистан^[6] за своите далечни братовчеди на изток — шерпите. Ала някои други качества на балтите, като необщителността и подозрителността към другоземците, заедно с непоклатимата им религиозност, са станали причина да не се радват на всеобщо възхищение като будистите.

Етнологът Фоско Мараини, участник в италианската експедиция от 1958 г., която за първи път покорява Гашербрум IV, скалистия съсед на К2, бил едновременно толкова отвратен и очарован от тях, че ерудиранията му книга „Каракорум — изкачването на Гашербрум IV“ представлява по-скоро научен трактат върху бита им, отколкото описание на алпийския триумф. „Те заговорничат, оплакват се и са крайно дразнещи. А ужасната смрад, която се носи около много от тях, допълва откровено разбойническия им облик“, пише Мараини. „Ала ако си затворите очите за грубостта им, ще откриете, че служат предано и са много жизнерадостни. Притежават физическа сила, която се проявява най-вече в издръжливостта, с която посрещат негодите и умората. Тези дребнички хора с тънки като клечки крака са способни да носят четирийсеткилограмови товари в продължение на дни по пътеки, които плашат чужденец без нищо на гърба си.“

В пещерата Музафер се привел над димящите стръкове пелин и започнал енергично да ги духа, докато огънят се разпалил. Лицето на балта притежавало някаква грубовата мъжественост, макар липсващите зъби и опалената от слънцето кожа да го правели много по-възрастен от действителните му петдесет и пет-шест години. Носачът заприготвял *пайю ча* — масления чай, който е основна част в менюто на народа му. Най-напред запарил зелен чай в един потъмнял калаен чайник, добавил сол, сода и козе мляко, и накрая нежно резнал тънко парче *мар* — старото гранясало масло от як, което жителите на тези планини ценят повече от всеки друг деликатес — топнал го в течността и разбъркал с неособено чистия си показалец.

Мортенсън следял действията му притеснено. Миризмата на *пайю ча*, който той описва като „по-смадлив от най-страховитото френско сирене, правено някога“, го преследвала, откакто стъпил в Балтистан, но досега успявал да избегне напитката под най-разнообразни предлози. Музафер му подал димящото канче.

Първоначално американецът се отдръпнал отвратено, ала организмът му копнеел за солта и топлината и накрая погълнал течността. Носачът напълнил съдинката отново и алпинистът я пресушил.

— *Зиндабад!* Браво, мистър Гирег! — рекъл балтът след третата чаша, като възхитено го затупал по рамото и тясната пещера се замъглила от разлетелия се прах.

Дарсни бил продължил към Асколе с Якуб. През следващите три дни, които им отнело спускането по Балторо, Музафер не изпускал Мортенсън от поглед. Докато вървели по почти незабележимата за американеца пътека, която спътникът му следвал с такава лекота, все едно била натоварена магистрала, носачът водел своя повереник за ръка или настоявал той да стъпва в следите на евтините му пластмасови, обути на босо, китайски боти. Дори по време на петкратната ежедневна молитва балтът, който бил ревностен вярващ, току отвърщвал очи от Мека, за да се увери, че алпинистът е наоколо.

Мортенсън се възползвал от тази близост и разпитвал Музафер как се наричат на неговия език нещата, които срещали по пътя си. *Гангс-жинг* означавало „ледник“, *рдо-рут* — лавина. Балтите имали толкова думи за „скала“, колкото инуитите за „сняг“. *Брак-леп* била плоска плоча, която се използвала за спане или готвене. *Хрок* казвали на клиновидните отломки, които служели за запушване на дупки в стените на къщите. А с помощта на дребните кръгли камъни, наричани *ходос*, които първо се нагрявали на огън, след което се обвивали в тесто, приготвяли безквасен хляб с формата на череп, известен като *курба*, какъвто двамата спътници си печали всяка сутрин. С усета си към езиците, американецът скоро усвоил основната лексика на балти.

Докато внимателно подбирал пътя си по склона на една тясна клисура, Мортенсън най-после стъпил на незалежена почва за първи път от повече от три месеца. Краят на ледника Балторо, почернял от скални отломки и заострен като носа на „Боинг–747“, лежал на дъното на един каньон. От създалото се отверстие подводните реки, пътували под шейсет и два километровата ледена маса, изтичали в мощна струя, подобно на газовете от ракетен двигател. От този разпенен буен поток води началото си река Бралду. Пет години след приключението на Мортенсън шведски каякар пристигнал на същото това място заедно със снимачен екип, за да документира спускането си по Бралду до Инд и преплаването на 2900-те км до Арабско море. Минути след като попаднал в първичната прегръдка на реката, тялото му било размазано в скалите.

За пръв път от няколко месеца Мортенсън видял живо растение — розовите цветчета на шипката — и коленичил да разгледа венчелистчетата им, ознаменувайки по този начин завръщането си от владенията на вечната зима. Речният бряг, чието протежение следвали,

бил осеян с тръстика и пелин и в очите му тази скалиста клисура, обрасла с оскъдна растителност, изглеждала злачна. Есенният въздух на около три хиляди метра надморска височина притежавал забравена плътност и сладост.

Сега, когато опасностите, дебнещи по ледника, останали назад, Музафер всяка вечер избързвал напред, за да разположи лагера и да приготи вечеря. Макар понякога да поемал по някое разклонение, отвеждащо нагоре към летните пасища, повереникът му скоро намирал пътя и следването на течението на реката, докато види дима от лагерния огън, му се струвало лесна задача. Не толкова леко било да се крепи върху немошните болящи крака, ала тъй като нямал избор, мобилизирал силите си и продължавал напред, като често-често спирал за почивка.

На седмия ден от спускането, от една издатина по южния бряг на клисурата на река Бралду, Мортенсън забелязал първите дървета. Това били пет тополи, които се превивали под напора на силния вятър и му помахвали приветствено като човешка длан. Растели в редица — сигурен знак, че не са посетени от суровите стихии на Каракорум — стихии, способни да предизвикат срутването на грамади от лед и скални блокове, помитащи поголовно нищожните живи същества, изпречили се на пътя им — а са израсли под грижата на човешка ръка. Тази гледка била знак, че е успял.

Докато съзерцавал зеленината наоколо, Мортенсън пропуснал мястото, където главната пътека се отклонява към реката и стига до *замба* — мост от преплетени въжета от косми на як, опънат между два скални блока над буйните води. За втори път се бил загубил. Бродът щял да го отведе в крайната точка на пътешествието му — Асколе, на около тринайсет километра покрай северния бряг на реката. Вместо това, той продължил по издатината на южния и се движел към дърветата.

Постепенно тополите отстъпили място на кайсиеви градини. Тук, на три хиляди метра надморска височина, беритбата приключвала до средата на септември. Купчините плодове, натрупани върху плитки плетени кошници, къпели с огнени отблясъци ниските листа на дърветата. Край тях били коленичили жени, които отделяли костилките, за да извадят ядката. Щом го съзрели, те покрили лица с шалове си и се скрили от непознатия бял *ангреси*^[7] зад дърветата.

Децата нямали подобни резерви. Докато минавал покрай кафеникавите ниви, засети с елда и ечемик, откъдето надничали селянки с коси в ръце, които прибирали реколтата, зад него се извила, подобно опашката на комета, цяла сюррия малчугани. Те сочели дрехите му, опипвали китките му за часовник, какъвто не носел, и се изреждали да го поддържат за ръка.

За пръв път от много време Мортенсън си дал сметка за вида си. Косата му била прорасла и чорлава. Чувствал се огромен и мръсен. „Не се бях къпал от три месеца“, спомня си той. Попривел се, за да не плаши децата с ръста си. Ала, изглежда, те не го смятали за страшен. Техните *шалвар камизи* били също толкова мърляви и дрипави, а повечето ходели боси въпреки студа.

Мортенсън подушил Корфе от повече от километър. След стерилния леден свят, с който бил свикнал, миризмата на запалена хвойна и мръсни тела била зашеметяваща. Понеже все още смятал, че е на прав път, предположил, че е в Асколе, през което бил минал преди три месеца на път към К2, ала нищо не му изглеждало познато. Докато стигне парадния вход на селото — проста арка от тополови греди, изправила се самотно в края на една картофена нива, Мортенсън бил оглавил шествие от петдесет дечурлига.

Погледнал напред с надеждата да види Музафер, който е спрял да го изчака в покрайнините на селището. Вместо него, от другата страна на портала, пременен с *топи*^[8] от агнешка вълна в същия аристократичен нюанс на сивото като брадата му, стоял съсухрен старец, в чиито черти се четяла такава сила, като че били изсечени в стените на каньона. Казвал се хаджи Али, *нурмадар*, или старейшина, на Корфе.

— *Ас-Салам Алейкум!*^[9] — казал хаджи Али, като раздрусал ръката на чужденеца.

После превел госта под арката с типичното за балтите гостоприемство, което смятат, че е непросимо да не окажат на посетителите, съпроводил го до поточе, където му наредил да измие ръцете и лицето си, и накрая го поканил в дома си.

Село Корфе е кацнало на една издатина, двеста и петдесет метра над река Бралду. Вкопчило се е в стената на каньона под неестествен ъгъл, подобно на бивачна платформа върху отвесна скала. Лабиринтът от нагъсто построени квадратни триетажни къщи от камък щял да се

слива напълно с планината, ако не били пъстрите петна на плоските покриви, върху които се издигали купчини от кайсии, лук и жито.

Хаджи Али отвел Мортенсън в дом, чийто вид издавал повисокото положение на обитателите му. Започнал да разбухва една постелка, докато прахът изпълнил голямото централно помещение, наречено *балти*, наредил възглавнички на почетното място близо до откритото огнище и настанил госта.

Зачакали сервирането на чая в мълчание, нарушавано единствено от тътренето на крака и наместването на килимчета, докато двайсетината мъже от рода на хаджи Али заемали местата си. За щастие, по-голямата част от лютивия дим от огъня, напален с изпращания от як, над който къкрел чайникът, излизал през голям квадратен отвор в тавана. Мортенсън вдигнал поглед нагоре и срещнал петдесет чифта очи, опасващи „комина“ — това били хлапетата от антуража му, които го наблюдавали, легнали на покрива. Досега в Корфе никога не бил идвал чужденец.

Хаджи Али пхнал енергично ръка в джоба на бродираната си жилетка и извадил от там ивици гранясало месо от ибекс, които започнал да натърква с листа от силния зелен тютюн, известен като *насуар*. След като добре овалял парчетата, предложил едно на госта. В момента, в който го съдвквал, Мортенсън се задавил, както никога досега. Мъжете посрещнали реакцията му с одобрителен кикот.

Хаджи Али му подал чаша маслен чай и той я изпил почти с удоволствие.

Сега, когато прагът на условностите бил прекрачен, старейшината на селото се навел напред и тикнал брадата си в лицето на госта.

— *Чизале?* — изляял той неизменния израз на балти, означаващ приблизително: „Какво, по дяволите, е това?“.

С помощта на откъслечни местни думи и усилен жестикулация, Мортенсън обяснил на множеството от мъже, които го наблюдавали прехласнато, че е американец, че се опитал да изкачи К2 (последното предизвикало одобрителен шепот), но станал слаб и се разболял и затова дошъл тук, в Асколе, за да намери джип, който да го закара до Скарду, столицата на Балтистан.

След безкрайните дни в планината, енергията, която предаването на цялата тази информация му коствало, изцедило последните му сили

и той потънал в прегръдката на възглавниците. Сгрят от огъня и разположен на меко, сред уютата, предложен от любезните домакини, почувствал как изтощението, на което досега се съпротивлявал, го залива като вълна.

— *Мет Асколе* (не Асколе) — казал хаджи Али през смях. После посочил земята под краката си и добавил: — *Корфе*.

Адреналинът запрепускал във вените на Мортенсън и той рязко се изправил. Никога не бил чувал за Корфе. Бил абсолютно сигурен, че не фигурирало на никоя карта на Каракорум, която бил изучавал, а те били десет, че и повече. Надигнал се и започнал да обяснява, че трябва да стигне в Асколе, за да намери човек на име Музафер, у когото са всичките му вещи.

Хаджи Али сграбчил госта за раменете със силните си ръце и го настанил отново върху възглавниците. Повикал сина си Туаха, който бил усвоил малко английски при пътуванията си до Скарду, и го накарал да преведе.

— Днес Асколе не отива. Голям проблем. Половин ден върви там — казал мъжът, който бил пълно копие на баща си, с изключение на брадата. — *Иншалла*^[10], утре хаджи прати намери мъж Музафер. Сега ти шпи.

Хаджи Али се изправил и отпъдил децата, надничачи през отвора, където небето вече притъмнявало. Останалите посетители тихо се оттеглили по домовете си. Въпреки тревожните мисли, които кръжали в ума му, безграничното чувство на изгубеност и яда, който го обхванал за това, че отново се е заблудил, Грег Мортенсън се унесъл и скоро потънал в непробуден сън.

[1] Персийски математик, философ и поет, автор на четиристишия — рубаи. — Б.пр. ↑

[2] Местното название на граблива птица, подобна на гарвана, разпространена из високите части на Хималаите. — Б.пр. ↑

[3] Бог е велик! (арабски). — Б.пр. ↑

[4] Голяма област в Северен и Източен Кашмир в северната част на Индийския субконтинент, в днешно време разделен между Пакистан, Индия (щата Джаму и Кашмир) и Китай (част от Североизточен Ладах). — Б.пр. ↑

[5] Едно от основните направления в исляма; последователите му не признават сунитските халифи, а смятат за ръководители на мюсюлманите имамите — потомци на Али и Фатима (дъщеря на Мохамед). — Б.пр. ↑

[6] Част от днешната провинция Гилгит-Балтистан (известна още като *Северни територии*), която е контролирана от Пакистан; главен град на Балтистан е Скарду; в миналото е бил част от княжество Джаму и Кашмир, по-голямата територия от което попада в днешна Индия; спорът за Кашмир е в основата на военните конфликти между Пакистан и Индия. — Б.пр. ↑

[7] От урду — чужденец (първоначално англичанин). — Б.пр. ↑

[8] Название на мюсюлманска молитвена кръгла шапка в Индия и Пакистан (от урду: „шапка“). — Б.пр. ↑

[9] Мир вам! — традиционен арабски поздрав. — Б.пр. ↑

[10] От арабски: приблизително „ако такава е волята на Аллах“ — израз, с който се изразява надежда за осъществяването на нещо в бъдеще. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

ВЪЗХОД И СЪВЪРШЕНСТВО

— Кажу ми, ако можехме да сторим едно-единствено нещо за твоето село, какво би поискал?

— С цялото ми уважение, сахиб, вие не можете да ни научите на нищо за силата и издръжливостта. Не ви завиждаме за неспокойния дух. Може би сме по-щастливи от вас? Но има едно нещо, което бихме искали — децата ни да ходят на училище. Измежду всичко, което имате вие, учението е онова, което желяем най-силно за своите деца.

Разговор между сър Едмънд Хилъри и шерпа Уркиен, из „Училище в облаците“

Някой го бил завил с тежък юрган. Било му уютно и Мортенсън се наслаждавал на топлината. За пръв път от пролетта насам прекарвал нощта на закрито. На смътната светлина на жаравата различил очертанията на няколко спящи фигури. От всички краища на помещението се разнасяло хъркане в най-различни октави. Той се обърнал по гръб и се присъединил към многогласия хор.

При следващото си събуждане бил сам в стаята, а през отвора в тавана надничало късче ясно синьо небе. Жената на хаджи Али, Сакина, забелязала, че се раздвижва, и му донесла *ласи*^[1], прясно изпечени *чапати*^[2] и подсладен чай. Тя била първата жена от племето, която го доближавала. Мортенсън си помислил, че има може би най-добродушното лице, което бил виждал. Било осеяно с бръчици и изглеждало така, като че линиите на смеха били разположили бивак в ъгълчетата на устата и очите ѝ, откъдето през годините напредвали едни срещу други, докато напълно покорят територията. Дългата ѝ коса била сплетена в традиционния тибетски стил, а на главата носела

урдва — вълнена шапка, украсена с мъниста, мидички и старинни монети. Жената стояла в очакване Мортенсън да начене закуската.

Мортенсън отхапал от топлата питка, натопена в *ласи*, след което се нахвърлил и изгълтал всичко, което му било сервирано, като накрая го прокарал с подсладения чай. Сакина се засмяла одобрително и донесла още храна. Ако знаел колко оскъдна и ценна била захарта за балтите и колко рядко самите те я използвали, не би приел втората чаша.

Старицата го оставила и той се заел да изучава помещението. Спартанското обзавеждане граничело с бедност. На стената висял избелял туристически плакат със снимка на швейцарска хижа сред тучна ливада с диви цветя. Всичко останало — от почернялата готварска посуда до многократно потяганите газени фенери — имало изключително битово предназначение. Дебелият юрган, с който бил завит, бил от разкошна морава коприна, обшита с малки огледалца. Одеята, с които били спали останалите, били от тънка износена вълна, а протритите места били закърпени с парчета, каквито са се намирали подръка. Явно домакинът му бил отредил най-хубавата вещь в дома.

Късно следобед Мортенсън чул възбудени гласове и последвал тълпата от хора — кажи-речи цялото село — до една скала, която се издигала над Бралду. В кабинка, провесена на стоманено въже на шейсет метра над водата, седял мъж, който саморъчно теглел приспособлението. Прекосяването на реката по този начин спестявало половиндневен преход до моста, който се намирал по-нагоре по течението, ала падането от подобна височина би означавало сигурна смърт. Когато човекът стигнал средата на дефилето, Мортенсън разпознал в него Музафер. Едва се събирал в тясната кабинка — прост сандък, скован от непотребни парчета дървен материал. Бил възседнал позната четирийсеткилограмова раница.

Този път приветственото тупане по гърба не го сварило неподготвен и Мортенсън успял да сдържи пристъпа на кашлица. Носачът отстъпил назад и с навлажнен поглед огледал повереника си от глава до пети, после с викове „*Аллах акбар!*“ заклатил ръце към небесата така, все едно в нозете му се изсипвала манна.

На трапезата у хаджи Али, докато ги гощавали с *бианго* — печена кокошка, чието месо било твърдо и жилаво като самите балти

— Мортенсън узнал, че Музафер е известен надлъж и нашир из цял Каракорум. Бил един от най-опитните високопланински носачи в Хималаите вече три десетилетия. Сред подвизите му, разнообразни и внушителни, била и първата американска експедиция, покорила Машербрум^[3] през 1960-а, на която съпровождал прочутия алпинист Ник Клинч. Ала най-силно го впечатлил фактът, че носачът не бил споменал нито дума за това по време на разговорите им.

Мортенсън дискретно връчил на Музафер три хиляди рупии възнаграждение, много по-щедро от договореното, и обещал да му гостува в родното му село, когато се възстанови напълно. Тогава не знаел, че носачът ще се превърне в неизменна част от живота му през следващите десет години. Той щял да му помага в преодоляване на пречките, на които предстояло да се натъкне из Пакистан, със същата вещица, с която го превел през планинските опасности, заобикаляйки лавини и пукнатини.

Заедно с Музафер той се присъединил към Дарсни и двамата алпинисти поели на дълго пътуване с джип до Скарду. Ала след като вкусил от прозаичните удоволствия на хубавата храна и удобната постеля в прочутата хижа за алпинисти „Мотел К2“, Мортенсън почувствал, че нещо го тегли обратно към Каракорум. В Корфе бил открил нещо рядко и ценно и веднага щом успял да си осигури превоз, потеглил обратно.

Установил се в дома на хаджи Али и скоро си изградил дневна рутина. Всяка сутрин и следобед правел кратка разходка из селото, неизменно съпровождан от провесени на ръцете му дечурлига. Този миниатюрен оазис от зеленина посред пустошта и прахоляка на скалите дължал съществуването си на къртовски труд и Мортенсън с възхита изучавал стотиците ръчно поддържани напоителни канали, които отвеждали ледниковата вода до нивите и градините.

Сега, когато опасностите останали зад гърба му, той осъзнал колко несигурно е било оцеляването му в планината и какво е коствало то на организма. Едва успявал да се спусне по стръмната пътека, която се виела към реката, а когато съблякъл ризата си, за да се измие в ледената вода, се стъписал от отражението си. „Ръцете ми бяха тънки като клечки, все едно не бяха моите“, спомня си той.

Докато се изкачвал, пъхтейки, обратно към Корфе, Мортенсън се чувствал немощен като старците, които киснели под кайсиевите

дървета, пушели хука^[4] и хапвали ядки. След като се помотавал час-два из селото, изтощението надделявало над неукрепналите му сили и той се завръщал в дома на хаджи Али, където от уютното си гнездо сред възглавниците съзерцавал синевата.

Нурмадарят, който внимателно следял състоянието на госта, наредил да заколят един от скъпоценните *чого рабак*, или едри овни, както ги наричали. Четирийсетте души на трапезата оглозгали мършавото животно без остатък, след което строшили костите с камъни и изсмукали костния мозък. Докато наблюдавал с какво усърдие гълтат месото, Мортенсън осъзнал каква рядкост било подобно угощение за обитателите на селото и си дал сметка, че живеят на ръба на гладно съществуване.

С укрепването на силите се изострили и възприятията му. Първоначално си мислел, че се е натъкнал на малък земен рай. Много хора от Запада, които прекосяват Каракорум, остават с впечатлението, че балтите се радват на прост и хубав живот, по-добър от този в напредналите страни. Ранните пътешественици, с присъщото си влечение към романтичните имена, го нарекли „Тибет на кайсиите“.

Балтите „изглежда, наистина притежават способност да се радват на живота“, пише Мараини през 1958 година след пребиваването си в Асколе и с възхищение документира следната сцена, на която става свидетел: „старци се припичат на слънцето и пушат живописните си лули; под сянката на черничев дървета възрастните тъкат на примитивни станове с вещината на дългогодишния опит, а две момченца, седнали настрана, се пощят с педантична грижливост и старание“.

„Поемахме въздух, наситен с върховно удовлетворение и безкрайно умиротворение, продължава той. Всичко това поставя следния въпрос. Не е ли по-добре човек да живее далеч от цивилизацията — от света на асфалта, чакъла, колите, телефона и телевизията — и да съществува в блажено неведение за тези «блага»?“

Трийсет и пет години по-късно балтите продължавали да живеят все така далеч от удобствата на цивилизацията, ала само след няколко дни сред тях Мортенсън започнал да осъзнава, че Корфе съвсем не е блаженият рай от въображението на западняците. Поне по един член от семейство страдал от гуша или катаракт. Червените коси на децата, на които толкова се възхищавал, се дължали на форма на недохранване,

известна като квашиоркор^[5], а от разговорите с Туаха, които двамата водели след вечерната молитва, научил, че най-близкият лекар бил в Скарду — на една седмица път пеша — и че една трета от децата в Корфе умирали преди да навършат годинка.

Синът на *нурмадаря* му разказал, че собствената му съпруга, Рокия, починала преди седем години при раждането на единственото им дете — дъщеря на име Джахан. Моравият, общит с огледалца, юрган, който за госта било такава чест да използва, бил перлата на нейния чеиз.

Мортенсън не си представял, че някога би могъл да намери начин да се отплати на домакините си за гостоприемството. Ала бил решен да опита. Раздал на селяните всичко, което притежавал. Дребните полезни предмети, като бутилки за вода и фенерчета, били много ценни за балтите, които през лятото изминавали големи разстояния до пасищата, и той ги подарил на семейството на хаджи Али. На Сакина дал котлона, работещ на газ, каквато се намирало във всяко село. Винения си полар наметнал на раменете на Туаха и настоял да го вземе, въпреки че му бил доста голям, а хаджи Али станал собственик на топлото алпинистко яке, с което изкачвал К2.

Най-ценни обаче се оказали съдържанието на аптечката, която носел, и медицинските му познания и опит. Докато укрепвал, всекидневно кръстосвал по стръмните пътеки между къщите на селото и правел малкото, което било по силите му, за да отблъсква лавината на нищетата. Въоръжен с тубички с антибиотични мехлеми, лекувал отворени язви, разрязвал инфектирани рани и изпускал гной. Накъдето и да се обърнел, от сенките на домовете към него били обърнати умолителните очи на болни старци, страдали безмълвно в продължение на години. Намествал счупени кости и облекчавал, доколкото можел, състоянието на хората със запаса си от антибиотици и обезболяващи. Мълвата за него плъзнала из селото и болните от покрайнините започнали да изпращат своите роднини, да доведат „доктор Грег“, име, с което станал известен из Северен Пакистан, независимо от многобройните си опити да обясни, че е само сестра.

Често по време на пребиваването си в Корфе Мортенсън усещал невидимото присъствие на Криста, най-вече когато бил заобиколен от деца. „Съществуването им бе постоянна битка, казва той. И на тях, подобно на нея, им се налагаше да полагат неимоверни усилия за най-

елементарни неща. Напомнях ми за сестра ми и с неотклонната решимост да продължат да се борят, независимо какво им поднася животът.“ Решил, че иска да стори нещо за тях. Можел, например, когато пристигне в Исламабад, да им купи учебници и пособия с останалите му пари.

Една вечер, докато лежал край огнището, Мортенсън помолил хаджи Али да го заведе в училището. По грубоватото лице на стареца преминала сянка, но той настоял и най-сетне старейшината се съгласил.

След обичайната закуска от *чапати* и *ча* хаджи Али го повел по стръмна пътека до просторна скална издатина на двеста и петдесет метра над реката. Оттам се откривала поразителна гледка към ледените исполини, чиито върхове пронизвали синевата далеч над сивите скални стени на Корфе. Ала Мортенсън не се възхищавал на панорамата. С ужас видял, че там, на откритото, направо върху ледената земя, били коленичили осемдесет и две деца — седемдесет и осем момчета и четирите момичета, които имали куража да се присъединят към връстниците си. Като се стараел да отбягва погледа на госта си, хаджи Али обяснил, че в селото няма училище, а правителството не осигурява преподаватели. Техният труд струвал по един долар на ден, сума, която в Корфе не можели да си позволят. Затова си поделяли разходите със съседното село Мунджунг. Учителят идвал по три дни в седмицата, а през останалото време децата сами преговаряли уроците, които той им давал.

Със сърце, заседнало в гърлото, Мортенсън слушал как учениците, замръзнали в стойка „мирно“, изпълняват националния химн на Пакистан в началото на „учебния ден“. „Благословена да е свещената земя. Щастлива да бъде богатата ни страна, символ на непоколебимостта, земята на Пакистан“, пеели те с приятно дрезгави гласчета, а в почти зимния въздух дъхът им се превръщал в кълбета пара. Мортенсън различил високата изправена фигурка и пребрадена главица на дъщерята на Туаха, седемгодишната Джахан. „Нека сияят с вечна слава нацията, страната и държавата. Знамето с полумесеца и звездата ни води към възход и съвършенство.“

Докато се възстановявал, Мортенсън често чувал жителите на Корфе да се оплакват от правителството, съставено главно от представители на пенджабския етнос, които за тях били чужда сила от

далечните равнини. Недоволството на местните се дължало на това, че поради ширещите се корупция и нехайство малкото пари, предназначени за народа на Балтистан, потъвали някъде по дългия път между столицата Исламабад и планинските райони. Тукашните хора виждали голяма ирония в това, че Пакистан воюва толкова ожесточено, за да откъсне от Индия това парче от някогашното княжество Кашмир, а не прави почти нищо за местното население.

За всички било очевидно и че по-голямата част от сумите, които все пак достигали до тези височини, отивали за финансиране на скъпоструващите и безрезултатни сражения с индийските войски по протежението на Сиачен. Ала как било възможно, гневял се Мортенсън, едно правителство, дори и бедно като пакистанското, да не осигури по долар на ден за училище? Защо знамето с полумесеца и звездата не иска да приближи тези деца дори на стъпка по-близо до „възхода и съвършенството“?

Когато и последният тон на химна замрял, децата насядали в подреден кръг и се захванали да преписват таблицата за умножение. Повечето драскали направо в прахта с помощта на специално донесена пръчка. Късметлиите като Джахан имали каменни дъски, върху които пишели с клечка, потопена в смес от кал и вода. „Представяш ли си деца в четвърти клас в Америка сами, без да ги надзирават, да седят кротко и да учат уроците си, пита Мортенсън. Сърцето ми се късаше за тях. Имаше някаква ожесточеност в жаждата им за знание, независимо от обстоятелствата, която ми напомняше за Криста. Чувствах, че трябва да сторя нещо.“

Но как? Имал пари точно колкото да стигне до Исламабад и да хване полет за дома, при това, ако ги харчел много икономично.

В Калифорния най-доброто, на което можел да се надява, било непостоянна работа в някоя болница, а единствените му ценности били вещите в багажника на Ла Бамба, както наричал червения възстар и неикономичен буик, единственото подобие на дом, което имал. При все това, трябвало да има начин.

Мортенсън стоял редом до хаджи Али на скалната издатина с изглед към долината, откъдето се разкривала кристално ясна панорама към планините. Бил прелетял половината свят, за да премери силите си с тях, но ето че изведнъж покоряването на К2 и идеята да положи на върха огърлицата на Криста му се сторили маловажни. Имало много

по-смислен начин да почете паметта на сестра си. Поставил ръце върху раменете на хаджи Али, както старецът бил правил десетки пъти след деня, когато изпили заедно първата чаша чай.

— Аз ще ви построя училище — казал той, все още без да осъзнава, че с тези думи съдбата му поема по нов път, много покриволичещ и труден от грешните пътеки, които го довели дотук. — Наистина ще го сторя. Обещавам.

[1] Напитка, подобна на айряна, разпространена в Югоизточна Азия, приготвяна от кисело мляко, към което се прибавя вода или прясно мляко и индийски подправки. — Б.пр. ↑

[2] От урду: „хляб“ — безквасен хляб под формата на плоски питки от точени тестени кори, произхождащ от Индийския субконтинент. — Б.пр. ↑

[3] Най-високия връх на едноименната верига в Каракорум, известен още като К1, двайсет и втория по големина в света (7821 м). — Б.пр. ↑

[4] Наргиле, названието е разпространено в Индия, откъдето произхожда Пакистан и други части на Азия (хинди, урду). — Б.пр. ↑

[5] Заболяване при бебетата и децата, дължащо се на тежък белтъчен дефицит и намален внос на енергия, характерно за развиващите се страни, където храната е основно въглехидратна. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

СКЛАДЪТ

Величието винаги се основава на едно — способността да изглеждаш, говориш и действаш като най-обикновен човек.

Шамседдин Мохаммад Хафез^[1]

Складът носел мириса на Африка. Застанал на вратата на помещението — по-скоро килерче с размери два на два и петдесет метра — сред кипежа на авеню „Сан Пабло“, Мортенсън изпитвал объркване каквото само четирийсет и осем часов полет може да причини. Когато се качил на самолета в Исламабад, бил изпълнен с огромна целеустременост, а в главата му се въртели поне десет различни плана за набиране на средства за училището. Ала когато се озовал в Бъркли, увереността му отстъпила място на дезориентираност. Чувствал се премазан под безмилостно слънчевото калифорнийско небе сред гъмжилото от преуспели колежани, които ведро крачели към поредното кафене, а обещанието, което дал на хаджи Али, било като смътен спомен за филм, мернал се в просъница по време на някой от трите безконечни полета.

Часова разлика. Културен шок. Мортенсън отлично познавал демоните, подвизаващи се под тези имена. Не за пръв път го обсебвали. Тъкмо поради тази причина дошъл тук, в склад 114, както правел при всяко свое завръщане от планините. Това мухлясало помещение било неговата опора.

Пресегнал се в уханния мрак за връвчицата, която включвала електрическата крушка, и в светлината, обляла помещението, пред него се изправили купчините прашасали книги по алпинизъм, подпрени до стените, миниатюрният керван слонове от абаносово дърво, принадлежал на баща му, и най-сетне, възседнала фотоалбум с

орфани краища, там била Джиджи, плюшената маймунка с цвят на кафе, която била най-близкият му приятел още от времето, когато паметта се развива в чисто сетивни възприятия.

Взел играчката в ръце и забелязал, че пълнежът от капок^[2] бил започнал да изпада от дупка в гръдния шев. Заровил нос в телцето и щом вдъхнал мириса му, тутакси се пренесъл в двора на обширната къща, изтегнат под огромната сянка на едно пиперово дърво. Домът му в Танзания.

Подобно на баща си, Мортенсън е роден в Минесота, но през 1958 година, когато бил едва на три месеца, родителите му се впуснали в голямото приключение на живота си — службата като мисионери и учители в Танзания, в сянката на най-високия връх на африканския континент — Килиманджаро.

Семейството на Ървин Мортенсън, бащата на Грег, принадлежало към добронамерените лутерани, от които Гарисън Кейлър^[3] толкова често черпи вдъхновение за своето творчество. Подобно на неразговорливите обитатели на Лейк Уобегън^[4], думите били разменна монета, която той не обичал да пилее напразно. Доста над един и осемдесет и също като сина си с кокалесто телосложение и спортни заложби, Ървин носел прякора Демпси^[5]. Лепнали му го като бебе, когато бил необичайно ячък, и така си и останал до края на живота си. Изтърсакът, седмо по ред дете в семейство, което било разорено през Голямата депресия, се възползвал от своите атлетически данни — куотърбек във футболния и защитник в баскетболния отбор на гимназията си — за да се измъкне от Пекуот Лейкс, малко градче в Северна Минесота, чийто основен поминък бил риболовът, и да потърси щастието си из големия свят. Постъпил в Университета в Минесота със спортна стипендия и между мачовете и лекуването на синините, нанесени му от нападателите, успял да се дипломира в специалността „преподавател по физическо възпитание“.

Съпругата му Джерийн се влюбила в него скоро след като семейството ѝ дошло от Айова. Тя също била спортна натура и капитан на отбора по баскетбол в гимназията. Оженили се импулсивно, по време на една тридневна отпуска на младежа — по онова време войник във Форт Райли, Канзас. „Демпси обожаваше пътешествията, разказва Джерийн. Докато бе в армията, изпратиха частта му в Япония и той беше много щастлив, че е видял света извън

Минесота. Един ден, докато бях бременна с Грег, се върна вкъщи и каза: В Танганика^[6] се търсят учители. Какво ще кажеш да идем в Африка. Не можах да му откажа. Така е, когато си млад и зелен. Просто го направихме“.

Заминали за страна, за която не знаели нищо, освен че се намира в Източна Африка между Кения и Руанда. След четири години в отдалечената планина Усамбара, се преместили в град Моши — „дим“ на суахили — където били настанени от лутеранското мисионерско общество в бившия дом на гръцки търговец на оръжие, конфискуван от властите. Водено от откривателския нюх, който често съпътства пламенността, семейството страстно обикнало страната, преименувана през 1961 г., когато получава своята независимост, на Танзания. „Колкото повече остарявам, толкова повече оценявам колко хубаво е било детството ми. Това бе раят“, казва Мортенсън.

Грег можел да нарече дом огромното пиперово дърво в много по-голяма степен от къщата, която уютно увивала снагата си около тучна градина. „То бе въплъщение на сигурността. По здрач стотиците прилепи, които го обитаваха, отлитаха на рояци да ловуват. А след дъжд целият двор ухаеше на пипер. Ароматът бе невероятен“, спомня си той.

Тъй като Демпси и Джерийн били доста либерални по отношение на религията, домът им представлявал по-скоро средище на общността, отколкото религиозен център. Бащата на Грег ръководел неделното училище, ала наред с това направил в двора си игрище за софтбоул, като стволът на пиперовото дърво служел за бекстоп^[7], и основал първата училищна баскетболна лига в Танзания. Ала това, което владеело сърцата и душите на мисионерите, били два всепоглъщащи проекта.

Демпси влагал всяка частица от себе си в голямата кауза на своя живот — да набере средства за основаването на първата учебна болница в Танзания — Християнския медицински център „Килиманджаро“, а съпругата му се трудела не по-малко всеотдайно за изграждането на Международното училище в Моши, чиито стени приютили космополитна сюррия от деца на изгнаници. Грег плувал сред море от култури и езици и дотолкова не отдавал значение на делението

по национален признак, че се разстройвал всеки път, когато негови съученици от различни народности се биели помежду си. По време на поредното изостряне на индийско-пакистанския конфликт той бил силно смутен от нагледните схватки, устройвани в междучасията между децата от тези държави, в които наужким се обезглавявали и обстрелвали с картечници.

„Ако не се смята това, училището ни бе прекрасно място, разказва той. Представляваше нещо като детски Обединени нации. Имаше представители от двайсет и осем различни националности и се честваха празниците на всички религии — Ханука, Коледа, Дивали, Рамазан Байрам“.

„Грег мразеше да ходи на църква с нас, припомня си Джерийн, защото всички възрастни негърки си умираха да си играят с русата му коса“. Като се изключи това, Мортенсън растял в щастливо неведение относно расовите различия. Скоро овладял суахили толкова добре и без никакъв акцент, че по телефона го вземали за танзаниец. Пеел древни европейски химни в църковния хор и същевременно бил част от африкански танцов ансамбъл, с който дори участвал в състезание за Деня на независимостта на Танзания — Саба саба, предавано по националната телевизия.

На единайсет години Мортенсън покорил първия си истински връх. „Откакто станах на шест, вечно съзерцавах Килиманджаро и молех татко да ме заведе там.“ Когато Демпси най-сетне сметнал, че синът му е достатъчно голям, и предприели изкачването, не му се отдало да се наслади на приключението до покрива на Африка. Грег разказва: „Гадеше ми се и повръщах по целия път. Беше ужасно, ала когато призори застанах на върха и пред мен се простря безкрайната шир на африканската савана, попаднах завинаги в плен на планината“.

Джерийн родила три момичета — Кари, Соня Джой и, когато Грег бил на дванайсет, Криста. Демпси често отсъствал по цели месеци, за да набира средства и квалифициран персонал за болницата из Европа и Америка. Синът, който на тринайсетгодишна възраст надхвърлял метър и осемдесет, с лекота възприел ролята на мъжа в семейството, когато бащата го нямало. След като най-малката му сестра се родила, той пожелал да ѝ стане кръстник.

За разлика от трите по-големи деца, които бързо изкласили на ръст колкото родителите си, Криста си останала дребничка и с

деликатно телосложение. Когато стигнала училищна възраст, вече било очевидно, че се различава от сестрите и брат си. Като мъничка, получила остра реакция към имунизацията срещу едра шарка. Джерийн си спомня, че цялата ръка на момиченцето почерняла. Убедена е, че инжектирането на жив вирус на вариолата е причината за нарушените мозъчни функции на дъщеря ѝ. На три години Криста прекарала тежка форма на менингит и никога не се възстановила напълно. На осем започнала да получава чести припадъци и ѝ била поставена диагноза „епилепсия“. В промеждутъците между пристъпите също страдала. „Научи се да четеш много бързо, разказва майка ѝ, но за нея това бяха само звуци. Думите не ѝ говореха нищо.“

Подрастващият Грег станал страшилище за всеки, който посмеел да дразни сестричката му. „Криста бе най-доброто дете от всички ни, спомня си той. Приемаше неравностойното си положение с достойнство. Трябваше ѝ цяла вечност да се облече, но тя приготвяше дрехите си от предната вечер, за да не отнема твърде много от нашето време сутрин. Беше изключително чувствителна към другите.“

„В много отношения Криста приличаше на баща ми, продължава той. И двамата бяха добри слушатели.“ Демпси притежавал уменията да се вслушва в хората, най-вече в мечтите на младите амбициозни африканци в Моши. Те горели от желание да получат възможност за реализация, ала постколониална Танзания — както тогава, така и днес, една от най-бедните държави в света — не можела да им предложи нищо, освен черен селскостопански труд. Когато учебната болница била готова и заработила, той настоял, пряко волята на мнозина от чуждестранните членове на управителния съвет, приоритет на борда да бъде не само осигуряването на грижи за децата на имигрантите и заможния елит в Източна Африка, а най-вече подпомагането на обещаващите местни ученици, които желаят да учат медицина.

Точно след четиринайсетия рожден ден на Грег болницата с база от 640 легла най-после била завършена, а на откриването реч изнесъл сам президентът на Танзания Джулиъс Ниерере^[8]. Ървин купил огромно количество от местната бананова бира *помбе* и изсякъл храстите в двора на къщата, за да събере петстотинте местни жители и имигранти, които бил поканил на барбекю за ознаменуване на успеха. От платформата, издигната за музикантите под пиперовото дърво,

Демпси, облечен в традиционната черна танзанийска носия, се обърна към това малко общество, което с времето бил обикнал.

След четиринайсетте години, прекарани в Африка, мисионерът от Минесота бил понатежал, ала сега, докато стоял изправен пред събралото се множество, изглеждал, помислил си неговият син, ако не като някогашния спортист, то все пак забележително. Мортенсън най-напред благодарил на партньора от танзанийска страна, Джон Моши, който, заявил Демпси, имал не по-малка заслуга за успеха на медицинския център от самия него. „Ще направя едно предсказание — казал той на суахили, излъчвайки такова умиротворение, че за първи път, изглежда, не се притеснявал да говори пред публика. След десет години всички отделения в Християнския медицински център «Килиманджаро» ще бъдат завеждани от танзанийци. Това е вашата страна. Вашата болница.“

„Почувствах как африканците преливат от гордост, спомня си Грег. Изгнаниците искаха да чуят от него: *Вижте какво направихме ние за вас.* Ала вместо това той заяви: *Вижте какво сторихте и колко още можете да сторите за себе си.*“

„Баща ми понесе остри критики заради изказването си, казва Мортенсън. Но знаете ли? Предсказанието му се сбъдна. Болницата, която построи, продължава да работи и е най-добрият учебен лечебен център в Танзания, а десет години след завършването ѝ всички отделения се ръководеха от африкански медици. Докато го наблюдавах, изпитах огромна гордост, че този едър човек с изпъкнал като буре гръден кош е мой баща. Той научи не само мен, но и всички останали, че ако повярваш в себе си, можеш да постигнеш всичко.“

След като и училището, и болницата започнали да функционират и да се развиват, работата на двамата мисионери в Танзания приключила. Демпси получил изкусително предложение — да основе болница за палестински бежанци на Маслиновата планина в Йерусалим — но семейството решило, че е време децата им да видят Америка.

Малкият Мортенсън и сестрите му посрещнали новината за завръщането в страната, която смятали за своя родина, макар да я били посещавали само няколко пъти, с вълнение и тревога. Грег бил изчел статиите за всеки от петдесетте щата в енциклопедиите в семейната библиотека, опитвайки се както да си представи, така и да се подготви

за Америка. През четиринайсетте години в Африка родителите му получавали от роднините си покани за семейни тържества, на които нямало как да присъстват, и изрезки за бейзболните успехи на „Минесота туинс“. Грег пазел в стаята си и препрочитал нощем тези образци от една екзотична култура, която се надявал да разбере.

Семейството опаковало книгите, тъканите и дърворезбите и се нанесло временно в четириетажния дом на родителите на Джерийн в Сейнт Пол, преди да се сдобие с евтина бледозелена къща в предградиято Роузвил. Когато отишъл за първи път на училище, Грег с облекчение видял из коридорите много афроамериканци. Така не се чувствал толкова далеч от Моши. Из гимназията бързо плъзнала мълвата, че едрото непохватно момче идва от Африка.

В едно от междучасията висок мускулест баскетболист с емблема на „Кадилак“, провесена на златен ланец, и приятелчетата му го сгасили и притиснали в тоалетната. „К’ъв африканец си ти, бе“, подиграл му се главатарят, а бандата започнала да сипе удари по тялото му, докато той, в недоумение какво лошо е сторил, се опитвал да брани главата си. Когато най-сетне спрели да го налагат, Грег свалил ръце, а устните му треперели. Тогава тарторът стоварил юмрук в окото му, а друго момче изсипало върху главата му кошче за боклук. Стъписаният Мортенсън стоял край чешмата, посипан със зловонните отпадъци, докато смехът на нападателите му кънтял по коридора.

Като цяло, Грег се приспособил към американската култура. Представял се блестящо в училище, особено по математика, музика и естествените науки и, предвид гените си, в спорта.

След като семейството се преместило в предградията, неизменното присъствие на върлинещата му фигура като нападател на футболния отбор на гимназията „Рамзи“ му отворило пътя, ако не за истинско приятелство, то поне за другарство с другите ученици. Ала в едно отношение никога не свикнал с американския начин на живот. „Грег винаги закъснява, разказва майка му. Още от дете вътрешният му часовник бе сверен по източноафриканско време.“

Работата в Африка била дълбоко удовлетворителна във всички аспекти, освен финансово. Изобщо не можело да става дума за учене в скъпоплатен университет и Грег поискал съвет от баща си. „Аз отидох

в колежа със стипендия като ветеран от войната, казал му Демпси. Ако го повториш, няма да сбъркаш.“ През април в последната година от гимназията младият Мортенсън отишъл в бюро за набиране на новобранци в Сейнт Пол и подписал договор за двугодишна военна служба. „Беше много странно да направиш подобно нещо точно след Виетнамската война, разказва той. Децата в училище бяха удивени, че изобщо може да ми хрумне, но семейството ни нямаше пукната пара.“

Четири дни след завършването той пристигнал на военно обучение във Форт Ленърд Уд, Мисури. В първата утрин, докато съучениците му си отспивали преди колежа, Грег бил изстрелян от леглото в пет сутринта от строевия, който ритал и друсал леглото му и крещял: „Пускай бастуна и грабвай чорапите!“.

„Реших да не му се давам“, спомня си Мортенсън. Така че на следващия ден в пет сутринта той посрещнал старши строеви сержант Паркс седнал на изрядно изпънатото си легло в пълна бойна униформа. „Наруга ме, че служа на държавата, без да съм отпочинал добре, накара ме да направя четирийсет лицеви опори, отведе ме под строй до щаба, нашиба ме с камшик и ме върна в казармата. «Това е Мортенсън и от днес е ваш взводен, изкряска сержантът. Превъзхожда всички ви, лигльовци такива, така че му се подчинявайте»“.

Грег бил твърде тих, за да командва подчинените си ефективно, но проявил завидни военни способности. Като бивш състезател в училищните отбори по футбол и лека атлетика все още бил във великолепна физическа форма, затова тежката бойна подготовка не оставила толкова дълбок отпечатък в паметта му, колкото niskият морал, който се ширел в армията след Виетнам. След като овладял артилерийското и тактическото изкуство, получил и медицинско обучение — интерес, който щял да развива и за в бъдеще — след което бил изпратен в Германия с Трийсет и трета бронирана дивизия. „Когато се записах войник, бях напълно наивен, ала в армията знаят как да ти избият илюзиите от главата, разказва той. След Виетнам мнозина бяха зависими от хероина. Умираха от свръхдоза в леглата си и ние прибирахме телата им.“ Мортенсън си спомня още как в една зимна утрин трябвало да се погрижи за трупа на сержант, който бил пребит до смърт и захвърлен в една канавка от другарите си, след като открили, че е гей.

В Бамберг, близо до границата с Източна Германия, където били дислоцирани, благодарение на нарядите Мортенсън усъвършенствал способността да заспива навсякъде в мига, в който затвори очи. Бил образцов войник. „Никога не съм стрелял по някого, разказва той. Беше преди падането на Берлинската стена, така че през по-голямата част от времето наблюдавахме през мерниците си войниците отсреща.“ Мортенсън имал разрешение да открие огън по противникови постове, в случай че стрелят по източногермански граждани, които се опитват да избягат през стената. „Случваше се от време на време, но не и докато съм бил наряд, казва той. И слава богу.“

Повечето бели, които познавал в Германия, прекарвали почивните дни, „като хващаха гонорея, пиянстваха и стреляха във въздуха“, затова той предпочитал безплатните военни полети до Рим, Лондон или Амстердам, заедно с афроамериканците. За първи път пътувал сам и преживяването и компанията били много приятни. „Най-добрите ми приятели в армията бяха чернокожи, разказва Мортенсън. В Минесота на това не се гледаше добре, но в армията расовата принадлежност е най-малката ти грижа. В Германия се чувствах приет и за първи път откакто напуснахме Танзания, не бях самотен.“

Наградили го с медал за служба за проявени качества при евакуацията на ранени войници по време на симулирано учение. След изтичането на двете години бил освободен с почести, доволен, че е служил на родината, и обременен с втория си неизкореним навик след закъсняването — неспособността да спира на преден ход. Дълго след завръщането в цивилния живот той неизменно паркирал — било високопроходимите автомобили, с които се придвижвал из Балтистан, или семейната „Тойота“ при разходките по магазините — на заден ход, според военните изисквания за готовност за бърза евакуация при попадане под вражески огън.

Постъпил в малкия колеж „Конкордия“ в Муърхед, Минесота, със спортна стипендия и заедно с отбора си спечелил националното междуколежанско първенство по футбол през 1978 година. Ала еднообразието в провинциалното висше училище бързо му втръснало и се прехвърлил в по-космополитния университет на Южна Дакота във Върмилиън със стипендия като ветеран.

Джерийн пишела дисертация по методика на обучението, а Демпси работел на нископлатена и скучна чиновническа длъжност в

щатската столица, свързана с кредитното законодателство, и семейните финанси били по-оскъдни от всякога. За да се издържа, Грег работел като мияч в бюфета на колежа и санитар в нощната смяна на местната болница. Всеки месец тайно изпращал на баща си част от припечеленото.

През април 1981-а, втората година на Мортенсън във Върмилиън, само на четиридесет и осем годишна възраст, на Демпси му поставили диагноза „рак“. По това време синът му следвал специалностите „химия“ и „сестрински грижи“ и щом узнал, че туморът има метастази в лимфните възли и черния дроб, разбрал, че вероятно много скоро ще загуби баща си. Паралелно с ученето за тестове и работата на две места, на всеки две седмици Грег изминавал шестчасовия път с кола до Минесота, за да бъде край Демпси. При всяко следващо идване у дома се потрисал от скоростното влошаване на състоянието му.

С богатия си медицински опит бил наясно, че заболяването е в последен стадий, и убедил лекуващите лекари да спрат облъчването. Бил решен да осигури спокойствие на баща си през последните му земни дни. Предложил да изостави учението, за да се грижи за него постоянно, но Демпси отсякъл: „Да не си посмял“, и двуседмичните посещения продължили. При хубаво време Грег го изнасял да поседи на слънце на моравата и всеки път се ужасявал от прогресивната му загуба на тегло. Болният понякога губел връзка с действителността и вероятно се пренасял сред тучните поляни на Танзания, защото настоявал синът му да плеви щателно лехата с подправки, мислейки си, че е в двора на дома им в Моши.

Късно нощем, докато се хвърлял в неспокоен сън, Мортенсън чувал настойчивото тракане на пишещата машина, на която Демпси старателно подготвял погребалната си церемония. Джерийн обикновено задрямвала на кушетката в очакване звукът да спре, за да си легнат.

През септември Грег за последен път посетил баща си, който по това време бил приет в болница. „На следващата сутрин имах тест и не ми се искаше да се прибера посред нощ, но не можех да го оставя, спомня си той. Татко не беше много по нежностите, но този път ръката му остана върху рамото ми през цялото време, докато бях край него. Когато си тръгнах, той каза: *Свърши се. Всичко е наред. За всичко съм се погрижил.* Бе изключително спокоен пред смъртта.“

Някога, в Моши, Демпси организираше грандиозно тържество, за да ознаменува успешния край на пребиваването си в Африка. На следната утрин, след като се сбогувал с Грег и след като бил уредил и последната подробност от погребалния ритуал, който щял да възвести края на земния му път, той издъхнал, обзет от същото умиротворение, с каквото някога произнесъл своята прощална реч.

Граурната церемония, която Демпси нарекъл „Радостта от завръщането у дома“, била изпълнена в препълнената от опечалени лутеранска църква в Роузвил. Грег отдал последна почит на баща си на суахили със слово, в което го нарекъл: „Баба, кака, ндугу“ — „Баща, брат, приятел“. Последен дом на Ървин, който се гордеел със службата си в армията, станало националното гробище на Форт Снелинг.

След като погребал баща си, а впоследствие и завършил с отличие двете си специалности, Мортенсън се почувствал свободен да прави с живота си каквото пожелае. Приели го в медицинския университет „Кейс уестърн“, но не можел да си представи още пет години учение, преди да започне да печели пари. След смъртта на Демпси започнал да страда от натрапчиви страхове за здравето на Криста, чиито епилептични пристъпи зачестили. Ето защо предпочел да се върне у дома за една година и да бъде край сестра си. Помогнал ѝ да си намери работа в една фабрика на поточна линия за торбички за инфузионен разтвор и заедно с нея пропътувал многократно маршрута, за да може тя да го запомни. Криста проявявала огромен интерес към момичетата, с които брат ѝ излизал, и му задавала въпроси за секса, които се притеснявала да отправи към майка си. Щом разбрал, че си има приятел, Грег помолил една медицинска сестра да ѝ обясни всичко за половия живот.

През 1986 г. Мортенсън записал специализация по неврофизиология към Университета в Индиана, воден от идеалистичното убеждение, че чрез упорита работа, вдъхновена от Криста, би могъл да открие лек за болестта ѝ. Ала за един нетърпелив двайсет и осем годишен мъж колелото на медицината се върти твърде бавно и колкото повече знания за епилепсията трупал, толкова по-далечна изглеждаше възможността за откриване на лекарство.

Докато упорито залягал над дебелите учебници и опитите в лабораторията, той открил, че умът му блуждае отново и отново към плетениците от кварцови жилки, прорязващи гранита на Иглите —

островърхите формации в Черните хълмове, Южна Дакота — където предишната година усвоил основите на скалното катерене заедно с двама приятели от колежа.

Мястото го теглело все по-неудържимо. Имал спестявания от няколко хиляди долара и стария червен буик на баба си, кръстен от него *Ла Бамба*. Бил изпълнен с мечти за различен живот, живот, по-близо до природата, като онзи, на който се радвал в Танзания. Калифорния била очевидният избор, така че Грег натоварил колата и отпрашил на запад.

Като повечето начинания, които е приемал дълбоко присърце, желанието му да овладее катераческото изкуство го тласкало към скалните стени също толкова устремно, колкото шеметно се извисявали те. От разказа му за първите години в Калифорния човек остава с впечатлението, че между едноседмичния курс на Самоубийствените скали в Южна Калифорния и покоряването на шестхилядниците в Непал не било изминало почти никакво време. След детството в по войнишки организираното домакинство на майка му, армията, колежа и специализацията, волността, която катеренето му давало, била опияняващо ново изживяване. Мортенсън работел само колкото да финансира новите си приключения. Започнал като сестра в спешното отделение, като поемал смените през нощта и уикендите, които никой друг не искал, в замяна на свободата да изчезва за по няколко дни, щом чуе зова на планината.

Релефът в района на Санфранциския залив може да бъде изключително завладяващ за един алпинист и Мортенсън се оставил магията му да го погълне. Записал се в клуб по катерене и започнал да прекарва часове в стария склад, където се провеждали тренировките, в усъвършенстване на техниката си. Между експедициите до северната стена на Маунт Бейкър^[9], Анапурна IV^[10], Барунце^[11] и още няколко върха в Хималаите участвал в маратони и се готвел постоянно за следващата цел.

„Между 1989 и 1992 година катеренето бе целият ми живот“, разказва Мортенсън. Историята на алпинизма го привличала почти толкова силно, колкото и възможността да премери силите си срещу непоклатимите скали. Натрупал енциклопедични познания, изръшкар антикварните книжарници в Залива^[12] за пътеписи от деветнадесети век, разказващи за смелостта на предшествениците му. „През онези

години заспивах с глава върху библията на алпинистите — «Волността на хълмовете»^[13], разказва Мортенсън.

Всяка година Криста ходела на гости на брат си, който се опитвал да ѝ обясни любовта си към планината, като я водел в парка Йосемити и ѝ показвал с пръст маршрутите, по които бил изкачвал монолитния гранитен купол на Халф доум.

На 23 юли 1992 година Грег се намирал на Маунт Сил в източния дял на Сиера Невада заедно с приятелката си Ана Лопес, която работела като горски надзирател и прекарвала месеци сама в пустошта. В четири и трийсет сутринта, докато се спускали по един глетчер, където бивакували предишната нощ, Мортенсън се препънал, превъртял се и започнал да се хлъзга по стръмния склон на ледника. Инерцията го повлякла и тялото му се запремятало надолу, като след всеки удар в земята отскачало на метър-два във въздуха и се стоварвало обратно върху компактната маса от сняг и лед. Тежката раница се изметнала, вследствие на което лявото му рамо се изтръгнало от ставата и раменната му кост се счупила. Летял двеста и петдесет метра към пропастта, преди да успее да забие върха на пикела в снега и да спре с помощта на здравата си ръка.

След двайсет и четири часова препъване надолу по планината в делириума на болката, Ана го откарала в най-близката болница в Бишъп, Калифорния. Мортенсън се обадил на майка си да ѝ съобщи, че е добре, но от това, което чул, го заболяло повече, отколкото при падането. Точно по същото време, когато се случило нещастieto с него, Джерийн влязла в стаята на Криста, за да я събуди. Щели да пътуват до Дайърсвил, Айова — мястото, където е заснет филмът „Поле на мечтите“ — за двайсет и третия рожден ден на сестра му. „Когато влязох, я намерих на колене, като че се е опитвала да се върне в леглото, след като е ходила до банята“, разказва майката. „Беше посиняла. Единственото хубаво нещо е, че не се е мъчила — пристъпът буквално я е покосил и тялото ѝ е застинало в тази поза.“

Мортенсън присъствал на погребението с все още бинтована ръка. Братът на Джерийн, пастор Лейн Дуъринг, произнесъл слово, в което вмъкнал препратка към любимата реплика на Криста от „Поле на мечтите“. „Нашата скъпа Криста ще се събуди и ще попита: «В Айова ли съм?». И ще ѝ отвърнат: «Не, в царството небесно», обърнал се той към тълпата от разчувствани оплаквачи, събрали се да я изпратят в

същата църква, в която по-рано били казали последно сбогом на Демпси.

Мортенсън се върнал обратно в Калифорния, но го измъчвало усещането, че се носи без посока. В този момент обаждането от Дан Мейзър, талантлив катерач, известен с целенасочеността си, било като спасително въже. Мейзър организирал изкачване на К2 — върховния тест пред способностите на всеки алпинист — и търсел медик за експедицията си. Би ли приел Мортенсън да се включи? Това предложение открило пред Грег път и средство, с помощта на което отново да влезе в релси и същевременно да отдаде подобаващо почит на сестра си. Щял да покори върха, който вдъхвал най-голям респект в средите на катерачите, в памет на Криста. Така щял да извлече някакъв смисъл от нелепата загуба.

Внимателно отдалечил Джиджи от лицето си и я поставил на мястото ѝ върху фотоалбума. По «Сан Пабло» изтрополил тир и стаичката се разтресла от вибрациите. Излязъл навън и донесъл екипировката си от багажника на Ла Бамба.

Разнообразните приспособления — седалки, въжета, котки, карабинери, болтове и самохвати — които били неизменна част от екипировката му при щурмуването на върховете, някога считани за непокорими, висели безпомощно, прилежно окачени на куки по стените, където ги складираше през последните пет години в кратките промеждутъци между експедициите. Не можели да му бъдат от полза в това, към което се стремял сега. Какво било нужно, за да се съберат средства за училище?

Как можел да убеди американците да се загрижат за деца от другия край на света, които пишат с пръчка в пръстта и седят в кръг на студената земя? Дръпнал връвчицата за осветлението и спомените, населяващи помещението, потънали в мрак. Миг преди вратата да хлопне, отломка от калифорнийското слънце проблеснала в издрасканите стъклени очи на маймунката.

[1] Персийски мистик и поет (ок. 1325–1390). — Б.пр. ↑

[2] Влакно от шушулките на семената на капоковото дърво (*Seiba pentandra*). — Б.пр. ↑

[3] Писател, хуморист, сатирик, музикант, радиоводещ, също от лутерански произход, който в творчеството си често прави препратки

към религиозните си корени (1942). — Б.пр. ↑

[4] Несъществуващо градче в щата Минесота, САЩ, измислено родно място на Гарисън Кейлър, откъдето уж предава новини в радиошоуто си. — Б.пр. ↑

[5] Американски професионален боксьор, световен шампион в тежка категория от 1919 до 1926 година (1895–1983). — Б.пр. ↑

[6] Име на континенталната част на днешна Танзания преди получаването на независимост. — Б.пр. ↑

[7] В софтбола и бейзбола — ограждението, намиращо се зад хоума. — Б.пр. ↑

[8] Джулиъс Камбарадже Ниерере — първият президент на Танзания от 1964 до 1985 г. — Б.пр. ↑

[9] Действащ вулкан в щата Вашингтон, САЩ, с най-висока точка 3286 м. — Б.пр. ↑

[10] Връх от масива Анапурна в Хималаите (7525 м). — Б.пр. ↑

[11] Планина в Източен Непал с най-висок връх Барунце I (7220 м). — Б.пр. ↑

[12] Районът на залива на Сан Франциско — наименование на метрополиса на Сан Франциско, там се намира и Силиконовата долина. — Б.пр. ↑

[13] Оригиналното заглавие на книгата е *Freedom of the Hills* — наръчник по алпинизъм. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

ПЕТСТОТИН И ОСЕМДЕСЕТ ПИСМА И ЕДИН ЧЕК

*Стаи в сърцето си копнеж печален.
Не падай духом, надежда не губи.
Аллах е рекъл: «Смирените са моите
възлюбени».*

Смирен бъди. Сърцето си сломи.

Шейх Абу-Саид-
Аби-Л-Хейр^[1], никой,
ничият син

Клавиатурата на пишещата машина се губела в дланите на Мортенсън. Той току удрял два съседни клавиша, скъсвал писмото и започвал отначало, което оскъпявало разходите му. Долар на час за старата Ай Би Ем «Селектрик» било разумна цена, ала след петте часа в копирния център «Кришна» резултатът бил всичко на всичко четири писма.

Основният му проблем, като се оставят настрана близко разположените клавиши, които му причинявали такова неудобство, бил, че не знаел какво точно да каже: «Уважаема госпожо Уинфри», натракал той с връхчетата на двата си показалеца началото на петото писмо, «аз съм искрен почитател на вашето предаване. Правите ми впечатление на човек, който е искрено загрижен за другите. Пиша ви, за да ви разкажа за едно селце в Пакистан, името му е Корфе, където се опитвам да основа училище. Знаете ли, че в този красив район от Хималаите почти няма училища?»

Тук вдъхновението му се изчерпвало. Дали да мине направо на въпроса за парите, или просто да помоли за подкрепа? И ако иска

средства, дали да упомене конкретна сума? «Имам намерение да построя сграда с пет класни стаи за нуждите на сто ученици между първи и пети клас», напечатал той. «Докато бях на експедиция до втория по височина връх в света, К2 (не успях да се изкача чак догоре), се консултирах по въпроса със специалисти. С материали, закупени от Пакистан, и труда на местни работници мога с увереност да кажа, че построяването на училището ще струва не повече от 12 000 долара.»

Сега идвала и най-трудната част. Да помоли ли за цялата сума? «Всяко пожертвование от ваша страна ще бъде истинска благословия», написал той, след като помислил. Ала пръстът му се подхлъзнал и вместо това напечатал «блатословия». Скъсал страницата и подхванал наново.

Докато стане време да тръгва за Сан Франциско, за да поеме нощната смяна в спешното, Мортенсън бил завършил, запечатал и надписал всичко на всичко шест писма. Едно до Опра Уинфри и по едно, адресирано до още четирима телевизионни водещи, включително Бърнард Шоу от Си Ен Ен — канал, който според него задминавал останалите в бранша. Последното написал спонтанно до Сюзън Сарандън, тъй като много я харесвал и знаел за отдадеността ѝ на различни каузи.

Насочил се през пиковия трафик към Сан Франциско, като направлявал волана само с показалец. Ето тази машина била съвсем за неговия калибър. Паркирал пред пощата, подал се през прозореца и пуснал писмата в кутията на тротоара.

Не било кой знае какво за цял ден, но все трябвало да се започне отнякъде. Успокоявал се, че щом свикне, ще стане по-бърз. Налагало се, защото си бил поставил за цел да напише петстотин писма. Мортенсън поел на запад по «Бей бридж»^[2]. Чувствал се зашеметен, все едно бил запалил невидим фитил и очаквал експлозия от добри новини.

Понякога смените в спешното отделение се изнизвали неусетно сред суматохата от прободни рани и спукани абсцеси. Друг път, когато нямало тежки случаи, в малките часове времето едва пълзяло. Тогава Мортенсън гледал да подремне или разговарял с някои от лекарите, като например Том Вон. Сериозен, висок, слаб и с очила, Вон бил белодробен специалист и катерач. Сред постиженията му били изкачване на Аконкагуа^[3] до 6700 метра височина и покоряване на

Нанда деви — най-високия връх на територията на Индия. Ала това, което скрепило приятелството помежду им, бил опитът му като лекар в американската експедиция до Гашербрум II^[4] през 1982 година.

«От Гашербрум се виждаше К2, разказва Вон. Гледката бе едновременно невероятно красива и страховита. Разпитвах Грег надълго и нашироко, за да разбера какво е чувството да го изкачваш.» Смята се, че Гашербрум II е най-лесен за покоряване измежду осемхилядниците, ала никой от експедицията на Вон не могъл да го достигне през онзи сезон, а един от членовете ѝ, Глен Брендейро, бил пометен от лавина в една пропаст и тялото му не било открито.

Лекарят имал представа какво огромно постижение е да стигнеш почти до самия връх на Жестоката планина. В паузите между критичните часове в спешното двамата разговаряли за величествената ледена пустош на Балторо, която според единодушното им мнение била най-поразителното място на земята. Мортенсън разпитвал настойчиво Вон за изследванията му върху белодробния оток, развиван вследствие на височинна болест, този бич, който взема многобройни жертви сред алпинистите или нанася сериозни увреждания на здравето им.

«При спешни случаи Грег действаше изключително бързо, спокойно и компетентно, спомня си Вон. Ала когато му говорех за медицина, усещах, че не това е на сърцето му. Имам чувството, че по онова време просто караше по инерция, обсебен от мисълта да се върне в Пакистан.»

Умът му бил във високопланинското селце на 20 000 км от Сан Франциско, ала погледът му бил заплепен от млада анестезиоложка — д-р Марина Вилард. Щом я видел, Грег направо си гълтал езика. «Марина притежаваше естествена красота, разказва той. Планинарка. Не носеше грим, но имаше прекрасна тъмна коса и плътни устни, които ме подлудяваха. Направо агонизирах, когато се случехме в един екип. Не можех да реша дали да я поканя на среща, или да я отбягвам, за да мога да мисля трезво.»

За да не харчи излишно пари, Мортенсън решил да не наема квартира. За вещите си щял да използва склада, а задната седалка на Ла Бамба — голяма колкото кушетка — щяла да му служи за легло. На

фона на ветровитата палатка, в която бил спал на ледника Балторо, това било сравнително удобна постеля. Продължил да ходи в алпийския клуб «Сити рок», както за да поддържа форма, така и за да взима душ. Всяка вечер кръстосвал Бъркли флатс — складов район недалеч от залива — в търсене на някоя тъмна уличка, където да пренощува необезпокояван. Докато лежал в спалния чувал, прострян на задната седалка на буика почти в цял ръст, последното, което посещавало мислите му, преди да потъне в сън, било лицето на Марина.

Когато не бил на смяна, Мортенсън упорито пишел писмо след писмо. Обърнал се към всеки сенатор. Висял в обществената библиотека и разглеждал светски списания, които иначе никога не би разгърнал, за да набележи имена на кино- и поп звезди, и ги подреждал в списък, който държал прилежно сгънат в прозрачен пластмасов плик с цип. Събрал адреси от някаква книга, класираща стоте най-богати американци. «Нямах представа какво правя, припомня си Мортенсън. Записвах си името на всеки, който ми се струваше, че притежава достатъчно власт, известност или обществена значимост, и му изпращах писмо. Бях на трийсет и шест, а дори не умеех да ползвам компютър. Бях пълен невежа.»

Един ден вратата на копирния център «Кришна» неочаквано се оказала заключена и той се запътил към най-близкото място в съседство, където знаел, че може да наеме пишеща машина — «Лейзър имидж» на авеню «Шатък».

«Отговорих му, че нямаме, спомня си собственикът Кишвар Саид. Живеем в 1993 година, защо не наемете компютър? Тогава той ми каза, че не знае как се работи с него.»

Мортенсън скоро узнал, че Саид е пакистанец, родом от Бахавал Пуй, селце в Централен Пенджаб. Щом разбрал за какво му трябва пишеща машина, той настанил новия си приятел пред един «Макинтош» и му дал няколко безплатни урока по компютърна грамотност.

«В моето родно място нямаше училище и това, което Грег се мъчеше да направи, бе много важно и за мен самия, споделя Саид. Делото му беше толкова велико, че мой дълг бе да го последвам.»

Мортенсън бил поразен от функциите за изрязване, копиране и поставяне. Дал си сметка, че би могъл да напише тристата писма,

които му отнели месеци, само за ден. В продължение на един напрегнат, удавен в кафета уикенд, той трескаво писал, трил и копирал под ръководството на Саид, докато сътворил оставащите двеста до заветната цел. Ентусиазирани от успеха, двамата се сетили за още десетки знаменитости и продължили, докато общият брой на писмата нараснал на петстотин и осемдесет. «Беше много странно, разказва Мортенсън, как един пакистанец ми помага да се науча да работя с компютър, за да мога аз пък да помогна на децата в неговата родина да получат образование.»

След като разпратил писмата, Мортенсън продължил да посещава Саид в почивните си дни и приложил новите си умения в изготвянето на шестнадесет формуляра за кандидатстване за средства по различни програми.

Когато не се трудели над клавиатурата, двамата си говорели за жени. «Това бе много тъжен и прекрасен период в живота ни, разказва пакистанецът. Често беседвахме за самотата и любовта.» Саид бил сгоден за момиче от Карачи, избрано от майка му. Сега спестявал за сватба, преди булката му да го последва в Америка.

Мортенсън му доверил за своето увлечение и пакистанецът се впуснал в кроене на безкрайни стратегии за спечелването на Марина. «Слушай какво ти казва Киш, съветвал го той. Остаряваш, време е да създадеш семейство. Какво чакаш?»

Ала всеки път, когато Грег се опитвал да я покани на среща, езикът му се връзвал. С времето поне успял да се отпусне дотолкова, че започнал да ѝ разказва за Каракорум и за идеята си да построи училище. За да не потъне в бездната на погледа ѝ, той се отнасял в спомените си. Ала вдигнал ли очи в края на поредната история за спасяването на Етиен, дните в пустошта на глетчера или престоя в Корфе под грижите на хаджи Али — срещал сияещия ѝ поглед. След два месеца тя сложила край на агонията му, като сама го поканила да излязат.

Откакто се върнал от Пакистан, Мортенсън живеел скромно като монах. Обикновено закусвал със специалното меню за деветдесет и девет цента — кафе с бухтички — в една камбоджанска закусвалня. Често изкарвал така до вечеря, когато за още три долара се натъпквал хубаво с бурито в някое от мексиканските заведения из Бъркли.

На първата среща поканил Марина в плаващ ресторант за морски специалитети в Сосалито и поръчал бутилка бяло вино, стискайки зъби, като разбрал каква е цената му. Грег нахлул устремно в живота ѝ, без да му мисли. Тя имала две дъщери от брака си, Блейз на пет, и Дейна — на три, към които скоро се привързал почти толкова, колкото към нея.

Понякога през почивните дни, когато момичетата били при баща си, двамата с Марина отивали в парка Йосемити. По цял ден покорявали върхове, а вечер бивакували в Ла Бамба. Друг път водел Блейз и Дейна до Индиън рок — живописно скално образувание сред поразителната природа в околностите на Бъркли, където ги въвеждал в основите на скалното катерене. «Изведнъж като че имах свое собствено семейство, разказва той, и осъзнах, че това е нещо, което наистина искам. Ако и набирането на средства вървеше успешно, щях да съм напълно щастлив.»

От дома си в Ривър фолз в Уисконсин Джерийн Мортенсън с тревога следяла одисеята на сина си. След като защитила дисертацията си, тя започнала работа като директор на началното училище «Уестсайд». Убедила Грег да гостува там и да представи работата си пред шестстотинте ѝ ученици. «Бях се сблъскал със стена от неразбиране, когато обяснявах на възрастните защо съм се заел с подобна кауза, разказва той. Ала с децата бе лесно. Щом видяха снимките, се шокираха, че някъде по света техни връстници се опитват да провеждат учебните си часове сами, при това в студа върху голата земя, и решиха да помогнат.»

Месец по-късно получил от майка си писмо, в което му разказвала, че учениците по собствена инициатива организирали акция «Паричка за Пакистан», в резултат на която напълнили два сто и осемдесет литрови контейнера за боклук с монети от по един цент, или общо 62 345 цента. Когато внесъл по сметка чека за 623 долара и 45 цента, Мортенсън почувствал, че най-последно му потръгва. «Децата направиха първата стъпка за построяването на училище в Корфе, заявява той. При това с монети от по един цент, които в нашето общество сме свикнали да смятаме за напълно непотребни. Ала на другия край на света с тях човек може да премести планини.»

С изключение на това, набирането на средства никак не вървяло. Шест месеца след изпращането на първите от петстотин и осемдесетте

писма пристигнал един-единствен отговор. Том Брокоу също бил възпитаник на Университета в Южна Дакота. И двамата били играли в отбора по футбол, ръководен от треньора Ларс Оверскей, факт, изтъкнат от Мортенсън. Бившият му колега прилагал чек за сто долара и бележка, в която пожелавал успех на начинанието. Същевременно от фондациите, където кандидатствал за финансиране, едно след друго заприиждали писма, в които го уведомявали, че проектът не е одобрен — шестнадесет попарващи отказа.

Мортенсън показал бележката от Брокоу на Том Вон и му се оплакал колко бавно напредват опитите му да набере нужните средства. Вон бил сред дарителите на Американската хималайска фондация (АХФ) и решил да се обърне за помощ към нея. Написал кратка статия, в която разказвал за изкачването на К2 от неговия колега и усилията му да построи училище в Корфе, и я публикувал в националния бюлетин на организацията. В съобщението си напомнял на членовете на АХФ, повечето от които били сред най-изтъкнатите алпинисти в Америка, онова, което сър Едмънд Хилъри завещал на Непал.

След покоряването на Еверест заедно с Тензинг Норгей през 1954 година великият алпинист не само не забравил долината на Хумбу^[5], а се захванал с начинание, което самият той описва като по-тежко от изкачването на Покрива на света — строене на училища из селата на шерпите, бедните местни жители, от които били и планинските носачи, направили щурмуването на върха възможно.

В книгата си «Училище в облаците», издадена през 1964 година, в която описва хуманитарните си инициативи сред тамошното население, Хилъри говори със забележителна далновидност за необходимостта от развиването на програми в помощ на бедните и изолирани места по земята. Места като Хумбу и Корфе. «Бавно и болезнено светът започва да осъзнава факта, че богатите и технологично напреднали държави носят отговорност за слаборазвитите страни. Не само от милосърдие, а и защото единствено по този начин могат да осигурят траен мир и сигурност за своите собствени общества.»

Ала в едно отношение пътят на Хилъри бил много по-лек от донкихотовския поход на Мортенсън. Като човека, покорил най-високия връх на земята, новозеландският алпинист се наредил сред

най-известните хора в целия свят. Когато се обърнал към големите корпорации с апел за финансова помощ за построяването на училища из Непал, те започнали бясна надпревара за дарителство. Енциклопедията «Уърлд Бук» — главен спонсор на специалната експедиция, вложила 50 000 долара, а магазините «Сиърс», които наскоро били пуснали в продажба специална марка палатки и спални чували, кръстена на сър Хилъри, осигурили екипировката и изпратили снимачен екип, който да документира работата на алпиниста. Още средства постъпили от продажбата на филмовите и издателските права за Европа, както и от авансовото финансиране на книга за експедицията.

Мортенсън не само не успял да изкачи К2, но и се завърнал без пукната пара. През повечето време спял в буика, защото не искал да опропасти връзката си с Марина, като разчита финансово на нея. Вече се бил превърнал в добър познайник на полицаите, които често го будели посред нощ с насочени в лицето му фенерчета и го принуждавали да обикаля в полусън складовете и да търси място, където да поспи необезпокояван.

В последно време чувствал, че в отношенията им се е появил разрыв заради парите. Нощите в колата по време на пътешествията им до планините загубили първоначалния си чар. Когато една студена сутрин рано през пролетта, докато карали към Йосемити, тя предложила да се поотпуснат и да отседнат в историческия хотел «Ахуанхи», истинска перла на архитектурата на Дивия запад, Мортенсън реагирал остро. Един уикенд там струвал приблизително колкото цялата сума, която бил събрал до момента. След като ѝ отказал безцеремонно, цялата почивка била помрачена от неизказаното напрежение, което продължило да тлее във влажната вътрешност на колата.

В един типичен за Сан Франциско хладен и мъглив летен ден, когато пристигнал на смяна в болницата, Мортенсън бил посрещнат от Том Вон, който му връчил бележка, написана върху рецептурна бланка.

— Този човек е прочел съобщението в бюлетина и ми се обади. Алпинист е, а също и някакъв учен. Честно казано, странна птица. Пита ме дали не си някой наркоман, който ще профука парите му. Но мисля, че е богат. Обади му се.

Мортенсън погледнал листа, на който било изписано името «д-р Джийн Хоърни», последвано от номер с кода на Сиатъл. Благодарил на Вон и като пхнал бланката в джоба си, се упътил към спешното отделение.

На следващия ден се отправил към библиотеката, за да разучи повече. С изненада открил стотици посочвания на името, главно във вестникарски статии, свързани с производството на полупроводници.

Хоърни, родом от Швейцария, бил физик с диплома от Кеймбридж. Заедно с още няколко учени — нарекли себе си «Осморката на предателите», след като напуснали лабораторията, ръководена от пословично избухливия нобелист Уилям Шокли^[6] — той изобретил интегрална схема, която открила пътя към създаването на силициевия чип. Един ден, докато бил под душа, Хоърни разрешил проблема с ограничения брой на елементите върху платката. Докато гледал как водата се стича по ръцете му на отделни струйки, му хрумнало, че силициевата пластина може да бъде разслоена по аналогичен начин, с което многократно щял да увеличи броя на елементите, които могат да се нанесат върху нея, и съответно — капацитета ѝ. Откритието било патентовано под името «планарна технология».

Хоърни, чиято гениалност можела да се мери единствено с чепатия му характер, сменял работата си на всеки няколко години, след като се достигало до челни сблъсъци между него и партньорите му. В течение на забележителната си кариера той основал десетина компании, които след напускането му се превърнали в гиганти, като «Полупроводници Феърчайлд», «Телидайн системс» и «Интел». В момента бил на седемдесет години и личното му състояние възлизало на стотици милиони долари.

Наред с това Хоърни бил и алпинист. Като по-млад изкачил върхове на пет континента и се опитал да покори Еверест. Притежаващ жилавост, неотстъпваща на прагматичната му мисъл, веднъж физикът преживял мразовита нощ на голяма надморска височина, като натъпкал спалния си чувал с вестници. После написал благодарствено писмо до редакцията на «Уолстрийт Джърнъл», в което го възхвалявал като «най-топлия вестник на пазара».

Хоърни имал особена слабост към Каракорум, из който някога правил трекинги, и нееднократно споделял с приятелите си

поразителното противоречие между великолепието на планината и тежкия живот на местното население.

Мортенсън развалил десетдоларова банкнота и се обадил на Хоърни в Сياتъл от монетния телефон в библиотеката.

— Здравейте — казал той, когато след няколко скъпоструващи минути тишина успял да се свърже. — Обажда се Грег Мортенсън. Том Вон ми даде номера ви. Обаждам се за...

— Знам за какво се обаждаш — прекъснал го рязък глас с френски акцент. — Искам да сме наясно. В случай че ти дам средства за това училище, нали няма да отпратиш към някой мексикански плаж, където да пушиш марихуана и да чукаш гаджето си?

— Аз... — измънкал Мортенсън.

— Какво казваш?

— Не, сър, разбира се, че не. Искам да помогна за *образоваанието* на едни дечица — провлачил той с прстодушната интонация, типична за Средния запад, с която винаги изговарял любимата си дума. — В Каракорум. Наистина се нуждаят от помощ. Животът им е доста тежък.

— Знам — заявил физикът. — Бил съм там през седемдесет и четвърта. На път за Балторо.

— Трекинг или...

— Та така. Колко точно ще струва училището? — изляял Хоърни.

Мортенсън натикал още монети в процепа на телефона.

— Разговарях с един архитект и един предприемач в Скарду и изчислих стойността на материалите — казал Мортенсън. — Планирам да се построят пет стаи — четири за класовете и едно общо помещение за...

— Цифрата! — троснал се Хоърни.

— Дванайсет хиляди долара — отвърнал Мортенсън нервно — но всяка помощ ще е...

— Само толкова ли? — попитал невярващо събеседникът му. — Да не ме будалкаш? Наистина ли можеш да построиш училище за дванайсет бона?

— Да, господине — отвърнал Мортенсън. Сърцето му биело оглушително в ушите. — Абсолютно сигурен съм.

— Какъв ти е адресът? — наредил Хоърни.

— Амиии, това е интересен въпрос.

Мортенсън вървял опиянен през тълпата от студенти, заливащи авеню «Шатък», към колата си. Казал си, че точно тази вечер има желязно извинение да не спи в буика. Седмица по-късно отворил пощенската си кутия и намерил плик с разписка за чек на стойност дванайсет хиляди долара, изпратен от Хоърни до Американската хималайска фондация на негово име, и кратка бележка, надраскана върху късче милиметрова хартия, която гласяла: «И да не се издъниш. Поздрави, Дж. Х.».

Най-напред продал старите издания. Колекцията била плод на години усърдно ровене по лавиците на любимата му книжарница, където открил огромно количество литература, посветена на алпинизма. Извадил шестте щайги от багажника на колата и ги внесъл. Заедно с няколко от редките заглавия от Танзания, принадлежали на баща му, продажбата му донесла малко под шестстотин долара.

Докато чакал чекът да бъде осребрен, Мортенсън преобърнал всичко останало, което притежавал, в пари за билет и посрещане на насъщните си нужди в Пакистан. Съобщил на Марина, че ще продължи по пътя, по който бил поел още преди да я срещне, и няма да се откаже, докато не изпълни обещанието, дадено пред децата от Корфе. Уверил я, че когато се върне в Америка, всичко ще се промени. Щял да си намери работа на пълен работен ден, да наеме апартамент и да води по-нормален живот.

Екипировката си продал в магазина за спортни стоки, където през годините, в които алпинизмът бил целият му свят, потъвали всичките му налични доходи. От склада до там пътят бил само четири минути с кола, но изминаването му за него било равнозначно на пътуване накрай Земята. «Докато карах, се чувствах така, като че ли завинаги се разделям с живота в Калифорния, който бях водил до този момент», разказва той. Оттам си тръгнал по-богат с почти хиляда и петстотин долара.

На сутринта преди полета Мортенсън закарал Марина на работа, след което последвала най-трудната част от раздялата с миналото.

Откарал Ла Бамба в магазин за употребявани коли в Оукланд, където я продал за петстотин долара. «Гълтачката на гориво» го довела от Средния запад в Калифорния, където започнало битието му на алпинист. Служила му като дом в течение на година, докато се лутал из дивата пустош на благотворителността. С парите, които получил за колата, щял да прелети до другия край на света. Потупал червения капак, прибрал петстотинте долара в джоба си, метнал сака си на рамо и се запътил към таксито, което го понесло към следващата глава от живота му.

[1] Суфистки мистик, предходник на Мевляна Руми; нарича себе си *Никой*, *ничият син*. — Б.пр. ↑

[2] Мост, който свързва Сан Франциско с Оуклънд. — Б.пр. ↑

[3] Най-високият връх (6962 метра) в Южна Америка (и изобщо извън Азия), разположен в Андите на територията на Аржентина. — Б.пр. ↑

[4] Третият по големина връх на едноименния масив и тринайсети в света, известен още като К4 (8035 м). — Б.пр. ↑

[5] Ледник в южното подножие на Еверест (и Кумбу). — Б.пр. ↑

[6] Американски физик, един от изобретателите на транзистора, за което получава Нобеловата награда за физика през 1956 г., основните му трудове са в областта на физиката на твърдото тяло, и по-специално полупроводници и феромагнетизъм. — Б.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

ЗДРАЧ НАД ПОКРИВИТЕ НА РАВАЛПИНДИ

Молитвата е по-добра от съня

Из *Езана* — ислямския призив
към молитва

Събудил се плувнал в пот и свит на кравай покрай парите. Дванадесет хиляди и осемстотин долара в похабени банкноти от по сто долара били натъпкани в овехтяло зелено найлоново пликче. Дванадесетте хиляди били за училището, остатъкът — за собствените му нужди през следващите няколко месеца. Обзавеждането на стаята било толкова спартанско, че нямало къде да скрие торбичката, освен под дрехите си. Инстинктивно потупал пачката, действие, което се превърнало в навик, откакто напуснал Сан Франциско, свалил краката си от паянтовия *чарпой*^[1] и стъпил на запотения циментов под.

Мортенсън дръпнал пердето и бил възнаграден с гледката на клиноподобно късче небе, разполовено от зеленото минаре на джамията на Държавната транспортна служба. Цветът му имал виолетов оттенък, значи било или по зазоряване, или по здрач. Разтъркал очи, за да се разсъни, и се опитал да си спомни. Категорично трябвало да е вечер. Пристигнал в Исламабад в ранната утрин и вероятно бил спал през целия ден.

Петдесет и шест часовият полет по нискотарифен маршрут прекосявал половината земно кълбо от Международното летище в Сан Франциско през Атланта, Франкфурт, Абу Даби и Дубай. Той го засмукал в тунел от часови зони и душни пътнически зали и го изплюл наред зноя и кипежа на Исламабад. И ето че сега се намирал сред гъмжилото на града близък на шумналата се пакистанска столица — икономичния Равалпинди — в «най-евтиното стая?», както го уверил управителят на хотел «Хаябан»^[2].

Сега всяка рупия била важна. С всеки неразумно похарчен долар все едно крадял тухла или книга от училището. Срещу осемдесет рупии, или около два долара на ден, Мортенсън бил настанен в тази донадена остъклена кутийка с размери 2,5 на 2,5 метра, кацнала на покрива на хотела, която приличала повече на градинска барака, отколкото на стая за гости. Нахлузил шалварите си, отлепил туниката от потното си тяло и отворил вратата. Привечерният въздух бил не помалко зноен, ала поне милостиво се пораздвижвал.

Отвън, в мърляв бебешко син *шалвар камиз*, клечал *чокидарят* — пазачът на хотела — Абдул Шах, който погледнал американеца с единственото си непомътняло око.

— *Салам алейкум*, сахиб, Грег сахиб — поздравил той, като че ли цял следобед бил чакал госта да се размърда, станал и изтичал за чай.

Настанен на ръждясал сгъваем стол на покрива, точно до купчина циментови блокове, подсказващи амбициите на хотела за разрастване, Мортенсън бил нагостен с лепкав от сладост чай с мляко, сервиран в нащърбен порцеланов чайник. Той отпил от напитката и се заел да проясни главата си и да състави план за действие.

Когато отседнал в същия хотел година по-рано, бил част от прецизно организирана експедиция. Всеки миг бил запълнен от някаква задача — от опаковането и разпределянето на чувалчета с брашно и пакети замразена храна, през осигуряването на разрешителни и купуването на самолетни билети до наемането на носачи и мулета.

— Мистър Грег, сахиб — казал Абдул, като че досецайки се за мислите му — може ли да попитам защо се връща?

— Дойдох да построя училище, *Иншалла* — отвърнал американецът.

— Тук, в Пинди, Грег сахиб?

Докато пресушавал чайника, Мортенсън разказал на Абдул за неуспялото изкачване на К2, скитането по глетчера и за грижите, с които жителите на Корфе обградили странника, попаднал погрешка в селото им.

Приклепнал на пети, Абдул цъкнал с език и се почесал замислено по шкембето.

— Вие богато човек? — попитал, оглеждайки със съмнение протритите кецове и износените калнокафяви дрехи на госта.

— Не — отговорил Мортенсън. Не знаел как да опише изминалата година на безплодни лутания. — Много хора в Америка, дори деца, дариха по малко пари — казал след известен размисъл. Извадил торбичката изпод туниката и показал на Абдул банкнотите. — Това е точно колкото е нужно за едно училище, ако съм много внимателен.

Абдул се изправил решително.

— Утре, с волята на Всевишния Аллах, който изпраща милостивите лъчи на слънцето, ние правим много пазарлък. Трябва да се пазарим много добре — рекъл той, грабнал посудата и се сбогувал.

Както си седял на стола, изведнъж се дочуло електрическото припукване на усуквани жички и от минарето на джамията на Държавната транспортна служба се разнесъл многократно усиленият вопъл на *езана*, призоваващ правоверните на вечерна молитва. От тамаринда в градината на хотела изхвъркнало ято лястовици и подредено все още по формата на дървото, покръжило над покривите и изчезнало.

Към него се присъединили *мюезините* от още пет-шест джамии из града и гласовете им напоили дрезгавината с умолителен зов. Година по-рано, на същото това място, музиката на смрачаващия се град му звучала като част от някакъв екзотичен саундтрак към експедицията. Ала сега, докато стоял на самотния покрив, му се струвало, че това е повик, предназначен единствено за него. Древните гласове на *мюезините*, пропити с вековна възхвала на вярата и дълга, съдържали призив към дела. Мортенсън се отърсил от съмненията в способностите си, които го били тормозили през изминалата година, с решителността, с която Абдул разчистил чаената посуда. Часът за действие бил настъпил.

Почукването на *чокидаря* било сверено със сутрешния зов на *мюезина*. В четири и половина, когато припукването на микрофона и усиленото покашляне на духовника оповестили на спящия град, че е време за молитва, Мортенсън отворил вратата на своята кутийка и пред него се изправил Абдул, стиснал подноса с чай с огромна решителност.

— Долу чака такси, но най-напред чай, Грег сахиб.

— Такси? — изрекъл гостът, като разтъркал очи.

— За цимент — отвърнал Абдул с тон, все едно обяснявал проста математическа операция на бавноразвиващ се ученик. — Как може да се построи нещо без цимент?

— Разбира се, че не може — казал Мортенсън през смях и изгълтал чая, налагайки си кофеинът да подейства по-бързо.

По изгрев-слънце двамата отпрашили на запад по Големия централен път^[3] — както бил известен някога — който се вие в продължение на 2600 км между Кабул и Калкута, понастоящем принизен до статута на Национална магистрала 1 поради честото затваряне на границите с Афганистан и Индия. Малкото жълто «Сузуки» се тресяло така, все едно нямало амортизатори, и докато летели със сто километра в час през дупките, сгънатият одве на миниатюрната задна седалка Мортенсън с усилие удържал свитите си колене да не се забиват в челюстта му.

Когато пристигнали в Таксила в шест сутринта, слънцето вече напичало. Тук през 326 г. пр.н.е. Александър Велики разквартирувал своята армия преди последния щурм на изток до границите на империята му. Местоположението на древния град, лежащ на кръстопътя на търговските маршрути между Изтока и Запада — прераснали по-късно в Големия централен път — с Пътя на коприната, който на това място се спуска зигзагообразно от склоновете на Хималаите, го превърнало в един от стратегическите центрове в древността. В днешно време градът е осеян с отломки от отминалото архитектурно величие. С третия по големина манастир някогашната Таксила била средище на учението на Буда и именно оттук започвало разпространението му из планините на север. Ала в днешно време, докато джамиите биват ремонтирани и преобоядисвани, светилищата на будизма тънат в разруха и каменните им постройки се разпадат на скални блокове, от каквито някога са били съградени. Прашният, разхвърлян из кафявите предпланини на Хималаите, град сега е индустриален център, който произвежда копия на стари съветски танкове по поръчка на пакистанската армия. Четири стълба дим, издигащи се в небето, обозначавали четирите големи циментови завода, които осигурявали основния материал за инфраструктурата на страната.

Мортенсън бил склонен да влезе в първата фабрика и да започне пазарлъка, ала и този път Абдул го смъмрил като глупав ученик.

— Ами че, Грег сахиб, първо трябва да пием чай и да обсъдим цимента.

Едва крепейки се на миниатюрната табуретка, Мортенсън духал петия напръстник със зелен чай и се мъчел да разгадае разговора, който се водел между Абдул и трима клиенти на заведението, старци с бели бради, тук-там жълтеещи от никотина. Четиримата разпалено обсъждали нещо и той бил сигурен, че местните заливат водача му с важна информация относно цимента.

— Е — попитал той, оставяйки на масата няколко мърляви банкноти. — Къде отиваме? «Фетко»? «Фоджи»? «Аскарари»?

— Не можах да кажат — обяснил Абдул. — Посъветвах ме да отидем в друга чайна, братовчедът на собственика на която някога работел в производството на цимент.

След още две заведения и безброй чаши чай сутринта вече преваляла, а двамата все още нямали отговор. «Фоджи» се славели с разумната си цена и относително доброто качество, което гарантирало високата издръжливост при суровите планински условия, и те се упътили натам. Да купят нужните за строежа сто торби цимент, без да се опитат да получат отстъпка, се струвало на Мортенсън като безславен завършек на сутринта и той се настроил за сериозни преговори. Каква била изненадата му, когато Абдул влязъл в офиса на завода, кротко заявил поръчката и помолил придружителя си да даде сто долара депозит.

— Нали щяхме да се пазарим? — попитал той, като сгънал разписката за доставка на сто чувала цимент в хотела до края на седмицата.

Развеселен за пореден път от невежеството на своя ученик, *чокидарят* запалил една от зловонните си цигари, опушвайки прегрялото купе на таксито, и отпъдил дима заедно с тревогите му.

— Пазарлък? С цимента не може. Циментовият бизнес е... — Той се разровил в запаса си от английски за дума, която да изясни положението на бавно загряващия американец. — ... мафия. Утре, на «Раджа базар», много бес, много пазарлък.

Мортенсън натикал коленете си под брадичката и таксито обърнало към Пинди.

Докато в банята на хотела изхлузвал през глава набитата с прах туника, Мортенсън чул как платът се разпаря. От оглеждането на щетите станало ясно, че се е разкъсала точно по средата на гърба от рамото до кръста. Поизпрал я, доколкото било възможно на тънката струя на душа, и отново я навлякъл, тъй като това бил единственият му чифт местни дрехи. Купеният готов *шалвар камиз* му служил вярно по целия път до К2 и обратно, но вече било време да се раздели с него.

Абдул го пресрещнал по пътя към стаята му, зацъкал с език, като видял съдраното, и предложил да го заведе на шивач.

Двамата напуснали зеления оазис на хотела и се впуснали във водовъртежа на истинския Пинди. От отсрещната страна на улицата, на стоянката с десетина конски таксита, някакъв старец с къносана брада се пазарял усърдно за цената, докато запенените животни тъпчели нервно нажежената прашна земя.

Мортенсън вдигнал глава нагоре и за пръв път забелязал билборда в ярки цветове, който висял над гъмжащото от хора кръстовище на улиците «Кашмир» и «Адамджи». Текстът гласял на английски: «Моля, посетете д-р Азад», а до изрисуван грубовато, но със замах скелет, в чиито безжизнени очи светели миниатюрни черепчета, се мъдрело обещанието: «Без странични ефекти!».

Шивачът не рекламирал услугите си. Дюкянчето му било сбутано сред бетонен кошер от магазинчета встрани от улица «Хейдер», част от които се разпадали вече от десетилетие, а останалите тъжно очаквали да бъдат достроени. Дори клекнал на широката не повече от два метра площадка пред ателието си, пред вентилатор, няколко топа плат и един манекен, Манзур Хан излъчвал царствено достойнство. Строгите черни рамки на очилата и педантично подрязаната бяла брада му придавали вид на учен човек, впечатление, което се засилило, когато, въоръжен с шивашки метър, се заловил да сваля мерките на Мортенсън. Премерил гръдната му обиколка, погледнал стреснато цифрите, повторил процедурата и надраскал нещо в тефтерчето с и.

— Сахиб, Манзур моли за извинение — обяснил Абдул — но за вас ще са нужни шест метра плат, докато за нашите сънародници са

достатъчни и четири: Ще трябва да ви вземе петдесет рупии повече. Мисля, че е прав.

Мортенсън се съгласил и поискал да му бъдат ушити два комплекта *шалвар камиз*. Абдул се покатерил на платформата и енергично започнал да изважда топовете с бледосини и светлозелени материи. Като си представил прашния пейзаж на Балтистан, клиентът настоял и двата костюма да са в калнокафяв цвят.

— За да не личи мръсотията — обяснил той на разочарования си асистент.

— Сахиб, Грег сахиб — заумолявал го Абдул — по-добре вие бъде чист господин. Така хората ще ви уважават.

Мортенсън си помислил за Корфе, където местните прекарвали нескончаемата зима на приземния етаж на къщите от камък и кал, живеели заедно с домашните животни, греели се на топлината на тлеещия огън, накладен с изпражнения на як, и нямали други дрехи, освен тези на гърба си.

— Кафявото е добре — заявил той.

Тъкмо когато шивачът вземал от клиента си депозита, из кошера от дюкянчета се разнесъл пронизителният вой на *мюезина*. Манзур бързо прибрал парите настрана, постлал на земята поизбеляло розово килимче, като го подравнил идеално по посока на Мека.

— Ще ми покажете ли как да се моля? — попитал Мортенсън импулсивно.

— Мюсюлманин ли сте?

— Уважавам исляма — отвърнал неверникът и Абдул го погледнал одобрително.

— Елате тук — казал Манзур поласкан, като му посочил свободно място на задръстената с шивашки пособия платформа, до служещ за игленик безглав манекен. — Преди молитва всеки мюсюлманин трябва да се измие — обяснил той. — Аз вече извърших ^[4]уду, затова ще ви покажа как се прави следващия път. — Разстлал част от топа кафяв плат, който клиентът бил избрал, на земята до своето килимче и го инструктирал да коленичи. — Първо заставаме с лице към Мека, където почива нашият свят пророк, Аллах да му даде

мир — казал Манзур. — После се прекланяме пред Всемиловичия Аллах, да се свети името му.

Новопосвещаваният с мъка се наместил на миниатюрното пространство и без да иска ритнал манекена, който се разлюлял над него като разгневен бог.

— Не така! — казал шивачът, сграбчил китките на Мортенсън като в клещи и събрал ръцете му една върху друга пред гърдите. — Не се представяме пред Аллах все едно сме на пазара. Прекланяме се пред Неговата воля почтително.

С плътно склучени ръце, американецът слушал как Манзур изрича с напевен глас символа на вярата в ислямската молитва — шахадата^[5].

— Казва, че Аллах е всеблаг и велик — казал Абдул услужливо.

— Разбрах го.

— *Ха-мош!* Тишина! — казал Манзур Хан строго. Привел се и положил чело върху килимчето.

Мортенсън се опитал да повтори действията му, но щом започнал да се накланя напред, почувствал как скъсаната му туника зейва грозно и хладната струя от вентилатора лизва голия му гръб. Погледнал към наставника си и попитал:

— Добре ли е?

Шивачът го заизучавал с пронизващ поглед иззад дебелиите черни рамки.

— Опитайте пак, като дойдете да вземете готовите дрехи — отвърнал накрая, като навивал килимчето на стегнат цилиндър. — Може да се справите по-добре.

Денем слънцето яростно напичало стъклената кутийка на покрива на «Хаябан» и горещината от нажежените стени и под се излъчвала през цялата нощ. По светло въздухът ехтял от несекващите удари на сатъри, с които разфасовали овчето месо в магазина на улицата. Вечер, докато Мортенсън се мъчел да заспи, малката стаичка оживявала от тайнственото гърголене на вода по тръбите някъде под леглото, а на тавана безмилостно блестяла флуоресцентна лампа. Претърсил всяка повърхност в стаята и извън нея за ключ, за да я спре, но така и не открил. Една нощ, няколко часа преди зазоряване, докато

се мятал във влажните чаршафи под ярката светлина, изведнъж го осенило прозрение. Изправил се, като пазел равновесие върху поклащащото се легло, протегнал се внимателно и успял да развие флуоресцентната тръба. Стаичката потънала в пълен мрак, а той в блажен сън, от който го изтръгнало чак силното почукване на Абдул.

Призори «Раджа базар» представлявал организиран хаос, който за американеца криел особен чар. Въпреки че виждал само с лявото око, Абдул хванал Мортенсън за ръка и чевръсто го превел през гъмжащия лабиринт от носачи, балансиращи бали с тел на главите си, и трополящи магарешки каруци, които бързали да доставят покритите със зебло товари с лед, преди страхотната жега да подбие стойността на стоката.

В дюкяните, опасващи периферията на голям площад, се продавали всевъзможни инструменти и пособия за строителството. Осем, наредени едно до друго магазинчета предлагали почти еднакъв асортимент от чукове. Други десет очевидно търгували само с пирони, които блестели на слънцето, изложени в ковчегоподобни сандъци. След дългите месеци, посветени на нещо толкова абстрактно като набиране на средства, за Мортенсън било вълнуващо да види материалите за бъдещия градеж, подредени пред него в стройни редици. Ето онзи гвоздей можел да бъде последният, който строителите щели да забият в готовата сграда.

Ала преди да се отдаде на опиянението, не пропуснал да си напомни да се пазари здраво. Няколкото пачки рупии, които сарафинът отброил срещу десет от стодоларовите банкноти, били увити с вестник в пакет, голям колкото кутия за обувки. Мортенсън го носел под мишница.

Започнали огледа от склад за дървен материал, който се губел сред почти еднаквите дюкяни от двете му страни, ала Абдул бил категоричен.

— Собственикът е добър мюсюлманин — обяснил избора си той.

Мортенсън се оставил в ръцете на пакистанеца, който го повел по дълъг и тесен коридор през гора от дървени покривни подпори, облежани нестабилно по стените. Поканили го да седне върху дебела купчина избелели килими, редом до собственика Али, чиито

бледолилави *шалвари* чудодейно греели с безупречна чистота сред мръсотията и тупурдията в склада. Американецът се смутил повече от всякога от собствените си скъсани и омазнени дрехи, които Абдул имал добрината да закърпи, докато станат новите. Домакинът се извинил, задето чаят още не бил запарен, и накарал едно момче да отърчи за освежаващи напитки, които се оказали топъл портокалов сок.

Срещу две нови-новенички стодоларови банкноти, Абдул Рауф, архитектът, чийто офис се помещавал в кабинка във фойето на хотел «Хаябан», бил начертал плановете на петстайната L-образна училищна сграда, както си я представял Мортенсън. В полетата бил направил подробен разчет на материалите, нужни за изграждането на постройката с обща площ 185 кв.м. Дървеният материал със сигурност щял да е най-големият разход. Разгърнал плановете и зачел дребните букви: «Деветдесет и две 2,5-метрови греди с напречно сечение 5×10 см. Петдесет и четири шперплатови плоскости с размери 1,2 на 2,4 м». Предвидените разходи възлизали на 2500 долара. После връчил плановете на Абдул.

Докаато смучел възтоплата течност през пробита сламка, Мортенсън наблюдавал как помощникът му изчита на глас всяка точка от списъка и потрепвал всеки път, щом чевръстите пръсти на Али чуквали цената на калкулатора, подпрян на коляното му.

Накрая собственикът наместил молитвената шапчица на главата си и, като погладил дългата си брада, съобщил сумата. Абдул, който до този момент седял по турски, скочил на крака, хванал се за главата, все едно бил прострелян с куршум, и се завайкал с протяжен, накипял от обида глас. Благодарение на завидната си дарба за езици Мортенсън вече разбирал доста от основната лексика. Ала проклятията и жалбите, които Абдул сипел по адрес на собственика, съдържали засукани обиди, каквито американецът никога не бил чувал. Най-сетне, когато гневът му се поуталожил, той се надвесил над Али със заплашително вдигнати ръце и Мортенсън отчетливо го чул да пита собственика мюсюлманин ли е, или неверник. Този господин, който му оказвал чест, като предлагал да купи неговия материал, бил *хамдард*, светец, дошъл да стори *закат*^[6], благодееяние. Един истински мюсюлманин би сграбчил възможността да стори добро на бедните дечица, вместо да се опитва да ги ограби.

По време на представлението, разигравано от Абдул, изражението на Али останало спокойно и невъзмутимо и той сладко посрѣбвал от портокаловия сок в очакване края на филипиката.

Чаят пристигнал, преди да се наложи да отвърне на обвиненията, отправени от *чокидаря*. Тримата преговарящи се заели да подслаждат ароматната течност, сервирана в изключително изящни чашки от костен порцелан, и за известно време единственият звук в стаята бил лекият звън на лъжичките.

Али срѣбнал критично, кимнал одобрително и се разпоредил към някого в другия край на коридора. С все още смръщено изражение, Абдул оставил чашката си настрана, без да отпие. Синът на собственика, момче с едва наболи мустачки, се появил с две трупчета с напречно сечение 5×10 сантиметра и ги поставил на килима от двете страни на чашата на Мортенсън, като подпорки за книги.

Али завъртял отпития чай в устата си, все едно дегустира отлежало вино, преглътнал течността и започнал да изнася лекция. Посочил образеца вдясно на Мортенсън. Повърхността му била нашарена с чворове и покрита с ивици масло, а от двете страни, където дървото било отрязано, стърчали остри тресчици. Вдигнал трупчето, обърнал го по дължина и погледнал американеца през проядените от червеи дупчици като през телескоп.

— Местна обработка — казал той на английски. Посочил към другото. — Английска обработка.

По трупчето нямало чворове, а краищата били скосени чисто. Тикнал го под носа на Мортенсън и започнал да поява с ръка, извиквайки дъхавостта на девствените борови гори на долината Каган, откъдето било докарано съвсем наскоро.

Синът му се завърнал с два листа шперплат и ги подпрял върху купчина циментови блокчета. Свалил сандалите си и се покатерил отгоре. Едва ли бил повече от четиридесет и пет килограма, ала първият се огънал под тежестта му със злокобно скърцане. Втората плоскост се превила съвсем лекичко. По нареждане на собственика момчето започнало да скача върху нея, за да се убедят клиентите в качеството на материала. Дървото останало здраво.

— Трипластов — съобщил Али, с изкривени от погнуса устни, без дори да благоволи да погледне към първия лист. — Четирипластов

— заявил той и с грейнало лице обърнал очи към импровизираната платформа, върху която синът му продължавал да подскача.

Търговецът заговорил отново на урду. Не било нужно Мортенсън да разбира всичко, за да схване смисъла на думите му. Очевидно обяснявал, че човек може да намери дървен материал и срещу дребни подаяния. Но какъв? Долнокачествен, какъвто някои безскрупулни търговци продавали. Хайде, постройте училище с него, де! Може и да издържи една година. Един ден, докато някое седемгодишно момченце рецитира корана, подът ще поддаде със страховит пукот и някоя от тези отвратителни ненадеждни дъски ще разреже артериите му. Нима ще обречете едно невръстно дете на бавна смърт от загуба на кръв, защото сте спестили от качествен материал?

Мортенсън пресушил втората чаша чай и се размърдал нервно върху купчината прашни килими, докато двамата пакистанци продължавали да разиграват своето представление. На три пъти Абдул горделиво закрачвал към вратата, все едно се канел да си тръгне, и на три пъти Али отбивал от цената. Американецът изпразнил чайника до дъно. Към края на втория час търпението му се изчерпало напълно. Изправил се и дал знак на Абдул да си вървят. Очаквали ги още трийсет подобни пазарлъка, ако искал да се снабди с нужните материали и да потегли за Балтистан на по-следващия ден, така че не можел да си губи времето тук и минута повече.

— *Бейт, бейт!* Сядайте, сядайте! — казал Али, като хванал Мортенсън за ръкава. — Вие печелите. Той вече измъкна огромна отстъпка!

Грег погледнал към Абдул.

— Истина е, Грег сахиб. Ще платите само 87 000 рупии.

Мортенсън прехвърлил цифрите в главата си — 2300 долара.

— Казах ви — рекъл пазачът. — Този човек е добър мюсюлманин. Сега да сключим договора.

Мортенсън едва потиснал раздражението си, когато Али поръчал още чай.

В късния следобед на втория ден, прекаран в усилни пазарлъци, двамата се кандилкали към хотела с издути от изпития чай стомаси, седнали в каруца с конче, чийто вид бил по-омаломощен и от техния.

Джобът на шалварите на Мортенсън бил натъпкан с разписки за закупени чукове, триони, гвоздеи, листове вълнообразна ламарина и дървен материал с качество, гарантиращо безопасността на децата. Доставка щели да бъдат направени призори на следващия ден, когато започвало товаренето на камиона, нает за тридневното пътуване по магистралата «Каракорум».

Абдул бил предложил да вземат такси до хотела, но попарен от скоростта, с която запасът от рупии се топял, Мортенсън настоял да не харчат излишно пари. Трите километра им отнели повече от час през улици, тегнещи от зловонните изпарения на допотопните таксита без гърнета.

В хотела Мортенсън излял няколко кофи хладка вода върху главата си, за да отмие мръсотията от напрегнатия ден, без изобщо да си дава труда да се съблече, и забързал към шивача, надявайки се да вземе готовите дрехи, преди дюкянът да затвори за петъчната вечерна молитва.

Манзур Хан тъкмо гладел готовите *шалвари* на американеца с ютия на въглища и си тананикал под съпровода на женски глас, който извивал някаква поп песен на урду. Металическата мелодия, извираща от радиоапарат в общарския дюкян по-надолу, кънтяла из кошера под съпровода на меланхоличното стържене на спусканите ролетки в края на работния ден.

Мортенсън плъзнал върху тялото си чистата туника с цвят на овесена каша, все още топла от ютията. След това, благоприлично прикрит под спускащите се до коляното пешове, нахлузил торбестите шалвари. Завързал връвта на стегната панделка и се обърнал към шивача.

— *Бохот хараб!* Ужасно! — заявил Манзур. Настъпил войнствено към неверника, сграбчил връвите, които висели извън панталоните, и ги затъкнал в пояса му. — Забранено е да се носи като туй — казал шивачът.

Мортенсън почувствал, че е стъпил в един от скритите капани на пакистанската култура — строгите правила за поведение, от които бил обсаден и в които като чужденец неизбежно се препъвал — и решил да се постарее в бъдеще да не предизвиква подобни гневни изблици.

Манзур избърсал очилата в туниката си, разкривайки скромния възел на шалварите си и огледал американеца внимателно:

— Сега изглеждате наполовина пакистанец — казал той. — Ще пробвате ли да се помолите?

Шивачът пуснал кепенците на дюкяна и повел клиента със себе си. Тропическата дрезгавина бързо изтласквала светлината към хоризонта, а заедно с нея и част от жегата. Хванати под ръка, двамата се упътили по посока минарето на джамията на Държавната транспортна служба. По тротоарите на Кашмирския път, покрай затворилите или приключващи работа магазини, по двойки или тройки, вървели и други мъже. Тъй като на шофирането по време на вечерната молитва се гледало с лошо око, движението по улиците било необичайно ненатоварено.

На две пресечки от заплашително издигащото се минаре, където Мортенсън мислел, че са се запътили, Манзур го въвел в широкия пращен паркинг на една бензиностанция «Калтекс», където над сто приведени мъже изпълнявали уду преди молитвата. Шивачът напълнил една лота^[7] с вода от близкия чучур и започнал да посвещава американеца в строгите правила на ритуала.

Като повтарял движенията на Манзур, Мортенсън клекнал, навил крачолите и ръкавите си и започнал да мие най-нечистите части на тялото си — първо левия, после десния крак, след което преминал към ръцете. Докато плакнел дясната, пакистанецът, който тъкмо се навеждал да напълни отново съдинката, пръднал звучно. С въздишка той коленичил и започнал процедурата отначало. Американецът понечил да го последва, но Манзур го спрял.

— Не. Само за мен. Нечист съм — обяснил той.

След като хубаво измил ръцете си, шивачът притиснал пръст към лявата си ноздра и издухал дясната и ученикът чинно повторил действията му. Около тях се разнасяла какофония от кашляне и плюене, на чийто фон проехтели няколко далечни призива за молитва. Под наставленията на Манзур американецът почистил ушите си и най-накрая изплакнал устата си — тази най-святата част от човешкото тяло според исляма, откъдето молитвите се възнасят към ушите на Аллах.

Мортенсън знаел, че «мюсюлманин» буквално означава «този, който се подчинява». Подобно на много свои сънародници, които се кланяли в храма на суровия индивидуализъм, смятал, че покорството обезличава човека. За първи път обаче, докато коленичел сред стотината непознати и наблюдавал как отмиват не само нечистотиите

от телата си, но очевидно и грижите и неволите на ежедневието от душите си, той вкусил удоволствието от смирението пред ритуализираната споделеност на молитвата.

Някой от присъстващите изключил генератора на бензиностанцията, други наметнали крещящо боядисаните помпи с обикновено платно. Манзур измъкнал малка бяла молитвена шапчица от джоба си и я сплескал добре, за да се задържи върху едрата глава на американеца. Двамата се наредили до неколцина други богомолци и коленичили върху килимчетата, които шивачът носел. Мортенсън знаел, че отвъд стената, върху която се кипрела огромна реклама в пурпурно и оранжево, величаеща достойнствата на бензина на «Калтекс», в посоката, в която били обърнати лицата на мъжете, някъде далеч се намирала Мека. Неволно му хрумнало, че все едно се кланя пред търговския гений на петролните магнати от Тексас и Саудитска Арабия и развитата им технология за рафиниране, ала смирил цинизма си.

Заедно с Манзур Мортенсън коленичил и почтително скръстил ръце. Мъжете наоколо не гледали рекламата на стената, а били отдадени на вътрешно съзерцание, давал си сметка той. Никой не обръщал внимание и на него самия. Като положил чело върху все още топлата земя, той осъзнал, че за първи път, откакто бил в Пакистан, не гледат на него като на чужд. Изобщо не го гледали. Аллах акбар, «Аллах е велик» присъединил се той с тих глас към молитвения хор в притъмнелия паркинг. Вярата, която преминавала на талази през тълпата, била силна, толкова силна, че обикновената бензиностанция се преобразила в светилище. Кой можел да каже какви други преобразявания го очаквали в бъдеще?

[1] От хинди, урду — легло, направено от лека дървена рамка, върху която са опънати и привързани въжета от юта или друг материал. — Б.пр. ↑

[2] Гост (урду). — Б.пр. ↑

[3] Една от най-старите и големи пътни артерии в Южна Азия, свързваща източните и западните райони на Индийския субконтинент. — Б.пр. ↑

[4] Ритуално измиване с вода преди намаз. — Б.пр. ↑

[5] От арабски — свидетелство, символ на вярата, първият стълб на исляма; представлява израза «Няма друг бог освен Аллах и Мохамед е негов пророк». — Б.пр. ↑

[6] Закат и зекят — задължителна милостиня в полза на бедните. — Б.пр. ↑

[7] От хинди, урду — каничка от мед, месинг, глина, пластмаса и т.н., разпространена в Южна Азия. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

ТРУДНИЯТ ПЪТ КЪМ ДОМА

*Тази сурова и прекрасна земя
с покрити със сняг планини, с
леденостроукристални бързеи,
с дълбоки лесове с кипарис, хвойна, ясен,
е плът от плътта ми, тъй както тялото,
що пред теб стои.*

*Невъзможно е да я изтръгнат ни от мен,
ни от теб.*

Хилядите ни сърца бият в едно.

Из «Бойната песен
на цар Гезар»^[1]

Абдул почукал на вратата много преди зазоряване. Мортенсън вече от часове лежал буден върху въженото легло. Страхът, че нещо може да се обърка през този ден, надделял над нуждата от сън. Станал, отворил и се вторачил с неразбиращ поглед в едноокия мъж на вратата, който му подавал чифт прекрасно излъскани обувки.

Били неговите маратонки. Пазачът очевидно бил прекарал часове да кърпи, търка и лъска окъсаните и избелели найкове, за да им придаде по-приличен вид, така че човек, който поема на дълъг и труден път, да може с гордост да ги сложи на краката си. Външността на Абдул също била преобразена по повод тържественото събитие. Сребрилата му брада била къносана в тъмнооранжево.

Изпил чая си, измил се с кофа студена вода и коричката от сапуна «Тибетски сняг», който пестеливо бил използвал цяла седмица. Сакът, събрал малобройните му вещи, бил наполовина празен. Знаейки колко силно ще се засегне *чокидарят*, ако се опита да го носи сам,

Мортенсън го оставил да нарама багажа и сърдечно се сбогувал с миниатюрната потилня на покрива на хотела, която му служила за дом.

Притеснен за светещите от чистота обувки, пък и за радост на Абдул, на когото му доставяло огромно удоволствие да спазва повелите на приличието, Мортенсън склонил да вземат такси до «Раджа базар». Черният «Морис», отломка от колониалната ера, изоставена в Пинди в залеза на Британската империя, тихо запърпорил по спящите улици.

Дори в дрезгавата светлина на утрото те с лекота открили камиона на все още пустия пазар. Като повечето возила от този модел, които са все още в експлоатация из Пакистан, под капака на произведения през 40-те години «Бедфорд» не било останало почти нищо от оригиналния военнотранспортен автомобил, използван в армията по времето, когато сегашната държава била само част от територията на Британска Индия. Повечето подвижни компоненти били подменяни по 5–6 пъти с части местно производство. Някогашният маслинозелен цвят, твърде невзрачен за този цар на магистралата «Каракорум», бил погребан под дъжд от огледалца и лъскави метални ромбчета. Всеки сантиметър, оцелял от това бедствие, бил удавен в потоп от крещящи цветове, плод на художествената школа на някой от многобройните сервиси за камиони от този вид в Равалпинди. По-голямата част от яркоцветните рисунки в електрическо зелено, златно и кърмъзено представлявали декоративни завъртулки и арабески, съобразно забраната на изображения от исляма. За сметка на това, на задния капак на каросерията се кипрел портрет в естествен ръст на звездата на пакистанския крикет Имран Хан, вдигнал бухалката си като скиптър. Тази проява на идолопоклонничество обаче предизвиквала такъв изблик на национална гордост, че малцина, било то и най-ревностните мюсюлмани, биха се почувствали засегнати.

Мортенсън платил за таксито, заобиколил спящото чудовище и, нетърпелив да се захване за работа, тръгнал да търси екипажа му. Изпод каросерията се разнасяло звучно буботене и щом надникнал отдолу, открил трима души, провиснали в хамаци, двама от които вяло прохърквали в дует.

Езанът заехтял от минарето в отсрещния край на площада със сила, непризнаваща ранния час, и разбудил хората, преди чужденецът

да го стори. Докато се измъквали от хамаците си с охкане и пъшкане, плюели обилно по земята и палели първата от многобройните цигари за деня, той коленичил до Абдул и се заприготвял за молитвата. Струвало му се, че пакистанецът, подобно на повечето мюсюлмани, притежава вътрешен компас, който непогрешимо сочи към Мека. Макар пред тях да се разгръщал само скучният изглед към залостените порти на склада за дървен материал, Мортенсън се опитал да надникне отвъд непосредствената действителност. При липсата на вода, Абдул навил крачолите и ръкавите си и извършил ритуала, като символично изтъркал нечистотията. Американецът последвал примера му, после сключил ръце и коленичил за молитва. Наставникът го погледнал критично и кимнал одобрително.

— Е — попитал ученикът — приличам ли на пакистанец?

Абдул изчистил мръсотията от челото му, там, където се било опряло до хладната земя.

— Не пакистанец — казал той. — Но виж, от Босна, да.

Али, отново пременен в безупречно чист *шалвар камиз*, дошъл да отключи склада. Мортенсън почтително го поздравил, после разгърнал малката ученическа тетрадка с черна подвързия, която бил купил от пазара, и започнал да нахвърля някакви сметки. Когато «Бедфорд»-ът бѐдел натоварен със закупените материали, повече от две трети от дванайсетте хиляди долара щели да са похарчени. Щял да разполага с едва три хиляди за работниците, за наемане на високопроходими автомобили, с които да се извозят материалите по тесните коловози до Корфе, и за собствената си издръжка до завършването на училището.

Неколцина души от родата на Али натоварили дървения материал под надзора на шофьора и помощниците му. Мортенсън лично преброил шперплатовите плоскости, докато ги намествали в предната част на каросерията, и се уверил, че наистина са от качествения четирипластов материал. Със задоволство наблюдавал как върху тях изникнала гора от грижливо подредени греди.

Когато слънчевите лъчи огрели пазара, температурата вече надвишавала 37 градуса по Целзий. Металическите звуци от вдигане на ролетки и отваряне на метални врати прераснали в истинска

симфония. През тълпите хора към камиона заприиждали върволица носачи с денкове на главите, колони от рикши, автобусчета и каруци, натоварени с материалите за бъдещото училище, а един «Бедфорд» доставил стоте торби цимент от завода.

При каросерията било напрегнато, но Абдул следял дейността отблизо, като извиквал едно по едно наименованията на материалите и инструментите, които мъжете товарели, а Мортенсън на свой ред ги отмятал в списъка си. С нарастващо задоволство наблюдавал как всичко, което двамата с *чокидаря* били спазарили, бива грижливо подредено — брадви и мистрии се гушели едни до други, подпрени от стегнати редици лопати.

До следобед, след като мълвата, че един огромен неверник, облечен в кафява пижама, товари камион с материали за мюсюлманските ученици, обиколила пазара, «Бедфорд»-ът бил обсаден от гъста тълпа. Налагало се прииждащите носачи да си пробиват път през петорен кордон от зяпачи. Грамадните стъпала на Мортенсън станали обект на нестихващ интерес, съпроводен с изумено вдигане на вежди и пиперливи шеги. Сеирджиите подхвърляли догадки за националността на огромния мизерно изглеждащ мъж, като основните претенденти за негова родина били Босна и Чечения. Когато сложил край на хипотезите им с твърдението, че е американец, при това на техния език, в който бил отбелязал изключителен напредък, множеството измерило прогизналия от пот измърлян *шалвар камиз* и омазненото му мръсно лице и неколцина подхвърлили, че тая работа не им се вярва.

Оказало се, че две от най-ценните строителски пособия — нивелирът и отвесът — липсват. Мортенсън бил сигурен, че са доставени, но не успял да ги открие сред товара на светкавично пълнеция се камион. Абдул оглавил търсенето и пламенно се заел да размества торбите с цимент, докато не открил инструментите в ъгъла, където се били плъзнали. Загънал ги в парче плат и важно наредил на шофьора да ги прибере на сигурно място в кабината.

До вечерта Мортенсън успял да отметне всички четирийсет и две точки в списъка си. Материалите се извисявали в шестметрова планина и екипажът на «Бедфорд»-а едва успял да обезопаси товара с покривало и дебели въжета, преди да се смрачи.

Когато слязъл от каросерията, за да се сбогува с Абдул, зяпачите стегнали обръча си около него и започнали да му предлагат цигари и шепи с омачкани банкноти за училището. Нетърпеливият шофьор форсирал двигателя и от двата комина на камиона се издигнали стълбчета черен дим. Съвършено неподвижен посред целия калабалък и дандания, Абдул започнал да изпълнява дуа^[2] за безопасно пътуване. Затворил здравото си око и вдигнал длани към лицето си, сливайки се с Духа на Аллах. После погладил къносаната си брада и занареждал пламенна молитва за благополучието на Мортенсън, която била погълната от мощното изсвирване на клаксона.

Чокидарят отворил око и поел огромната длан на Мортенсън в двете си ръце. Огледал приятеля си от глава до пети — обувките, които собствено ръчно бил излъскал предната вечер, били почернели от мръсотия, както и новият *шалвар камиз*.

— Мисля не босневец, Грег сахиб — казал той и потупал американеца по гърба. — В днешно време сте досущ като пакистанец.

Мортенсън се качил най-отгоре на каросерията и кимнал към самотния и изтощен Абдул, застанал в края на тълпата. Шофьорът включил на скорост. *Аллах акбар!*, изревало множеството в един глас, *Аллах акбар!* Американецът вдигнал ръце победоносно нагоре и започнал да маха за сбогом, докато пламъчето на огнената брада на приятеля му не угаснало сред развълнуваното море от хора.

«Бедфорд»-ът поел с рев западно от Равалпинди. Въпреки настойчивите покани на шофьора Мохамед да заповяда в задименото му обиталище, Мортенсън предпочел да остане горе, решен да се наслади на този момент подобаващо. Майсторите от сервиза в Пинди били монтирали допълнителна платформа, която се издигала над кабинката подобно на небрежно вирнатата периферия на шапка. Върху тази конструкция, надвиснала над тресящата се предница на камиона, сред няколко бали слама, той си свил удобно гнезденце, което се полюлявало високо над прелитащия път. Компания му правели щайги със снежнобели пилета, които Мохамед възнамерявал да продаде на планинците, и дивашкият пенджабски поп, чиито пронизителни звуци се изливали от прозорците на кабината.

Щом напуснали гъмжащите пазари на града, пред тях се разкрил сух кафяв пейзаж, който постепенно отстъпил място на буйна зеленина и скоро иззад воала на вечерната мараня ги приветствали подстъпите

на Хималаите. При всяко надуване на клаксона шофьорите на по-малките автомобили отбивали встрани от пътя, за да пропуснат огромния камион, и щом портретът на Имран Хан с бухалка в ръка профучавал дръзко край тях, го изпращали с радостни възгласи.

Настроението на Мортенсън било ведро и спокойно като приличащите на развълнувано тропическо море тютюневи поля, потрепващи със зелени отблясъци, край които се носели. След знойната седмица, преминала в пазарлък и тормозене за всяка рупия, най-сетне можел да се отпусне. «На върха на каросерията беше свежо и ветровито, спомня си той. Не бях усещал хладина от пристигането си в Равалпинди. Възседнал трона си, бях като някакъв крал. Чувствах се така, все едно вече съм успял. Седях върху своето училище. Бях осигурил всичко потребно, без да надвиша бюджета си. Дори и Джийн Хоърни не би могъл да ме упрекне. След няколко седмици, мислех си, сградата ще е построена, а аз ще се прибера у дома и ще реша как да продължа живота си. Не помня някога да съм бил по-удовлетворен.»

В този момент Мохамед отбил встрани от пътя и настъпил рязко спирачката, при което Мортенсън замалко да излети върху предния капак. Спасили го само щайгите с пилета, в които успял да се вкопчи. Навел се към кабината и попитал на урду защо спират.

Шофьорът посочил към скромното бяло минаре в края на една тютюнева нива, към която в момента се стичали мъже. Пакистанецът побързал да намали оглушителната музика и в настъпилата тишина вятърът отчетливо донесъл извивките на *езана*. Мортенсън не подозирал, че Мохамед, който по-рано изглеждал нетърпелив да потеглят, е дотолкова набожен, че да спре за вечерната молитва. Ала веднага си дал сметка, че в тази част на света имало много неща, които трудно разбирал. Поне, казал си, като се опитвал да застопори крака си на вратата на пътническата кабинка, за да слезе, ще имам много възможности да усъвършенствам молитвите си.

След мръкване, след като се подкрепил със силен зелен чай и три чинии *дал-чана* — жълта леща с къри — от една крайпътна сергия, Мортенсън се излегал в своето гнездо и се заел да съзерцава звездите, чиито светлинки една след друга пробождали покрива на здрачното небе.

При Таксила, на трийсет километра западно от Равалпинди, камионът завил на север, напускайки главната пътна артерия на Пакистан, и поел към планините. Античният град — сцена, на която преди стотици години се състояла колизията между будизма и исляма, преди двете религии да поведат борба за надмощие — не вълнувал Мортенсън. За неговото училище на колела, което сега се полюлявало по пътя, от далеч по-голяма важност бил сблъсъкът на тектоничните плочи в същия този район милиони години по-рано.

На това място, където равнината се среща с планините, древният Път на коприната поемал по стръмните склонове и пътуването ставало непредсказуемо. Изабела Бърд, неустрашима изследователка от онази порода, която само Викторианска Англия може да роди, описва трудностите на пътешествието, предприето от нея през 1876 година, от равнините на Индийския субконтинент до Балтистан, или «Малкия Тибет», както го нарича тя в пътеписа си, по следния начин: «Пътешественикът, устремил се към високите земи, не може да се добере дотам с карета или каруца, пише тя, тъй като през голяма част от времето е принуден да се движи с бавен ход, а ако храни поне малко милост към коня си, се спуска пеша по скалистите отвесни скатове, с каквито този район изобилства. „Пътищата“, продължава тя, като саркастично поставя думата в кавички, са изградени с цената на огромни разходи и усилия, тъй като тук майката природа е заставила строителите да следват очертания от нея релеф и те са принудени да прокарват трасето покрай тесни долини, проломи, клисури и пропасти. В продължение на дълги от по няколко мили участъци този „път“... не е нищо повече от скална издатина, виеща се над ревящи буйни реки. Когато се разминават два кервана, едните животни трябва да се покатерят по склона, където често пъти стъпването е рисковано. При една такава среща... конят на прислужницата ми бе бутнат в пропастта от товарно муле и се удави.»

Магистралата «Каракорум», по която «Бедфорд»-ът се носел с грохот, като издишал изгорелите газове през двойката ауспуси с пръхтене на разярен бик, представлявала скъпоструващо подобрене на пътищата, по които странствала изследователката. Тя е започната през 1958 година от независим Пакистан, нетърпелив да изгради транспортна връзка със своя съюзник срещу Индия — Китай. Оттогава е в състояние на непрекъснат строеж и представлява един от най-

дръзките инженерни проекти, предприемани от човечеството. Изсечена в по-голямата си част по протежението на скалистата долина на река Инд, за всеки от четиристотинте километра от своята дължина тя е взела по една жертва измежду работниците на строежа. На места трасето на така наречената магистрала било толкова непроходимо, че пакистанските инженери се видели принудени да пренасят с мулета разглобените булдозери и да ги монтират отново намясто. Военните се опитали да транспортират изкопните машини по въздуха с руски тежкотоварни хеликоптери «МИ-17», но тържественият първи полет завършил с трагедия, след като при маневриране през тясната клисура в условия на силни ветрове едно от витлата закачило скала и летателният апарат се разбил в реката с деветчленния си екипаж.

През 1968 година Китай, воден от желанието да получи лесен достъп до новоразкрилия се пазар, да ограничи съветското влияние в Централна Азия и да скрепи стратегически съюз срещу Индия, предложил да ръководи и финансира изграждането на хиляда и триста километровия участък между Кашгар^[3] в Югозападен Китай и Исламабад. Най-сетне, през 1978 г., повече от десетилетие след разполагането на армия от пътни работници по този фронт, така наречената «Магистрала на дружбата» била обявена за завършена, факт, който бръкнал в очите на Индия.

Докато се изкачвали, във въздуха се усетили първите признаци на захладняване и Мортенсън се наметнал с вълнено одеяло. За първи път се запитал дали ще успее да завърши училището, преди да скове студът, ала пропъдил неприятната мисъл, облегнал се на една бала слама и скоро бавното полюшване на возилото го приспало.

По първи зори бил безпощадно разбуден от кукуругането на петел само на метър и половина от главата му. Бил вкочанен и премръзнал и спешно трябвало да отиде по нужда. Навел се към кабинката, за да помоли за почивка, и съзрял късо подстриганата глава на навъсения помощник на шофьора да стърчи през прозореца, а на четиристотин и петдесет метра по-надолу, на дъното на скалиста теснина, сред огромни камъни — да се мята и пени мътнокафява река. Един поглед нагоре му стигнал да разбере, че са приклекчени между гранитни стени, които се извисявали от двете страни на реката на три

хиляди метра височина. Камионът се изкачвал по стръмен склон, но малко преди да достигне билото, докато шофьорът се опитвал да превключи на първа скорост, возилото дало на заден ход. След дълга борба Мохамед избутал лоста напред и механизмът захапал с победоносно щракване. Приведен от другата страна на кабинката, Мортенсън виждал как задните гуми буксуват само на крачка от ръба на клисурата и при всяко форсиране на двигателя изпод тях в бездната се разхвърчават камъни. Когато колелата се хлъзвали твърде близо до ръба, помощникът изсвирвал остро и камионът се накланял наляво.

Мортенсън предпочел да не разсейва шофьора и се претърколил обратно. При експедицията до К2 бил прекалено погълнат от целта си и почти не помнел пътуването с автобус по протежението на Инд. На връщане пък бил унесен в плановете как да събере нужните средства за училището. Ала сега, при новия си сблъсък с тази дива страна, докато наблюдавал как камионът пъхти нагоре с едва двайсетина километра в час, осъзнал колко непреодолимо суровите планини и клисури откъсват Балтистан от света.

На едно място, където ръбът на каньона се разширявал дотолкова, че някакво селце се било вкопчило в него, пътниците спрели да закусят с *чапати* и *дуд пати* — черен чай с мляко и захар. Мохамед настоял Мортенсън да се качи в кабинката по-категорично от предишната вечер и той с неохота се съгласил.

Настанил се между шофьора и двамата му другари. Колкото «Бедфорд»-ът бил огромен, толкова неговият водач бил дребничък и краката му едва стигали педалите. Съвсеният му помощник пушел лула след лула хашиш и издухвал дима в лицето на третия от екипажа — слабоватото момче с все още покарващи мустаци.

Вътрешността на камиона не отстъпвала на екстериора и била безподобно накичена с гирлянди мигащи червени лампички, дърворезба от Кашмир, триизмерни снимки на любими звезди от Боливуд, десетки лъскави сребърни звънчета и букет пластмасови цветя, които се навирали в лицето на американеца при всяко по-енергично набиване на спирачките. «Имах чувството, че се возя в някакъв бардак на колела, разказва Мортенсън. Не че се и возехме, по-скоро пъплехме като охлюв.»

В най-стръмните участъци от магистралата помощниците слизали и подлагали под задните гуми големи камъни. Щом

«Бедфорд»-ът успеел да дръпне метър-два, двамата ги изтърколвали нагоре и повтаряли процедурата. Този сизифов труд се повтарял безконечно, докато не излезели на по-равен участък. От време на време ги задминавал някой джип или в отсрещното платно изтрополявал автобус, през чиито прозорци се виждали застиналите като мумии, като че да се предпазят от прахоляка и любопитните мъжки очи, фигури на пътничките. Ала с изключение на тези редки срещи, през повечето време били сами на магистралата.

Слънцето потънало рано зад отвесните стени на долината и в късния следобед в ниското на пролома вече било тъмно като в рог. На един сляп завой Мохамед набил спирачките и само на косъм избегнал сблъсъка със задницата на пътнически автобус. Пред тях, в началото на бетонен мост, се извивала колона от стотици автомобили — джипове, автобуси, камиони. Шофьорът и Мортенсън се упътили към челото, за да се осведомят какво става.

Щом наближили, се изяснило, че забавянето не се дължи на някои от пословичните в района на магистралата каменопади и лавини. Двайсетина диви брадати мъже с черни тюрбани пазели моста. Техните ракетомети и автомати «Калашников» лениво сочели към ротата спретнати пакистански войници, които благоразумно били прибрали оръжията си.

— Не добре — тихо изрекъл Мохамед, с което почти изчерпал запаса си от английски думи.

Един от мъжете свалил базуката и махнал на Мортенсън да отиде при него. Грег бил сигурен, че под мръсотията от двудневното пътуване и одеялото не приличал на чужденец.

— Идваш откъде? — попитал въоръженият на английски. — Америка?

Приближил газения фенер към лицето на другоземеца и започнал да го изучава. На светлината му Мортенсън забелязал, че свирепите сини очи на мъжа били очертани със *сурма* — черен пигмент, с който се рисували най-ревностните, някой би казал — фанатични, възпитаници на фундаменталистките *мадраси*. Именно те формирали редиците на военизираните групировки — талибаните — които през същата 1994 година се изсипвали през западната граница в Афганистан, за да превземат властта.

— Да, Америка — предпазливо отвърнал Мортенсън.

— Америка номер едно — заявил разпитващият, сложил ракетомета на земята, запалил цигара от местната марка «Тандер» и я предложил на чужденеца. Грег по принцип не пушел, но съобразил, че в случая ще е добре да дръпне няколко пъти одобрително.

Като избягвал да среща очите на въоръжения и сипел извинения, Мохамед хванал Мортенсън лекичко за ръка и го отвел обратно при камиона. Докато приготвял чай на малък огън зад «Бедфорд»-а под бдителния поглед на Имран Хан, шофьорът успял да дочуе мълвата, която бродела сред стотиците забавени пътници. Мостът бил блокиран вече цял ден и от военната база в Патан, на трийсет и пет километра оттук, били изпратили отряд, за да отвори пътя.

Поради откъслечните си познания по урду и противоречивите версии Мортенсън не бил сигурен, че е схванал напълно подробностите. Успял обаче да разбере, че се намират при село Дасу, на територията на Кохистан, най-дивата част от Северозападните погранични провинции на Пакистан.

Кохистан си бил спечелил печална слава заради ширещите се разбойнически банди и само формално се намирал под контрола на Исламабад. След 11 септември и войната, поведена от Америка за събаряне на талибанското правителство, тези затънтени скалисти райони щели да привлекат отряди фундаменталисти и техните благодетели от «Ал Кайда», които отлично познавали преимуществата на дивата планинска пустош.

Въоръжените мъже, които охранявали моста, живеели в близка долина и твърдели, че предприемач, свързан с правителството в далечния Исламабад, пристигнал в техния край с милиони рупии, предназначени за благоустрояване на дивите пътеки. Така местните щели да извозват дървения материал, който добиват, до търговските центрове. Той обаче откраднал парите и офейкал, без да свърши работата. Те, от своя страна, възнамерявали да държат магистралата «Каракорум» блокирана, докато не им бъдел предаден измамникът, за да го обесят на моста.

След като се навечеряли с чай и пакет бисквити, който Мортенсън поделил със спътниците си, четиримата решили да си лягат. Въпреки предупрежденията на Мохамед, че е по-сигурно да прекара нощта в кабинката, той се покатерил на върха на каросерията в своето гнездо сред щайгите със спящи пилета, откъдето се откривал

изглед към моста. На светлината на фенерите се откроявали фигурите на свирепите чорлави кохистанци, които от време на време си разменяли по някоя дума на пущунски^[4]. Войниците от равнината, дошли да преговарят, говорели урду и изглеждали като представители на различен биологичен вид — по момичешки спретнати, с чисти сини барети и колани с амуниции, пристегнати на тънките им талии. Не за първи път Мортенсън се запитал дали Пакистан не е една утопична идея.

Той положил глава върху бала слама само за минутка, убеден, че няма да може да мигне, и се събудил посред бял ден от ехтежа на изстрели. Изправил се рязко и срещнал розовите непроницаеми очи на белоснежните кокошки, вперени безизразно в него. На моста съзрял кохистанците, които изпразвали автоматите си във въздуха.

Мортенсън усетил как «Бедфорд»-ът се събужда с ръмжене и избълва черен дим през комините и се надвесил над прозореца на шофьора, за да се осведоми какво става.

— Добро! — вдигнал глава Мохамед и му се усмихнал, като форсирал двигателя. — Стрелят за щастливо, *Иншалла!* — добавил той и включил на скорост.

От портите и уличките на селото, из чиито къщи се били уединили по време на дългото нощно чакане, се застичали потоци от забулени жени и заситнили към автомобилите си.

Докато върволицата возила пъплела сред облаци прах по моста, Мортенсън видял как кохистанецът, който го бил почерпил с цигара, и другарите му размахват победоносно юмруци и бясно гърмят във въздуха. Не бил ставал свидетел на толкова интензивна стрелба дори на военния полигон. Понеже не забелязал от гредите на моста да виси обесеният предприемач измамник, предположил, че въоръжените мъже са измъкнали от войниците обещание за компенсация.

Нагоре по пътя стените на каньона се извисявали все по-високо и затулвали светлината, докато останала само тясна ивица нажежено до бяло трептящо от омара небе. Движели се по западния склон на Нанга Парбат — деветия по височина връх на Земята, който маркира западния край на Хималаите. Ала дълбоката теснина скривала Голата планина от погледите на пътниците. С маниакалната интуиция на

алпинист Мортенсън чувствал неустоймото привличане на въздигащия се на изток исполин и започнал да изследва реката за следи от близостта на върха. Буйни потоци от ледниците на Нанга Парбат се втурвали с кипене по урвите през покритите с лишее камъни и се изливали в Инд, като осейвали мътната мръснобяла повърхност с локвички алпийски синя вода.

Точно преди Гилгит^[5], най-населения град в Северните територии на Пакистан, камионът напуснал магистралата там, където започва дългото ѝ зигзагообразно изкачване към Китай по най-високо разположения павиран път в света през прохода Хунджераб, който преваля планината на височина над 4700 м. Поели на изток по протежението на Инд към Скарду. Въпреки все по-застудяващия въздух Мортенсън чувствал в себе си разпалването на познат огън. Тази речна теснина, всечена между извисяващи се на повече от 6000 м височина гиганти, така многобройни, че много измежду тях са останали безименни, е входът към Балтистан. И макар този скалист лунен пейзаж в западната част на Каракорум да е едно от най-страховитите места на земята, Мортенсън се почувствал като у дома си след дълго отсъствие. Сред пепелявия мрак, царящ в дълбините на дефилето, и докоснатите от високопланинското слънце върхове на тези гранитни кули той се чувствал много повече в своята естествена среда, отколкото сред пастелните вилички на Бъркли. Цялото му пребиваване в Америка през последната година — нарастващата неловкост в отношенията му с Марина, самотната му битка за събиране на средства за училището, безсънните смени в болницата — сега му се стрували нереални като избледняващ сън. Заобикалящите го зъбери и канари го държали във властта си.

Две десетилетия по-рано подобно привличане накарало една ирландска медицинска сестра на име Дървла Мърфи да се впусне в безразсъдно приключение. Обладана от неустрашимия дух на далечната си предшественичка Изабела Бърд, тя пренебрегнала мъдрите съвети на опитните пътешественици, които я предупреждавали, че Балтистан е непроходим при сняг, и обходила надлъж и нашир Каракорум посред дълбока зима на кон, заедно с петгодишната си дъщеря. В пътеписа си «Там, където Инд е млада» обикновено красноречивата Мърфи се затруднява да намери думи, с които да предаде впечатленията си от преминаването през тясната

долина. «Никое от прилагателните, които обичайно се използват за обрисуване на планинския пейзаж, не стои добре тук. Самата дума „пейзаж“ е нелепа. „Великолепие“ и „величественост“ са безпомощни да предадат усещането, събудено от тази страховита тясна и мрачна клисура, която се вие в продължение на много мили, без стръкче трева, бурен или хилаво храстче, които да напомнят за съществуването на растително царство. Единствено нефритенозелената Инд с тук-там завихрящи се въртопи бяла пяна разнообразява сиво-кафявата пустош, населена със зъбери, отвесни бездни и стръмни планински скатове.»

Докато яздеа по южния бряг на Инд, Мърфи размишлявала с ужас какво би било пресичането на тези облъхнати от величие кози пътеки с автомобил. «Тук шофьорът трябва да е убеден фаталист, пише тя, в противен случай никога не би събрал достатъчно дързост да поеме с претоварен, раздрънкан и неизправен джип по друм, по който в течение на часове и най-малката грешка може да доведе до гибелен полет в пропастта. Реката е намерила единствения възможен път през този ужасяващ мъчно проходим лабиринт от върхове и човек няма друг избор, освен да следва извивките ѝ. Никой не би могъл да си представи драматизма на пътешествието из клисурата на Инд, преди да го е предприел. Единственият разумен начин за прекосяването ѝ е пеша.»

Кацнал на върха на претоварения, остарял, но технически изправен «Бедфорд», Мортенсън се полюлявал в такт с шестметровата планина от строителни материали, която застрашително надвисвала над зейналата бездна всеки път, щом камионът подрусвал през някоя могила от паднали на шосето камъни. На десетки метри по-надолу ръждавеещите останки на разбил се автобус почивали в мир. Пътят бил жалониран с бели *шахид*, т.е. мъченически, надгробни паметници, издигнати в памет на загиналите в битката с планинските отвеси пътни работници. Благодарение на усилията на хиляди пакистански войници шосето до Скарду било значително «подобро» от времето на Дървла Мърфи и позволявало преминаването на камиони, така необходими за обезпечаването на военните атаки срещу Индия. Ала каменопадите и лавините, заедно с ерозирането, непредсказуемото ронене на настилката и тесните за двупосочно движение платна продължавали да предизвикват гибелта на десетки автомобили всяка година.

Десетилетие по-късно, в ерата след единадесети септември, Мортенсън често щял да получава въпроси относно заплахата от

терористи в този регион. «Ако загина в Пакистан, няма да е от бомба или куршум, а поради пътна злополука, неизменно отговаря той. Истинската опасност тук е на пътя.»

Докато камионът пухтял по едно надолнище, Мортенсън почувствал близостта на простора по засилването на светлината, още преди да види къде се намират. В късния следобед въздухът изведнъж просветлял. Стените на клаустрофобично тясната клисура постепенно започнали да се раздалечават и някъде на хоризонта се превърнали в широк пръстен от заснежени исполини, който опасвал долината на Скарду. Когато достигнали ниското на прохода, Мохамед ускорил ход. Успоредно с тях, обузда буйността си, Инд се разливала в широко като езеро кално корито, което криволичело по протежение на долината. Покрай нея жълто-кафяви пясъчни дюни се припичали на късното слънце. И ако не поглеждал към болезнено белите снежни чела на върховете, които искрели високо горе, помислил си Мортенсън, човек почти би повярвал, че се намира на Арабския полуостров.

Покрайнините на Скарду, потънали сред кайсиеви и орехови градини, известни като *фаринг* и *старга*, оповестили края на одисеята по поречието на Инд. Възседнал училището на колела, Грег влязъл в града, като поздравявал берачите на плодове, чиито *топи* белеели сред дърветата, а те на свой ред му помахвали с широка усмивка. Покрай «Бедфорд»-а тичали рояци дечурлига, които одобрително приветствали лика на Имран Хан и странника, кацнал на каросерията. Ето това триумфално завръщане си представял Мортенсън още когато седнал да пише 580-те си писма. Ей сега, точно зад завоя, чувствал той, го очаква щастливият завършек на неговото приключение.

[1] Съвременна интерпретация на епоса за тибетския цар Гезар (Дъглас Пеник). — Б.пр. ↑

[2] От арабски — молитва, призив към Аллах, при който, за разлика от намаза (саята), не е необходимо обредно измиване и който може да се произнася на всякакъв език. — Б.пр. ↑

[3] Град в Синдзян-уйгурския автономен район на Китай, недалеч от границата с Пакистан. — Б.пр. ↑

[4] Индоевропейски език от иранската група, говорен в Пакистан и Афганистан. — Б.пр. ↑

[5] Столицата на Гилгит-Балтистан. — Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

ПОРАЖЕНИЕ ПРЕД БРАЛДУ

Уповавай се на Аллах, но връзвай камилата си.

Надпис на входа на авиобазата
на пета ескадрила в Скарду

Клонът на първата топола го фраснал през лицето, преди да успее да се наведе. Вторият удар закачил одеялото, с което се бил увил, и то останало да виси на клона. Мортенсън се проснал на покрива на каросерията и насочил поглед напред в тунела от дървета, с увити срещу набезите на гладните кози стволоче, където се появил Скарду.

Откъм Балторо се задал военнозелен хеликоптер «Лама», който прелетял ниско над «Бедфорд»-а и се отправил към авиобазата на Пета ескадрила. На носилка, прикрепена към плъзгачите, била привързана човешка фигура, увита в чул. След спасяването си французинът Етиен бил транспортиран по същия начин, помислил си Мортенсън, но поне бил оцелял.

При подножието на мрачната, извисяваща се на 800 м височина, Карпачо — или Канарата на Скарду — от която руините на укреплението бдят като страж над града, «Бедфорд»-ът намалил, за да пропусне стадо овце, пресичащо градския пазар. Оживената улица, оградена от два реда тесни сергии, отрупани с футболни топки, евтини китайски пуловери и спретнати пирамиди от кутийки плодов сок, шоколадово мляко и други чуждоземски съкровища, изглеждала като въплъщение на космополитността в сравнение с оглушителната пустош на планинската долина на Инд.

Там, където реката не е натрупала пясъчни наноси, почвата на тази обширна долина е плодородна. Тук окото си отпочива след изсечените клисури и неслучайно мястото е било пристан за керваните, поели от Каргил^[1] — в индийската част на Кашмир, за

Централна Азия. Ала след Разделението^[2] и затварянето на границата между двете държави Скарду останал в неизгодно положение, изолиран в западния край на Пакистан. Това продължило до преоткриването на града като главен снабдителен център за експедициите, отправящи се към ледените исполини на Каракорум.

Мохамед отбил встрани, но продължавал да препречва пътя на няколко джипа. Шофьорът се подал през прозореца и се обърнал към Мортенсън за указания, надвиквайки пронизителното негодуващо бибиткане на клаксоните. Американецът се спуснал от трона си и се натикал в тясната кабинка.

Накъде да продължат? Корфе било на осем часа път с високопроходим автомобил, а нямало как да се обади в селото и да предупреди, че е тук. Чангази, местен туристически агент и организатор на планински трекове, на когото била възложена подготовката за атаката на К2, изглеждал способен да уреди транспортирането на товара по долината на Бралду. Камионът спрял пред спретнатото белосано имение на туроператора и Мортенсън почукал на яките дървени порти, боядисани в зелен цвят.

Мохамед Али Чангази лично му отворил вратите на дома си. Носел съвършено колосани бели *шалвари*, които афиширали, че е под достойнството на собственика им да се цапа с мръсна работа като простосмъртните. Бил висок за ръста на балтите, което — заедно с педантично оформената брадичка, благородния нос и поразителните кафяви очи, обрамчени със синьо — го превръщало в забележителна фигура. На местния език «Чангази» означава «човек от рода на Чингис хан» и се използва като жаргонна дума за изключителна безскрупулност. «Чангази го бива да урежда разни неща не само около нуждите на туристическия бранш, отбелязва Мортенсън. Естествено, тогава не знаех що за мошеник е.»

— Доктор Грег — казал Чангази, обемайки колкото може едрото тяло на Мортенсън в ленивата си прегръдка. — Какво правите тук? Сезонът приключи.

— Докарах училището! — отвърнал американецът дяволито в очакване на поздравления. След неуспешното изкачване на К2 бил обсъдил планове си с Чангази, а той му помогнал да изчисли нужните средства за материали. Ала сега туроператорът като че нямал

понятие за какво става дума. — Купих всичко необходимо за училището и го докарах от Пинди.

Пакистанецът останал все така озадачен.

— Тази година вече е твърде късно за строителство. И защо не купихте материалите от Скарду?

Мортенсън не бил съобразил това. Докато се чудел какво да отговори, остроото изсвирване от комините на «Бедфорд»-а ги прекъснало. Мохамед искал да разтоварят веднага, за да потегли обратно към Пинди. Екипът се захванал да разопакова и Чангази не пропуснал да хвърли възхитен поглед към планината от скъпоценни материали, която се извисила пред него.

— Може да оставите стоката в моя офис — предложил той. — После ще пийнем чай и ще обсъдим какво да правим с вашето училище. — Изгледал Мортенсън от горе до долу, сбърчвайки нос при вида на вкоравените мазни петна по шалварите му, почернялото от нечистотия лице и сплъстената коса. — Но защо най-напред не се поосвежите — продължил той.

Навъсеният помощник-шофьор връчил на Мортенсън стегнатото вързопче с отвеса и нивелира, поверени му от Абдул. Докато мъжете разтоварвали торбите с цимент и яките плоскости четирипластов шперплат под погледа на все по-възторжения Чангази, американецът разопаковал новичкия сапун «Тибетски сняг», предоставен му от домакина, и се заловил да търка от тялото си четиридневната нечистотия и набития в кожата чакъл с водата, която помощникът Якуб стоплил върху един примус, вероятно плячкосан, дал си сметка той, от някоя експедиция.

Обзет от внезапна тревога, Мортенсън пожелал да направи инвентар на стоката, но Чангази настойчиво го подканил да го остави за по-късно. Под съпровода на призивите на *мюзина* туроператорът отвел госта в офиса си, където слугите били опънали луксозен, почти неизползван, спален чувал върху *чарпой*, разположен между бюрото и стената, на която висяла остаряла карта на света.

— Сега си починете — рекъл домакинът с нетърпящ възражение тон. — Ще се видим след вечерната молитва.

Мортенсън се събудил от силни гласове някъде наблизо и се надигнал от леглото. По безмилостно ярката светлина, която прорязвала очите му, преценил, че отново е изпаднал в безпаметен сън

и вече е сутрин. В съседното помещение на пода до чаша недокоснат и вече изстинал чай, с кръстосани нозе, седял дребен свъсен здравеняк, в който гостът разпознал Ахмалу, готвача на експедицията. Местният станал от мястото си и направил жест към Чангази, все едно че плюе в краката му — най-голямата обида за балтите, и в същия миг забелязал застаналия на вратата Мортенсън.

— Доктор Гирег! — възкликнал той и изражението му се преобризило тутакси, подобно на канара, озарена от слънчеви лъчи.

Хвърлил се към американеца със сияещо лице и го поел в мечешката си прегръдка. Докато пиел чай и унищожавал шестте филии препечен бял хляб, който Чангази гордо сервирал заедно с неотворен буркан австрийско сладко от червени боровинки, с което се бил снабдил по мистериозни канали, Мортенсън осъзнал, че е станал обект на ожесточено съревнование. Новината за пристигането му заедно с товар строителни материали плъзнала из цял Скарду. Като човека, който лично приготвял за американеца *дал*^[3] и *чапати* в течение на месеци, Ахмалу бил дошъл да предяви правата си.

— Доктор Гирег, вие веднъж обещава дойде поздрави мое село — казал балтът. Действително било така. — Един джип чака иде до село Хане — добавил той. — Ние тръгва сега.

— Може утре или вдругиден — отвърнал Мортенсън. Погледът му се плъзнал из дома на Чангази. От камиона със строителни материали на стойност повече от седем хиляди долара, разтоварен предната вечер, сега нямало и следа. Нито в тази или съседната стая, нито пък на двора, както ясно се виждало през прозореца.

— Но цялото село ще ви очаква, сър — казал Ахмалу. — Ние вече приготвил специална вечеря.

Мортенсън не можел да понесе чувството за вина от мисълта, гощавката, която бедното село мъчно можело да си позволи, да отиде на вятъра. Чангази се присламчил към него и се покатерил на задната седалка на наетия от Ахмалу джип, преди някой да успее да оспори присъствието му.

Пътната настилка свършвала току след пределите на Скарду на изток.

— Колко далеч е до Хане? — попитал Мортенсън, когато ръждивочервеният «Ленд круйър» заподскачал през камъните, големи

почти колкото гумите му, по тесен криволичещ път, който се виел по една скална издатина над водите на Инд.

— Много далеч — свъсил вежди Чангази.

— Съвсем наблизо — възразил Ахмалу. — Само три или най-много седем часа.

Смеейки се, Мортенсън се отпуснал назад на почетното място до шофьора. Глупаво било от негова страна да пита за продължителността на пътуване из Балтистан. Напрежението между двамата мъже на задната седалка било осезаемо като друсането на автомобила. Ала скоро през паяжината на напуканото предно стъкло пред него се ширнала панорамата към високите 5000 м подстъпи на Каракорум, които раздирали безукорната синева със страховито нащърбени кафяви зъби, и той изпитал неописуемо щастие.

В продължение на часове джипът подскачал по поречието на един ръкав на Инд, след което пътят свърнал южно по посока Индия и накрая се заизкачвал през долината Хуше^[4] срещу течението на Шайок^[5]. Ледените сини води на реката, захранвани от глетчера, се мятали с грохот през канари, отломени в неотдавнашна геологическа ера от скалите, които обграждат тясната долина. Докато се лашкали по все по-лошия път, ламинираната триизмерна картичка с огромния, обгърнат в черно покривало куб на Кааба^[6], провесена на огледалото за задно виждане, се удряла по предното стъкло с настойчивостта на пламенна молитва.

Според учените Хаджар-ал-Асва, огромният смолисточер камък, вграден в стените на Кааба, е отломък от метеорит. Мнозина мюсюлмани вярват, че е пратен на земята като дар от Аллах за Адам и че отначало цветът му бил бял, ала поради свойството си да поглъща греховете на правоверните, които имат щастието да се докоснат до него, постепенно потъмнял. Мортенсън погледнал към осеяните със скални късове склонове, които надвисвали над тях, и се помолил тези космически отломки да изберат друг момент да се срутят.

От пътя, който пъплел по снагата на планината, се откривала гледка към гигантски кафяви отвеси, които обкръжавали в зъбатата си прегръдка цветните кръпки на терасираните картофени и житни ниви, подобно крепостната стена на замък, съграден от великани. Когато в късния следобед достигнали мястото, където долината Хуше се стеснява до проход, видимостта била слаба поради падналата мъгла.

Ала Мортенсън, който по време на престоя си в базовия лагер на К2 с месеци изучавал картите на Каракорум, докато очаквал поредната буря да отmine, знаел, че право напред се извисява един от най-страховитите върхове на земята, 7821-метровият Машербрум.

За разлика от повечето исполини в Централен Каракорум, Машербрум може да се види от някогашната перла в короната на Британска Индия — Кашмир, който лежи на юг. Тъкмо по тази причина, през 1856 г. Т. Дж. Монтгомъри, британски кралски инженер, назовава тази колосална сива стена, издигаща се над снеговете, К1 — съкратено от Каракорум 1 — означение за първия връх в този далечен регион, чиято височина успява да измери прецизно. По-високият мистериозен съсед на Машербрум, разположен на двайсет километра североизточно, автоматично получил наименованието К2 заради покъсната си дата на «откриване». Мортенсън се завзирал през бялата пелена по посока на върха, покорен за първи път от американците Джордж Бел, Уили Ънсълд и Ник Клинч, заедно с пакистанския им колега капитан Джавед Актар през 1960 г., призовавайки величествената пирамида да пробие облаците, ала планината само още по-плътно се загърнала в своето наметало, а блясъкът на огрените от слънцето огромни ледници, висящи по склоновете ѝ, озарил мъглата отвътре.

Джипът спрял при един мост, изработен от въжета от козина на як, който се полюлявал над водите на Шайок, и Мортенсън слязъл. Винаги прекосявал тези *замба* с голямо притеснение, защото били предназначени да издържат наполовина по-леките балти. Под стъпките на Ахмалу и Чангази, които го следвали плътно, конструкцията започнала да се люлее неудържимо и той с усилие успявал да пази равновесие. Вкопчил се в парапета от двете страни и започнал да приплъзва внимателно, подобно на въжеиграч, огромните си ходила по тънката космена нишка — единствената преграда, която го дележала от бързеите на петнайсет метра под него. Мостът бил хлъзгав от пръските вода и Мортенсън извършвал всяко действие с такава върховна концентрация, че не забелязал скупчените на другия бряг хора, които го очаквали, докато почти не връхлетял върху тях.

Дребничък брадат човечец с черен гортексов^[7] панталон и оранжева фланелка, чийто надпис гласял «Алпинистите стигат по-високо», му помогнал да слезе на твърда земя. Това бил Джанджунгпа,

главният носач на скъпоструваща холандска експедиция, която изкачвала К2 по същото време като екипа на Мортенсън. Бил известен със свръхестествената си способност да наминава случайно към базовия им лагер точно когато приятелят му Ахмалу сервира обяда. Но Грег харесвал компанията и перченето на планинеца и непрекъснато го подпитвал за десетките експедиции по Балторо, които бил предвождал. Местният бил овладял западните навици и се здрависал с чужденеца. След размяната на поздравите той повел госта през тесните улички на Хане, криволичещи между колибите от кал и камък, като го подхващал за лакътя, когато трябвало да прескочат някой от напоителните канали, от чиито замърсени води се разнасяло зловоние.

След Джанджунгпа и едрият другоземец се проточило шествие от двайсетина мъже и две кафяви козички, които подтичвали след хората с умоляващи жълти очи. Процесията свърнала в двора на спретнатата варосана къща и се заизкачвала по стълба от издълбани трупи, водена от уханието на готвено пиле.

Мортенсън се оставил да бъде настанен на купчина възглавници, които домакинът вяло отупал от праха. Съселяните на носача се струпали в тясното помещение и се наредили в кръг върху овехтял килим с флорални мотиви. От мястото си гостът имал чудесен изглед към покривите на съседските къщи, а отвъд тях — към отвесния скалист каньон, който захранвал Хане с питейна вода и напоявал нивите на селото.

На пода в центъра на кръга синовете на Джанджунгпа постлали розова мушамена покривка и наредили в краката на Мортенсън подноси с пържено пиле, салатата от сурова ряпа и задушени овчи дроб и мозък. Домакинът изчакал гостът да захапне парче месо и подел:

— Искам да благодаря на мистър Гирег Мортенсън за честта да ни посети и че дойде да построи училище в село Хане.

— Училище в Хане? — изграчил гостът, като насмалко не се задавил с пилешкото.

— Да, училище, както обещахте — продължил Джанджунгпа и обходил с втренчен поглед кръга от мъже, като че изнасял заключителна реч пред съдебни заседатели. — Училище за алпинисти.

Умът на Мортенсън запрепускал трескаво, а погледът му се плъзнал от лице на лице, търсейки знак, че това е някаква неразбираема шега. Ала грубоватите физиономии на селяните

изглеждали непроницаеми като канарите зад прозореца, които невъзмутимо се възправяли на фона на залязващото слънце. Запрехвърлял в главата си месеците на експедицията. Двамата с Джанджунгпа наистина били обсъждали необходимостта балтите, работещи като височинни носачи, да получават специализирани алпинистки умения, тъй като в много случаи не владеели дори основни техники за спасяване при планински условия, а водачът надълго и нашироко говорил за високия процент наранявания сред неговите другари и за ниските им заплати. Мортенсън ясно си спомнял как балтът му описвал Хане и го канел да посети селото. Ала можел със сигурност да твърди, че не са обсъждали нищо за училище. Нито пък бил обещавал нещо подобно.

— Гирег сахиб, не слушайте Джанджунгпа. Той побъркан човек — рекъл Ахмалу и гостът въздъхнал дълбоко от облекчение. — Казва училище за алпинисти — продължил готвачът, като яростно клател глава. — Хане нуждае обикновено училище, за деца на Хане, не да прави богата къща за Джанджунгпа. Това трябва вие стори. — Облекчението на Мортенсън се изпарило яко дим.

Вляво от себе си видял как Чангази се обляга на една дебела възглавница, без да спира да къса изтънчено, с върха на пръстите си, парченца месо от едно пилешко бутче, а на лицето му блуждаела слаба усмивка. Опитал се да улови погледа му, надявайки се организаторът да вземе думата и да сложи край на тази лудост, ала в същия миг между двете групи, тутакси сформирали се около двамата спорещи, избухнала кавга на балти. По околните покриви, плътно загърнати в шаловете си, за да се предпазят от хапещия вятър, веещ откъм Машербрум, се накачулили жени, за да не изпуснат разразилата се препирня.

— Нищо не съм обещавал — направил опит Мортенсън да изясни ситуацията на английски и след като това не дало резултат, повторил думите си на балти.

Ала, макар да бил най-едрият човек в помещението, като че ли изведнъж бил станал напълно незабележим. Заслушал се в спора. Доколкото успял да разбере, Ахмалу на няколко пъти нарекъл Джанджунгпа «алчен». Опонентът отбивал всяко обвинение срещу себе си, като повтарял обещанието, което според него му било дадено.

След повече от час разпавии готвачът внезапно се изправил, дръпнал Мортенсън за ръката и го помъкнал със себе си, все едно това предрешавало изхода на спора. Слезли по дървената стълба, прекосили калния напоителен канал и влезли в дома му, начело на процесия от разгорещено спорещи мъже. Щом групичката се настанила върху възглавничките във всекидневната на Ахмалу, по-малка от тази на Джанджунгпа, подрастващият син на домакина, който служил като негов помощник в експедицията, започнал да реди нова върволица блюда в краката на госта. Салатата от ряпа била украсена с венец от диви цветя, а на повърхността на яхнията от овчи вътрешности плавали лъщящи бърбечета, но като цяло менюто било почти същото като на гощавката у опонента.

Момчето сервираше в паничка с ориз един от бърбечите — най-отбрания деликатес, и я подало на Мортенсън със свенлива усмивка. Едва тогава разсипало яхнията и на останалите. Почетният гост избутал месото настрана и изял само плувналия в мазен сос ориз, ала явно никой не забелязал действието му. Отново бил станал невидим за селяните, които се гощавали и препирали с такава охота, все едно караницата и пиршеството в предната къща изобщо не се били състояли и всяко твърдение на противниците отново трябвало да се разчепка щателно с усърдието, с което оглозгвали костите.

Някъде към средата на четвъртия час, със смъдящи от стелещия се цигарен дим очи, Мортенсън се измъкнал от помещението, покатерил се на покрива и се подслонил на завет до сноп елда. Светликът на изгряващата луна тлеел иззад източното било. Вятърът бил разгонил облаците и пред погледа му се извисил, зловещо откроен на призрачната светлина, назъбеният като остриета хребет на Машербрум. Точно до него, знаел и дори чувствал той, се извисявала исполинската пирамида на К2. Колко лесно било човек да дойде по тези места като алпинист, помислил си той. Пътят е очертан. Трябвало само да съсредоточи мисълта си върху върха, както в момента, и да направлява армията от хора и товарите с провизии, докато не го покори. Или докато не се провали.

Кълбящите се през големия отвор в покрива цигарен дим и пушек от изпразнения на як тровели въздуха, а проникващите заедно с тях заядливи гласове на селяните — настроението му. Мортенсън извадил от раницата си едно леко яке, изтегнал се, облегал на елдата,

и се покрил с дрехата като с одеяло. Почти пълната луна се изкатерила над назъбеното планинско било и се закрепила на върха на стръмния склон, подобно на гигантска бяла канара, която сякаш всеки момент щяла да се откъсне и да помете Хане.

«Давай, падни» — била последната му мисъл, преди да потъне в сън.

На следната утрин южната стена на Машербрум отново била забулена от облаци. Вдървен от студа, Мортенсън слязъл от покрива и се натъкнал на Чангази, който посрбвал чай с мляко. Настоял да бъде върнат в Скарду, преди домакините да подновят угощенията и съпровождащите ги разправии. Джанджунгпа и Ахмалу, които нямали намерение да изпуснат шанса си, като го оставят да избяга, ги последвали.

По целия път до столицата на Балтистан по лицето на туроператора играела същата ехидна усмивчица. Мортенсън се проклинал за изгубения ден. Сякаш, за да напомни за задаващия се край на топлото време, и съответно — на надеждите за скорошно осъществяване на плановете му, Скарду бил стегнат в прегръдката на зимен мраз. Ниската облачност закривала околните върхове, а във въздуха като че постоянно висял облак от прахообразни дъждовни капчици, които отказвали да се подчинят на земното притегляне и да отърват прогизналия град от студената влага.

Въпреки пластмасовите покривала върху прозорците на джипа, когато автомобилът паркирал пред дома на Чангази, дрехите на Мортенсън били напълно мокри.

— Моля, заповядайте — казал домакинят с поглед, втренчен във вкоравелия от калта и съвсем добил цвета й *шалвар камиз*. — Ще наредя на Якуб да стопли вода.

— Най-напред да изясним няколко неща — отговорил американецът, неспособен да прикрива повече раздражението в гласа си. — Първо. Къде са материалите? Не ги виждам наоколо.

Чангази излъчвал блажена невъзмутимост, подобно на високопочитан пророк.

— Пренесени са в другия офис.

— Пренесени?

— Да, преместиха ги. На по-сигурно място — отвърнал домакинът наскърбено като човек, принуден да обяснява очевидното.

— И какво му беше на това? — попитал Мортенсън.

— Навъртат се много обирджии — отвърнал Чангази.

— Искам да видя всичко още сега — заявил гостът, като се изправил в целия си ръст и пристъпил към пакистанеца.

Мохамед Али Чангази притворил очи и сплел пръсти със заключени палци. После отново погледнал, сякаш надявайки се гостът да се е изпарил.

— Късно е и помощникът ми си е отишъл у дома с ключовете — казал накрая. — Пък и трябва да се измия и подготвя за вечерната молитва. Но ви обещавам, че утре ще получите стопроцентово удовлетворение. С моя помощ ще се отървете от онези шумни селяци и тогава можем да пристъпим към строежа на училището.

Мортенсън се събудил с първите лъчи на слънцето и излязъл на влажната улица, увит в спалния чувал на домакина. Пелената на облаците все така забулвала короната от петхилядници, увенчаваща града. Без величието на планината, осеяният със смет пуст пазар и тантурестите постройки от кал и бетон на Скарду представлявали неописуемо грозна гледка. Докато бил в Калифорния, си спомнял за града като за бляскавата столица на митично планинско царство, чието население се отличавало с духовна чистота и благородство.

Ала сега, докато стоял под припръскващия дъждец, започнал да се пита дали този Балтистан, на който така убедено се уповавал, не е само плод на въображението му. Дали пък щастието, че се е избавил невредим след преживелиците в планината, не било преувеличило до неузнаваемост красотата на това място и извисеността на неговите обитатели?

Тръснал глава, сякаш да отпъди надигналите се съмнения, но те продължили да го гнетят. Корфе се намирало едва на 112 километра северно от Скарду, но като че от него го делил цял свят. Щял да си върне материалите и някак да се добере до заветната цел. След огромното разстояние, което бил преодолял, имал нужда от упование и той вложил цялата си вяра в порутеното селце, вкопчено в скалите на

пролома на Бралду. Няма да губи надежда, не и преди да стигне дотам.

По време на закуската Чангази бил необичайно внимателен. Непрекъснато доливал чашата му с чай и го уверявал, че ще тръгнат веднага щом шофьорът пристигне. Междувременно Джанджунгпа и Ахмалу се домъкнали от евтината странноприемница за тираджии, където останали да нощуват. Компанията потеглила в мълчание.

Поели на запад сред море от пясъчни дюни. На места те отстъпвали пред ниви. По краищата им се редяли купове чували с картофи, които достигали човешки бой, и в булото на мъглата Мортенсън най-напред ги взел за безмълвните фигури на хора. Вятърът се усилил и разкъсал облачния покров. Високо над главите им като късчета надежда се замяркали снежни полета и настроението му се поправило.

След час и половина напуснали главния път и залъкатушили несигурно по един коловоз, докато стигнали групичка просторни и удобни на вид къщи от кал и камък, които се гушели край горичка мършави върби. Това било Куарду, родното село на Чангази. Организаторът превел смутената компания през една кошара, като разтиквам овцете с обутите си в сандали крака, и я поканил на втория етаж на най-големия дом.

В дневната гостите се отпуснали не върху обичайните прашасали възглавнички с десен на цветя, а на надуваеми шалтета в пурпурно и зелено. Стените били украсени с десетки снимки на Чангази, чиято безупречно бяла фигура изпъквала сред мърлявите алпинисти от френски, японски, италиански и американски експедиции, с които позирал. Мортенсън видял самия себе си, самодоволно провесил ръка през рамото на туроператора, преди изкачването на К2, и не могъл да повярва, че снимката е само отпреди година. Собственото му лице, което го гледало от фотографията, като че принадлежало на човек, с десет години по-млад. През отворената врата към кухнята зърнал няколко жени, които пържели нещо на комплект туристически котлони, каквито се използвали от експедициите.

Чангази изчезнал в съседно помещение и се върнал пременен в сив италиански пуловер от кашмирена вълна над *шалварите*. В къщата влезли петима по-възрастни мъже с рошави бради и килнати влажни кафяви *топита* на главите и след като възторжено раздрусали ръката

на Мортенсън, заели местата си върху шалтетата. След тях в нишка се проточили още петдесет души от селото и се нагъчкали на пода около мушамена покривка.

Под инструкциите на Чангази процесия от слуги започнали да подреждат такава изобилна трапеза, че Мортенсън трябвало да се извие настрани, за да направи място, а блюдата продължавали да прииждат — половин дузина печени пилета, изкусно изрязани розички от репички, планина *биряни*^[8], обилно наръсена с ядки и стафида, карфиол _пахора^[9], паниран в тесто с много подправки, и нещо, което приличало на цял як, плаващ сред задушени люти чушлета и картофи. Мортенсън за първи път виждал такава изобилие от храна в Балтистан и киселият вкус на ужаса, който се опитвал да потуши по време на пътуването, се надигнал в гърлото му с нова сила.

— Защо сме тук, Чангази — попитал той. — Къде е товарът ми?

Преди да отговори, туроператорът натрупал късове месо от як върху висока могилка биряни и поставил чинията пред госта.

— Това са старейшините — посочил той към петимата съсухрени мъже. — Обещавам ви, че тук, в Куарду, няма да се караме. Вече са се разбрали училището да бъде построено преди настъпването на зимата.

Без да продума, Мортенсън се изправил и прекрачил трапезата. Давал си сметка колко грубо е да откаже такава гостоприемство, както и че е непроситимо да даде гръб на старейшините така безцеремонно и да омърси храната им с нечистите си крака, но изпитал огромна нужда да излезе на въздух.

Тичал, докато оставил селото зад себе си, и се втурнал по стръмна овчарска пътечка. Чувствал как редкият въздух раздира дробовете му, ала това само още повече го ожесточило и продължил нагоре, докато главата му се замаяла и земята затанцувала пред очите му. На едно сечище, откъдето се виждало селото, се сринал без дъх. Не бил плакал от смъртта на Криста. Ала там, сред бруленото от вятъра пасище, заровил лице и започнал яростно да търка рукналите като река сълзи.

Когато най-сетне вдигнал глава, видял десетина дечица, които го зяпали иззад едно черничево дърво. Това били пастирчета, привлечени от гледката на странния *ангреси*, който седял наред калта и ридаел. Оставените без надзор кози се катерели по склона. Мортенсън се

изправил, отупал дрехите си и се запътил към малчуганите. Приблизил се до тях и коленичил до най-голямото, момченце на около единайсет години.

— Какво... си... ти? — попитало детето срамежливо, като протегнало ръка да се здрависа с непознатия.

Мъничката му длан се изгубила в лапата на странника.

— Аз съм Грег. Аз съм добър — казал той.

— Аз съм Грег. Аз съм добър — повторили децата в хор.

— Не, аз съм Грег. Как се казваш? — опитал той отново.

— Не, аз съм Грег. Как се казваш? — имитирали го децата, кискайки се.

Мортенсън преминал на балти.

— *Мин такпо Грег. Нга Америка ин. Кири мин такпо ин?*^[10]

Децата запляскали с ръце, възхитени, че чужденецът говори езика им.

Мортенсън се здрависал с всяко от тях и ги разпитал за имената им. Момиченцата подавали малките си длани, след като предпазливо ги увивали в шаловете си. Непознатият се изправил пред ствола на дървото и започнал да ги учи.

— *Ангрези* — казал, като посочил себе си. — «Чужденец».

— Чужденец — извикали те в един глас.

Мортенсън последователно посочил носа, косата, ушите, очите и устата си. При всяко непознато наименование децата изригвали във всеобщ възглас, след което се заливали от смях.

Половин час по-късно, когато Чангази ги открил, американецът бил коленичил на земята заедно с учениците си и чертаел таблицата за умножение с черничево клонче в пръстта.

— Доктор Грег. Елате в селото. Заповядайте у дома. Пийнете чай. Имаме много за обсъждане — заумолявал той.

— Няма да обсъждаме нищо, докато не ме откарате в Корфе — отвърнал Мортенсън, без да отмества поглед от децата.

— Корфе е много далеч. А е и много мръсно. Харесвате тези дечица. Защо не построите училището тук?

— Не — отсякъл американецът, като изтрил с длан отговора на едно сериозно деветгодишно момиченце и написал верния. — Шест по шест е трийсет и шест.

— Грег, сахиб, моля ви.

— Корфе — повторил Мортенсън. — Дотогава няма за какво да говорим.

Вдясно от тях кипящите води на Бралду се мятали сред канари като къщи. «Ленд крузър»-ът се лашкал и подскачал по «пътя», виещ се покрай северния бряг на реката, като че се движел не по суша, а порел бързеите с цвят на кафе.

Ахмалу и Джанджунгпа най-сетне се били предали. Обезсърчени, те набързо смотолевили нещо за сбогом и се възползвали от услугите на един джип, който щял да пътува до Скарду. През осемте часа до Корфе Мортенсън разполагал с много време за размисъл. Чангази се изтегнал на задната седалка, облегнат на чувал ориз, дръпнал *топито* над очите си и въпреки друсането прекарал остатъка от пътуването в сън, или поне добре се преструвал.

Грег изпитвал леко съжаление към Ахмалу, чието желание било единствено децата в неговото село да имат училище, каквото държавата не им осигурявала. Ала гневът срещу притворството и непочтеността на Джанджунгпа и Чангази прелял и удавил благодарността към месеците търпелива служба на готвача в мръсните си сиво-кафяви талази, на цвят досущ като водите на тази отвратителна река.

Вероятно суровата му реакция към тези хора била прекалена. Бездната на икономическото неравенство между техния и неговия свят била невъобразима. Нима не ги оправдавало това, че дори американец с непостоянна работа, който не се задържа на едно място и всичко, което притежава, се побира в склад с размерите на килерче, им се струва — на тях, обитателите на най-бедния район в една от най-бедните държави в света — като неонов доларов знак? Взел твърдото решение, ако приятелите му от Корфе започнат борба за неговото така наречено богатство, да прояви по-голямо търпение. Щял да изслуша всеки и дори да пирува, колкото пъти е нужно, без да отстъпва от убеждението си, че училището трябва да е в полза на цялото село, а не средство за личното благодетелстване на хаджи Али или когото и да било друг.

Когато пристигнали, отдавна бил паднал мрак. Грег изскочил от джипа и започнал да изучава отвъдния бряг, където се намирало

селото, но не успял да различи дали там има някого. По нареждане на Чангази шофьорът надул клаксона и примигнал с фарове. Мортенсън застанал пред автомобила и започнал да ръкомаха към тъмнината, докато откъм Корфе не се дочул вик. Ориентирали джипа, така че светлините му да достигат отсрещната страна на реката, и в ярките снопове видели дребничък човек в паянтов сандък, повесен на кабел през дефилето, който се придвижвал с тласкане към тях.

Мортенсън разпознал Туаха, сина на хаджи Али, миг преди той да изскочи от кабинката и да се хвърли към него. Дребничкият балт обгърнал своя приятел с ръце през кръста и притиснал глава към гърдите му. От него се носела силна миризма на пушек и пот. Най-сетне отслабил хватката си, вдигнал лице към американеца и се разсмял.

— Баща мой, хаджи Али, казва Аллах прати теб обратно някой ден. Хаджи Али знае всичко, сър.

След приветствията Туаха помогнал на приятеля си да се набута в кабинката. «Беше си чисто и просто сандък, разказва Мортенсън. Приличаше на голяма щайга за плодове, държаща се на няколко пирона. Човек трябваше да се отгласква по хлъзгавото въже, като се мъчи да не мисли за скърцането, което „кабинката“ издаваше. Нито за очевидния факт, че разпадне ли се, пада в реката. А падането е равнозначно на смърт.»

Бавно се придвижвал по стометровия кабел, който се люлеел напред-назад под напора на хапещия вятър. Усещал увисналите във въздуха водни пръски. В бездната на трийсет метра под себе си чувал как, скрита в мрака, ревящата Бралду вае повърхността на камъните с животинска мощ. Отвъд, на една отвесна скала високо над брега, съзрял открояващите се в светлината на фаровете силуети на стотици хора, които били излезли да го посрещнат. Изглежда, се било събрало цялото село. Най-вдясно, в най-високата точка на канарата, безпогрешно разпознал една фигура. Неподвижен като изсечен от гранит, здраво забил крака в твърдта под себе си, с широка брадата глава, кацнала като скала на яките му плещи, хаджи Али следял непохватното му придвижване през реката.

Внучката на управителя на селото, Джахан, отлично си спомня онази вечер. «Много алпинисти дават обещания на хората покрай реката и ги забравят, когато намерят пътя към дома. Дядо много пъти

ни повтаряше, че доктор Грег не е като тях. Че ще се върне. Но бяхме учудени, когато го видяхме пак толкова скоро. Бях много изненадана отново да зърна дългата му фигура. Не прилича на никой от местните хора. Беше много... неочакван.»

Докато Джахан и останалото население на Корфе гледали отстрани, хаджи Али отправил благодарствен възглас към Аллах за безопасното завръщане на чужденеца и го прегърнал. Мортенсън с изумление установил, че главата на този човек, който във въображението му се извисявал като исполин, едва стигала до гърдите му.

Край буйния огън в просторното *балти* на хаджи Али — настанен на същото онова място, където се измил за първи път, след като заблуден и омаломощен пристигнал в селото — се почувствал съвсем като у дома си. Седял щастлив, обграден от хората, за които не бил спирал да мисли през дългите месеци, пропилены в писане на проекти и писма и отчаяни лутания в търсене на начин да удържи на думата си. Пръскал се от нетърпение да съобщи добрата вест на хаджи Али, ала най-напред трябвало да изпълнят ритуалите на гостоприемството.

От тайно кътче на къщата Сакина изнамерила отколешен пакет курабийки и ги сервирала на Мортенсън върху нащърбен поднос заедно с маслен чай. Той натрошил бисквитите на малки парченца, за да има за всекиго, взел си едно и подал таблата на останалите мъже.

Хаджи Али изчакал госта да изсърба чая си и го тупнал по коляното с широка усмивка.

— *Чизале!* — повторил той абсолютно същите думи, с които го бил посрещнал за пръв път в дома си година по-рано, «Какво, по дяволите?».

Ала този път Мортенсън не бил изгубилият пътя си изтощен странник, който е попаднал в селото случайно. Цяла година се бил трудил, за да се върне обратно тук с добра вест и копнеел да я съобщи.

— Купих всичко нужно за училището — изрекъл той на балти, както бил репетирал. — Дърво, цимент и инструменти. Всичко е в Скарду. — Хвърлил поглед към Чангази, който топнал курабийка в чая си, и опиянен от вълнението, изпитал привързаност дори към него. В крайна сметка, макар и след няколко отклонения, все пак го довел където трябва. — Дойдох да удържа на обещанието си — казал

Мортенсън, като гледал хаджи Али в очите. — Надявам се скоро да можем да започнем строежа, *Иншалла*.

Хаджи Али бръкнал в джоба на жилетката си и разсеяно започнал да ровичка из запаса си от ивички месо от ибекс.

— Доктор Грег — казал той на своя език. — С милостивата благословия на Аллах, ти се върна в Корфе. Вярвах, че ще го сториш, и го повтарях тъй често, както вятърът брули долината на Бралду. Затова, докато беше в Америка, ние се съвещавахме. Много искаме да си имаме училище — продължил той, като впил поглед в очите на госта. — Но ето какво решихме. Преди да се изкатери на върха на планината, козелът трябва да се научи как да прекоси реката. Преди да построим училище, трябва да изградим мост. От това има нужда Корфе сега.

— *Замба?* — повторил Мортенсън с надежда, че има някакво ужасно недоразумение. Сигурно причината била в познанията му по езика. — Мост? — повторил на английски, за да доуточни.

— Да, голям мост, каменен мост — отвърнал Туаха. — За да пренесем училището до Корфе.

Мортенсън сръбнал глътка от чая си, а умът му трескаво препускал. Отпил отново.

[1] Част от Кашмир, днес намираща се на територията на Индия, недалеч от Линията на контрол между Индия и Пакистан. На запад граничи с пакистанската провинция Балтистан (също част от някогашното княжество Кашмир) и долината Кашмир на юг. — Б.пр. ↑

[2] Става дума за разделянето на Британска Индия през 1947 г. и основаването на независимите Индия и Пакистан; границите на двете държави са определени главно на религиозен принцип; между тях възникват териториални спорове за бившето княжество Джаму и Кашмир; неговият владетел, изповядващ будизма, присъединил територията си към Индия въпреки протестите на доминиращото ислямско население. — Б.пр. ↑

[3] От хинди — общо наименование на различни видове варива: грах, фасул, леща и др. — Б.пр. ↑

[4] Планинска долина в подножието на Машербрум на около 140 км от Скарду. — Б.пр. ↑

[5] Приток на Инд с дължина около 550 км, извираща от ледника Римо (един от езиците на Сиачен). — Б.пр. ↑

[6] От арабски: «куб» — дървен храм, считан от исляма за най-свещеното място. Около него е построена Голямата джамия в Мека; посоката, в която мюсюлманите се обръщат по време на молитва, е тази, в която лежи Кааба. Представлява каменно съоръжение с основи 10 на 12 м и височина 15 м, чиито ъгли са ориентирани по посоките на света. Покрит е с черно копrienено покривало — *кисва*, което се сменя веднъж годишно. На горната му част са изписани със злато изречения от корана. — Б.пр. ↑

[7] От търговската марка GoreTex — водонепроницаема, ветроупорна, дишаща материя, използвана за спортни облекла. — Б.пр. ↑

[8] Всяко от различни ястия от ориз с подправки и различни видове месо, риба, зеленчуци или яйца. — Б.пр. ↑

[9] Или *накора* — панирани хапки от зеленчуци, месо и т.н. — Б.пр. ↑

[10] Казвам се Грег. Идвам от Америка. Как се казваш? — Б.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

НАРОДЪТ ИЗРАЗИ ВОЛЯТА СИ

Приятели мои, защо не забранят красивите женски очи? Те пронизват мъжките сърца като куршуми. Пробождат ги като сабя.

Графит върху най-древната известна каменна резба от епохата на будизма, долината на езерото Сатпара, Балтистан

Международното летище на Сан Франциско било залято от паникьосани майки, които влачели децата си за ръка. Било точно преди Коледа и изнервени тълпи от пътници се блъскали едни други, забързани към полета си с надеждата да пристигнат при семействата си навреме за празника. Ала паниката, пропиваща застоелия въздух, ставала почти физически осезаема всеки път, когато мъчно доловимите гласове на говорителите, ехтящи из целия терминал, съобщавали за поредното закъснение.

Мортенсън отишъл в залата за получаване на багаж и изчакал окъсания полупразен сак да се появи върху заринатия с претъпкани куфари конвейер. Преметнал го през рамо и с надежда заоглеждал навалицата за Марина. Бил направил същото и от горното ниво, след като слязъл от полета от Бангкок. С полуусмивката, характерна за пристигащите пасажери, той заизучавал тълпата, но тъмнокосата ѝ глава не изплувала сред морето от хора.

Разговарял с нея четири дни по-рано от обществена телефонна кабина в Пинди на фона на пронизително пищене по линията и останал убеден, че има намерение да го посрещне на летището. Но предплатеният шестминутен разговор изтекъл, преди да успее да ѝ повтори часа на пристигането и номера на полета, а вече бил

прекалено притиснат откъм пари, за да си позволи второ обаждане. Набрал номера ѝ от една телефонна будка и в слушалката се чул сигналът на телефонния секретар.

— Здравсти, скъпа — казал той и сам усетил пресилената бодрост в гласа си. — Грег е. Честита Коледа. Как си? Липсваш ми? На летището съм и сигурно ще взема железницата до вас.

— Грег — обадила се Марина. — Здравей.

— Здравей. Добре ли си? — попитал той. — Звучиш малко...

— Слушай — казала тя. — Трябва да поговорим. Нещата се промениха след заминаването ти. Съгласен ли си?

— Разбира се — отговорил той. Почувствал как потта защипала под мишниците му. Не се бил къпал от три дни. — Прибирам се у дома — добавил той и затворил.

След неуспеха с училището се боял да се завърне в Америка, но мисълта за Марина, Блейз и Дейна го крепяла по време на дългия презокеански полет. Поне, казал си, това не е точно бягство от провала, а завръщане при любимите хора.

Взел автобус до най-близката станция на железницата и се качил на влакчето до Сан Франциско, откъдето се прехвърлил на трамвай. С безпокойство превъртал репликите ѝ отново и отново, като се опитвал да ги изпразни от всякакво допълнително значение освен очевидното — че го напуска. Осъзнал, че допреди обаждането му от Пинди не се били чували от месеци. Но Марина трябвало да разбере, че не можел да си позволи международни разговори, ако искал да се вмести в бюджета си, нали така? Щял да ѝ се реваншира. Да заведе някъде нея и момичетата с последните пари в банковата си сметка.

Когато пристигнал в нейния квартал, били изминали два часа и слънцето било потънало в сивеещия океан. Под напора на бурния морски бриз извървял няколкото пресечки със спретнати измазани къщи, окичени с коледни лампички, и изкачил стълбите до дома ѝ.

Марина отворила рязко вратата, прегърнала го с една ръка и препречила входа — очевидно не възнамерявала да го покани.

— Ще кажа само едно нещо — заявила тя. Той чакал, все още със сак през рамо. — Отново се виждам с Марио.

— Марио?

— Познаваш го. От Университетската болница. Анестезиолог е. — Мортенсън продължавал да гледа безизразно. — Предишният ми

приятел, не се ли сещаш, разказвала съм ти...

Марина продължила да говори. Вероятно му припомняла всички пъти, когато се бил срещал с Марио, общите им смени в Спешното, но името не му говорело нищо. През цялото време не откъсвал очи от устата ѝ. Това е то, решил той. Устните ѝ били най-красивото нещо у нея. Съзерцавал ги, неспособен да вникне в смисъла на думите, излизаци от тях, докато не чул «така че ти резервирах стая в мотел».

Марина все още продължавала да говори, когато Мортенсън ѝ обърнал гръб и излязъл на улицата, където морският вятър отново го заръфал. Било се смрачило съвсем и сакът, който допреди това изобщо не забелязвал, изведнъж му натезжал така, че се запитал дали ще може да го носи още дори една пресечка. За щастие, щом завил зад следващия ъгъл, подобно на отворена рана, която изисквала неотложна помощ, насреща му запулсирала червената неонова табела на мотела.

В усмърдяната на цигари стая, облицована с имитация на дърво, където бил въведен, след като се разделил с последните пари в джоба си, Мортенсън се изкъпал и започнал да рови из багажа си за чиста тениска, която да му послужи за пижама. Спрял се на най-малко лекьосаната, нахлузил я и тутакси потънал в сън на светната лампа и включен телевизор.

Час по-късно бил изтръгнат от недрата на безпаметното изтощение, неспоходено дори от сънища, от силно тропане по вратата. Изправил се в леглото и се огледал наоколо, мислейки, че още е в Пакистан. Ала по телевизора някакъв човек на име Нют Гингрич^[1] говорел нещо на английски, а на екрана светел надпис със звездите на американското знаме, който за Мортенсън звучал като на непознат език: «Камшикът»^[2] на малцинството хвали възхода на републиканците“.

Клатушкайки се така, като че стаята била корабна каюта сред развълнуваните вълни на открито море, той се добрал до вратата и я отворил. Там стояла Марина, увита в неговото жълто гортексово яке, любимото му.

— Съжалявам. Не така си го представях. Добре ли си? — попитала тя и скръстила здраво ръце на гърдите си, мачкайки материята.

— Ами... по-скоро... не — отговорил Грег.

— Заспал ли беше? — попитала Марина.

— Да.

— Виж, не исках да се получава така, но нямаше как да се свържа с теб.

От отворената врата полъхвал студ и Мортенсън потреперил в оскъдното си облекло.

— Изпращах ти картички — казал той.

— В които ме осведомяваше за цената на материалите и, а, да, колко струвало да се наеме камион до Скарду. Много романтично. Нито една дума за нас, освен за да отложиш датата на връщането си, за пореден път.

— Откога се срещаш с Марио? — Мортенсън си наложил да откъсне взор от устните ѝ и вдигнал поглед нагоре, но бързо го извърнал. Очите ѝ били не по-малко опасни.

— Не в това е въпросът — отвърнала тя. — От картичките ти излизаше, че за теб не съществувам.

— Не е вярно — изрекъл той, чудейки се дали пък не е права.

— Не искам да ме мразиш. Нали не ме мразиш?

— Още не — отронил той.

Марина свалила ръце от гърдите си и въздъхнала. В дясната държала бутилка „Бейлиз“ и му я подавала. Изглеждала наполовина пълна.

— Ти си страхотен, Грег — казала тя. — Сбогом.

— Чао — отвърнал той и затворил вратата, преди да е изрекъл нещо, за което да съжалява.

Останал сам в празната стая с наполовина пълната бутилка. Или пък била наполовина празна? Ликьорът не бил напитка по вкуса му и Марина го познавала достатъчно добре, за да е наясно с това, помислил си той. Пиел рядко, при това никога сам, а и ужасно мразел сладък алкохол.

От телевизора резкият самонадеян глас заявил на интервюиращия: „На път сме да извършим втора Американска революция и ето сега пред вас давам тържествена клетва, че когато Републиканската партия спечели мнозинство в Конгреса, животът на американците коренно ще се промени. Народът изрази волята си.“

Кошът за боклук бил голям, от матов метал, очукан от отпадъците на хиляди хора, изпаднали дотам, че да нощуват в тази стая. Застанал над него, протегнал ръка и пуснал бутилката. При удара

в дъното стъклото изкъртяло като затръшната стоманена врата. Мортенсън се сринал върху леглото.

Болката и мисълта за парите се борели за надмощие в ума му. Когато на следващия ден се опитал да изтегли двеста долара от банката, касиерът го уведомил, че балансът по сметката му е едва осемдесет и три.

Телефонирал на началника си в Университетския медицински център с надеждата веднага да го включат в графика, преди паричните му проблеми да се задълбочат сериозно.

— Каза, че ще се върнеш да поемеш смените около Деня на благодарността — отвърнал му той — а ето че пропусна и Коледа. Ти си един от най-добрите ни служители, Грег, но ако не мога да разчитам на уговорката ни, нямам нужда от теб. Уволнен си.

„Народът изрази волята си“, процедил Мортенсън. Тази фраза от излъчената предишната вечер реч се била набила в главата му и той ядно си я повтарял през последвалите дни.

Обадил се на няколко от познатите си и научил за нещо като пансион за алпинисти, където можел да се подслони, докато измисли какво да прави. Останал в порутената викторианска къща в продължение на месец. Спял на пода в коридора на горния етаж, докато междувременно на долния университетски възпитаници и алпинисти, поемащи към или връщащи се от Йосемити, си устройвали среднощни пиянски купони. Изтегнат направо на коридора в спалния си чувал, той се опитвал да се абстрахира от стоновеите на любещите се двойки, които за негов ужас прониквали през тънките стени на стаите. Докато лежал, непрекъснато някой го прескачал на път за банята.

Един квалифициран медицински работник рядко остава без работа за дълго. Намирането на служба е единствено въпрос на мотивация. И наистина, след няколко дни лудешко обикаляне по интервюта с градския транспорт — дъждовни дни, които изострили носталгията му по Ла Бамба, Грег получил най-нежеланите нощни смени в Травматологията на Сан Франциско и в отделението по изгаряния в Бъркли.

Скоро успял да спести пари и наел стая на третия етаж в една къща на улица „Уийлър“ в Бъркли при поляк на име Витолд

Дуджински, който работел като момче за всичко. Мортенсън прекарал няколко приятни вечери с хазяина си, който имал навика да пуши цигара след цигара и да се налива с полска водка от сини бутилки без етикет, набавяни в огромни количества. Ала въпреки удоволствието, което му доставили първите съзливни монолози на поляка за папа Йоан-Павел II, скоро разбрал, че след погълщането на достатъчно количество алкохол Дуджински започвал да си говори сам. Затова, през повечето вечери предпочитал да се оттегли в стаята си, където се мъчел да изтласка Марина от съзнанието си.

„И преди съм бил изоставян от приятелките си, споделя той, но този път беше различно. Наистина страдах за нея. И не можех да направя нищо друго, освен да преживея раздялата. Не беше лесно.“

В някои нощи Мортенсън имал късмета да се потопи сред водовъртежа на болницата и да забрави проблемите си. Било невъзможно да се самосъжاليا, когато трябвало да се погрижи за петгодишно момиченце с наполовина обгорено телце. Изпитвал и дълбоко удовлетворение от динамиката и възможността да облекчава страданието на пациентите си, която работата в добре оборудваната западна болница — където всяко лекарство, апарат или превръзка били на разположение — му предоставяла. Удовлетворение, каквото осемчасовото лашкане по често непроходимите, изровени от джипове, коловози по време на седемседмичния му престой в Корфе не можело да му донесе.

Първоначално, когато хаджи Али му съобщил съкрушителната новина за моста, умът му започнал да се мятта като хванато в капан животно, след което постепенно започнал да се укротява, докато накрая го завладял изненадващ покой. Осъзнал, че е достигнал крайната точка на своето пътуване — Корфе — последното село преди царството на вечните ледове. Да избухне както в Куарду, когато се сблъскал с усложнения в плана си, не било решение. Нямамо накъде да продължи. Усмивката на Чангази, която ставала все по-широка, му дала да разбере, че организаторът е сигурен в победата си.

Въпреки разочарованието не бил способен да изпитва гняв към жителите на Корфе. Разбира се, че се нуждаели от мост. Как изобщо планирал да построи училище без мост? Нима смятал да превозва една по една всяка греда, всеки лист ламарина в паянтовата кошница, люлееща се застрашително над реката? По-скоро ядът му бил насочен

към самия него, задето не бил предвидил това. Решил да остане в селото, докато узнае всичко, което щяло да му бъде нужно, за да вдъхне живот на идеята си. Поредица от отклонения го били довели дотук. Нима още едно щяло да го уплаши?

— Разкажи ми повече, хаджи Али — нарушил той очаквателната тишина, възцарила се сред стаята, в която се били скупчили всички възрастни мъже от селото. — Какво ще ни бъде нужно? Откъде да започнем?

Отначало се надявал, че градежът на моста може да се извърши бързо и без големи разходи.

— Ще трябва да взривим много динамит и да изсечем много, много камък — отговорил Туаха.

Избухнал спор дали да добият скалния материал от околността, или да го извозят от по-ниските части на долината. Последвала разпалена дискусия в кои склонове са залежите от най-висококачествен гранит. По други въпроси имало пълно единодушие. Необходимите стоманени въжета и дървени талпи щели да бъдат закупени и транспортирани от Скарду или Гилгит. Щели да струват хиляди долари, както и наемането на квалифицирани работници. Ала Мортенсън вече не разполагал с толкова.

Обяснил им, че по-голямата част от парите вече били похарчени за материалите за училищната сграда и че ще трябва да се върне в Америка, където да се опита да събере недостигащите средства. Мислел, че селяните ще се обезкуражат, подобно на самия него. Ала чакането било част от живота им, както редкият въздух, който дишали тук, на три хиляди метра надморска височина. Половината част от годината прекарвали в задръстени от пушек и смрад на тор стаички, докато времето се стоплело достатъчно, за да излязат навън. Местните ловци били в състояние да дебнат ибекс в течение на дни, приближавайки се сантиметър по сантиметър, докато разстоянието им позволи да изстрелят единствения скъпоценен куршум, който могат да си позволят. Тук младоженецът можел да чака с години, докато дванайсетгодишната невеста, избрана от родителите му, дорасне за женитба. Хората по поречието на Бралду от десетилетия получавали обещания от правителството за построяването на училища и не се обезсърчавали. Търпението било най-голямото им умение.

— Благодар'мног — помъчил се да изрече хаджи Али в негова чест на английски.

Незаслужената признателност, която *нурмадарят* му изказвал, при положение че се бил провалил с гръм и трясък, го разчувствала и той здраво притиснал стареца към гърдите си, вдъхвайки характерния му мирис на пушек и влажна вълна. Хаджи Али грейнал от радост и повикал Сакина, която готвела край огнището, да налее на госта нова чаша от масления чай, който той все повече харесвал.

Мортенсън наредил на Чангази да се връща в Скарду сам и с огромно задоволство наблюдавал слисаното изражение, което пробягало по лицето на туроператора, преди да успее да се овладее. Възнамерявал, преди да се върне в Америка, да научи всичко, което щяло да е нужно за построяването на моста.

Двамата с хаджи Али обиколили съоръженията по-надолу по реката, след което скицирал в бележника си бъдещия мост, както си го представяли селяните. Срещнал се и със старейшините, за да определят мястото, на което да бъде издигнато училището, когато, *Иншалла*, се завърне от Америка.

Когато вятърът, духащ откъм Балторо, започнал да навява снежинки и селото се наметнало с бяло одеяло — знак за началото на дългите месеци на закрито, Мортенсън започнал да се подготвя за отпътуване. Към средата на декември, повече от два месеца след идването си заедно с Чангази, вече не можел да отлага. След като посетил половината домове в Корфе за чаша чай на раздяла, той се натоварил в един претъпкан джип заедно с единайсетте мъже от селото, които настояли да го изпратят до Скарду, и автомобилът заподскачал надолу по южния бряг на Бралду. Пътниците били така приклекчени, че всеки път, когато колата се раздрусвала през поредното препятствие, те полягали един върху друг, колкото за да запазят равновесие, толкова и за да се топят взаимно.

Често, докато се прибирал от болницата към голата стая във вмирисания на тютюн апартамент, в онези сумрачни часове между нощта и утрото, когато светът изглежда напълно обезлюден, го налягала тежестта на самотата. Чувствал се безвъзвратно откъснат от задружния живот, който познал в Корфе. А идеята да се обади на Джийн Хоърни, единствения човек, който бил в състояние да му

осигури така нужните средства, толкова го плашела, че не искал и да мисли за нея.

През зимата Мортенсън продължил да тренира на стената в клуба по катерене. Било по-трудно да се добере до складовата зона между Бъркли и Оукланд, където се намирал „Сити рок“, с автобуса, отколкото някога с Ла Бамба, но продължавал да ходи там колкото заради упражненията, толкова и заради компанията. Докато се подготвял за изкачването на К2, за членовете на клуба той бил герой. Ала сега всичките му истории били за неуспехи — непокорен връх, изгубена жена, непостроени мост и училище.

Късно една вечер, на връщане от работа, четири момчета, които едва ли били на повече от четиринайсет години, го нападнали и ограбили на улицата срещу дома му. Докато едното от тях с трепереща ръка държало Мортенсън на мушката на пистолета, негов съучастник пребъркал джобовете му.

— Дявол да го вземе. Мръсникът има само два долара! — извикал обирджията, като натъпквал банкнотите в джоба си и подавал на жертвата празния портфейл. — Най-изпадналия бял в цял Бъркли ли сме нападнали?

Разорен, изпаднал, съкрушен. Мортенсън затънал в депресия, която продължила да го държи и през пролетта. Пред очите му изниквали обнадежените лица на обитателите на Корфе, които го изпратили до автобуса за Исламабад, убедени, *Иншалла*, че не след дълго ще се завърне с нужните пари. Откъде имали такава вяра в него, когато самият той толкова се съмнявал в себе си?

Късно следобед в един майски ден Мортенсън лежал в спалния си чувал, размишлявайки над това колко е мръсна завивката и спорейки наум дали би могъл да понесе разходката до обществената пералня, когато телефонът иззвънял. Обаждал се доктор Луис Райхард. През 1978 г. Райхард и партньорът му Джим Уикуайър станали първите американци, покорили К2. Преди да отпътува на експедицията, Мортенсън го бил потърсил за професионален съвет и оттогава двамата се чували от време на време за приятелски разговор.

— Джийн ми каза за училището, с което си се захванал — казал Райхард. — Как върви?

Мортенсън му разказал всичко — от 580-те писма до безизходицата с моста. Чул се как споделя с бащински загрижения по-

възрастен мъж своите лични несгоди от загубата на любимата жена и работата до онова, от което най-много се страхувал — че може да изгуби пътя си.

— Стегни се, Грег. Вярно, сблъскал си се с няколко препятствия — казал Райхард. — Но това, което си предприел, е много по-трудно от покоряването на един връх, пък бил той и К2.

„Казани от Лу Райхард, тези думи означаваха много, разказва Мортенсън. Той беше един от героите ми.“ Във фолклора на алпинистите разказите за изпитанията, които двамата с партньора му преодолели, за да стигнат върха, били истинска легенда. Първоначално Уикуайър опитал да атакува К2 през 1975 година. Трудностите, с които се сблъсква екипът, преживял един от най-горчивите провали в историята на алпинизма, са описани в книгата на фотографа Гейлър Роуъл, участвал в експедицията.

Три години по-късно Райхард и Уикуайър се добират до около 900 метра под върха по страховития Западен гребен, където се наложило да се върнат заради паднала лавина. Вместо да се откажат, те траверсирани^[3] по източната стена на 7600 метра надморска височина до класическия маршрут по реброто Абруци и изненадващо успели да атакуват върха. Райхард, чийто кислород бил на изчерпване, благоразумно побързал да се спусне обратно. Уикуайър се забавил, докато се опитвал да разтопи заледения обектив на фотоапарата и се наслаждавал на покоряването на заветната цел. Лошата преценка почти му коствала живота.

Тъй като без начелник не можел да извърши изпълненото с технически препятствия спускане по тъмно, Уикуайър се принудил да установи бивак на височина, на каквата малцина са оцелели. Кислородът му се изчерпил, а също така получил и тежки измръзвания, пневмония, плеврит и потенциално смъртоносни съсиреци в белите дробове. Райхард и останалата част от екипа се борили за живота му, докато станало възможно да бъде евакуиран с хеликоптер до болница. Впоследствие бил върнат в Сиатъл, където претърпял сериозна операция за отстраняване на съсиреците.

Лу Райхард знаел какво означава да изстрадаш победата си. Признанието от негова страна накарало Мортенсън да осъзнае, че не се е провалил. Просто още не бил стигнал върха. Все още.

— Обади се на Джийн и му разкажи всичко, което сподели с мен — заявил възрастният мъж. — Поискай му пари за моста. Вярвай ми, може да си го позволи.

За пръв път от завръщането си в Америка Мортенсън се почувствал като някакво, пък макар и бледо, подобие на самия себе си. Затворил слушалката и започнал да рови из пластмасовия плик, който му служел за адресник, за късчето милиметрова хартия с името и номера на Хоърни. „И да не се издъниш“, пишело на бележката. Е, може би се бил издънил. А може би не. Зависи от гледната точка. Ала ето че пръстите му сами набирали цифрите и не след дълго телефонът звънял.

[1] Конгресмен от Републиканската партия на САЩ, говорител на Камарата на представителите в периода 1995–1999 г. — Б.пр. ↑

[2] Отговорник по партийната дисциплина в ръководните звена на властта. — Б.пр. ↑

[3] Придвижване хоризонтално по скалата или алпийски траверс — преминаване по най-високата част на някое било, най-често в зимни условия. — Б.пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

ИЗДИГНАТИ МОСТОВЕ

Сред необятността на тези планински вериги, на самия предел на съществуването, където човекът може да бъде само пришълец, но не и обитател, животът придобива нова значимост... ала планините не познават рицарството, а човекът забравя за тяхната жестокост. С няма безразличие те стоварват върху смелчаците, одързостили се да пристъпят сред царството им, сняг, камъни, вятър и студ.

Джордж Шалър, „Скали от безмълвие“^[1]

Гласът на мъжа в отсрещния край на линията звучал неясно, като че идвал от другия край на земята, макар Мортенсън да знаел, че едва ли ги делят повече от двеста километра.

— Повторете? — извикал човекът отсреща.

— *Салам алейкум!* — изкрещял американецът над статичния шум в слушалката. — Искам да закупя пет сто и двайсет метрови ролки стоманено въже. Тройно сплитане. Имате ли такова, сър?

— Разбира се — отвърнал събеседникът му и внезапно гласът му зазвучал ясно. — Половин лах^[2] рупии за единия. Приемате ли?

— Имам ли избор?

— Не — засмял се доставчикът. — Аз съм единственият човек из целите Северни територии, който има такова количество стоманено въже. Мога ли да попитам за почитаемото ви име?

— Мортенсън. Грег Мортенсън.

— Откъде се обаждате, господин Грег? И вие ли сте в Гилгит?

— От Скарду.

— Мога ли да попитам за какво ви е толкова кабел?

— В селото на моите приятели по горното течение на Бралду няма мост. Ще им помогна да си построят.

— А, вие сте американец, нали?

— Да, сър.

— Чух за вашия мост. Проходими ли са обходните пътища до селото?

— Ако не завали. Можете ли да доставите въжето?

— *Иншалла*.

С волята на Аллах. Не отрицание. След десетината разговори, завършили с неуспех, този отговор, сам по себе си положителен, бил и единственият реалистичен, що се отнася до транспортирането на стоки из Северните територии. Ето че намерил доставчик на стоманено въже — последния и най-труден за осигуряване материал, от който се нуждаел за моста. Било едва началото на юни 1995 година. Ако не го забавело някое непреодолимо препятствие, съоръжението щяло да бъде изградено до края на есента и строежът на училището можел да започне на следващата пролет.

Въпреки огромните притеснения на Мортенсън Джийн Хоърни учудващо лесно склонил да напише чек за още десет хиляди долара.

— Някои от бившите ми жени бяха способни да профукат повече мангизи за един уикенд — казал той, но не пропуснал да изтръгне обещание. — Гледай да построиш училището възможно най-бързо. Като е готово, изпрати ми снимка — наредил той. — По-млад няма да стана.

Мортенсън с радост го уверил, че ще изпълни заръката.

— Този човек има ли въже? — попитал Чангази.

— Има.

— Колко ще струва?

— Колкото ми казахте — осемстотин долара ролката.

— Ще го достави ли догоре?

— *Иншалла* — отвърнал Мортенсън, като върнал слушалката върху телефона на бюрото на Чангази.

След като благодарение на финансовата инжекция на Хоърни нещата започнали да потръгват, Мортенсън с радост приел отново компанията на агента. Парите, които организаторът прибирал за себе си от всяка трансакция, били компенсирани повече от задоволително от огромната мрежа от контакти, с която разполагал. Като бивш

полицай, изглежда, нямало някого, когото да не познава в града. А и след като издал фактура за целия инвентар от строителни материали, които бил прибрал на склад, нямало причина Мортенсън да не се възползва от уменията му.

През седмицата, докато нощувал на *чарноя* в офиса на Чангази, под остарялата карта на света, на която, както с носталгия установил, Танзания фигурирала с някогашното си име Танганика, имал удоволствието да бъде посветен в разказите за дяволиите на домакина си. Времето се задържало необичайно хубаво през цялото лято и работата на туроператора вървяла повече от добре. Участвал в екипирането на няколко експедиции — една германска и една японска, които щели да атакуват К2, и втори италиански опит за покоряване на Гашербрум IV. В резултат на сътрудничеството му с тях всеки процеп из офиса му бил натъпкан с плякосани протеинови блокчета, подобно хралупа на катерица, складираща ядки за зимата. Зад бюрото пък, върху каса от някаква японска освежителна напитка, се мъдрели няколко кутии италиански бисквити.

Ала чуждестранните лакомства, които най-много се услаждали на Чангази, носели имена като Хилдегунд и Изабела. Въпреки че имал съпруга и пет деца в дома си в далечния Пинди и втора жена, скрита в къща под наем, недалеч от офиса на началника на местната полиция, пакистанецът прекарал сезона, потопен сред шарената тълпа от туристки и катерачки, които прииждали в Скарду на все по-големи тълпи.

Чангази разказал на Мортенсън как помирява разпътния живот с мюсюлманското благочестие. След като хвърлил око на някоя Инге или Айко, той се обръщал към моллата^[3] да му даде разрешение за *мута*, или временен брак. Тази практика — някога упражнявана, когато на мъжете им се налагало да се лишат от ласките на съпругите си за големи периоди от време, например при войни из далечни земи или при продължителни пътувания — все още била широко разпространена из шиитската част на Пакистан. Що се отнася до Чангази, от началото на сезона през май той вече си бил издействал няколко такива разрешения. По-добре осветен пред Аллах съюз, независимо от краткотрайността му, бодро обяснил грешникът, отколкото светотатствен секс.

Мортенсън се поинтересувал дали местните жени могат да получат *мута*, когато съпрузите им отсъстват.

— Разбира се, че не — отговорил Чангази, поклащайки глава с недоумение от наивността на въпроса, след което предложил на госта си от италианските бисквити към чая.

След като въжетата били поръчани и останало да бъдат доставени, Мортенсън си резервирал място в джип до Асколе. По цялото протежение на долината на река Шигар^[4] автомобилът се движел в тунел, образуван от короните на зреещи ябълкови и кайсиеви дървета. Въздухът бил тъй кристален, че човек почти можел да докосне ръждивочервените и охрени зъбери на издигащите се на над пет хиляди метра предпланини на Каракорум, а пътят изглеждал отлично проходим, доколкото това може да се каже за осеян с камъни, изсечен в стръмна урва черен коловоз.

Ала щом навлезли в долината на Бралду, ниски облаци от юг застигнали автомобила — мусонът, нахлуващ откъм Индия. Докато стигнат Асколе, всички пасажери в джипа без стъкла на прозорците били мокри и изплескани с буци сивкава кал.

Мортенсън слязъл на последната спирка, малко преди селото, под поройния дъжд, който изравял бразди в калния път. До Корфе имало още часове път пеша, а шофьорът не давал и да се издума за продължаване нагоре в тъмното. Така че американецът неохотно приел да пренощува върху чувалите с ориз в един магазин в съседство с дома на *нурмадаря* на Асколе — хаджи Мехди, където бил принуден да отблъсква набезите на плъховете, които се опитвали да издрапат от наводнения под.

На сутринта дъждът продължавал да се излива от небето като в Апокалипсиса, а шофьорът се бил договорил да достави товар в Скарду, така че на Мортенсън не му оставало друго, освен да тръгне пеш. Селото продължавало да не му допада. Като начална спирка от маршрута на всички експедиции, поемащи на североизток по ледника Балторо, то било станало жертва на постоянните контакти между западните алпинисти — които се нуждаели от носачи или някоя важна стока — и мошениците, които гледали да се възползват от тях. Подобно на други последни постове на цивилизацията, и тук местните

търгаши деряли кожите на клиентите и безскрупулно отказвали да отбиват от цената.

Докато газел през дълбоката половин метър вада, заляла уличката между заоблените стени на колибите от камък и кал, Мортенсън почувствал как нещо го сграбчва за шалварите. Обърнал се и видял едно момченце с бъкаща от въшки глава да стои с протегната към чужденеца ръка. Не знаело английските думички, с които да си изпроси пари, но жестът и изражението му били повече от красноречиви. Другоземецът извадил една ябълка от раницата си и му я подал, но то я хвърлило в канавката.

Докато преминавал покрай едно поле северно от Асколе, Мортенсън закрил нос с полите на туниката си заради силната смрад. Причината за нея били планините отпадъци, които заривали мястото. Повече от десет експедиции лагерували тук, преди да се отправят към Балторо.

Напоследък много разсъждавал върху книгата на Хелена Норберг-Ходж „Бъдеще от древността“^[5], която прочел неотдавна. Авторката прекарала седемнайсет години южно от планините, където се намирал сега — в Ладах^[6], регион, който в много отношения прилича на Балтистан, но е бил откъснат от Пакистан по силата на произволните граници през Хималаите, установени от Великите сили. След като изучава местната култура в продължение на почти две десетилетия, Норберг-Ходж достига до заключението, че запазването на традиционния бит на семейните общности, съжителстващи в хармония със земята, би допринесло повече за щастието на местното население, отколкото „подобряването“ на жизнения му стандарт чрез технологичен напредък.

„Някога приемах аксиоматично, че посоката на «прогреса» е предначертана и не подлежи на съмнение, пише тя. Примирявах се безропотно, когато посред парка прокарваха нов път или когато на мястото на двестагодишна църква изникнеше модерна банка от стомана и стъкло... както и с факта, че с всеки ден животът ставаше по-труден и забързан. Вече не мисля така. В Ладах се научих, че към бъдещето води повече от един път, и имах привилегията да наблюдавам един различен, по-разумен начин на живот, един модел на съществуване, основаващ се на съвместната еволюция на човека и земята.“

По-нататък тя привежда доводи в полза на тезата, че не само че западният свят не бива сляпо да налага съвременните си „подобрения“ на съхранилите се древни култури, но и че индустриално развитите страни трябва да се поучат от народи като този на Ладах относно това как да изградят здрави общества. „Осъзнах, пише авторката, че близостта между хората и общуването им със земята са в състояние да обогатят човешкия живот неимоверно в сравнение с материалното благосъстояние и технологичния напредък. Научих, че съществува и друг път.“

Докато се катерел по хлъзгавото от обилния дъжд дефиле към Корфе, следвайки прииждащите води на Бралду вдясно от него, Мортенсън се терзаел от мисълта за пагубния ефект, който построяването на моста можело да окаже върху усамотеното селце. „Хората в Корфе водеха тежка борба за оцеляване, но същевременно животът им притежава рядка чистота, казва той. Бродът през реката щеше да им позволи да стигат до най-близката болница за часове вместо за дни и щеше да улесни търговията. Но не можех да си избия от главата мисълта за това, което външният свят, който щеше да нахлуе през моста, можеше да им причини.“

Мъжете от селото го посрещнали на брега и го превозили с висящата кошница. От двете страни на Бралду, където щели да се издигат кулите на моста, били натрупани стотици грубо изсечени гранитни блокове. Хаджи Али най-накрая го убедил да копаят склоновете, намиращи се на едва няколкостотин метра от бреговете, вместо да мъкнат скален материал през реката и да зависят от капризите на природата за превоза му. Единственото нещо, с което можело да се похвали селото в изобилие, бил неизчерпаемият ресурс от скали.

Мортенсън повел шествието през подгизналото село към дома на хаджи Али, където щял да проведе обсъждане за градежа на моста. На пътя между две колиби се изпречил рунтав черен як. Тахира, десетгодишната дъщеря на Хусейн, най-образования мъж в Корфе, хванала животното за юздата, прикрепена с халка за носа му, и се опитала да го отведе настрана. Добичето обаче имало други намерения. Без да бърза, то стоварило в калта голяма димяща купчина изпражнения и се отдалечило към дома на момичето. Тахира свалила бялата си забрадка, клекнала на земята и трескаво започнала да прави

плоски питки, преди ценното гориво да бъде отнесено от дъжда, след което ги налепила на сушина върху каменната стена на най-близката къща.

У хаджи Али Сакина приветствала госта, като поела ръката му в дланите си, и той изведнъж осъзнал, че за първи път го докосва жена от народа на балтите. Като че да засили изненадата му, тя дръзко се ухилила насреща му. В отговор той също прекрачил през прага на условностите и пристъпил в „кухнята“ ѝ — ниша с просто кръгло огнище, оградено с камъни, няколко полици по стените и изкорубена дървена дъска на отгъкания пръстен под, служеща за кълцане на продуктите. Привел се към купчината подпалки, за да поздрави внучката на Сакина — Джахан. Момичето му се усмихнало срамежливо, прехапало тъмночервената си забрадка и скрило лицето си с плата.

Старицата със смях се опитала да го изпъди от кухнята, ала той грабнал шепа *тамбурок* — ухаещ на билки зелен планински чай — от потъмнелия месингов съд, сложил го в почернелия чайник и допълнил с речна вода от голяма пластмасова туба от бензин. После добавил съчки в тлеещата жаравя и сложил чая на огъня.

Собственоръчно налял горчивата течност на старейшините, после сам взел една чаша и се настанил на възглавничка между хаджи Али и огнището, откъм което се кълбял и изпълвал стаята смъдящ очите дим.

„Баба много се стъписа, когато доктор Грег влезе в кухнята, разказва Джахан. Но понеже го бе приела като свое собствено дете, не се възпротиви. Не след дълго представите ѝ се промениха и започна да подкача дядо, че трябва да се научи да помага повече като американския си син.“

Когато се отнасяло до делата на селото обаче, хаджи Али рядко отслабвал бдителността си. „Винаги съм се изумявал как без телефон, електричество или радиовръзка винаги бе осведомен за всичко, което се случва из долината на Бралду, че и по-далеч“, казва Мортенсън. Управителят разказал на присъстващите, че два джипа, натоварени с въжетата за моста, се били добрали на около трийсет километра от Корфе, където пътят им бил блокиран от свлачище. Тъй като това положение можело да продължи със седмици, а в лошото време вероятността от Скарду да бъдат изпратени тежки съоръжения, които

да отстранят земната маса, била много малка, хаджи Али предложил всички физически годни мъже в селото да се наемат да пренесат товара, за да може строежът да започне веднага.

С учудваща жизнерадост предвид тежката задача, трийсет и петима местни, като се започне от юноши, та до неколцина сребробради връстници на хаджи Али, се отзовали на молбата му. На следния ден отрядът поел на път под плющящия дъжд, достигнал указаното място и след още дванайсетчасов преход се завърнал в селото с товара. Всяка от ролките тежала над 360 кг и били нужни десет мъже, за да носят дебелите дървени пръти, които прекарвали през макарите.

Мортенсън, който на ръст превъзхождал всички мъже от Корфе с повече от трийсет сантиметра, тръгнал да помага, но поради височината си измествал така тежестта, че само пречел. Никой не възразил. Повечето от мъжете се изхранвали като носачи в експедициите и били свикнали да мъкнат също толкова нечовешки товари по склоновете на Балторо.

Балтите крачели бодро и дъвчели *насуар* — лютивия тютюн, който хаджи Али вадел от видимо неизчерпаемите запаси, скътани по джобовите на жилетката му. Трудът в името на доброто на селото бил удоволствие в сравнение с преследването на неразбираемите стремежи на другоземски алпинисти, споделил Туаха с широка усмивка, докато мъкнел ярема редом до баща си.

След завръщането в Корфе мъжете изкопали дълбоки основи в калните брегове на реката. Ала лошото време се задържало и бетонът не се втвърдявал. Туаха и групичка негови връстници предложили да отидат на лов за ибекси, докато трае дъждът, и поканили Мортенсън да ги придружи.

С пропускащи обувки, облечен само с *шалвар камиз*, евтин китайски пуловер от акрил, закупен на пазара в Скарду, и дъждобран, американецът не се чувствал ни най-малко подготвен за високопланински преход. Никой от шестимата му спътници обаче не бил екипиран по-добре. Синът на селския *нурмадар* носел официални обувки от кафява кожа, завещани му от случаен планинар. Двама от мъжете увивали краката си с парчета здраво пристегнатата животинска кожа, а останалите били обути в пластмасови сандали.

Под непрестанния порой дружинката поела северно от Корфе, покрай зреещи поля с елда, вкопчили се във всяко късче земя, от което можели да извлекат влага. Гроздовете зърна с добре оформени кутийки приличали на миниатюрни житни класове, които се полюшвали върху стъблата под яростния напор на тежките дъждовни капки. Туаха гордо носел през рамо единствената пушка — мускет от ранната колониална епоха. На Мортенсън му било трудно да повярва, че възнамеряват да повалят ибекс с подобен музеен експонат.

Между две огромни канари на двата бряга на Бралду забелязал да се полюшва провисналият въжен мост от косми на як, който бил пропуснал на слизане от К2. Гледката го развеселила. *Замбата* отивала към Асколе, оставяйки встрани селото, което все повече възприемал като свой втори дом. Изпитал усещането, че стои пред пътя, по който можел да поеме животът му, ако не се бил заблудил, при това в далеч по-безинтересна посока.

Стените на каньона стегнали прегръдката си и пръските от водите на Бралду започнали да мокрят подгизналите ловци със същата ярост като плюющия дъжд. Пътеката, по която се катерели, се виела по ръба на шеметно издигащия се склон. Поколения балти я били укрепили срещу стихииите с помощта на набити в почвата плоски камъни, които образували крехък корниз над пропастта. С леки плетени кошници на гърба, мъжете вървели по нестабилната, широка едва две крачки издатина с такава сигурност, като че ли се разхождали из равна местност. За разлика от тях, Мортенсън внимателно поставял единия крак пред другия и не отделял ръка от скалната стена. Съзнанието му било погълнато от мисълта за шейсетметровата бездна под него.

По тези места неугледността на реката най-рязко контрастирала с прелестта на ледените върхове, от които води началото си. Тук мътната като кал Бралду, която се мятала с рев между катакомби от черни и кафяви каменни ваяния в усойните, рядко докосвани от слънчев лъч недра на каньона, приличала на гърчеща се змия. Било трудно да се повярва, че този отблъскващ порой е източник на живот за златната елда и останалите посеви, от които се препитавали жителите на Корфе.

Когато достигнали долния край на ледника Биафо, дъждът спрял. Светкавица пробила облачната покривка и осветила разположения на изток Бахор Дас в лимоненожълта светлина. Високият 5810 м връх,

познат сред местните като К2 на Корфе, се извисявал над домовете им, подобно на божество пазител на селището. Във високите долини, като тези по горното течение на Бралду, древните анимистични вярвания никога не са били напълно изместени от исляма. Мъжете от Корфе възприели появата на техния връх като добра поличба за успеха на предстоящия лов и, предвождани от Туаха, запели молитва за умилюване на божествата на Каракорум, в която обещавали да не убиват повече от едно животно.

За да открие ибекс, дружинката трябвало да се покатери високо. Знаменитият биолог изследовател Джордж Шалър е прекарал много време по дирите на алпийския козиерог и неговите братовчеди надлъж и нашир из Хималаите. Едно съвместно пътуване през 1973 г. из Западен Непал в търсене на баралите, познати още като сини овни, става основа на изключителния шедьовър на Питър Матисен „Снежният леопард“, в който разказът за продължителното бродене придобива измерения на поклонничество.

Големите планини изискват много повече от преклонение пред физическото им величие. Самият Шалър в книгата си „Скали от безмълвие“ признава, че кръстосванията му из Каракорум, която нарича „най-суровата планинска верига на Земята“, са били не просто научни експедиции, но и своеобразна духовна одисея. „Тези пътувания са белязани от знака на изпитания и разочарования“, пише той, ала по-нататък споделя: „Планината се превръща в страст. Пристрастих се към Каракорум“.

Две десетилетия по-рано Шалър прекосил същия този каньон в събиране на информация за алпийския козиерог и овцата на Марко Поло и в проучване на района, който се надявал пакистанското правителство да обяви за защитен природен парк. Ала в течение на дълги дни, приведен над портативния си телескоп, биологът единствено се възхищавал на изключителната адаптация на ибекса към крайно суровото му местообитание.

Алпийският козиерог, или ибексът, е вид едра планинска коза с мощна мускулатура, която се отличава от другите видове по дългите, прилични на ятагани, рога. Балтите ги ценят почти колкото месото му. Шалър установил, че в сравнение с останалите животни в Каракорум, той обитава най-високите части на планината. Яките крака му позволяват да се катери по тесни скални издатини до около 5200 метра

надморска височина, далеч от хищниците — вълците и снежните леопарди. Козирогът обитава самата граница, до която вирее растителността, като се храни с филизи и треви, които опасва до корен. За да поддържат телесната си маса, тези животни са принудени да обикалят в търсене на храна по десет-дванайсет часа на ден.

Туаха спрял до покрития с мръсен сняг език, който бележел водещия ръб на ледника Биафо, и извадил малък кръгъл предмет от джоба на виненото яке, което Мортенсън му бил подарил при първото си идване в Корфе. Било *томар* — „значка за храброст“, каквато балтите окачват на врата на всяко новородено, за да отблъснат злите духове, които според вярванията им са виновни за драстичните нива на детската смъртност. Без подобни предпазни средства местните не биха си и помислили да тръгнат на опасна мисия, каквато е преминаването по движеща се ледена река. Туаха завързал изящно изработения от морави и алени вълни медальон за ципа на якето. Останалите също окачили своите *томари* и едва тогава поели по ледника.

Сега, когато се намирал не сред алпинисти, устремили се към върховете, водени от някакви сложни подбуди, а в компанията на ловната дружинка, търсеща прехрана, Мортенсън видял ледената пустиня с нови очи. Нищо чудно, че големите върхове на Хималаите били покорени едва към средата на двадесети век. У народите, живеещи от хилядолетия в непосредствена близост до планинските исполини, никога не се е зараждало желание да предприемат подобни начинания. Тук, на покрива на света, тежката борба за осигуряване на оскъдната храна и топлина отнема всичките сили на планинците.

В този смисъл, балтите не били по-различни от ибексите, които преследвали.

Заизкачвали се на изток, като внимателно подбирали пътя си между движещи се ледени блокове и дълбоки, тропическо сини езерца. Из недрата на пукнатините ехтели подледниковите потоци. Каменопади, предизвикани от постоянното затопляне и застудяване на въздушните маси, току разцепвали безмълвието. Недалеч на север, някъде сред плътната пелена на ниските облаци, се намирал връх Оугър^[7], отвесна стена, издигаща се до 7285 м, покорена един-единствен път през 1977 година от британците Крис Бонингтън и Дъг Скот. Ала Човекоядеца не пропуснал да си отмъсти и след инцидент по

време на слизането Скот трябвало да се довлече до базовия лагер с два счупени крака.

При Снежното езеро ледникът Биафо достига до около 5060 м надморска височина, след което се свързва с глетчера Хиспар, който се спуска в долината Хунза. С обща дължина от 112 км те образуват най-голямата ледникова система извън полярните области. По този естествен път някога минавал маршрутът на отрядите хунзийци, които плякосвали долината на Бралду. Ала сега ловната дружинка преминала по ледника напълно необезпокоявана. Единствените знаци за присъствие на живи същества били редките следи от снежен леопард, които Туаха възбудено посочвал на спътниците си, и двойка печални брадати лешояди, които кръжали любопитно над групичката, носени от издигналия се топъл въздух.

Поради многочасовото вървене по крехкия лед с пропускащи обувки, краката на Мортенсън скоро измръзнали. Хусейн, бащата на Тахира, извадил от раницата си слама и подпълнил маратонките му. Така студът станал търпим. Почти. Как обаче щели да прекарат ледовитите нощи без палатки и спални чували? Ала Биафо бил ловно поле на балтите далеч преди пристигането на първите хора от Запада с тяхната модерна екипировка.

Нощували в система от пещери, образували се по протежение на страничната морена на ледника, които балтите познавали така добре, както бедуините — източниците с вода в пустинята. Във всяка от тях имало запаси от сухи съчки, градински чай и хвойна за накладдане на огън. Изпод тежка камара камъни мъжете измъкнали чувалчета с леща и ориз, складирани при предишните им идвания. Като се добавят и череповидните питки *курба*, които печели на камъните, ловците разполагали с всичкото необходимо им „гориво“.

След четири дни на ледника най-последно забелязали алпийски козиорог. Или по-точно — оглозган от лешояди и снежни леопарди скелет, който се белеел като сняг върху една плоска скала. На издатина високо над останките му Туаха забелязал стадо от шестнайсет ибекса, което пасяло, и закрепял на спътниците си: *Скиин! Скиин!* — наименованието им на балти. Големите им извити рога се откроявали на фона на променливото небе, ала животните се намирали прекалено високо, за да могат ловците да се прицелят. Туаха предположил, че трупът е довлечен от лавина, защото бил открит много далеч от

пасището. Той откъснал избелялата дългорога глава от гръбначния стълб и я привързал към раницата на Мортенсън. Подарък.

Между високите върхове глетчерът Биафо дълбае долина, чиято дълбочина е по-голяма от тази на Големия каньон. Дружината извършила преход до мястото, където тя достига до продълговатия северен ръб на Латок^[8], отблъснал повече от десет щурма от различни експедиции. На два пъти се прокрадвали към стада ибекси, ала с нюх, на който Мортенсън неволно се възхитил, животните ги усещали, преди да се приближат достатъчно, за да стрелят.

Точно преди здрач на седмия ден Туаха забелязал едрия мъжки козел, който стоял върху една гола скала на по-малко от двацет метра от дружинката. Ловецът изсипал барут в мускета, поставил стоманена сачма и натъпкал добре. Мортенсън и останалите пълзели зад него, като притискали телата си към една скала, надявайки се, че ги скрива достатъчно. Туаха разпънал крачетата на стойката, застопорил ги върху един каменен блок и свалил ударника, но движението му било прекалено шумно. Ибексът се обърнал към тях. Разстоянието било толкова малко, че видели как дългата му брада щръква предупредително. Мортенсън забелязал, че устните на стрелеца се размърдват в беззвучна молитва и в следния миг той натиснал спусъка.

Раздал се оглушителен изстрел, който предизвикал порой от камъчета. Лицето на Туаха почерняло от барута. Мортенсън бил убеден, че балтът е пропуснал, защото ибексът все още стоял на скалата. В следния миг предните крака на козела се подкосили и на врата му се открила рана. В ледения въздух от нея започнала да се издига пара. На два пъти животното направило неуспешно усилие да се изправи, после притихнало и тялото му тупнало тежко на една страна. *Аллах-у-акбар!*, надали възглас селяните.

Било вече тъмно, когато започнали да разфасоват животното. След като приключили, внесли късове месо в пещерата и наклали огън. Хусейн нещо размахал дълъг колкото ръката му извит нож. Издълженото му интелгентно и печално лице се смръщило от напрежение, докато нарязвал черния дроб на тънки резени, които после разпределил между мъжете. Мортенсън се зарадвал, ако не на вкуса, то на топлата храна. Балтът бил единственият човек в Корфе, който някога слязъл от планините и завършил средно образование в далечния Лахор^[9]. Приведен над трупа на козела и с хлъзгави от

кръвта ръце, той обаче изглеждал неизмеримо далеч от представата на Мортенсън за учен човек. Американецът осъзнал, че именно той би бил идеалният учител за децата в Корфе. Щял да успее да изгради мост между двата свята.

Когато ловната дружина се завърнала в Корфе, мусонът се бил изтеглил и времето било свежо и ясно. Селото ги посрещнало като герои. Начело вървял Туаха, вдигнал високо над себе си главата на убития ибекс. Мортенсън, закичил рогата на пометения от лавина козел на своята глава, оформял ариергарда.

Мъжете зараждавали на наобиколилите ги деца шепи кубчета лой, които те засмукали лакомо като бонбони. Кошниците с няколкостотинте килограма месо били разпределени поравно между семействата на ловците. След като било сварено, а мозъкът — задушен с картофи и лук, хаджи Али окачил рогата, донесени от сина му, сред колекцията си от трофеи над входа на дома, които гордо напомняли за времената, когато самият той бил достатъчно млад да ловува.

Мортенсън бил показал направените от него скици на мостове по долното течение на Бралду на един военен инженер в столицата на региона Гилгит, който след като изучил рисунките, дал няколко предложения за укрепване на конструкцията и начертал подробни планове на бъдещото съоръжение, с точно разположение на въжетата. Според неговия проект било нужно да се издигнат две двайсетметрови каменни кули, свързани от сводове лят бетон, с ширина, позволяваща по носещата част да минават каруци, теглени от якове, и 85-метрово разстояние между подпорите. Мостът трябвало да се издига 18 метра над нивото на водата при пълноводие.

Мортенсън ангажирал бригада опитни строители от Скарду, които да ръководят строежа на кулите. За да се повдигне и намести прецизно всеки от каменните блокове върху слоя цимент, положен от зидарите, били нужни четирима мъже от селото. Местните деца се събирали да наблюдават забавлението и подвиквали окуражително към своите бащи и чичовци, когато мъжете напрягали мишци да задържат тежкия товар, а лицата им почервявали от усилието. Камък по камък двете източени кули извисили снага на бреговете на реката.

В ясното време дългите усилни дни не тежали на работниците и когато всяка вечер изчислявал колко каменни блока били положени през изминалия ден, Мортенсън с наслада отбелязвал видимия напредък. През по-голямата част от юли мъжете строили моста, докато през това време жените се грижели за реколтата. От покривите на домовете те заедно с децата наблюдавали как яките каменни кули ден след ден се извисяват все по-високо над реката.

Преди зимата да стегне селото в задушаващата си прегръдка, жителите на Корфе се стараели да се възползват максимално от възможността да прекарват повече време на открито и почти всички семейства се хранели по покривите на домовете си. В края на удовлетворителния работен ден, след вечерята от купичка дал и ориз, прокарана със силен зелен чай, Мортенсън обожавал да се припича на последните слънчеви лъчи заедно с домочадието на хаджи Али и да си бъбри с хората от околните къщи.

Норберг-Ходж с възхищение цитира краля на друга хималайска страна — Бутан, според който истинското мерило за благосъстоянието на една държава е не брутният вътрешен продукт, а „брутното вътрешно щастие“. Докато наблюдавал как жителите на Корфе, седнали върху топлите сухи покриви сред плодовете от богатия урожай, ядели, пушили и бъбрели с безгрижието на безделници от терасата на някое парижко кафене, Мортенсън почувствал, че въпреки нищетата си балтите все още притежават ключа към онова простичко щастие, което в развития свят изчезва със скоростта, с която биват изсичани горите.

Вечер неженените мъже, като Туаха и Мортенсън, се възползвали от хубавото време, за да спят под звездите. Американецът вече говорел местния език достатъчно добре и двамата обсъждали разни неща до късно през нощта, когато селото отдавна спяло. Голямата тема, която ги вълнувала, били жените. Грег бил на прага на четирийсетте, а Туаха скоро щял да стане на трийсет и пет.

Балтът споделил колко много му липсва жена му Рокия, която загубил преди девет години при раждането на единственото им дете Джахан.

— Тя беше много красива — казал той, докато лежали, взрени в Млечния път, който бил хвърлил плътен шал от звезди над двамата

будуващи. — Имаше малко личице, като на Джахан, и непрекъснато шеташе напред-назад като мармот, засмяна и с песен на уста.

— Смяташ ли да се ожениш отново? — попитал Мортенсън.

— О, за мен това е много лесно — обяснил Туаха. — Един ден ще заместя баща си като *нурмадар*, а и притежавам много земя. Но не съм обикнал никоя друга. — Той снишил глас свенливо. — Но понякога се... наслаждавам.

— Можеш ли, без да си женен? — попитал другоземецът. Още откакто дошъл в Корфе, му било любопитно как стои този въпрос, но му било неудобно да попита.

— Разбира се — отвърнал Туаха. — С някоя вдовица. Тук имаме много вдовици.

Мортенсън си представил тесните домове, където десетки членове от едно семейство спели проснати на възглавнички един до друг.

— Къде можеш да... нали се сещаш?

— В *хандока*, къде другаде — казал Туаха. — Върху всяка къща в селото се намирал така нареченият *хандок* — малка постройка със сламен покрив за складиране на зърното. — Искаш ли да ти намеря вдовица? Мисля, че няколко вече са влюбени в доктор Грег.

— Благодаря — отвърнал Мортенсън. — Но не мисля, че идеята е добра.

— Имаш си любима в твоето село? — попитал Туаха.

Грег разказал накратко по-големите си неуспехи в любовта през последните десет години, завършвайки с Марина, но забелязал, че сега душевната му рана не го жегвала както преди.

— А, значи те е напуснала, защото нямаш къща — заключил Туаха. — Това често се случва и в Балтистан. Но сега можеш да й кажеш, че имаш дом и почти построен мост в Корфе.

— Тя не е жената за мен — отвърнал Мортенсън и осъзнал, че наистина го мисли.

— Тогава гледай да откриеш своята жена бързо — посъветвал го синът на *нурмадаря* — преди да остарееш и надебелееш.

В деня, когато прекарвали първото въже между носещите кули, по пътеката от Балторо заедно с група носачи пристигнала новината за

приближаването на американска експедиция. Мортенсън седял на една скала на северния бряг на Бралду с плановете на инженера и ръководел двете бригади, които прехвърляли главните въжета между кулите с помощта на якове, като ги завързвали възможно най-здраво предвид липсата на машини. След това най-пъргавите работници засновавали напред-назад по кабелите, като окачвали и застопорявали поддържащите въжета в точките, обозначени от инженера.

По северния бряг на Бралду, подпирайки се на бастун, се задал страховит на вид американец с бяла бейзболна шапка. До него покровителствено се извисявал мъжествен и снажен местен носач.

„Първата ми мисъл бе: Колко е едър онзи мъжага, който седи на скалата, разказва Джордж Маккауун. Не можех да разбера каква е тази работа. Имаше дълга коса. Носеше местни дрехи. Но категорично не бе пакистанец.“

Мортенсън се смъкнал от канарата и протегнал ръка.

— Вие ли сте Джордж Маккауун? — попитал той.

Американецът поел дланта му и кимнал невярващо.

— В такъв случай, честит рожден ден! — ухилил се Мортенсън и връчил на новодошлия запечатан плик.

Джордж Маккауун бил член на борда на Американската хималайска фондация заедно с Лу Райхард и сър Едмънд Хилъри. За шейсетия си рожден ден заедно с две от децата си — Дан и Ейми, той предприел трек до К2, където щял да посети базовия лагер на експедиция, за чието спонсориране помогнал. Поздравителната картичка от съвета на директорите на АХФ пристигнала в Асколе и впоследствие била препратена на Мортенсън от озадачените местни служители, които сметнали, че един американец някак си ще знае как да открие друг американец.

Някога Маккауун бил изпълнителен директор на „Бойз каскейд“ — корпорация, занимаваща се с производство на дървен материал — и като неин ръководител само за шест години успял да увеличи капитала ѝ от 100 милиона на 6 милиарда долара, преди дружеството да се разпадне. Ала той си взел добра поука от случилото се и през осемдесетте години основал собствена компания в Менлоу парк, Калифорния, чрез която започнал да откупува дялове от други фирми, които се били разраснали прекалено и не позволявали ефективно управление. В момента Маккауун все още се възстановявал от коленна

операция и след седмиците на ледника, през които не знаел дали кракът му ще издържи пътя надолу, срещата с Мортенсън го ободрила неизмеримо много.

„След месец, прекаран далеч от света, изведнъж разговарях с човек, който отлично познаваше негостоприемността на планината, разказва Маккауун. Не бих могъл да му се зарадвам повече.“

Мортенсън споделил с него, че е успял да набере нужните средства за моста и училището едва след бележката, публикувана от Том Вон в бюлетина на АХФ. И двамата били във възторг от случайната среща. „Грег е човек, който незабавно вдъхва симпатия и доверие, казва Маккауун. У този добродушен исполин няма никакво лукавство. Беше очевидно, че всички онези хора, които работеха рамо до рамо с него, го обичат искрено. Той се държеше като един от тях и много се зачудих как, по дяволите, един американец е успял да постигне това.“

Мортенсън се представил на придружителя на Маккауун на балти, ала човекът му отговорил на урду. Научил, че принадлежи към ваханците^[10] — народа, който обитава далечната долина Чарпурсон^[11] на границата с Афганистан, и че се казва Фейсал Бейг.

Мортенсън помолил сънародника си да му направи услуга. „Усещах, че успехът на мисията ми в Корфе е застрашен, докато работя сам, разказва той. Искях хората от селото да почувстват, че не съм единственият, че има и други американци, които са загрижени за тях и желаят да им помогнат.“

„Пъхна в ръката ми дебела пачка рупии, навити на руло, споделя Маккауун, и ме помоли да се престоря на важна клечка от Америка. Влязох в ролята и импровизирах. Разхождах се с началнически вид и раздавах възнаграждения на работниците, като ги уверявах, че се справят отлично, и ги насърчавах да работят с цялото си сърце и душа и да завършат работата възможно най-бързо.“

Маккауун продължил по пътя си заедно със семейството си. Ала през този ден било постигнато нещо много повече от прекарването на въжета между кулите на двата бряга на Бралду. След време, поради ескалиращата опасност за чужденците в Пакистан, Бейг щял да предложи на Мортенсън да стане негов телохранител. А от своето високо място в Менлоу парк, Маккауун щял да стане един от най-влиятелните поддръжници на каузата му.

Към края на август, десет седмици след първата копка в калната земя, застанал в средата на осемдесет и пет метровия мост, Грег се наслаждавал на хубавите бетонни сводове в двата му края, яките каменни основи и плетеницата от стоманени въжета, които укрепвали цялата конструкция. Хаджи Али му подал последната дъска и го помолил да я положи, ала Мортенсън настоял управителят на Корфе да довърши моста на селото. *Нурмадарят* я вдигнал над главата си и благодарил на всемилостивия Аллах за благословията да му изпрати другоземеца, след което коленичил и запълнил последната пролука над разпенената река. От наблюдателницата си високо над южния бряг жените и децата надали радостни възгласи.

Отново без пукната пара, но решен да не бърка в малкото останали средства за училището, Мортенсън се подготвил да се завърне в Бъркли за зимата и пролетта, през което време да събере нужните средства. Прекарал последната нощ в селото на покрива заедно с Туаха, Хусейн и хаджи Али в уточняване на плановете за строежа през следващото лято.

Хусейн предложил да дари парцел земя, собственост на жена му Хава, върху който да бъде изградено училището. Оттам се откривала гледка към събрата на К2, който се издигал над Корфе, което според Мортенсън щяло да насърчи децата да се стремят към високи цели. Приели, при условие че Хусейн стане първият учител в селото.

Скрепили договорката с ръкостискане на по чаша чай, разточително подсладен за случая, и продължили да разговарят възбудено за бъдещите си планове до късно през нощта.

По същото време на двеста и петдесет метра по-надолу, по средата на Бралду, блуждаели светлинките на фенери. Жителите на селото любопитно се разхождали напред-назад над бездната, която някога напълно ги откъсвала от широкия свят, свят, към който Мортенсън неохотно се отправил отново.

[1] Оригиналното заглавие на книгата е *Stones of Silence*. — Б.пр.

↑

[2] Единица мярка за количество в индийската бройна система, равняващо се на сто хиляди единици (и лакх). — Б.пр. ↑

[3] От арабски: „господин“ — титла на мюсюлмански духовник. — Б.пр. ↑

[4] Извират от ледниците Балторо и Биафо и тече през едноименната долина; приток на Инд, в която се влива в долината Скарду. — Б.пр. ↑

[5] Оригинаалното заглавие на книгата е Ancient Futures. — Б.пр. ↑

[6] Регион в най-северния щат на Индия Джаму и Кашмир, към който някога е принадлежал Балтистан (и Ладах). — Б.пр. ↑

[7] Прозвище на Баинта брак, най-високият връх (7285 м) на едноименната планинска верига, част от Каракорум, и един от най-тежките за покоряване (Човекоядеца). — Б.пр. ↑

[8] Група от четири върха в Централен Каракорум, Латок I (7145 м), Латок II (7108 м), Латок III (6949 м), Латок IV (6456 м), които са изключително тежки за изкачване. — Б.пр. ↑

[9] Вторият по големина град в Пакистан след Карачи, столица на провинция Пенджаб. — Б.пр. ↑

[9] Етническа група, населяваща Вахан (на територията на днешен Афганистан), както и съседни територии в Таджикистан, Пакистан, Уйгурския автономен район (Китай); *вахи*. — Б.пр. ↑

[11] Посоченото в книгата наименование на долината, известна като Чапурсан, Чипурсун — намира се в крайния северозапад на Пакистан, в близост до границата с Афганистан и Китай. — Б.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

ШЕСТ ДНИ

*Една свещ в сърцето ти готова е да загори.
Да се запълни — една бездна в душата ти.
Усещаш го, нали?*

Руми^[1]

По редицата монитори в сестринската стая на отделението по изгаряния в болница „Алта бейтс“ просветвали съзвездия от червени и зелени лампички. Въпреки че било четири часът сутринта и Мортенсън, след безуспешна борба да се настани удобно, дремел изсулен във възтесния пластмасов стол, той изпитвал чувство, което му липсвало още от мига, когато пуснал бутилката ликьор в кошчето за боклук на мотелската стая — щастие.

По-рано същата вечер нанесъл антибиотичен мехлем върху ръцете на дванайсетгодишно момченце, чийто пастрок притиснал дланите му върху нагорещен котлон, след което сменил превръзките на детето. Поне физически то се възстановявало добре. С изключение на това нощта била спокойна. *Не е нужно да пропътувам половината свят, за да бъда полезен*, помислил си Мортенсън. И тук бил в помощ. Ала всяка смяна, всеки долар, който се трупал в банковата му сметка, го доближавали до деня, в който можел да възобнови строежа на училището.

Полупразното отделение предлагало убежище от цигарения дим и алкохолните изпарения в дома на Витолд Дуджински, където се бил върнал да живее. Боровинковочервената сестринска униформа била почти като пижама, а приглушеното осветление подканяло към дрямка. Само да не го ръбел неудобният стол.

След края на смяната Мортенсън се запътил към квартирата си с омекнали крака. Докато посръбвал от гъстото кафе и отхапвал от сладкиша с глазура, купени мимоходом от камбоджанската закувалня, иззад билото на Бъркли Хилз мастиленочерното небе започнало да просинява. Пред дома на Дуджински, зад пикапа на собственика, бил паркиран черен „Сааб“. На отпуснатата назад седалка на шофьора седяла д-р Марина Вилард. Изпод водопада от тъмни коси се очертавали само устните ѝ. Мортенсън облизал пръстите си от полепналата захар и отворил вратата на автомобила.

Марина се изправила, протегнала се и обгърнала тялото си с ръце.

— Не си вдигаше телефона — каза тя.

— Бях на работа.

— Оставих ти куп съобщения — продължила тя. — Направо ги изтрий.

— Какво търсиш тук? — попитал я Мортенсън.

— Не се ли радваш да ме видиш?

Наум си помислил, че не.

— Разбира се — казал гласно. — Как си?

— Честно казано, не особено добре — каза тя, като смъкнала сенника, огледала лицето си и си сложила червило.

— Какво стана с Марио?

— Той беше грешка — отвърнала Марина.

Мортенсън се почудил къде да дене ръцете си. Оставил чашката от кафе на покрива на колата и ги изопнал схванато покрай тялото си.

— Липсваш ми — каза тя. Дръпнала лоста за облегалката към себе си и подглавникът я ударил по тила. — Ох! Аз липсвам ли ти?

Мортенсън почувствал в тялото си прилив на нещо далеч мощно от кофеина. Да се появи ей така след толкова време! След всички безсънни нощи, през които се мятал до пълна изнемога в спалния чувал на прашасалия под и се опитвал да пропъди от мислите си както нея, така и усещането, че е загубил семейното щастие, което тя и децата ѝ му давали.

— Вратата е затворена — отговорил той, като затворил вратата откъм шофьора под носа ѝ и се заизкачвал към апартамента, вонящ на задимено и разлята водка, където заспал като заклан.

Сега, когато мостът при Корфе вече свързвал двата бряга на Бралду, а строителните материали, за които успял да откопчи от Чангази собственоръчно разписан опис, скоро щели да изпълнят предназначението си; когато не се измъчвал от чувството, че се крие от отговорностите си в дома на Дуджински, а напълно осъзнато икономисва средства, докато настъпи подходящото време да довърши започнатото в Пакистан, Мортенсън се радвал на възможността да поприказва с всеки, който бил свързан по някакъв начин с Каракорум.

Позвънил на Джийн Хоърни, който от своя страна му изпратил самолетен билет до Сиатъл с молба да занесе и снимки на моста. Така Мортенсън най-после се срещнал с човека, чийто глас толкова го плашел по телефона, в просторния му апартамент, откъдето се откривала великолепна гледка към езерото Вашингтон и Каскадите^[2] зад него. Ученият бил слаб, с увиснали мустаци и тъмни очи, които измервали госта през прекалено големите очила. Дори на седемдесетгодишна възраст физикът притежавал жилавостта и енергичността на дългогодишен алпинист. „В началото се плаших от Джийн, разказва Мортенсън. Той имаше репутацията на голям гадняр, но се държа изключително добронамерено.“

Грег разтоварил сака си и не след дълго двамата седели приведени над масичка за кафе, вгълбени в снимки, скици и географски карти, които преливали от плота върху тъмнокремавия килим. Хоърни, който на два пъти бил правил трекове до базови лагери на К2, с радост разговарял с госта си за множеството селца като Корфе, които не били обозначени на картите, и с голямо задоволство отбелязал с черен маркер върху една от тях новоизградения мост над Бралду.

„Джийн се отзова моментално, когато чу за Грег, разказва вдовицата на Хоърни, Дженифър Уилсън, която впоследствие става член на съвета на директорите на Централноазиатския институт. Съпругът ми веднага оцени колко шантав и непрактичен е той. Харесваше му, че действа сам. Беше предприемач и уважаваше хората, които се борят, за да осъществят някаква трудна цел. Когато прочете за Грег в бюлетина, ми каза следното: «Американците са загрижени за будистите, не за мюсюлманите. Това момче няма да намери подкрепа отникъде. Ще му помогна».“

„Джийн е постигнал много в живота си, продължава Уилсън. Ала предизвикателството, което представляваше идеята за построяване на училище в Корфе, го вълнуваше не по-малко от научната му работа. Той наистина се чувстваше някак свързан с онази част на света. След като Грег си тръгна, ми каза: «Мисля, че шансовете на това момче да се справи са петдесет на петдесет. Ако успее, браво на него».“

Когато се върнал обратно в Района на залива, Мортенсън се обадил на Джордж Маккауи и двамата се впуснали в спомени за обрата на съдбата, който ги срещнал на пътеката по горното течение на Бралду, на другия край на света. Магнатът поканил Грег на прием на Американската хималайска асоциация в началото на септември, на която сър Едмънд Хилъри щял да изнесе реч. Мортенсън потвърдил, че ще се видят там.

На 13 септември 1995 година, облечен в кафяво вълнено спортно сако, принадлежало някога на баща му, панталон в цвят каки и овехтели кожени мокасини, обути на бос крак, Мортенсън пристигнал в хотел „Феърмонт“. Кацнал на върха на Ноб Хил^[3], луксозният „Феърмонт“ се издига на мястото, където се пресичат всички трамвайни линии в Сан Франциско. А в онази знаменателна вечер там щял да се завърже възелът на няколко важни нишки в неговия живот.

Именно в този хотел през 1945 г. дипломати от четирийсет държави създали устава на Организацията на обединените нации. Множеството, събрало се във великолепната Венецианска зала на ежегодната благотворителна вечеря на Американската хималайска организация петдесет години по-късно, съвсем не отстъпвало по своето културно разнообразие на онази първа среща. Изискано облечени капиталисти и управители на фондове се тълпели на бара, редом до алпинисти, които пристъпвали неловко, изтипосани в непривични за тях официални костюми. Докарани в черни кадифени рокли светски дами се кикотели на шегите на тибетски монаси, облечени в раса с цвят на канела.

Мортенсън се привел, за да получи от посрещачите своето ката — молитвено шалче от бяла коприна. Изправил се, поглаждайки плата, и се потопил сред морето от оживени човешки гласове, като се мъчел да се ориентира. Хората в залата представлявали част от затворено общество, в каквото Мортенсън никога досега не бил попадал, и за момент се почувствал като аутсайдер. Ала в следния миг забелязал

Джордж Маккауна, който му махал от бара, свел ухо към по-дребен мъж до себе си, в когото Мортенсън разпознал Джийн Хоърни. Отишъл при тях и ги прегърнал.

— Тъкмо разправях на Джордж, че трябва да те спонсорира — рекъл Хоърни.

— Средствата, които имам, би трябвало да ми стигнат, ако не се разпускам — отвърнал Грег.

— Нямам предвид за училището — продължил Хоърни — а за теб. С какво ще живееш, докато приключиш строежа?

— Какво ще кажеш за двайсет хиляди долара? — попитал Маккауна.

Мортенсън не знаел какво да каже. Почувствал как лицето му почервява от притока на кръв.

— Това „да“ ли значи? — казал магнатът.

— Донеси му коктейл — рекъл Хоърни ухилен. — Мисля, че ще припадне.

По време на вечерята някакъв издокаран фотожурналист на масата на Мортенсън толкова се ужасил от голите глезени, които демонстрирал на официалния прием, че лично му купил чифт чорапи от магазина за подаръци. С изключение на този инцидент Грег не си спомня почти нищо от вечерята, освен че се хранел като в полусън, удивлявайки се как финансовите му проблеми се разрешили с един замах.

Ала речта на един от личните му герои била незабравимо преживяване. Когато сър Едмънд Хилъри се изкачил с мъка на сцената, приличал повече на пчелар, какъвто бил едно време, отколкото на знаменитост, посветена в рицарски сан от кралицата на Великобритания. „Ед от пущинака“, както често сам се наричал, имал рунтави вежди, рошава развяваща се коса и окаяни зъби. Седемдесет и пет годишният алпинист и най-прочут жител на Нова Зеландия бил пуснал леко коремче и вече не приличал на човек, за когото покоряването на осемхилядник е като разходка в парка. Но за множеството възторжени почитатели на Хималаите мъжът на сцената бил жива легенда.

Хилъри започнал речта си с диапозитиви на експедицията, покорила за първи път Еверест през 1953 г. На снимките с недействително ярки цветове, характерни за ранните фотографски филми, бил запечатан вечномладият образ на алпиниста — загорял и примижал срещу слънцето. Хилъри направил реверанс към някогашните си конкуренти, като изтъкнал, че много други екипи са имали шансове да победят него и партньора му Тензинг Норгей в надпреварата за Еверест. „Аз бях възторжен планинар със скромни възможности, който беше готов да се бъхти здраво и притежаваше необходимото въображение и решителност, заявил той пред притихналото множество. Бях просто едно обикновено момче. Медиите ме превърнаха в герой. Ала през годините се научих, че стига да не се вземеш много насериозно, глупостите, които се говорят за теб, не могат да ти навредят особено.“

След задължителната част от програмата — снимки от покоряването на Еверест — Хилъри се спрял на фотографии, правени през 60-те и 70-те години, на които едри мъжаги от Запада се трудели рамо до рамо с дребнички шерпи на строежите на училища и клиники из Непал. На един кадър, заснет по време на първия му хуманитарен проект — тристайно училище, завършено през 1961 г. — се виждало как голият до кръста Хилъри с чук в ръка се разхожда с котешка грация по една покривна греда. През четирите десетилетия, след като покорил Покрива на света, вместо да лежи на стари лаври, заедно с по-малкия си брат Рекс алпинистът построил двайсет и седем училища, дванайсет клиники и две летища, които да улеснят доставката на провизии в района на ледника Хумбу.

Речта на Хилъри вдъхновила Мортенсън толкова силно, че направо не можел да си намери място от възлнение. Извинил се на сътрапезниците си и се оттеглил в дъното на залата, където възбудено закръстосвал напред-назад, разкъсван между жаждата да попие всяка дума на оратора и желанието да се метне на първия самолет за Пакистан и моментално да се залови за работа.

„Не зная дали искам хората да ме запомнят с нещо, чул той гласа на Хилъри. Покоряването на Еверест ми даде огромно удовлетворение, но най-значимото ми дело са училищата и клиниките. Построяването им ми донесе много по-голямо задоволство от някакъв си отпечатък от стъпка, оставен на един връх.“

Някой го потупал по рамото и той се обърна. Насреща му се усмихвала хубава жена в черна рокля. Имала къса червена коса и му изглеждала някак позната, но не могъл да се сети откъде.

„Знаех кой е Грег, разказва Тара Бишъп. Бях чувала за начинанието му, а когато го видях, си помислих, че има страхотна усмивка, и се промъкнах до него.“ Повели един от онези непринудени разговори, които преливат от тема в тема и никога не се изчерпват, разговор, който продължава и до ден-днешен.

Двамата приближили глави и си зашепнали, така че да не пречат на съседите си, които продължавали да слушат речта. „Грег се кълне, че буквално съм положила глава на рамото му, разказва Тара. Не си спомням такова нещо, но не е изключено. Бях силно привлечена от него. Спомням си, че не откъсвах очи от ръцете му, мислех си колко големи и силни са те и исках да ги докосна.“

Бащата на Тара, Бари Бишъп, фотограф от „Нешънъл джиографик“, изкачил Еверест на 22 май 1963 г. заедно с първата успешна американска експедиция. Избрал маршрута си по хребета на върха, след като проучил фотографии, осигурени от приятеля му сър Едмънд Хилъри. Ето какво пише той в материала си за списанието: „Какво правим, когато най-сетне се доберем до заветния връх и се строполим? Ридаем. Отърсили се от всичките си задръжки, плачем като бебета. Плачем от радост, че сме покорили най-могъщата планина, но и от облекчение, че е дошъл краят на мъчителното катерене“.

Облекчението му било прибързано. При слизането от върха той се подхлъзнал на една издатина и замалко не полетял в пропастта. Кислородът му се изчерпал, пропаднал в една цепнатина и за капак получил толкова тежки измръзвания, че се наложило да бъде отнесен до Намче базар, откъдето бил евакуиран до болница в Катманду. Изгубил връхчетата на кутретата на ръцете си и всички пръсти на краката, но нито капка от уважението, което хранел към Хилъри и другите пионери, стъпили на Еверест преди него. „В тихата болнична стая размишлявах върху получените уроци, пише той. Еверест е сурова и негостоприемна необятност. Отправянето на предизвикателство към него е равнозначно на обявяване на война. Щурмът на върха трябва да се планира с вещина и безпощадност, с каквито се подготвя военна операция. И когато битката приключи, планината остава все така непокорена. Няма победители, само оцелели.“

Бари Бишъп оцелял в Хималаите и се завърнал във Вашингтон, където той и съекипниците му били посрещнати като герои от президента Кенеди в розовата градина на Белия дом. През 1968 г. качил жена си Лайла, сина си Брент и Тара на каравана и пътувал от Амстердам до Катманду. През следващите две години, докато завърши проучванията си за доктората, посветен на древните търговски пътища, семейството се установило в Джумла, град в западната част на Непал. Там, при експедициите си в изследване на изчезващата дива природа, им гостувал Джордж Шалър.

По-късно Бари Бишъп успешно върнал семейството си в столицата Вашингтон, където оглавил комитета за изследвания и експедиции на „Нешънъл джиографик“. Тара си спомня как, когато в дома им се отбивал Ед Хилъри, двамата неуморими алпинисти си устройвали лениви вечери, изпълнени със спомени за Еверест и гледане на купчини видеокасети с уестърни, които и двамата обожавали. Доживял да се премести заедно с жена си в Боузман, Монтана, през 1994 година, където в мазето на къщата им изградил една от най-ценните частни библиотеки, свързани с хималаизма.

Нещастиято го сполетяло не в планината, а на магистралата за Сан Франциско. Година по-рано, на път за същото това събитие — ежегодната благотворителна вечеря на АХФ — където трябвало да изнесе реч, автомобилът поднесъл със 140 км/ч, преобърнал се четири пъти и се забил в една песъчлива канавка край Покатело, Айдахо. Майката на Тара била закопчала предпазния си колан и се отървала с минимални наранявания, ала баща ѝ не бил сложил своя. Ударът направо го изхвърлил извън колата и той починал от тежки черепни травми.

И ето че сега Тара разказвала за инцидента на напълно непознатия мъж, изправен до нея в тъмната бална зала. Как при сблъсъка по магистралата се разлетели детските ѝ рисунки и списания, които Бари ѝ носел — скъпи спомени, които свидетелите на катастрофата събрали и ѝ върнали. Как двамата с брат ѝ отишли на мястото на злополуката, за да закачат молитвени знаменца по крайпътните храсти и да прелеят с любимия джин на баща си все още непопилата кръв по пясъка. „Най-необяснимото бе, че изобщо не се почувствах странно, че изливам душата си пред Грег. Напротив, това

ми се стори най-смисленото нещо, което бях правила през годината от смъртта на татко“, разказва тя.

Когато полилеите във Венецианската зала, където някога Тони Бенет^[4] дебютирал със своята емблематична песен „Оставих сърцето си в Сан Франциско“, светнали, Мортенсън вече чувствал, че неговото сърце го тегли към непознатата. „Тара носеше високи токове, каквито аз по принцип не харесвам, спомня си той. Към края на вечерта краката я боляха и тя се преобу с кубинки. Не зная защо, но това ми направи огромно впечатление. Почувствах се като тийнейджър. Гледах я пред мен, облечена в малката черна рокля и големите военни обувки, и разбрах, че тя е жената за мен.“

Двамата поднесли почитанията си на Хилъри, който изказал съболезнования на Тара за смъртта на баща ѝ. „Невероятно е, твърди Мортенсън, но бях по-развълнуван от запознанството си с нея, отколкото от възможността да разговарям със своя дългогодишен идол.“ След това Грег я представил на Джийн Хоърни и Джордж Маккаун и четиримата се смесили с тълпата, която се изливала към фойето. „Тара вече знаеше, че нямам кола, и ми предложи да ме закара вкъщи, споделя той. Всъщност вече се бях уговорил с едни приятели, но се престорих, че нямам превоз, и им вързах тенекия, за да бъда с нея.“ Тази вечер бил пристигнал в хотел „Феърмонт“ в обичайното си състояние — безпаричен и самотен, а ето че си тръгвал с обещание за едногодишна заплата и бъдещата си жена под ръка.

Докато сивото „Волво“ на Тара лъкатушело през финансовия център на Сан Франциско, през натовареното движение на магистрала 101 и по „Бей бридж“, Мортенсън споделил с нея историята на своя живот. Разказал ѝ за детството в Моши, за пиперовото дърво, за болницата на баща си и училището на майка си, за смъртта на Криста и Демпси. Високо над черните води на Санфранциския залив, докато се носели към мигащите светлилки на Оукланд Хилз, които ги мамели като непознати съзвездия, Грег градял един нов мост, заплитал нишката на събитията, които щели да свържат живота им.

Паркирали пред Дуджински.

— Бих те поканил — казал Мортенсън — но вътре е ужасна кочина.

Останали в мъркация седан и разговаряли в продължение на още два часа за Балтистан и препятствията, с които се бил сблъскал при

строежа на училището, а също и за брата на Тара, който планирал своя експедиция до Еверест. „Докато седях в купето до Грег, ми хрумна една съвсем съзнателна мисъл, разказва Тара Бишъп. Още не бяхме се докоснали, а аз си помислих: *Ще прекарам живота си с този човек.* И това чувство бе много светло и красиво.“

— Нещо против да те отвлека? — попитала го тя.

В студиото в Оукланд, където живеела — преустроен гараж в очарователния квартал Рокридж, Тара наляла по чаша вино и впила устни в неговите. Таши, тибетският ѝ териер, се наврял в краката им и бясно залаял непознатия.

— Добре дошъл в живота ми — казала тя, като отдалечила лицето си от неговото и се взряла в очите му.

— Добре дошла в сърцето ми — отвърнал той и я поел в обятията си.

На следната сутрин, четвъртък, двамата отново прекосили „Бейбридж“ и се отправили към международното летище. Мортенсън имал резервация за полет на британските авиолинии до Пакистан същата неделя. Двамата влюбени обаче успели така да омаят жената от билетната служба с романтичната си история, че тя склонила да промени датата за седмица по-късно, без да удържи дължимата неустойка.

По това време Тара завършвала докторат по психология, след който възнамерявала да гради кариера като клиничен психолог. Била покрила учебните курсове, така че разполагала с времето си. Мортенсън пък вече бил приключил смените си в болницата. Така че двамата опиянени от щастие влюбени имали възможност да прекарат заедно всеки миг от следващите няколко дни. С почти античната кола на Тара отпрашили към Санта круз, където отседнали заедно с роднините му в къща, близо до плажа. „Грег беше изумителен, разказва съпругата му. Споделяше с мен живота и семейството си без капка неловкост. Имала съм доста тежави връзки и с него разбрах какво е да откриеш подходящия човек.“

В неделя, докато двамата пътували обратно към Залива през жълто-кафяви хълмове с била, увенчани от зелени дъбови горички,

самолетът, с който Грег първоначално трябвало да лети, отпътувал без него.

— Е, кога ще се оженим? — попитала Тара Бишъп и се обърнала към спътника си, когото познавала едва от четири дни.

— Какво ще кажеш за вторник? — попитал Мортенсън вместо отговор.

И така, на 19 септември, вторник, облечен в спортни панталони в цвят каки, риза от сурова коприна в слонова кост и бродирана тибетска жилетка, Грег изкачил стълбите на градския съвет в Оукланд ръка в ръка с годеницата си. Булката носела ленено сако и минипола на цветя. В знак на уважение към вкуса на мъжа, който скоро щял да стане неин съпруг, се отказала от високите обувки и се появила на церемонията с ниски сандали.

„Мислехме, че трябва да подпишем някакви документи и да получим брачното свидетелство, а празнуването със семействата ни щяхме да оставим за по-нататък, след завръщането на Грег от Пакистан“, разказва Тара. Ала градският съвет осигурявал пълна сватбена церемония. За скромната сума от осемдесет и три долара булката и младоженецът били съпроводени от съдията до една заседателна зала, където застанали под арка от пластмасови цветя, закрепени с телбод. Една от секретарките, мексиканка на средна възраст на име Маргарита, изявила желание да им стане свидетел и плакала неутешимо по време на целия ритуал.

Шест дни след приглушения разговор в затъмнената зала на хотел „Феърмонт“, Грег Мортенсън и Тара Бишъп разменили брачните си клетви. „Когато съдията стигна до *в богатство и в бедност* двамата с Грег се разсмяхме на глас, разказва тя. Вече знаех къде живее и бях виждала как нарежда възглавниците от дивана върху пода, за да сложи спалния си чувал на меко. През ума ми едновременно минаха две мисли: *Омъжвам се за човек, който няма легло и Боже, обичам го.*“

След венчавката младоженците телефонирали на неколцина свои приятели и след като ги сащисали с новината за сватбата, ги поканили да отпразнуват събитието в италиански ресторант в Сан Франциско. Един от близките на Грег, Джеймс Бълок, който работел като ватман, настоял да се срещне с двойката на кръговото до крайбрежния път „Ембаркадеро“. В пиковия час той поканил булката и младоженеца да се качат на червено-златния вагон, забил със звънеца и оповестил

новината на останалите пътници. Докато трамваят се подрусвал с дрънчене през финансовата част на града, те обсипвали младите с пури, пари и благопожелания.

На последната спирка Бълок затворил вратите и подкарал на романтична обиколка из Сан Франциско, като през целия път не спирал да бие звънеца. Вагончето се издигнало като с магия, превалило Ноб Хил недалеч от хотел „Феърмонт“ и се спуснало по шеметно стръмните улици на север, откъдето се разкрива най-хипнотичната гледка от града. Хванал жена си за ръка, Грег Мортенсън съзерцавал как залязващото слънце целува Пасифика отвъд „Голдън гейт“ и обагрят Ангелския остров в онази отсянка на розовото, която оттогава за него се превърнала в символ на щастието. Почувствал необичайно напрежение в мускулите на лицето си и осъзнал, че от шест дни не е спрял да се усмихва.

„Когато хората чуят как се ожених за Тара, винаги се стъписват, разкрива той. Но за мен в сватбата ни след едва шестдневно познанство няма нищо странно. Така са направили и родителите ми и бракът им бе щастлив. Изумителното е, че изобщо я срещнах. Срещнах единствената жена, с която ми е било предопределено да бъда.“

На следната неделя Мортенсън стегнал багажа си, натикал торбичката със стодоларови банкноти в джоба на якето си и подкарал към летището. Но когато паркирал на рампата, не могъл да излезе от колата. Обърнал се към съпругата си, която се хилела широко, завладяна от същата мисъл.

— Ще попитам — казал Грег — но не зная дали ще ми позволят да го направя отново.

Отложил полета си още два пъти, като всеки път пристигал заедно с багажа, в случай че не отменят резервацията му. Но нямало защо да се тревожи. Историята за тяхната любов била родила романтична легенда, която се разказвала сред служителите от билетната служба на британските авиолинии, и агентите по продажбата многократно нарушавали правилата, за да му дадат възможност да се опознае със съпругата си. „Това бяха две незабравими седмици време само за нас, казва той. Никой не знаеше, че не съм напуснал града. С Тара се бяхме барикадирани в апартамента

й и се мъчехме да наваксаме за всички години, през които сме били отделени един от друг.“

„Най-накрая изплувах от опиянението и телефонирах на майка си, споделя Тара. По това време тя се намираше в Непал и тъкмо щеше да заминава на планински трек.“

„Когато успя да се свърже с мен в Катманду, Тара ми каза да седна. Такъв разговор не се забравя, допълва Лайла Бишъп. Дъщеря ми не спря да повтаря «прекрасен» отново и отново, ала в ушите ми отекваха единствено думите «шест дни».“

„Казах й: *Мамо, омъжих се за най-прекрасния мъж на света.* По гласа й познах, че е шокирана. Усетих, че е скептично настроена, но се насили да се зарадва на щастието ми. Отговори ми: *Е, вече си на трийсет и една и си целувала много жабоци. Щом си сигурна, че това е твоят принц, тогава и аз го вярвам.*“

Когато сивото волво спряло пред „Бритиш еървейз“ за четвърти път, Мортенсън целунал за сбогом жената, която вече чувствал така близка, като че ли я познавал цял живот, и помъкнал сака си към билетното гише.

— Този път наистина ли искате да заминете? — подкачила го служителката. — Сигурен ли сте, че постъпвате правилно?

— О, да — отвърнал той и помахал за последен път през стъклената стена към жена си. — По-сигурен от всякога.

[1] Мевляна Джалал ал-Дин Мухаммад Руми (1207–1273) — персийски поет и суфистки мистик, основното му съчинение е шесттомната поема „Духовни стихове“. — Б.пр. ↑

[2] Планинска верига в западната част на Северна Америка, простираща се от Южна Британска Колумбия (Канада) до Северна Калифорния. — Б.пр. ↑

[3] Престижен квартал в Сан Франциско (Хълма на големците, Богаташкия хълм). — Б.пр. ↑

[4] Легендарен американски изпълнител на популярна музика, джаз, шлагери. — Б.пр. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

УРОКЪТ НА ХАДЖИ АЛИ

Твърдението, че „примитивните“ култури, населяващи Хималаите, са в състояние да научат на нещо индустриализираните общества, може да изглежда абсурдно. Ала стремежът ни към едно по-щастливо бъдеще ни отвежда отново и отново към изконната близост между човека и земята, взаимовръзка, която те никога не са прекъсвали.

Хелена Норберг-Ходж

На портите на имението на Чангази в Скарду пътят на Мортенсън бил препречен от дребен дори за ръста на балтите портиер. Помощникът на туроператора, Якуб, имал голобрадото лице и крехката физика на дванайсетгодишно момче. Ала бил зрял мъж на около трийсет и пет. Сега той барикадирал входа с четирийсеткилограмовото си тяло.

Мортенсън измъкнал от раницата си износения пластмасов плик, в който пазел всички важни документи, и заровичкал в него, докато открил описа на строителните материали, който Чангази изготвил предишния път.

— Трябва да взема тези неща — казал той, като тикнал листа в лицето на Якуб.

— Чангази сахиб е в Пинди — заявил помощникът.

— Кога ще се върне? — попитал американецът.

— След месец или два, най-много — отвърнал Якуб, като се опитвал да затръшне вратата. — Вие идва пак тогава.

Мортенсън подпрял портата с рамо.

— Да му телефонираме сега.

— Не можело — казал Якуб. — Линията е прекъсната.

Насилил се да не дава израз на гнева си. Да не би Чангази и цялата му свита да имали бездънна торба с извинения? Тъкмо преценявал дали да притисне събеседника си още малко, или да се върне с полиция, когато иззад помощника се появил по-възрастен мъж с достолепна осанка, кафяво *топи*, изтъкано от изключително фина вълна, и грижливо оформени мустаци. Това бил Гулам Парви, счетоводител, който „дешифрирал“ сметководните книги на Чангази. Имал диплома по стопанско управление от едно от най-реномираните висши училища в Пакистан, Университета в Карачи. Академичните му постижения, които били рядкост сред балтите, му били спечелили известност и уважение из целия град и той се ползвал с репутацията на благочестив шиитски учен. Якуб почтително се измъкнал покрай мъжа.

— Мога ли да ви помогна с нещо, сър? — попитал Парви на най-изискания английски, който Мортенсън бил чувал в Скарду.

След като се представил на възрастния мъж, американецът изложил проблема си и му подал инвентарния списък.

— Крайно интересно — рекъл счетоводителят. — Вие се опитвате да построите училище за децата на народа ни и въпреки че отлично знае колко би ме заинтригувало начинанието ви, Чангази не ми е разказвал нищичко — поклатил глава Парви. — Крайно интересно.

Известно време Гулам Парви бил директор на Асоциацията за обществено благоденствие „Балтистан“. Под негово председателство организацията успяла да построи две начални училища в покрайнините на Скарду, след което средствата, обещани от правителството, секнали и той бил принуден да поработва като счетоводител. От едната страна на зелената дървена порта стоял друго земецът, който притежавал средствата да сбъдне мечтата на Корфе за училище, а от другата — човекът, който не само че бил в състояние да му окаже най-компетентната помощ в цял Северен Пакистан, но и споделял идеите му.

— Дори да продължа да си губя времето със счетоводните книги на Чангази още две седмици, няма да станат по-разбираеми — заявил Парви, като започнал да увива около врата си жълтеникавокафяв шал. — Да проверим ли какво се е случило с материалите?

Притихналият от страхопочитание Якуб ги откарал с джипа на началника си до занемарена строителна площадка недалеч от брега на Инд, на около километър и половина югозападно от града. На това място се издигала кухнята черупка на хотел, който Чангази бил започнал да гради, но не довършил поради недостиг на средства. Тромавата постройка без покрив клечала сред море от отпадъци, изсипани през триметровата ограда, която завършвала с навита на кръгове бодлива тел. През безоките прозорци се виждали планини от материали, покрити със синя мушама. Мортенсън подрънкал големия катинар и се обърнал към Якуб.

— Само Чангази сахиб има ключ — отвърнал помощникът, отбягвайки погледа на американеца.

На следния следобед двамата с Парви се завърнали. Пакистанецът измъкнал от багажника на таксито ножица за рязане на метал и се запътил към портала, като я размахвал заплашително. От скалата, на която дремел, се надигнал един пазач и свалил от рамото си ръждива ловна пушка, която приличала повече на бастун, отколкото на оръжие. *Очевидно телефонирането до Пинди в крайна сметка не било невъзможно*, помислил си Мортенсън.

— Не можете да влезете — заявил охранителят на балти. — Сградата е продадена.

— Този Чангази носи бели одежди, ала душата му е черна като катран — рекъл Парви оправдателно на спътника си.

Ала в тона, с който се обърнал към наемника, проехтели заплашителни нотки, подчертани от гърленото звучене, което понякога речта на балтите придобива. Думите му завалели по нещастника като удари на длето по скала и всяка от тях отломявала по късче от решителността на противника му. Когато замлъкнал и вдигнал ножицата към катинара, охранителят свалил пушката, извадил от джоба си ключ и ги последвал вътре.

Под мушамените покривала във влажната вътрешност на запуснатия хотел Мортенсън открил две трети от цимента, дървения материал и гофрираната ламарина. Нямало да успее да изиска липсващото количество, но и наличното било достатъчно за начало. С помощта на Парви той уредил оцелелият товар да бъде превозен до Корфе.

„Без Гулам Парви нито едно от начинанията ми в Пакистан не би се увенчало с успех, разказва Мортенсън. Баща ми успя да построи болница, защото имаше подкрепата на умен и способен партньор от танзанийска страна в лицето на Джон Моши. Парви е моят Джон Моши. Когато започнах първото училище, работех на сляпо. Той ми показва как трябва да действам.“

На сбогуване преди отпътуването си за Корфе Мортенсън стиснал сърдечно ръката на счетоводителя и му благодарил за помощта.

— Уведомете ме, ако мога да ви бъда от полза — отговорил пакистанецът, като се поклонил леко. — Това, което правите за децата в Балтистан, е изключително похвално.

Купчината скални отломки приличали повече на древни руини, отколкото на строителни блокове. Застанал на платото високо над Бралду в прекрасния есенен ден, в който заострената пирамида на Бахор Дас се откроявала по-отчетливо от обикновено на фона на чистото небе, Мортенсън се почувствал попарен от гледката пред себе си.

Преди да си тръгне от Корфе предната зима, набил колчета в замръзналата земя и маркирал площадката за петстайното училище с червено-синьо найлоново въже. Оставил на хаджи Али пари в брой за наемането на работници от селата по-надолу по течението на реката, които да разчистят камънака. Очаквал, когато пристигне, поне да са изкопани основите на бъдещата сграда. Вместо това насреща му се издигали двете могили скален материал.

Мортенсън едва овладял разочарованието си. Покрай неколкократните разходки до летището с Тара и неприятностите около материалите в Скарду, когато пристигнал в Корфе в средата на октомври, бил закъснял с почти месец спрямо първоначалната си уговорка с хаджи Али. Според предварителния план тази седмица би трябвало да издигат стените. Обърнал яда си към самия себе си, обвинявайки се за станалото. Вече не можел да се връща всяка година в Пакистан. Бил женен мъж и трябвало да гради кариера. Бързал да завърши училището, за да реши с какво да се занимава за в бъдеще. А

ето че приближаващата зима щяла да отложи градежа още веднъж. Грег ядно ритнал един камък.

— Какво има? — попитал хаджи Али на балти. — Приличаш на млад овен, зажаднял за битка.

Мортенсън си поел дълбоко въздух.

— Защо не започнахте работа? — попитал той.

— Доктор Грег, след като ти се завърна в своето село, ние обсъдихме плана ти — отвърнал хаджи Али. — И решихме, че е глупаво да дадем парите ти на онези мързеливци от Мунджунг и Асколе. Те смятат, че училището се строи от богат чужденец, ще работят малко, а ще спорят много. Затова сами разчистихме камъните. Отне ни цяло лято, защото много от мъжете трябваше да работят като носачи. Ти не се кахъри. Заключение съм парите на сигурно място.

— Не за тях се тревожа — отвърнал Мортенсън. — Исках да вдигнем сградата преди настъпването на зимата, за да имат децата къде да учат.

Хаджи Али положил ръка върху рамото на припряния си американски приятел и го стиснал бащински.

— Благодарен съм на всемилостивия Аллах за всичко, което правиш за нас. Живели сме шестстотин години без училище — заявил с усмивка той. — Какво е още една зима?

Докато вървели към дома на хаджи Али през тунел от снопи жито, очакващо вършитбата, Мортенсън се спирал на всеки няколко метра, за да се здрависва със селяните, които, щом го видели, хвърляли товара си и хуквали да го приветстват. През това време жените, които прииждали от нивата, изсипвали ожънатите класове от кошовете си и се упътвали отново към полето. Сред сламките, полепнали по *урдвите* им, проблясвали ярки синьо-червени нишки найлоново въже, вплетени във вълната. В Корфе всичко се оползотворявало.

Същата вечер, изтегнат под звездния купол редом до Туаха, Мортенсън си спомнил колко самотен се чувствал последния път, когато лежал на същото място. Представил си Тара, която мило му махала за сбогом през стъклото на летището, и в гърдите му набъбнало такова щастие, че изпитал нужда да го сподели.

— Туаха, буден ли си? — попитал той.

— Да, буден.

— Трябва да ти кажа нещо. Ожених се.

Мортенсън чул как нещо изщраква и в следния миг примижал от ярката светлина на фенерчето, което бил донесъл от Америка за своя приятел. Полуизправен, балтът започнал да го изучава на непривичната електрическа светлина, за да разбере дали не се шегува.

После фенерчето се търкулнало по покрива и Мортенсън се свил под ударите на своя приятел, който радостно го затупал с юмруци. Накрая Туаха се проснал с щастлива въздишка върху завивките си.

— Хаджи Али казва, доктор Грег изглежда различен този път — казал той през смях. — Той наистина знае всичко. — Щракнал два пъти с фенерчето за проба. — Може ли да узная името й?

— Тара.

— Та... ра — прехвърлил той преценяващо думата, която на урду значи „звезда“. — Прекрасна е, твоята Тара?

— Да — отвърнал Мортенсън и почувствал, че се изчервява. — Прекрасна.

— Колко кози и овце трябва дадеш на баща й? — попитал Туаха.

— Баща й е починал, като моя. Пък и в Америка не плащаме откуп за булката.

— Тя плака ли, когато се прощаваше с майка си?

— Каза й за мен чак след като се оженихме.

Туаха замлъкнал за момент, размишлявайки над екзотичните брачни ритуали на американците.

По време на визитите си в Пакистан Мортенсън бил канен на десетки сватби. Обичаите на балтите варирали от село на село, но всички церемонии, на които присъствал, имали една неизменна черта — мъката на невестата, когато напуска семейството си.

„Обикновено по време на празненството настъпва един тържествен момент, когато булката и майка й се вкопчват една в друга и заридават неутешимо, разказва той. Бащата на младоженеца започва да трупа чували с брашно и пакети захар и нарежда обещания за дарове от кози и овни. Тъстът скръства ръце и му обръща гръб, в знак, че не е доволен от предложеното. Когато прецени, че откупът е достатъчно богат, се обръща и кимва. Тогава настава истински ад. Виждал съм как мъжете от страната на момчето буквално откопчват булката от майка й, докато жените крещят и вият. Ако е от някое изолирано село като Корфе, невестата знае, че може никога да не види семейството си отново.“

На следната сутрин върху чинията на Мортенсън, редом до обичайната закуска от *напати* и *ласи* се мъдрел ценен подарък — варено яйце. Сакина се ухилила гордо от входа към кухнята. Хаджи Али го обелил и го подал на Грег.

— Ще ти даде сила да направиш много деца — обяснил той, докато жена му се кискала, прикрита от шала.

Нурмадарят търпеливо изчакал Мортенсън да изпие и втората си чаша чай с мляко, след което изпод гъстата му брада затляло и се разгоряло пламъчето на широка усмивка.

— Да вървим да построим училище — казал той.

Хаджи Али се покатерил на покрива и призовал мъжете от Корфе в джамията. Въоръжен с пет лопати, открити в безстопанствения хотел на Чангази, Мортенсън поел след него по калните улички към храма. От всяка къща към тях се присъединявали нови и нови помощници.

В течение на векове селската джамия се пригаждала към променящите се условия, подобно на вярващите, които я изпълвали. Балтите компенсирали липсата на писменост чрез силно развита и ревниво съхранявана устна традиция. Всеки жител на селото можел да повтори наизуст имената и събитията в своя род до десет-двайсет поколения назад. И всеки в Корфе знаел историята на тази наклонена дървена постройка, укрепена с пръстени стени, която се издигала тук от почти пет века — отколешен будистки храм, преди в Балтистан да се установи ислямът.

За пръв път от идването си тук, Мортенсън пристъпил през прага на джамията. По време на посещенията си досега той се държал почтително настрана от храма и от религиозния водач на селото шер Тахи, тъй като не бил уверен доколко моллата приема присъствието на друговеца, който при това строил училище и за момичета. Ала духовникът го приветствал с усмивка и го отвел до едно молитвено килимче в дъното на помещението. Бил слаб човек с прошарена брада и подобно на повечето планинци по тези места, изглеждал десетилетия по-стар от истинската си възраст — четирийсет и няколко години.

Шер Тахи, който пет пъти дневно призовавал правоверните от пръснатото из околността село без удобства като усилвател, напълнил тясното помещение с гръмкия си глас. Започнал да изпълнява специална *дуа*, чрез която молел Аллах за благословия и напътствие при предстоящия градеж. Мортенсън се молел, привеждайки се от

кръста със сключени отпред ръце, както шивачът го бил учил, докато тукашните мъже се просвали почти по очи на земята с изпънати покрай тялото ръце. Дал си сметка, че Манзур Хан го бил въвел в правилата на сунизма.

Няколко месеца по-рано бил прочел из вестниците в Исламабад за най-скорошния акт на насилие между сунити и шиити. При преминаването си през тясната долина на Инд по магистралата „Каракорум“ автобус за Скарду бил спрял малко след град Чилас, чието население е предимно сунитско, от десетина маскирани нападатели, въоръжени с автомати „Калашников“. Те принудили пътниците да слязат, отделили мъжете и прерязали гърлата на осемнайсет шиити пред очите на жените и децата им. А ето че сега той се молел като сунит в сърцето на пакистанския шиизъм. Знаел, че в борбата между войнстващите религиозни секти хора са били убивани и за по-малко прегрешение.

„Разкъсвах се между усилието да овладея в крачка шиитския ритуал и възможността да разгледам подробно древната дърворезба по стените“, разказва Мортенсън. В крайна сметка, щом балтите хранят достатъчно почит към учението на Буда, че да изповядвах вярата си сред пищните свастики и изображения на колелото на живота, решил той, докато погледът му се плъзгал по стените, вероятно щели да проявят толерантност и към неверника, който се молел по грешен начин.

Вместо пресукано червено-синьо въже хаджи Али извадил просто изплетен канап. Отмерили нужната дължина, потопили връвта във варов разтвор и се захванали да очертават строителната площадка по изпитания от времето местен метод. *Нурмадарят* и синът му опънали канапа и започнали да го бият в земята, от което в отъпканата пръст останала бяла следа, отбелязваща мястото, на което щели да се издигат стените на училището.

Мортенсън раздал лопатите и заедно с петдесетимата мъже от селото се заел да копае ров с ширина и дълбочина около метър, по протежение на маркировката. Когато приключили, хаджи Али кимнал към два специално издялани големи камъка. Шестима от работниците ги вдигнали, домъкнали ги до траншеята и ги поставили в ъгъла на

основите, гледащ към Бахор Дас. Когато всичко било готово, *нурмадарят* наредил да доведат един *чого рабак*.

Със сериозен вид Туаха се отдалечил и се завърнал с едър овен с цвят на пепел и благородно извити рога. „Обикновено човек трябва да тегли животното, за да го помръдне от мястото му, разказва Мортенсън. Но този беше най-личният в цялото село. Беше толкова огромен, че по-скоро той влачеше Туаха (който с всички сили се опитваше да го задържи) към собственото си закление.“

Синът на *нурмадаря* запрял овена до ъгловия камък и го сграбчил за рогата. Внимателно извил главата му към Мека под съпровода на гласа на шер Тахи, който заприпявал откъса от Корана, описващ как, за да изпита вярата на Авраам, Аллах пожелал от него да пожертва сина си и след като неговият раб доказал предаността си, му позволил да принесе вместо момчето овен. В свещеното писание на мюсюлманите историята на Авраам и Исаак била описана почти както в Тората и Библията. „Докато наблюдавах тази сцена, като че излязла от библейските притчи, които изучавахме в неделното училище, споделя Мортенсън, си помислих колко много си приличат различните религии и как всъщност водят началото си от един и същи корен.“

Хусейн, опитен високопланински носач, който по местните стандарти имал физика на сумист, бил и селският колач. Балтите, които съпровождат алпинистите по ледника Балторо, получават надница на база двайсет и пет килограмов товар. Но той бил прочут със способността си да мъкне около седемдесет, или почти тройно повече. Хусейн извадил от калъфа му четирийсетсантиметров нож и го допрял леко до щръкналата козина на врата на овена. Шер Тахи вдигнал ръце с длани нагоре над главата на животното и помолил Аллах за разрешение да отнеме живота му. След това кимнал към колача, който държал потрепващото острие.

Хусейн забил здраво крака в земята, ловко прерязал гръкляна на овена и забил острието в шийната вена. Горещата кръв, бликнала като фонтан, плиснала върху ъгловите камъни и постепенно изтъняла до пресеклива струйка, изтласквана от последните неравномерни удари на сърцето. Сумтейки от усилие, Хусейн прекъснал гръбначния стълб. Туаха поел главата за рогата и я вдигнал високо над себе си, а Мортенсън срещнал обещания, не по-малко жив отдопреди няколко секунди, поглед на овена.

Докато мъжете деряли и нарязвали животното, жените приготвили ориз и дал. „Нищо друго не свършихме през този ден, разказва Грег. Всъщност кажи-речи почти не напреднахме до края на есента. Въпреки бързането да освети основите на бъдещата сграда, хаджи Али съвсем не припираше да я строи. Вместо да направим първата копка, настана тежко пируване. За хора, които се хранят с месо едва няколко пъти в годината, тази работа бе по-сериозна от училището.“

Всеки жител на Корфе получил своя дял от овена. След като и последната кост била оглозгана, а всяко късче костен мозък — изсмукано, група мъже, към които се присъединил и Мортенсън, стъкнали огън на мястото, което, както се надявал той, някой ден щяло да представлява дворът на завършеното училище. Край него, под светлината на месечината, която се издигнала над върха закрилник на селото — Бахор Дас, балтите цяла нощ танцували, учили госта на стихове от великия хималайски епос за цар Гезар — любим на жителите на по-голямата част от този район, известен като Покрива на света — и го запознали с неизчерпаемата си съкровищница от народни песни.

Рамо до рамо с местните, едрият американец изпълнявал дервишки танци и възпявал враждите на древни планински царства, свирепостта на пушунските воители^[1], които някога нахлували откъм Афганистан, и битките на балтските раджи със странните завоеватели от Европа, дошли най-напред по времето на Александър Велики, а покъсно, съпровождани от наемниците гурки^[2] — откъм Британска Индия на юг и изток. Жените от селото, свикнали с присъствието на неверника, стояли на края на осветеното от огъня пространство и с грейнали лица пляскали с ръце и припявали заедно с мъжете.

Балтите притежавали история и богата традиция, осъзнал Мортенсън, и фактът, че не била писмена, не я омаловажавал. Лицата, окръжаващи огъня, нямали нужда от нашето цивилизоване, а от помощ, и училището било място, където щели да си помагат сами. Той обгърнал с поглед строителната площадка. Сега тя представлявала плитка траншея, изпръскана с кръвта на овена. Може би нямало да постигнат голям напредък, преди да дойде време да се прибере у дома при Тара, но в тази нощ на веселие идеята му за първи път придобила плът и кръв. Завършената постройка се изправяла пред него така ясно,

както върхът, огрян от растящата луна. Погълнат от тези мисли, Мортенсън се обърна с лице към огъня.

Хазяинът на Тара не позволил на двойката да се нанесе в уютния преустроен гараж. Мортенсън преместил малкото неща на жена си, които щели да се поберат в стаята му у Дуджински, а останалите прибрал в склада. При гледката на книгите и вещите на жена си, сгушени удобно срещу абаносовите слонове на баща му, той почувствал как подобно на предметите се единява и животът им — фигурките, преплели бивни и опашки, шнурът на лампата, докосвал щайгата от мляко.

Тара изтеглила пари от скромната си сметка и купили голям сгъваем матрак, който изпълнил почти целия под на тясната им спалня. Мортенсън с удивление забелязал колко благотворно му се отразява бракът. За първи път, откакто бил дошъл в Калифорния, спял не в чувал, а в истинско легло. И за първи път от години имал с кого да разговаря за одисеята, на която поел в деня, в който попаднал в Корфе.

„Колкото повече научавах за работата на Грег, толкова по-силно осъзнавах каква късметлийка съм, споделя Тара. Мисълта за Пакистан го изпълваше с огромен плам, който се пренасяше във всичко, което правеше.“

Джийн Хоърни също се възхищавал на страстта, с която Мортенсън се борел за хората от Каракорум, и поканил младото семейство в Сиатъл за Деня на благодарността. Разточителната гощавка, която домакините предложили на гостите си, напомнила на Грег за пиршествата, устройвани в негова чест по време на битката между селата за благоволенieto му. Хоърни нямал търпение да узнае всичко и Мортенсън заразправял перипетиите си, като се започне от похищението с джип, през двойната вечеря в Хане и угощението от цял як, с което Чангази го ухажвал в Куарду, та до настоящия момент. Дори не докоснал храната, погълнат от разказа за първата копка на училището в Корфе, за заколението на големия овен и дългата нощ на празненства край огъня.

Този Ден на благодарността му донесъл много поводи да бъде признателен.

— Слушай — казал Хоърни, докато седели край огъня с огромни чаши червено вино в ръка. — Работата в Хималаите ти доставя удоволствие и както изглежда, се справяш съвсем не зле. Защо не направиш кариера от това? Децата във всички онези села, които са се опитали да те подкупят, също се нуждаят от училища. А никой от средите на алпинистите не би си помръднал пръста за тях, защото са мюсюлмани. В умовете им са само шерпи, тибетци, будисти. Какво ще кажеш да направя дарение за учредяването на фондация, на която ти да си директор. Можеш да строиш по едно училище всяка година. Какво мислиш?

Мортенсън стиснал ръката на жена си. Идеята на Хоърни попаднала в целта толкова точно, че се боял да каже каквото и да било, да не би ученият да се отметне, и само мълчаливо отпил от чашата си.

Същата зима Тара забременяла. С дете на път, опушеният апартамент на Витолд Дуджински станал неподходящ за семейството. Майка ѝ, Лайла Бишъп, до която от познатите ѝ в планинарските среди достигнали блестящи отзиви за съпруга на дъщеря ѝ, поканила младата двойка на гости в елегантния си артистичен дом в сърцето на историческата част на Боузман, Монтана. Провинциалната атмосфера на градчето в подножието на дивата Галатинска верига незабавно допаднала на Мортенсън. Почувствал, че Бъркли е част от скитническия живот, с който се бил разделил. Лайла предложила да им даде назаем пари, за да си купят малка къща в близост до дома ѝ.

И така, в ранната пролет Мортенсън за последен път затворил зад гърба си вратата на складово помещение 114 и отпътувал заедно с жена си към Монтана. Нанесли се в спретната виличка, на две пресечки от майката на Тара. Новият им дом имал голям двор с ограда, където един ден децата им можели да играят далеч от евтиния цигарен дим на разни полски пройоходи и въоръжени банди тийнейджъри.

През май 1996 година, докато попълвал формуляра на летището в Исламабад, Мортенсън застинал колебливо с химикал в ръка над графата „професия“. В течение на години вписвал „алпинист“. Но този път надраскал с нечетливия си печатен почерк: „Директор, Централноазиатски институт“. Името било предложено от Хоърни.

Физикът си представял как фондацията се разраства с темповете на основаните от него компании и разширява дейността си и върху други хуманитарни инициативи, при това не само в Пакистан, но и из

множеството пръснати по разклоненията на някогашния Път на коприната мюсюлмански държавици. Мортенсън не споделял неговия оптимизъм. Трудностите, с които се бил сблъскал при изграждането на едно-единствено училище, го възпирали да мисли в мащабите на благодетеля си. Но сега получавал годишна заплата от 21 798 долара и бил длъжен да разсъждава в дългосрочен план.

От Скарду изпратил известие в селото на Музафер, в което му предлагал сигурна надница срещу помощ за строежа на училището в Корфе. Преди да отпътува към планините, посетил и Гулам Парви. Той живеел в потънал в зеленина квартал на южните хълмове на града. Ограденото със зид имение се издигало до богато украсена джамия, построена върху парцел, дарен от баща му. За изграждането ѝ бил помогнал и той. На чаша чай в двора сред цъфнали ябълки и кайсии, Мортенсън изложил скромните си бъдещи планове за следващата година — да завърши работата в Корфе и да построи още едно училище на територията на Балтистан — и помолил учения да му стане помощник. С разрешението на Хоърни му предложил неголяма заплата, която щяла да допълни доходите му като счетоводител.

„Прозрях величието на огромното му сърце още в първия миг, когато го видях, разказва Парви. Двамата желяхем едно и също нещо за децата в Балтистан. Нима можех да откажа на такъв човек?“. Заедно с Махмал, опитен зидар, с когото го запознал ученият, в един петъчен следобед Мортенсън пристигнал в Корфе. Когато минавали по моста, с изненада видял насреща десетина жени от селото, пременени в най-хубавите си шалове и с официалните си обувки, които пазели само за специални поводи. Те го приветствали с поклон и побързали да продължат към близките села, откъдето били родом, за да посетят роднините си за Джума^[3]. „Сега, когато можеха да се върнат още същия следобед, имаха възможност да се виждат със семействата си всеки петък, обяснява Мортенсън. Мостът скрепи връзките между майки и дъщери и направи жените много по-щастливи и много по-малко изолирани от света. Кой да предполага, че нещо толкова просто като един брод над реката ще им помогне да станат по-свободни и силни?“

На отвъдния бряг на Бралду, на най-високата точка над стръмната пропаст, както винаги на фона на небето се очертавала фигурата на хаджи Али. Съпроводен от Туаха и Джахан, той

посрещнал американския си син, поздравил го с мечешка прегръдка и топло приветствал госта от големия град.

Мортенсън много се зарадвал, когато забелязал своя стар приятел Музафер да наднича стеснително иззад гърба на *нурмадаря*. Носачът също го прегърнал и когато двамата се отдалечили един от друг, за да се огледат по-добре, поставил ръка на сърцето си в знак на уважение. Музафер изглеждал много състарен от последния път, когато се видели, и имал нездрав вид.

— *Йонг чиуна йот?* — загрижено поздравил американецът с традиционното приветствие на балти. — Как си?

„Бях добре, благодарение на Аллаха, разказва Музафер десетилетие по-късно с меката интонация на стар човек, който губи слуха си. Само се чувствах малко уморен.“ По време на вечерята от дал и ориз у хаджи Али Мортенсън узнал, че носачът се проявил като истински герой през последните осемнайсет дни. Пътят от Скарду до Корфе бил прекъснат за пореден път от свлачище и Музафер, който тъкмо се бил завърнал от 200-километров маршрут нагоре по ледника с японска експедиция, оглавил малка дружина мъже, за да пренесат четирийсеткилограмовите торби цимент до Корфе, 30 километра понагоре по реката. Дребният водач, който по това време бил на около 65 години, направил повече от двацет изкачвания с тежкия товар, без да почива и почти без да се храни, за да бъде циментът доставен навреме за пристигането на Мортенсън.

„Когато за пръв път срещнах мистър Грег Мортенсън на ледника, той ми се видя дружелюбен приказлив младеж, който винаги се шегуваше и откриваше сърцето си за нас, бедните хора, носачите. Когато го изгубих, се уплаших, че може да загине сред ледовете. Цяла нощ будувах и се молах на Аллах да ми позволи да го спася. Щом го намерих отново, си обещах да го закрилям с всички сили до края на живота си. Оттогава той стори много за нас, балтите. Аз съм беден човек и мога да му предложа само своята молитва, а също и здравия си гръб. С удоволствие помогнах, за да може доктор Грег да построи училището. Като се върнах в моето село, след като пренесохме цимента, жена ми погледна смаленото ми лице и попита: *Какво ти се е случило? Да не си бил в затвора?*“, разказва Музафер през дрезгав смях.

На следната утрин, още преди първи зори, Мортенсън вече кръстосвал по покрива на хаджи Али. Сега бил тук в качеството си на директор на организация. Имал повече отговорности от построяването на училище в затънтено село. Вярата, която Джийн Хоърни инвестирал в него, тежала на широките му плещи и той взел решение да не позволява повече нескончаеми срещи и празненства и да се погрижи строежът да върви експедитивно.

Когато жителите на селото се насъбрали на площадката, той ги посрещнал с отвес, нивелир и тефтер в ръка. „Направляването на строителната работа беше като дирижирането на оркестър, спомня си Мортенсън. Най-напред взривихме с динамит големите канари на помалки късове, които работниците започнаха да пренасят. Върволицата мъже лъкатушеше като мелодия през хаоса от отломки. След това идваше ред на майстор Махмал, който само с няколко удара на длетото оформяше късовете в изумително правилни блокове. Групички жени мъкнеха вода от реката и я смесваха с цимента в големи дупки в земята, а зидарите измазваха и полагаха тухлите в бавно растящи редици. Накрая долитаха ята дечица, които набиваха клинове в процепите между каменните блокове.“

„Всички бяхме много щастливи, че помагаме, спомня си дъщерята на учителя Хусейн, Тахира, тогава десетгодишна. Баща ми ми каза, че училището е нещо много хубаво, но тогава не знаех какво представлява то, така че отидох на площадката, за да видя защо всички са толкова развълнувани и да помогна. Цялото ни семейство бе на строежа.“

„Доктор Грег донесе книги от неговата страна, разказва Джахан, внучката на хаджи Али, по онова време на девет години, която заедно с Тахира е възпитаничка от първия випуск на местното училище. В тях бях виждала снимки на училища, затова имах представа с какво сме се заловили. Доктор Грег ми се струваше много изискан в чистите си дрехи. Децата на фотографиите в книгите също изглеждаха много спретнати. Спомням си, че си помислих, че ако отида в неговото училище, един ден може също да стана като тях.“

През целия месец юни стените на постройката се издигали все по-нависоко, ала тъй като селяните трябвало да работят на нивите и да гледат животните, всеки ден едната половина от бригадата отсъствала и на Мортенсън му се струвало, че строежът напредва прекалено

бавно. „Опитвах се да съм суров, но справедлив началник, казва той. Самият аз от изгрев до залез бях на площадката и проверявах с помощта на нивелира и отвеса дали стените са равни. Винаги носех тетрадката със себе си и следях всички изкъсо, за да не се похаби и една рупия. Не исках да разочаровам Джийн Хоърни и затова пришпорвах хората.“

В един ясен следобед в началото на август хаджи Али го потупал по рамото и го помолил да се поразходят. Следван от бившия алпинист, старецът се изкачвал по склона на планината в продължение на около час и посрамил с издръжливостта си много по-младия мъж. Мортенсън чувствал как безценното време отлита и когато най-последно спрели на тясна издатина високо над селото, бил задъхан колкото от напрегането, толкова и от тревога за хода на работата в негово отсъствие.

Хаджи Али го изчакал да си почине и го накарал да се огледа наоколо. На тази голяма височина въздухът притежавал кристална прозрачност. Отвъд Бахор Дас ледените игли на върховете във вътрешността на Каракорум безмилостно пробождали беззащитната синева. Триста метра под тях сгушеното сред зеленеещите ечемичени ниви селце изглеждало като спасителен сал сред бушуващо каменно море.

Хаджи Али протегнал ръка и я положил на рамото на Мортенсън.

— Тези планини са тук открай време — рекъл той. — Ние също. — После наместил върху главата си тъмнокафявото *топи* от агнешка вълна — единствения отличителен знак за високото му положение като *нурмадар* на селото — и продължил с тон, чиято сериозност накарала Мортенсън да онемее също като от ширналата се гледка. — Не можеш да им заповядаш какво да направят — заявил хаджи Али. — Трябва да се научиш да се вслушваш в тях. Сега те моля да се вслушаш в мен. По волята на Всемогъщия Аллах ти стори много за нашето село и ние сме ти признателни. Но трябва да сториш за мен още нещо.

— Каквото пожелаеш.

— Седни. И си затвори устата — рекъл хаджи Али. — Подлудяваш всички.

„После взе отвеса, нивелира и деловодната книга и тръгна обратно към Корфе, разказва Мортенсън. Следвах го по целия път, притеснен какво ли смята да прави. Извади ключа, който винаги

носеше на врата си, окачен на една кожена каишка, отвори шкафче, украсено с поизличена от времето будистка дърворезба, и заключи вещите ми вътре, редом до част от бут от ибекс, който се сушеше, една броеница и стария му английски мускет. След това накара Сакина да ни сервира чай.“

Мортенсън чакал нервно половин час, докато старицата запарвала масления чай. Взрян в себе си, хаджи Али прокарвал пръсти по редовете на Корана, който ценял повече от всяка друга своя вещ, разгръщал страниците напосоки и мълвял тихи арабски молитви.

Когато порцелановите купички парещ чай задимели в ръцете им, *нурмадарят* проговорил отново.

— Ако искаш да успееш в Балтистан, трябва да уважаваш начина ни на живот — казал той, като разпалвал лулата си. — На първата чаша чай с човек от моя народ ти си непознат, при втората — почитан гост, при третата — член на семейството, а за своето семейство ние сме готови да сторим всичко, дори да умрем — продължил той, като топло положил дланта си върху тази на своя американски син.

— Доктор Грег, не бързай с третата чаша чай. Може и да сме неуки, но не сме глупави. Живеем и оцеляваме тук от много отдавна.

„В онзи ден хаджи Али ми даде най-важния урок в целия ми живот, казва Мортенсън. Ние, американците, смятаме, че всичко трябва да се върши бързо. Измислили сме половинчасовия обяд и двуминутните футболни тренировки. Лидерите на нашата страна си мислеха, че операция «Шок и ужас» ще спре войната в Ирак още в зародиш. Той ми даде да разбера, че трябва да измина пътя до третата чаша чай, да забавя темпото и да започна да възприемам изграждането на взаимоотношения като нещо не по-малко важно от изграждането на училища или мостове. Накара ме да осъзная, че неговият народ може да ме научи на много повече, отколкото някога бих могъл да се надявам аз да науча тях.“

Три седмици по-късно стените на училището се извисявали над главата на понижения от началник до наблюдател Мортенсън и оставало единствено да се постави покривът. Материалът, плякосан от Чангази, не бил открит, затова той се завърнал в Скарду, където заедно с Парви надзиравал покупката и изработването на дървени греди, достатъчно яки, за да издържат снеговете, които сковавали селцето през зимата.

Както можело да се предвиди, пътят на джиповете, пренасящи дървения материал до Корфе, бил отсечен от ново свлачище, на трийсет километра от селото. „На следната утрин, докато двамата с Парви умувахме какво да сторим, откъм планината се зададе огромен пращен облак, разказва Мортенсън. До знанието на хаджи Али някак бе достигнала вестта, че сме закъсали по пътя, и той бе изпратил мъжете от селото да ни пресрещнат. Въпреки че бяха вървели през цялата нощ, те пееха и пляскаха с ръце, и за хора, които не са мигнали, проявяваха завидно бодър дух. А най-невероятното бе, че шер Тахи бе пристигнал заедно с групата и настояваше да оглави колоната от носачи.“

„По онези краища се смята, че светите хора не бива да се унижават с физически труд. Но той отказа да отстъпи и застана начело на трийсет и петимата мъже, които понесоха гредите към Корфе. Като дете, шер Тахи е прекарал полиомиелит и накуцва, затова продължителното ходене сигурно е било истинска агония. Въпреки това той ни предвождаше по целия път през долината на Бралду, ухилен до уши под тежкия товар. Така консервативният молла изрази своята подкрепа към това, с което се бях захванал — училище за всички деца в селото, та дори и момичетата.“

Не всички из долината на Бралду били толкова толерантни. Седмица по-късно, докато Мортенсън — прегърнал Туаха през рамо — се възхищавал на умението, с което Махмал и неговите работници полагали гредите, откъм селото се раздал тревожен вик — момчетата, накацали по покривите, предупреждавали, че някакви чужденци прекосяват моста.

Мортенсън последвал хаджи Али до наблюдателния пост върху стръмната скала над моста. Към тях идвали петима мъже. Единият, който, изглежда, бил водачът им, оглавявал процесията. Четиримата му плещести придружители носели тополови сопи и удряли с тях по дланите си в такт с вървежа си. Главатарят бил слабоват по-възрастен мъж с болнав вид, който се придвижвал с помощта на бастун. Той поспрял неуважително на около петдесетина метра от хаджи Али и принудил управителя на селото да отиде и го посрещне.

Туаха се навел към Мортенсън и прошепнал:

— Този човек хаджи Мехди. Не добро.

Вече се познавал с *нурмадаря* на Асколе. „За пред хората даваше вид на благочестив мюсюлманин, ала ръководеше икономиката по цялото поречие на Бралду като бос от мафията, разказва Мортенсън. Получаваше процент от всяка овца, коза или пиле, които балтите продаваха, и дереше кожите на алпинистите с безобразните цени, определени от него. Ако някой посмееше да продаде дори едно яйце, без да му плати неговия дял, хаджи Мехди изпращаше банда горили с бухалки, за да се разправят с прегрешилия.“

След като бил приветстван от хаджи Али с прегръдка, *нурмадарят* на Асколе отказал поканата за чай.

— Ще говоря пред всички, за да чуят това, което имам да кажа — рекъл той към множеството, събрало се в основата на скалата. — Чух, че един неверник е дошъл да трови с идеите си умовете на мюсюлманчетата — излял той. — Не само на момчетата, ами и на момичетата. Аллах е против това жените да се образуват. А аз забранявам това училище да се строи.

— Ще го завършим — изрекъл хаджи Али с равен тон. — Със или без позволение ти.

Мортенсън излязъл напред с надеждата да разсее надвисващите неприятности.

— Да влезем да пийнем чай и да се разберем.

— Зная кой си ти, *кафир*^[4] — процедил Мехди, отправяйки към него най-обидната дума за неверник. — Нямам какво да ти кажа. Ами ти, нима не си мюсюлманин? — обърнал се той застрашително към хаджи Али. Има само един бог. Кого почиташ — Аллах или този *кафир*?

Нурмадарят на Корфе потупал Мортенсън по рамото.

— Никой освен него не е идвал да помогне на селото ми. Плащам ти всяка година, но не си сторил нищо за нас. Този човек е подобър мюсюлманин от теб. Заслужава предаността ми повече от теб.

Биячите започнали нервно да си играят с бухалките. Мехди вдигнал ръка да ги вразуми.

— Ако настояваш да запазиш училището, трябва да си платиш — рекъл *нурмадарят* на Асколе и притворил клепачи. — Искам дванайсет от най-големите ви овни.

— Да бъде волята ти — отвърнал хаджи Али и му обърнал гръб, давайки му да разбере колко се е унижил, като си проси подкуп. —

Доведете овните — наредил той.

„По онези места овенът е нещо като първородно дете, скъпоценност и домашен любимец, взети заедно, пояснява Мортенсън. Най-светият дълг на най-голямото момче във всяко семейство е да се грижи за тези животни. Затова ударът на Мехди бе съкрушителен.“

Хаджи Али останал с гръб към неканените гости, докато момчетата не довели дебелорогите животни с тежки копита. После поел поводите и ги завързал заедно. Децата плачели, докато връчвали най-ценното си притежание. *Нурмадарят* на Корфе повел скръбно проблейващите овни към новия им собственик и му хвърлил поводите, без да продума. След това се обърнал на пети и подбрал хората си към училището.

„Това беше една от най-покъртителните сцени, на която съм присъствал някога, разказва Мортенсън. Хаджи Али току-що бе предал половината от богатството на селото на онзи нечестивец, ала се усмихваше, като че бе спечелил от лотарията.“

Нурмадарят спрял пред постройката, за съграждането на която цялото село се трудило упорито. Тя се издигала уверено срещу върха закрилник на Корфе, със спретнатите си каменни стени, измазани и боядисани в жълто, и дебели дървени врати, които щели да удържат напора на стихииите. Децата от Корфе никога вече нямамо да коленичат върху замръзналата земя.

— Не скърбете — успокоил той съкрушеното множество. — Дълго след като онези овни бъдат заклани и изядени, това училище ще бъде тук. Хаджи Мехди ще има какво да яде днес. Децата ни получават образование завинаги.

След смрачаване, докато седели край огъня, тлеещ в огнището, хаджи Али повикал Мортенсън да се приближи до него. Взел оръфания омазнен Коран и го обърнал към светлината.

— Виждаш ли колко прекрасен е Коранът? — попитал той.

— Да.

— Но не мога да чета от него — продължил *нурмадарят*. — Изобщо не мога да чета. Това е най-голямата мъка в живота ми. Ще сторя всичко, за да може децата в селото ми никога да не познаят това чувство. Ще платя всякаква цена, за да имат учението, което заслужават.

„Докато седях до него, споделя Мортенсън, осъзнах, че всичко — перипетиите, през които бях преминал от мига, когато му обещах да построя училище, битките, които бях водил, за да удържа на думата си — всичко това бе нищо пред жертвите, на които той бе готов. На пръв поглед хаджи Али бе неук човек, който почти никога не бе напуснал малкото си селце в сърцето на Каракорум. Ала бе и най-големият мъдрец, когото съм срещал.“

[1] Индоевропейски етнос, населяващ северозападните части на Пакистан и югоизточните райони на Афганистан; говорят пушунски език, който спада към иранската група (и патани). — Б.пр. ↑

[2] Събирателно название за непалския етнос гурунги, воювали като наемници в британската армия; днес войници от този етнос са сред най-елитните войски на Великобритания. — Б.пр. ↑

[3] Петък, празничният ден в исляма. — Б.пр. ↑

[4] Обидна дума за неверник, немюсюлманин, с първоначално значение „неблагодарен за низпослания дар“. — Б.пр. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

УСМИВКАТА НЕ БИВА ДА Е САМО СПОМЕН

Вазирите са най-голямото погранично племе, но са слабо цивилизовани. Представяват раса от грабители и убийци, които са презирани дори от мохамеданските племена, живеещи в съседство. Описвани са като волни по дух, но и опасни по нрав, буйни, но и безгрижни, с чувство за собствено достойнство, но и самомнителни. Мюсюлманите от уседналите райони обикновено ги смятат за пълни варвари.

Из „Енциклопедия Британика“,
издание от 1911 г.

От стаята си на втория етаж на порутения хотел, помещаващ се в някогашно имение, или *хавели*^[1], Мортенсън наблюдавал безкракото момче, което се влачело върху дървена дъска през хаотичното движение на Пешаварския „Хайбер базар“. Изглеждало на не повече от десет години, а зарасналата плът на чуканите подсказвала, че крайниците му най-вероятно са били откъснати от избухнала мина. С огромни усилия то си проправило път покрай клиентите пред количката на старец с тюрбан, който разбърквал казан с кардамонов чай. Главата на детето се намирала на нивото на ауспусите на преминаващите таксите. Недалеч, над зрителното му поле, Мортенсън забелязал как един човек се качва в пикап, натоварен с изкуствени крайници, и запалва двигателя.

Замислил се колко много се нуждае това момче от чифт от краката, натрупани като дърва за огрев в каросерията, и колко малки са шансовете да се сдобие с такива. Вероятно някой местен събрат на Чангази бил плячкосал товара от благотворителните организации. В

този момент автомобилът дал на заден ход право към него. Мортенсън не владее пущунски — най-разпространения език сред местното население — и изкрещял към момчето да се пази на урду, надявайки се то да го разбере. Но нямало защо да се безпокои. С високо развитото си чувство за самосъхранение, благодарение на което оцелявало по улиците на Пешавар, то усетило приближаващата заплаха и се оттеглило рачешката до бордюра.

Пешавар е столицата на пакистанския Див запад. След като училището в Корфе било почти завършено, Мортенсън хванал Големия централен път и пристигнал в пограничния град в новата си роля на директор на Централноазиатския институт.

Или поне така си казвал.

Пешавар е също така и вход към прохода Хайбер, съобщителния канал, по който в момента една историческа армия прехвърляла войниците си в Афганистан. Ученици от *мадрасите* в града, или ислямските духовни семинарии, разменяли книгите си срещу калашници и патрондаши и през прохода преминавали на територията на съседната държава, за да се присъединят към движението, което застрашавало да помете презряното правителство.

През август на същата 1996 година тази армия, съставена основно от юноши, наричащи себе си талибани, или „ученици на исляма“, предприела изненадващо нападение и смазала Джалалабад — голям афганистански град в близост до Хайбер. Караулите на граничните войски наблюдавали безпомощно, докато хилядите брадати младежи с тюрбани и очертани със сурма очи, въоръжени с автомати и коран, се изсипвали през прохода в пикапи с открита каросерия.

Не по-малобройни тълпи омаломощени бежанци, търсещи спасение от битките, се изливали на изток и препълвали калните лагери в околностите на Пешавар. Според първоначалните си планове Мортенсън трябвало да замине още преди два дни на обиколка в търсене на места, подходящи за неговите училища, но напрежението във въздуха го задържало в града. Чайните жужели от слухове за светкавичните победни походи на талибаните. По-бързи от автоматните откоси, които мъжете непрекъснато изстрелвали напосоки във въздуха в знак на радост, долитали мълви, според които талибанските батальони ту се събирали в покрайнините на столицата

Кабул, ту вече я били превзели. Президентът Наджибула, лидер на продажния постсъветски режим, ту бил избягал във Франция, ту бил екзекутиран на футболен стадион.

Сред тази размирна обстановка, с частен чартърен полет в Афганистан долетял седемнадесетият син на заможно семейство от Саудитска Арабия. Пак според слуховете, когато се приземил на летището на запустялата въздушна база край Джалалабад, с дипломатическо куфарче в ръка, натъпкано с непроследими стодоларови банкноти, и свита бойци, закалени, подобно на него самия, в антисъветските кампании из Афганистан, Осама бин Ладен бил в отвратително настроение. Политически натиск от страна на САЩ и Египет довел до експулсирането му от охолното му имение в Судан. Принуден да бяга и лишен от статута си на поданик на Саудитска Арабия, той избрал да потърси убежище именно в Афганистан. Хаосът, който царял там, го устройвал идеално, за разлика от липсата на нормални битови удобства. След като се ожалвал пред талибанските си домакини от качеството на квартирата, която му била предоставена, той насочил назряващия си гняв към народа, който според него бил отговорен за неговото изгнаничество, а именно — американците.

През седмицата, в която Грег Мортенсън се задържал в Пешавар, недалеч от укритието на Бин Ладен, терористът издал първия си призив за въоръжена борба срещу страната му. В своята „Декларация за открит джихад срещу американците, окупиращи земята на двете свещени места“, имайки предвид Саудитска Арабия^[2], на чиято територия по това време били разположени 5000 войници от въоръжените сили на САЩ, той призовавал последователите си да атакуват американците навсякъде, където ги открият, и „да им нанасят възможно най-големи щети“.

Подобно на повечето свои сънародници, Мортенсън все още не бил и чувал за Бин Ладен. Но чувствал, че е заел място на първия ред в театъра на историята и нямал желание да напуска града. Освен това не било лесно да намери подходящ придружител за пътуването си. Когато, преди да замине от Корфе, обсъдил плановете си с хаджи Али, *нурмадарят* настоял:

— Обещай ми нещо. Не ходи никъде сам. Намери някого, на когото вярваш, най-добре да е управителят на някое село, и изчакай да

те покани в дома си на чай. Само така ще бъдеш в безопасност.

Но да открие човек в Пешавар, на когото да се довери, се оказало по-трудно, отколкото си представял. Средище на черноборсаджийството в Пакистан, градът гъмжал от съмнителни типове. Местната икономика се захранвала основно от опиум, оръжия и килими и хората, които срещнал след пристигането си, изглеждали занемарени и пропаднали като евтиния хотел, в който отседнал. Рушащото се имение, където нощувал през последните пет дни, някога било дом на заможен търговец. По онова време стаята на Мортенсън била наблюдателница, от която женското домочадие имало възможност да следи кипящия от оживление пазар през решетката от дялан пясъчник, без да нарушава пурдата^[3], като се изложи на погледите на хората.

Бил много доволен от възможността да наблюдава околността незабелязан. Същата сутрин *чокидарят* на хотела го предупредил, че не е добре като чужденец да се мярка много-много навън. Било *Джума*, петък, когато моллите отприщвали своя проповеднически плам в джамиите, претъпкани с лесно палещи се млади мъже. Религиозната жар в комбинация с експлозивните новини, пристигащи от Афганистан, можело да се окажат избухлива смес, която да помете случайния чужденец, имал нещастieto да попадне под кръстосания огън.

Откъм вратата се чуло почукване. Щом Мортенсън отворил, покрай него се вмъкнал Бадам Гул, с висяща от устата цигара, вързоп под мишница и димящ чайник върху поднос. С този човек, също гост на хотела, се запознал предишната вечер до радиоапарата във фойето, докато слушали новините на Би Би Си за ракетния обстрел на Кабул от талибанските бунтовници.

Гул му разказал, че е от Вазиристан и има доходоносна работа — събира редки видове пеперуди от Централна Азия и ги доставя на музеите из Европа. Мортенсън си имал едно наум, че едва ли пренася през граница единствено красивите насекоми, но предпочел да не любопитства повече. Щом разбрал, че американецът желае да посети племенната територия на неговия народ, простираща се южно от Пешавар, Гул предложил услугите си като водач до родното си село, Лада. Хаджи Али не би одобрил такъв гид, но терминът на Тара бил след месец, а гладко избръснатият вазирец притежавал лустрото на

порядъчност. Пък и предвид малкото време, с което разполагал, не бил в положение да подбира.

Гул налял чай и едва тогава отворил пакета, увит в страници от вестник, изпъстрени със снимки на брадати момчета, които позирали пред фотографа на път за сражение. Отвътре Мортенсън извадил огромен по размер бял *шалвар камиз* без яка и със сърмена бродерия на гърдите и елек в убито сив цвят.

— Същите каквито носи *вазирът* — казал Гул и запалил нова цигара от угарката на предишната. — Взех по-големия на целия пазар. Можеш да платиш сега?

Внимателно преброил рупиите и ги прибрал в джоба си. Разбрали се да потеглят в първи зори. Мортенсън предплатил триминутен разговор и предупредил Тара, че отива за няколко дни на място, където няма да има достъп до телефон. Обещал да се върне у дома навреме за появата на детето им.

Сивата тойота вече чакала пред хотела, когато на зазоряване слязъл по стълбите. Пристъпвал предпазливо от страх дрехите да не се пръснат по шевовете. Плещите му изопвали туниката, а шалварите му стигали едва до средата на прасците. Гул го посрещнал с насърчителна усмивка и с вестта, че спешно се налага да замине по работа в Афганистан. Добрата новина била, че шофьорът, някой си господин Хан, бил родом от селце, недалеч от Лада, и се съгласил да откара американеца. За момент Мортенсън се поколебал, ала в крайна сметка се качил в автомобила и поели на юг.

Дръпнал настрани бялата дантелена завеска, която скривала задната седалка от любопитни очи. Огромният лъкатушещ вал на крепостта Бала Хисар, надвиснала над отдалечаващия се град, горял в пожара на изгрева, подобно на отдавна угаснал вулкан, който се събужда отново.

На сто километра южно от града навлезли във Вазиристан, най-дивата част от Северозападните погранични провинции, размирна племенна територия, която служи като буфер между Пакистан и Афганистан. Вазирите са отделен народ и от известно време владеели мислите на Мортенсън. „Предполагам, че отчасти онова, което ме дърпаше към балтите, бе тяхната онеправданост, разказва той. Правителството грубо експлоатираше ресурсите на страната и

талантите на народа им, а в замяна подхвърляше трохи. Дори не им бе дало гласоподавателни права.“

Чувствал, че положението с вазирите е подобно. Когато Джийн Хоърни го назначил за директор на новата организация, Мортенсън се зарекъл да стане отличен специалист в областта, какъвто му се струвало, че несвойственият висок пост — директор на Централноазиатския институт — го задължавал да бъде. През зимата, покрай посещенията при акушерката и ремонтирането и обзавеждането на спалнята на втория етаж, където решили да дойде на бял свят детето им, той изчел всяка книга за Централна Азия, която открил. Скоро започнал да вижда истинската ситуация в този район на света — територии, населени с кланове, произведени в скроени на случаен принцип държавици по волята на европейските сили, и граници, които не се съобразяват с принадлежността на отделните народи към дадена племенна общност.

Най-обаятелни за въображението му от всички етноси били вазирите. Не били предани нито на Пакистан, нито на Афганистан и се обединявали най-вече с пущуните, към които принадлежали. Още от времето на Александър Велики чуждите войски винаги срещали ожесточена съпротива на тяхна територия. Мрачната слава на региона растяла с всяко поражение, нанесено на по-голяма и по-добре въоръжена военна сила от малките отряди на вазирите. След като изгубил стотици свои мъже в битки с техните бойни дружини, Александър наредил на армията си да заобикаля земите на „пустинните дяволи“. Великобритания не се представила по-добре и загубила две войни срещу вазирите и техните многобройни съюзници от пущуните.

През 1893 г., след кърваво поражение, британските сили се оттеглили зад Линията Дуранд, въображаемата граница между Британска Индия и Афганистан. Демаркационната линия, която минавала през сърцето на тези племена, била плод на стремежа на Короната да прилага максимата „Разделяй и владей“. Ала никой никога не е властвал над вазирите. Въпреки че след 1947 г. поне на хартия Вазиристан става част от Пакистан, нищожното влияние на Исламабад върху тукашните кланове се изразява основно в рушвети, давани от правителството на племенните водачи, и подобни на крепости военни

гарнизони, чийто контрол се простира, докъдето се вижда от бойниците им.

Мортенсън изпитвал възхищение към тези хора, които давали яростен отпор на Великите сили. Разказите, които бил чувал за балтите, преди да се озове сред тях, били не по-малко неблагоприятни, и сега го глождело любопитство. Дали и отношението към вазирите не се дължи на също такава неразбиране? Помнел слухове за крайната грубост и негостоприемство на жителите на Каракорум, но сега бил убеден, че нищо не е по-далеч от истината. Тук, по границата, имало и други онеправдани народи, на които можел да бъде от полза.

Преминали шест пропускателни пункта на местната милиция^[4], преди да навлязат в същинската част на Вазиристан. Мортенсън бил сигурен, че ще го спрат и върнат обратно. На всеки пост, щом караулите дръпвали завеската на седана и започвали да изучават едрия, плувнал в пот другоземец в нелеп възмалък костюм, Хан бъркал в джоба на коженото авиаторско яке, което носел въпреки жегата, и отброявал нужната сума рупии, гарантираща безпрепятствено пътуване на юг.

Първото впечатление на американеца от Вазиристан било възхищение от хората, способни да оцеляват в тази среда. Автомобилът се движел по чакълен коловоз през равна неплодна долина, покрита с черни камъчета. Те поглъщали пустинното слънце и карали въздуха да вибрира от маранята, от което пейзажът изглеждал като от делириум на болник.

Половината от кафявите, мъртви наглед, планини, които се издигали на петнайсет километра западно от пътниците, формално принадлежали на Пакистан. Другата половина — на Афганистан. Британците явно са имали чувство за хумор, щом са прекарали границата през тази трудно защитима пустош, помислил си Мортенсън. Пет години по-късно американските сили щели да разберат колко безполезно е да се опитват да заловят бунтовници, които познават хълмовете като петте си пръста. Сред пазвите им се гушели огромен брой пещери и всяка от тях била известна на контрабандистите, които от поколения сновели през проходите на планината. Според разказите на местните — които твърдят, че са укривали Осама бин Ладен — усилията на американските специални сили да пресекат опитите на терорист номер 1 и съратниците му от

„Ал Кайда“ да им се изплъзнат сред лабиринта на Тора Бора^[5] и да се прехвърлят във Вазиристан ударили на камък.

След като преминали през застлания с черни камъчета ръкав, Мортенсън изведнъж си помислил, че е попаднал сред воюващи градове държави от Средновековието. Насреща им се изправяли здраво укрепените британски фортове, понастоящем обитавани от пакистански войници, отбиващи едногодишна служба при сурови условия. По каменистите възвишения от двете страни на пътя се издигали племенните жилища на вазирите. Те се сливали почти напълно с местността и били опасани от шестметрови пръстени зидове, които завършвали с кули за обстрел. Мортенсън най-напред помислил самотните фигури, които се очертавали на върха на тези съоръжения, за плашила. После автомобилът се доближил и пътниците забелязали на едно от тях стрелец, който следял движението им по протежение на долината през мерника на пушката си.

Вазирите спазват *пурда* не само по отношение на жените от своя етнос, но и като цяло при общуването си с чужденци. Известно е, че поне от 600 година преди новата ера народът им се е затворил за влиянието на света отвъд зидовете, предпочитайки да запази цял Вазиристан чист и прикрит.

Преминали покрай тантурести фабрики за оръжие, в които местните майстори изработвали изкусни копия на най-известните автоматични оръжия, и спрели за обяд в Бану, най-голямото селище във Вазиристан. Трябвало да си пробиват път през оживено движение от магарешки талиги и пикапи. Докато седял в една чайна и чакал шофьора, който отишъл да си купи цигари, Мортенсън решил да последва съвета на хаджи Али. Поизправил стойката си, доколкото му позволявали дрехите, приближил се до една маса, около която седели мъже с вид на старейшини, и се опитал да завърже разговор. Поздравът му на урду бил посрещнат с празни погледи и той си обещал, когато се върне в Боузман, да се посвети на изучаването на пушунски.

Зад високите зидове оттатък покритата с прахоляк улица се издигала построената от саудитски спонсори духовна семинария „Мадраса-и-Арабия“, където две години по-късно щял да постъпи Джон Уокър Линд^[6], известен като „американския талибан“. Там той щял да бъде посветен в радикалния клон на исляма, известен като

„вахабизъм“^[7]. Мълвата твърди, че бичуващият слънчев зной на Вазиристан не понесъл на привикналия към свежия калифорнийски климат Линд и той скоро се прехвърлил през планините в Афганистан на по-умерен климат, където продължил обучението си в *мадрасата*, основана от друг саудитец — Осама бин Ладен.

Пътували през вътрешността на Вазиристан през целия следобед и Мортенсън имал възможността да упражни няколко вежливи поздрава на пущунски, на които го научил шофьорът. „Околността предлагаше най-суровата гледка, която човек може да си представи, но притежаваше и някаква прелестна ведрина, разказва Грег. Навлизахме в самото сърце на племенните територии и се вълнувах от това, че бяхме проникнали толкова далеч.“ Тъкмо когато слънцето потънало зад хоризонта по посока Афганистан, пристигнали в Кот Лангархел — родното място на рода на Хан от поколения наред, малко по на юг от Лада. Селото се състояло от два смесени магазина, изправени като стражи от двете страни на джамия от пясъчник, и имало опърпания вид на пограничните селища по целия свят. Пъстра коза с набита с прахоляк козина си почивала в средата на пътя. Краката ѝ били разкрасени под такъв неестествен ъгъл, че изглеждала като прегазена. Хан подвикнал някакъв поздрав към мъжете в един склад, разположен зад по-големия от магазините, и заръчал на шофьора да прибере колата вътре за през нощта.

Сцената, на която се натъкнал Мортенсън, когато тойотата влязла в склада, веднага го изправила нащрек. Върху сандъци се били отпуснали шестима вазирци, с препасани на кръст през гърдите патрондаши, и пушили хашиш от хука с няколко маркуча. На купчини край стените били подпрени базуки, ръчни противотанкови гранатомети и сандъци с добре смазани нови-новенички автомати „Калашников“. Иззад кашони с прахообразни плодови напитки и хидратиращи кремове стърчали антените на военни полеви радиостанции. Мортенсън осъзнал, че се е натресъл в седалището на голяма и добре организирана контрабандна операция.

Подобно на останалите пущунци, вазирите живеят според правилата на племенното право — *пущунвали*, чиито опорни стълбове са *бадал* — кръвната вендета, *зан*, *зар* и *замин*, или семейството, богатството и земята, а също и *ненаватей* — оказването на гостоприемство и предлагането на убежище на човек, потърсил

помощ. Уловката била да си поканен от домакина, а не натрапник. Мортенсън се измъкнал от автомобила, облечен в нелепия си костюм, и се заел с мисията да се превърне в гост, тъй като било прекалено опасно тепърва да търси друго място за подслон за през нощта.

„Използвах всички умения, които бях усвоил в Балтистан, и усърдно започнах да поздравявам всеки от мъжете възможно най-почтително, разказва Мортенсън. С оскъдния си запас от думи, на който Хан ме бе научил по пътя, заразитвах как са семействата им и дали се радват на добро здраве.“ Мнозина от вазирците се били били рамо до рамо с американските специални части срещу съветските войски, окупирали територията им в Афганистан. Пет години преди бомбардировачите Б-52 да сравнят околните хълмове със земята, някои американци все още били посрещани сърдечно по тези места.

Най-мърлявият измежду бандата контрабандисти, от когото се излъчвала такава миризма, като че порите му произвеждали масло от хашиш, предложил на Мортенсън един от мундшцуците на хуката. „Гостът“ отказал възможно най-тактично. „Може би трябваше да си дръпна няколко пъти, за да скрепим дружбата си, но само щях да подсиля параноята, която вече ме бе обзела“, спомня си той.

Хан и най-старшият от шайката, висок човек с розови авиаторски очила и гъсти черни мустаци, кацнали върху горната му устна като прилеп, обсъждали разпалено на пущунски какво да правят пришълеца за през нощта. След като разговорът им приключил, шофьорът всмукал жадно от хуката и се обърнал към Мортенсън.

— Хаджи Мирза моля тебе кани негова къща — рекъл той през пушека, който се процеждал между зъбите му.

Напрежението, което изопвало плещите на американеца изпод обтегнатата туника, се стопило. Сега всичко щяло да е наред. Вече бил гост на вазирите.

В продължение на около половин час се изкачвали по склона покрай зреещи смокини, чието тежко ухание съперничело на парите хашиш, които се излъчвали от дрехите на вазиреца. Групичката напредвала сред тишина, нарушавана единствено от ритмичното подрънкване на прикладите, които се удряли по патрондашите на мъжете. Кървавочервена ивица на хоризонта бележела последните зари на деня, който гаснел над Афганистан. На върха на хълма стигнали пред едно укрепено жилище и хаджи Мирза извикал нещо.

Масивните дървени порти в шестметровия пръстен зид били отключени и бавно се разтворили пред новодошлите. Някакъв опулен страж започнал да изучава Мортенсън на светлината на бензиновия фенер. Ако се съди по изражението му, като че ли би предпочел да изпразни калашника в прищълеца. За всеки случай. Хрипливото изсумтяване на хаджи Мирза го накарало да отстъпи от пътя и той пропуснал групичката навътре.

„Само на един ден път с кола от цивилизования свят като че попаднах в Средновековието, споделя Мортенсън. Е, липсваше ров, но усещането, когато прекрочих прага, действително бе, като че съм в други времена.“ Зидовете били масивни, а подобните на пещери помещения били едва осветени от потрепващия пламък на фенерите. На двора се издигала петнайсетметрова оръжейна кула, откъдето снайперистите с лекота можели да отстрелят всеки натрапник.

Гостът и шофьорът му били въведени в стая, отрупана с килими, някъде в централната част на ограждението. Още преди да бъде сервиран традиционният за тези места *шин чай* — зелен чай с кардамон, водачът на тойотата полегнал на една възглавничка с метнато през глава яке и откъртил невъзмутимо за ужас на Мортенсън, който се трясъл от нерви при мисълта за последствията от това неуважение. Хаджи Мирза се оттеглил, за да надзирава приготвянето на храната, и в продължение на два часа гостът бил оставен да сърба чая си сред неловко мълчание в компанията на четирима от хората на домакина.

Махнам до дие обявил хаджи Мирза, „вечеря“. Подмамен от апетитния аромат на агнешко, Хан се измъкнал изпод завивката си. Въпреки погражданения си вид, щом съзрял печеното месо, шофьорът измъкнал от дрехите си кама, подобно на десетината си съселяни край софрата. Слугата на хаджи Мирза сервирал на пода до агнето димящ поднос *кабули пилаф* — ястие от ориз с моркови, чесън и стафиди, ала очите на всички мъже били вперени в сочните мръвки. Въоръжени с кинжалите си, те щурмували печеното, като късали крехката плът от кокалите и тъпчели в устите си с остроото на ножовете. „Мислех, че балтите ядат месото с ищах, разказва Мортенсън за преживяването си, ала ето че сега присъствах на най-първобитния, варварски пир, който някога бях виждал. След десет минути късане и сумтене, от агнето

останаха само купчина кости, а сътрапезниците ми се оригнаха и бършеха омазнените си бради.“

С пъшкане и охкане вазирите се обтегнаха на възглавничките и запалили лули с хашиш. Мортенсън приел вмирисана на агнешко цигара от един от местните и покорно я изпушил докрай, както подобавало на почетен гостенин. Около полунощ клепачите му натезжали като олово и един от мъжете му постлал килимче. Не се бил представил толкова зле, мислел си той, докато пред премрежените му за сън очи се мерзелеели образите на мъжете с тюрбани. Бил успял да установи контакт с поне един от старейшините на племето, макар и докато последният бил със замъглено от хашиша съзнание. Възнамерявал на следния ден да настоява да бъде представен и на останалите, след което щял да разучи мнението на селото за изграждането на училище.

Крясъците постепенно си проправили път до съзнанието му през дебрите на съня. Точно преди да го изтръгнат от него, Мортенсън се намирал отново в Хане и слушал как Джанджунгпа и Ахмалу се препират дали селото се нуждае от школа за алпинисти, или от училище за местните деца. В следния миг се изправил в постелята си, неспособен да осмисли картината пред себе си. Пред лицето му се полюшвала ярка лампа, от която сенките се кривели неестествено по стените. Зад нея се пулела цевта на калашник, насочена, както съзнанието му малко по малко регистрирало, право към гърдите му.

Зад муцуната на автомата див човек със сплъстена брада и сив тюрбан му крещял на непознат език. Било два сутринта и в ума на Мортенсън, който се мъчел да навърже събитията около себе си, въпиещото желание за сън току вземало връх над мисълта за осмината непознати, които го държали на прицел и го дърпали за ръцете.

Изправили го грубо на крака и го повлекли към портите. Мортенсън затърсил с поглед из смътно осветената стая следи от Хан или мъжете на хаджи Мирза, но бил съвсем сам с въоръжените странници. Корави ръце го сграбчили от двете страни и го повели към освободените врати на ограждението.

Някой завързал очите му с развит тюрбан. „Спомням си, че си мислех: *Какво ли ще видя в тази тъмница?*“, разказва по-късно той. Сред удвоения мрак похитителите го помъкнали по една пътека, като непрекъснато го побутвали, за да върви по-бързо, и го подпирали,

когато се препънел в камънака с ниските си сандали. После вериги от ръце го поели и го натикали в открита каросерия, където бил последван от похитителите си.

„Возихме се около четирийсет и пет минути, разказва Мортенсън. Вече бях напълно буден и треперех, отчасти от пустинния студ, отчасти защото бях ужасно изплашен.“ Притискащите се към тялото му мъже спорели разпалено на пущунски за нещо и похитеният се досетил, че разискват какво да правят с него. Но на кого ли му трябвало да го отвлича? И къде потънали вьоръжените хора на хаджи Мирза, щом този *лашкар*, тази хайка, нахлула, без да произведе дори един изстрел? Мисълта, че това били съучастници на домакина, ударила Мортенсън като с мокър парцал. Телата на похитителите, които се отъркваха о него, вонели на пушек и кир. Докато пикапът потъвал все по-дълбоко в нощта, на Мортенсън му се струвало, че всяка минута го отдалечава с километри от жена му.

Автомобилът отбил от главния път и заподскачал нагоре по някакъв коловоз. След известно време шофьорът набил спирачки и пикапът се завъртял рязко. Здрави мишци измъкнали похитения от каросерията. Мортенсън чул подрънкването на ключалка и проскърцването на голяма метална врата. Прихванат от груби длани, които жулели ръцете му, той се запрепъвал редом до нападателите си по ехтящ от стъпките им коридор и се озовал в тъмно помещение. Тежката врата хлопнала и превръзката била свалена от очите му.

Намирал се в оскъдно обзаведена стая с висок таван и размери около три на шест метра. На перваза на малък, закован отвън, прозорец горял бензинов фенер. Като се насилвал да запази присъствие на духа и да измисли някоя шега, само и само да спечели съчувствието на похитителите си, той се обърнал с лице към тях и в този миг тежката врата щракнала зад гърбовете им. През дебелия дърво до него достигнал отчайващият звук на залостено резе.

На пръстения под в далечния край на помещението сред езеро от тъмнина Мортенсън различил одеяло и постелка. Някакъв първичен инстинкт му подсказал, че е по-добре да поспи, отколкото да кръстосва угрижено напред-назад, така че легнал върху тънкото дюшече със стърчащи навън крака, придърпал миришещата на мухъл вълнена завивка върху гърдите си и потънал в продължителен, несмуцаван от кошмари сън.

Когато отворил очи, двама от похитителите клечали край постелята му, а през дъските на закования прозорец се процеждала дневна светлина. *Чай*, казал мъжът, който бил по-близо, и му налял чаша полуизстинал неподсладен зелен чай. Мортенсън си придал въодушевен вид и с усмивка засърбал от пластмасовото канче, като същевременно изучавал нападателите си. Имали суровия обветрен вид на мъже, прекарали живота си на открито и в лишения. Според преценката му били надхвърлили петдесетте, а брадите им били сплъстени и гъсти като вълча козина през зимата. Челото на мъжа, който му поднесъл чай, било пресечено от кървавочервен белег — вероятно рана от шрапнел или куршум, пропуснал целта си на косъм. Решил, че са бивши *муджахидини* — ветерани от партизанската война на Афганистан срещу Съветския съюз. Ала какво било заниманието им сега и какво възнамерявали да правят с него?

Мортенсън пресушил канчето и показал с жестове, че иска да отиде до тоалетна. Охранителите му преметнали автоматите си през рамо и го извели в някакъв двор. Шестметрови зидове скривали околността, а на оръжейна кула в далечния край на ограждението стоял на пост пазач. Белязаният махнал с цевта на калашника към една барака и Мортенсън влязъл в нужник с клекало. Понечил да затвори отвътре, но другият му придружител ритнал вратата с крак и се намърдал след него, докато първият предпочел да зяпа отвън. „Често съм ползвал такива тоалетни, в които си поливаш вода с кофа, разказва Мортенсън, но не и пред публика. Да трябва да си свършиш работата, да се избършеш, докато те зяпат, е побъркващо.“

След като приключил, пазачите му посочили с автоматите към зандана и го смушкали да върви. Мортенсън седнал с кръстосани крака върху постелката и се опитал да завърже разговор, но онези не проявили ни най-малък интерес към жестовете и ръкомаханията му. Заели пост до вратата и започнали да паят лула след лула с хашиш, като напълно забравили за него.

„Започнах да се потискам, разказва той. Мислех си: *Така може да продължи до безкрай*. И това ми се струваше по-тежка съдба от алтернативата... просто да се свърши.“ Заради дъските на прозорчето и едва мъждеещата лампа в помещението царял постоянен сумрак. Депресията надделяла над страха и Мортенсън потънал в

продължителна дрямка, от която периодично изплувал и отново пропадал в течение на часове.

При едно от поредните си идвания в съзнание забелязал някакъв предмет на пода до килимчето. Оказало се опърпан брой на списание „Тайм“ от ноември 1979 година — седемнадесет години по-рано. Под заглавието на корицата, което гласяло: „Проверка на волята“, се мъдрел колаж с изрисувана в ярки цветове карикатура на навъсения аятолах Хомейни, който се извисявал като зъл дух над снимката на съкрушения Джими Картър.

Мортенсън запрелиствал омекналите от времето страници на списанието, което проследявало първите дни от кризата със заложниците в Иран. Стомахът му се преобърнал при вида на безпомощните му сънародници със завързани очи, изложени на присмеха и презрението на фанатизирани тълпи. Дали този брой бил оставен тук като послание? Или напротив, бил жест на гостоприемство — единственото четиво на английски, което домакините притежавали? Мортенсън хвърлил крадлив поглед към пазачите си, опитвайки се да изтълкува отговора по изражението на лицата им, но те продължавали да разговарят тихичко и да пушат хашиш, привидно безразлични към поверника си.

Нямал друго занимание, така че започнал да разглежда списанието. Накланяйки страниците към светлината, за да вижда по-добре, Мортенсън се задълбочил в специалния репортаж в типичния за „Тайм“ гръмък стил, който описвал неволите на американските заложници в Техеран. За подробности около кризата били интервюирани пет секретарки от посолството и седем чернокожи морски пехотинци, които били освободени малко след завземането на американското представителство. Както ставало ясно от материала, военните били пуснати по време на пресконференция. На снимката били застанали под плакат, който гласял: „Потиснати чернокожи, правителството на САЩ е наш общ враг“.

Сержантът от морската пехота Ладел Мейпълс разказал, че бил заставян от похитителите да записва на магнетофонна лента изявления във възхвала на революцията в Иран. Заплашвал го разстрел, ако си позволи да говори друго.

Кати Джийн Грос, която говорела малко фарси, съобщила, че успяла да завърже бегло познанство с една от надзирателките, и

предполага, че може би това е помогнало за освобождаването ѝ.

Заложниците били принуждавани да спят на голата земя със завързани ръце и крака. Освобождавали ги само по време на хранене, до тоалетната, а пушачите — и за да се насладят на поредната цигара. „Някои от нас толкова отчаяно искаха да прекарат още малко време на свобода, че пропушиха“, заявява жена на име Елизабет Монтейн, цитирана от „Тайм“.

Специалният репортаж завършвал със следната злокобна поанта: „Белият дом бе подготвен за потресаващата, но напълно реална перспектива заложниците ни да прекарат Коледа сред бойците на Хомейни в посолството ни в Техеран“. От дистанцията на времето Мортенсън знаел нещо, което журналистите, изготвили материала, не са и подозирали през 1979 година — че преди 444-дневното мъчение да приключи, заложниците щели да пропуснат цели две Коледи в родината си.

Мортенсън оставил списанието. Поне не бил вързан, нито заплашван с разстрел. Засега. Нещата можело да бъдат и по-зле, успокоил се той. Ала самата мисъл за четиристотин четирийсет и четири дни в тази сумрачна стая била страшна. Въпреки че не говорел пушунски, щял да намери начин да последва примера на Кати Джийн Грос, решил той. Щял да скалъпи някакъв план как да се сближи с похитителите си.

След вечерята от *дал* и *пилаф*, която неохотно почоплил, Мортенсън дълго будувал, обмисляйки и отхвърляйки стратегия след стратегия. В списанието се споменавало, че иранските похитители подозирали, че някои от заложниците са служители на ЦРУ. Затова ли бил отвлечен? Нима го смятали за агент, изпратен да събира сведения за това относително непознато явление — талибаните? Може би, но с оскъдните си езикови познания нямало как да обясни с какво се занимава, така че отхвърлил метода на убеждението.

Дали пък не го държали заради откуп? Въпреки че отчаяно продължавал да вярва, че вазирите са добронамерени хора, неразбрани от Запада, не можел да си затваря очите пред този мотив. Не разполагал с нужните знания, за да убеди похитителите си колко комично би било, предвид финансовото му състояние, да се надяват да го разменят срещу пари. Дали пък не бил наказан, задето като неверник си позволил да навлезе в територии на фундаменталисти?

Докато надзирателите му се наслаждавали на дълбокия наркотичен сън, Мортенсън прехвърлял в ума си тази идея и заключил, че има вероятност това да е причината за отвличането му. Ала благодарение на един шивач в далечния Равалпинди можел и да успее да благоразположи своите похитители и без да говори езика им.

Когато на втората сутрин от пленничеството му пазачите го събудили с чаша чай, планът му бил готов. „Ел Коран?“, казал той, подражавайки на вярващ, който прелиства свето писание. Охранителите веднага го разбрали, тъй като арабският е всеобщият език на мюсюлманското богослужение. Беязаният избъбрил на пушунски нещо, което Мортенсън не разбрал, но решил да го изтълкува като знак, че молбата му е чута.

Едва на третия следобед, откакто бил в килията, се появил един по-възрастен мъж, когото похитеният взел за селския молла, и донесъл прашасал коран в зелена велурена подвързия. За всеки случай пленникът благодарил на урду, но изпод увисналите клепачи на мъжа не трепнало никакво пламъче. Мортенсън отнесъл писанието на килимчето си, извършил ритуалното очистване, изпълнявано, когато богомалецът няма възможност да се измие, след което разгърнал корана с почтителен вид.

Приведен над свещената книга, той се престорил, че чете, като тихо мърморел стихове от сурите, които бил научил под безокия взор на манекена на Манзур Хан. Прошареният молла кимнал като че със задоволство и си тръгнал. Мортенсън се сетил за хаджи Али, който, макар и неграмотен, по същия начин нежно разлиствал страниците на своя коран, и се усмихнал, стоплен от жаравата на този мил спомен.

Започнал да се моли по пет пъти на ден — всеки път, щом чуел *езана* от близката джамия — по начина, по който го бил учил Манзур Хан, както подобавало в земята на сунитите, и усърдно „четял“ от Корана. Ала ако планът му давал някакви плодове, то това никак не личало от поведението на пазачите. Когато не се преструвал, че рецитира сурите, Мортенсън търсел утеха в списанието.

Решил да избягва репортажите за кризата със заложниците, тъй като след всяко препрочитане започвало да му се вие свят от тревога. Успявал да се изключи от действителността за по трийсет минути, съсредоточен върху раболепния профил на известния от киното кандидат-президент Роналд Рейгън, който тъкмо бил обявил

намерението си да участва в надпреварата за поста. „Време е да спрем да се тревожим дали някой ни харесва или не и да си върнем уважението на света“, гласели думите му пред редакторите на сп. „Тайм“. „Така че повече никой диктатор да не посмее да превземе американско посолство и да похити американски граждани.“ По време на президентския мандат на Клинтън уважението на света към САЩ стабилно растяло, казал си Мортенсън. Но как точно можело да му помогне това? Дори да било по силите на някой ловък дипломат да изтъргува този престиж, за да издейства освобождението му, никой нямал представа къде се намира.

Четвъртият и петият ден се източили бавно-бавно, белязани единствено от менящата се яркост на светлината, която се процеждала през дъските на прозорчето. Нощем откъм околността извън зидовете отеквали кратки, ожесточени автоматни откоси, а от кулата им отговаряли с пресечен огън.

Денем Мортенсън надничал крадешком през прозорчето, ала гледката, която му се разкривала оттам — еднообразната гладка повърхност на вътрешната стена на зида, опасващ ограждението — не му носела никакво облекчение от скуката. Отчаяно се нуждаел от някаква залъгалка, но единственото, с което разполагал, била възможността да препрочита до безкрай сразяващата критика на „Тайм“ относно културно заложената необективност на теста за интелигентност на Станфорд-Бине или завладяващия разказ за превръщането на слънчогледа в най-доходоносна земеделска култура в Северна Дакота.

Разковничето било в рекламите. Те били своеобразни прозорци към дома.

Насред, доколкото можел да прецени, петата нощ от пленничеството му, почувствал как започва да го залива вълна на отчаяние, която бавно пълзяла все по-нагоре и по-нагоре и заплашвала да го погълне в черните си води. Тара му липсвала ужасно. Бил й казал, че ще се върне след ден-два, а ето че сега не можел да я утеши, че скоро ще бъде с нея, и това го съкрушавало. Бил готов на всичко, за да види отново фотографията от сватбата им, на която двамата били застанали прегърнати пред трамвая, с който направили магическото пътешествие из Сан Франциско. Тара сияела с поглед право в

обектива, по-щастлива от всякога. Проклинал се, задето бил оставил портфейла и сака си в хотела в Пешавар.

Със силата на волята Мортенсън удържал напора на черните води и започнал да разлиства страниците на списанието, търсейки опора в топлия сух свят, който бил изгубил. Вниманието му се задържало върху реклама на „Шевролет класик комби“. Нещо в хубавото усмихнато лице на майката и във вида на двете очарователни дечица, седнали на задната седалка на икономичния семеен автомобил, приковало погледа му.

Почти два часа се взираше в рекламата на автоматичните фотоапарати „Кодак“, на която се кипрела коледна елха. На клоните ѝ вместо играчки висели снимки на очевидно щастливо семейство. Достолепен дядо, уютно обгърнат от удобна червена хавлия, показвал на миловидно русокосо момченце как да използва новия си подарък — въдица. Сияеща майка наблюдавала как розовобузите ѝ дечица разопаковат футболни каски и се боричкат с невръстни кученца. Въпреки че самият Мортенсън бил прекарал коледите си като дете в Африка и единственото подобие на традиционната елха, което познавал, било изкуствено борче, което семейството му всяка година избърсвало от праха, сега той се вкопчил в спасителния пояс от познатия му свят. Свят, в който усмърдяната на газ килия и недоброжелателните пазачи не съществували.

Утрото на шестия ден го заварило просълзен над реклама на някаква машинка за почистване на зъбите, чийто финал гласял: „Усмивката не бива да е само спомен“, а текстът съдържано уведомявал, че „зъбната плака е налеп от най-различни бактерии, които виреят и се множат по зъба и около венеца“. Ала думите не достигали до него. Гледката на здравето американско семейство от три поколения, застанало на верандата на яка тухлена къща, била почти непоносима. Ослепителните им усмивки, близостта, с която се облягали един на друг, говорели за силни чувства на любов и загриженост, каквито той изпитвал към Тара и каквито никой тук не хранел към него.

Още преди да види, той усетил нечие присъствие до постелята си. Вдигнал очи и срещнал погледа на едър мъж с посребрена брада, подстригана като на учен човек. Той се усмихнал доброжелателно и поздравил на пущунски, след което изрекъл:

— Значи вие сте американецът.

На чист английски език.

Мортенсън скочил да се здрависа с посетителя, ала стаята запрепускала неконтролируемо наоколо. Със задълбочаване на депресията през последните четири дни бил приемал единствено чай и ориз. Мъжът го сграбчил за раменете, за да го задържи, и наредил да донесат закуска.

Помежду залъците топли *чапати*, пленникът наваксал за шестте дни в мълчание. Когато попитал госта за името му, мъжът направил многозначителна пауза и рекъл:

— Наричайте ме Хан.

Вазиристанският еквивалент на „Смит“.

Въпреки че бил местен, „Хан“ бил получил образование в английско училище в Пешавар и говорел езика с насечената интонация, усвоена в детството. Не съобщил каква е целта на идването му, но станало ясно, че е бил повикан, за да прецени американеца. Мортенсън започнал да разказва за работата си из Балтистан и нишката на разговора се проточила, съпроводена с безконечни чаши чай. Той споделил намеренията си да построи още много училища из най-забравените райони на Пакистан и обяснил, че причината за идването му в земята на вазирите била да разбере дали местните имат нужда от него.

С тревога очаквал да чуе от събеседника си, че задържането му е било недоразумение и че много скоро ще бъде на път към Пешавар, но едрият като мечка посетител не му дал търсеното успокоение. Хан взел списанието и го заразгърщал разсеяно, очевидно зает с други мисли. Погледът му се спрял на реклама на американската армия и Мортенсън усетил назряващата опасност. Вазирецът посочил снимката на жена в камуфлажна униформа, която работела с полева радиостанция, и попитал:

— Вашите военни изпращат на фронта жени в днешно време, така ли?

— По принцип, не — отвърнал пленникът, търсейки дипломатичен начин да се измъкне — но жените в нашата страна са свободни да избират кариерата си. — Почувствал, че дори тези думи съдържали зрънце обида към събеседника му. Умът му запрепускал през всевъзможни теми, по които биха могли да намерят допирна точка.

— Съпругата ми очаква първото ни дете, зой, син — продължил той. — Трябва да се прибера у дома за раждането му.

На ултразвуковия преглед няколко месеца по-рано достатъчно отчетливо се различавал размитият образ на бъдещата му дъщеричка, плуваща в околоплодната течност. „Знаех, че за мюсюлманите раждането на син е наистина значимо събитие“, обосновава думите си Мортенсън. „Беше ми неприятно да излъжа, но си помислих, че това може да ги накара да ме пуснат.“

Хан продължил да бърчи чело над рекламата и като че не го бил чул.

— Казах на жена си, че по това време вече ще съм си у дома — настоял той. — Сигурно много се тревожи. Може ли да й телефонирам, за да знае, че съм добре?

— Тук няма телефони — отвърнал мъжът, нарекъл себе си Хан.

— Не може ли да ме заведете до някой от пакистанските военни постове? Може да се обадя оттам?

— Боя се, че това е невъзможно — отвърнал вазирецът с въздишка.

После продължително се взрял в Мортенсън с поглед, в който личала симпатия — чувство, каквото нямал свободата да му засвидетелства.

— Не се притеснявайте — казал, като събрал приборите за чай и се приготвил да се сбогува. — Всичко ще бъде наред.

В следобеда на осмия ден от пленничеството Хан отново посетил Мортенсън.

— Обичате ли футбол? — попитал той.

Мортенсън потърсил уловки във въпроса, но решил, че в него не се крие опасност.

— Разбира се — отвърнал. — Играл съм в коле... в университета — продължил той, и в същия миг, спомняйки си значението на британския еквивалент на думата, се усетил, че Хан имал предвид европейски футбол.

— Тогава ще ви предложим едно малко развлечение — рекъл посетителят и направил знак на затворника. — Елате.

Мортенсън последвал широкия гръб на Хан през предната порта на зида, зашеметен от откритото пространство, което се ширнало пред него. За първи път от началото на пленничеството си зърнал

околността. В основата на изкачващ се чакълен път, недалеч от минаретата на рушаща се джамия, минавало шосе, което разполовявало долината. В далечния ѝ край, на не повече от километър и половина, съзрял укрепленията на пакистански военен пост. Хрумнало му да побегне натам, но си спомнил за стрелеца на оръжейната кула и поел след Хан по склона, който ги извел на широко каменисто игрище. Двайсетина млади брадати мъже, които не бил виждал досега, играели европейски футбол със забележително майсторство. Вместо врати им служели празни сандъци от амуниции.

Домакинът го завел до пластмасов стол, специално поставен край игрището в негова чест. Мортенсън чинно се заел да наблюдава как играчите ритат топката и хвърлят около себе си облаци прахоляк, който полепвал по потните им шалвари и туники. Изневиделица откъм кулата се разнесе предупредителен вик, оповестяващ за раздвижване във военния пост.

— Ужасно съжалявам — казал Хан, като бързо подбрал повереника си към високите зидове на ограждението.

През нощта Мортенсън напразно се борил с безсънието. От обноските и уважението, което околните му засвидетелствали, осъзнал, че Хан вероятно бил утвърждаващ се талибански предводител. Ала какви щели да бъдат последствията за самия него? Как трябвало да се тълкува поканата за футболния мач — като знак, че скоро ще получи свободата си, или като еквивалент на последната цигара за осъдения на смърт?

В четири сутринта, когато дошли да го отведат, получил отговор на въпросите си. Хан собственоръчно завързал очите му, наметнал одеяло през главата му и внимателно го отвел до претърпаната с мъже каросерия. „В онези времена, преди единадесети септември, обезглавяването на чужденци не беше на мода, разказва Мортенсън. Разстрелът не ми се струваше толкова ужасна смърт. Ала мисълта, че Тара ще трябва да отгледа детето ни сам-сама и вероятно никога няма да узнае какво се е случило с мен, направо ме подлудяваше. Представях си безкрайното страдание и несигурност, в които живее, и това ми се струваше по-непоносимо от всичко друго.“

Във ветровитата каросерия на пикапа някой му предложил цигара, но Мортенсън отказал. Вече нямало нужда да прави добро впечатление, а в никакъв случай не желаел последното, което усети, да

бъде вкусът на тютюн. По време на половинчасовото пътуване треперел неудържимо, въпреки че се бил увил плътно в одеялото. Ала когато автомобилът поел по черен път към източника на интензивна автоматична стрелба, по цялото му тяло избила пот.

Шофьорът набил спирачките и автомобилът рязко се заковал посред оглушителната пукотевица от десетки калашници. Хан махнал превръзката от очите на Мортенсън и го притиснал към гърдите си.

— Видяхте ли — рекъл той. — Казах ви, че всичко ще се нареди.

Над рамото на вазиреца американецът видял стотици едри брадати мъже, които танцували около открити огънове и изпразвали автоматите си във въздуха. С изумление видял, че върху огрените им от пламъците лица била изписана не кръвожадност, а възторг.

Групичката мъже, с които пристигнали, наскочали от пикапа с радостни възгласи и дали своя принос към стрелбата. Трябвало да е почти призори, но наоколо тепърва втели чайници, а върху пламъците на огньовете се въртели на чеверме цели кози.

— Какво е това? — опитал се да надвика тупурдията, докато вървял след Хан през танцуващите мъже, невярвайки, че опасността най-после е преминала. — Защо съм тук?

— По-добре е да не знаете прекалено много — изкрещял водачът му през стрелбата. — Да речем, че сме взели предвид други... обстоятелства. Имаше спор и можеше да възникне много голям проблем. Но сега въпросът се реши от *джиргата* и ще празнуваме. Прощално празненство, преди да ви върнем в Пешавар.

На Мортенсън все още не му се вярвало, но първата шепа рупии го убедила, че мъченията му са свършили. Пазачът с белега се запрепъвал към него с грейнало от пламъците и хашиша лице, като размахвал в ръката си пачка розови банкноти от по сто рупии, мърляви и опърпани като собственика си, и започнал да ги тъпче по джобовете на туниката на американеца.

Занемял от изненада, Мортенсън се обърнал към Хан за обяснение.

— За училищата ви! — изкрещял предводителят в ухото му. — За да построите, *Иншалла*, още много училища!

Десетките вазирци прекратявали стрелбата, за да прегърнат американеца, да му поднесат димящи късчета козе месо и да дадат своята лепта. С настъпването на зората, когато стомахът и джобовете

му се напълнили, Мортенсън най-сетне почувствал как страхът, свивал сърцето му в продължение на осем дни, отпуска хватката си.

Замаян от възторг, със стичаща се по осемдневната му брада козя мас, Мортенсън се впуснал във всеобщото веселие и припомняйки си древните стъпки, които някога научил в Танзания, затанцувал с пълното блаженство и дивия екстаз на свободата под одобрителните възгласи на вазирите.

[1] Голямо представително жилище, имение в Индия и Пакистан (от персийски — оградено пространство). — Б.пр. ↑

[2] Страната на двете свещени джамии (а също и на двете свети места) — става дума за градовете Мека и Медина, двете най-свещени места в исляма. — Б.пр. ↑

[3] Забрана на жените да се показват на обществени места и да участват в обществения живот (от урду, хинди — „завеса, перде“). — Б.пр. ↑

[4] В случая регионални военни отряди, които охраняват границите и следят за шпионска дейност. — Б.пр. ↑

[5] Пещерна система в Белите планини в Източен Афганистан, недалеч от границата с Пакистан. — Б.пр. ↑

[6] Американски гражданин, сражавал се на страната на талибаните, заловен през 2001 година при нахлуването на САЩ в Афганистан; впоследствие осъден на двайсет години затвор. — Б.пр. ↑

[7] Пуританско течение в исляма, разпространило се в края на XVIII в., с основоположник Мохамед ибн Абдал Вахаб; за връзката между съвременния вахабизъм и ислямския тероризъм вж. глава „Село на име Ню Йорк“. — Б.пр. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА РАВНОВЕСИЕ

*На мнимото противоборство между
живот и смърт
е възелът посечен.
Безсмислена е всяка съпротива.
Разбит е съсъдът, разлята —
скъпоценната му течност.
В сияйна свобода се стапя битието.*

Из „Бойната песен
на цар Гезар“

Чудатата малка кола, паркирана на алеята пред дома на Мортенсън, имала по себе си повече кал, отколкото боя. Вместо регистрационен номер на изработената по поръчка табела пишело „акушерка“.

Мортенсън влязъл в уютния си дом, удивен, както винаги, че тази странна старинна къща му принадлежи. Оставил на кухненската маса покупките — пресни плодове и няколко различни вида сладолед, които се били прияли на Тара — и отишъл да я потърси.

Намерил я в малката спалня на горния етаж в компанията на едра жена.

— Робърта е тук, скъпи — съобщила тя от леглото, където се била изтегнала.

Мортенсън, който се намирал в Боузмани едва от седмица след тримесечен престой в Пакистан, все още свиквал с гледката на дребничкото тяло на Тара, което сега изглеждало налято като узрял плод. Кимнал на акушерката, която седяла на единия край на леглото.

— Здравсти.

— Как е — поздравила Робърта с носовия си местен говор и се обърнала към Тара. — Набързо ще му разкажа какво си говорихме. Обсъждахме къде е най-добре да се извърши раждането и Тара иска да го направим тук, в това легло. Аз съм съгласна. Тази стая е изпълнена с много положителна енергия.

— Нямам нищо против — казал Мортенсън, като хванал ръката на жена си.

И наистина, като бивш медицински работник, бил доволен, че съпругата му няма да ходи в болница. Робърта им дала телефонния си номер с уговорката да ѝ позвънят в дървената колиба в планината, където живеела, по всяко време на денонощието, щом контракциите започнат.

През останалата част от седмицата Мортенсън толкова старателно обгрижвал жена си, че скоро Тара се задушавала от вниманието му и започнала да го изпраца да се разведри навън, докато тя дремне на спокойствие. След пребиваването си във Вазиристан разкошната есен в Боузман му се струвала като сън. Дългите разходки из очарователните, обградени с кордон от дървета, улички около дома му или алеите на добре поддържаните паркове, където студенти от щатския колеж играели на фризби с кучетата си, действали като противоотрова срещу спомена за осемте дни в душната килия.

След като се завърнал здрав и читав в Пешавар с джобове, натъпкани с дарените от вазирите почти четиристотин долара в розови банкноти от по сто рупии, Мортенсън извадил снимката на Тара и я държал пред себе си, докато ѝ телефонираше в Америка, където било посред нощ.

Съпругата му още била будна.

— Здравей, скъпа, добре съм — казал той през прашенето по линията.

— Къде изчезна, какво се е случило?

— Задържаха ме.

— Как така, кой те задържа. Правителството ли? — чул той напрегнатия ѝ уплашен глас.

— Трудно е за обяснение — отговорил, за да не я плаши повече. — Но вече се връщам. Ще се видим след няколко дни.

По време на трите дълги полета към дома той непрекъснато вадел снимката на Тара от портфейла си и пиел с поглед от този

лековит балсам.

В Монтана Тара също се възстановявала от преживяното. „През първите няколко дни си мислех, че Грег просто си е такъв и е изгубил представа за времето. Но след седмица започнах да се паникьосвам. Чудех се дали да не потърся съдействие от Държавния департамент и дори го обсъдих с майка ми, но знаех, че той се намира в забранена зона и действията ни могат да предизвикат международен конфликт. През тези няколко дни, докато бях сама, бременна с дъщеря ни, се чувствах много уязвима и главата ми бе пълна с всевъзможни ужасии. Когато Грег най-после се обади от Пешавар, вече бях започнала да си мисля, че трябва да приема факта, че може да е мъртъв.“

В седем сутринта на 13 септември 1996-а, точно година след съдбовната им среща в хотел „Феърмонт“, Тара усетила първите контракции.

В 7:12 вечерта под съпровода на тибетски песнопения, избрани от баща ѝ, проплакала първородната им дъщеря — Амира Елиана Мортенсън. „Амира“ на персийски означава „предводителка“, а „Елиана“, или „божи дар“ на езика на племето *чага*, говорен в региона Килиманджаро^[1], било в памет на скъпата му сестра Криста Елиана Мортенсън.

След като акушерката си заминала, Мортенсън се изтегнал на леглото и гушнал съпругата и дъщеря си. Провесил на вратлето на бебето многоцветния *томар*, подарен му от хаджи Али, и започнал да се бори с тапата на първата бутилка шампанско, която купувал в живота си.

— Дай на мен — казала Тара през смях и разменила бебето за бутилката.

Докато отваряла виното, Мортенсън покрил крехката главица на дъщеря си с голямата си длан. Изпълвало го толкова всеобятно щастие, че очите му плувнали в сълзи. Не е възможно, мислел си той, овоняната на газ килия и настоящият миг в топлото семейно гнездо на опасаната с дървета улица да принадлежат на един и същи свят.

— Какво има? — попитала Тара.

— Тихо — отговорил ѝ той, като изгладил разтревоженото ѝ чело със свободната си длан и взел чашата с шампанско. — Всичко е наред.

Телефонното позвъняване от Сиатъл припомнило за безмилостния стремеж на Вселената към равновесие. Джийн Хоърни се обадил, за да узнае кога точно ще види снимка на завършеното училище в Корфе. Мортенсън му разказал за отвличането и за плановете си да се завърне в Пакистан, след като се порадва няколко седмици на дъщеря си.

Хоърни реагирал толкова рязко и раздразнително, че Грег попитал какво го тормози. Физикът най-напред се наежил, но след това омекнал и отговорил, че са му поставили диагноза миелофиброза — нелечима форма на левкемия. Лекарите му давали не повече от няколко месеца живот.

— Трябва да видя училището, преди да умра — заявил Хоърни.
— Обещай да ми донесеш снимка веднага щом можеш.

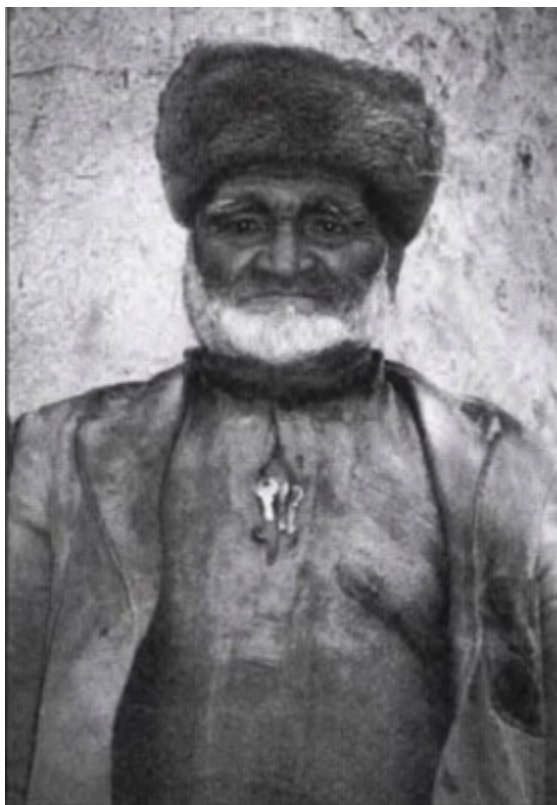
— Обещавам — отговорил Мортенсън въпреки буцата, заседнала в гърлото му. Изпитвал жал към този свадлив старец, този вечен опозиционер, който по някаква причина възложил надеждите си на най-неподходящия кандидат за герой — него.

К2, фотографирани от Грег Мортенсън през 1993 г. по време на неуспешния му опит за покоряване на върха.

Музафер Али, знаменитият водач, с чиято помощ Мортенсън се спуска по ледника Балторо.

Хаджи Али — нурмадар на село Корфе и наставник на Мортенсън.

Мортенсън, заедно със сър Едмънд Хилари (в средата) и Джийн Хоърни (учредител на Централноазиатския институт), по време на ежегодната благотворителна вечеря на Американската хималайска фондация, където Грег среща бъдещата си жена Тара Бишъп.

Мъжете от Корфе, начело с шер Тахи, докато пренасят греди за училището, след като свлачища блокират единствения път към селото.

Строежът на училището в Корфе.

Откриването на училището в Хуше.

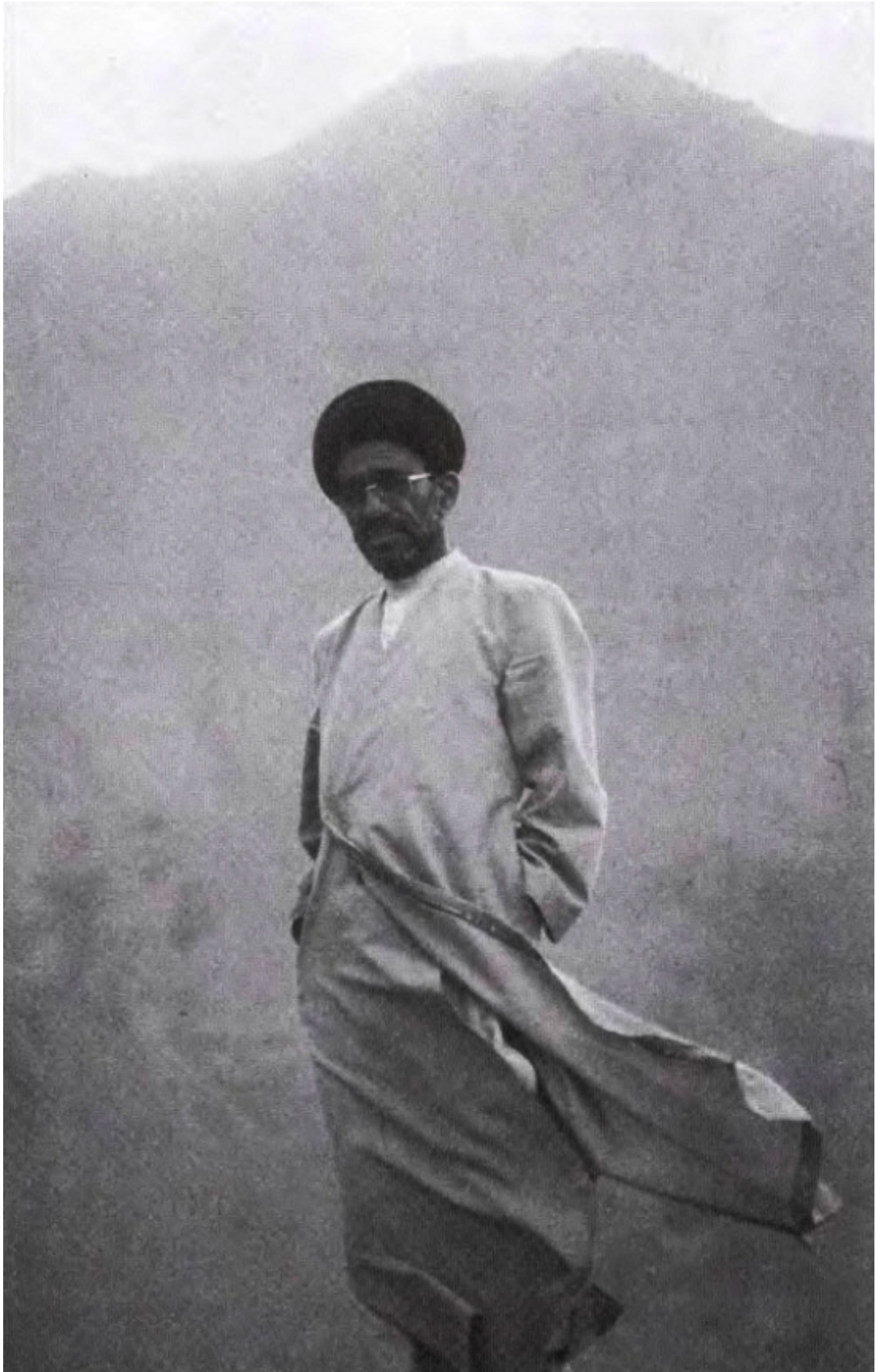
Мортенсън, заедно с малките възпитанички на училището в Ханде.

Аслам, нурмадарят на Хуше, с дъщеря си Шакила — първото образовано момиче в цялата долина.

Мортенсън с децата от Балтистан.

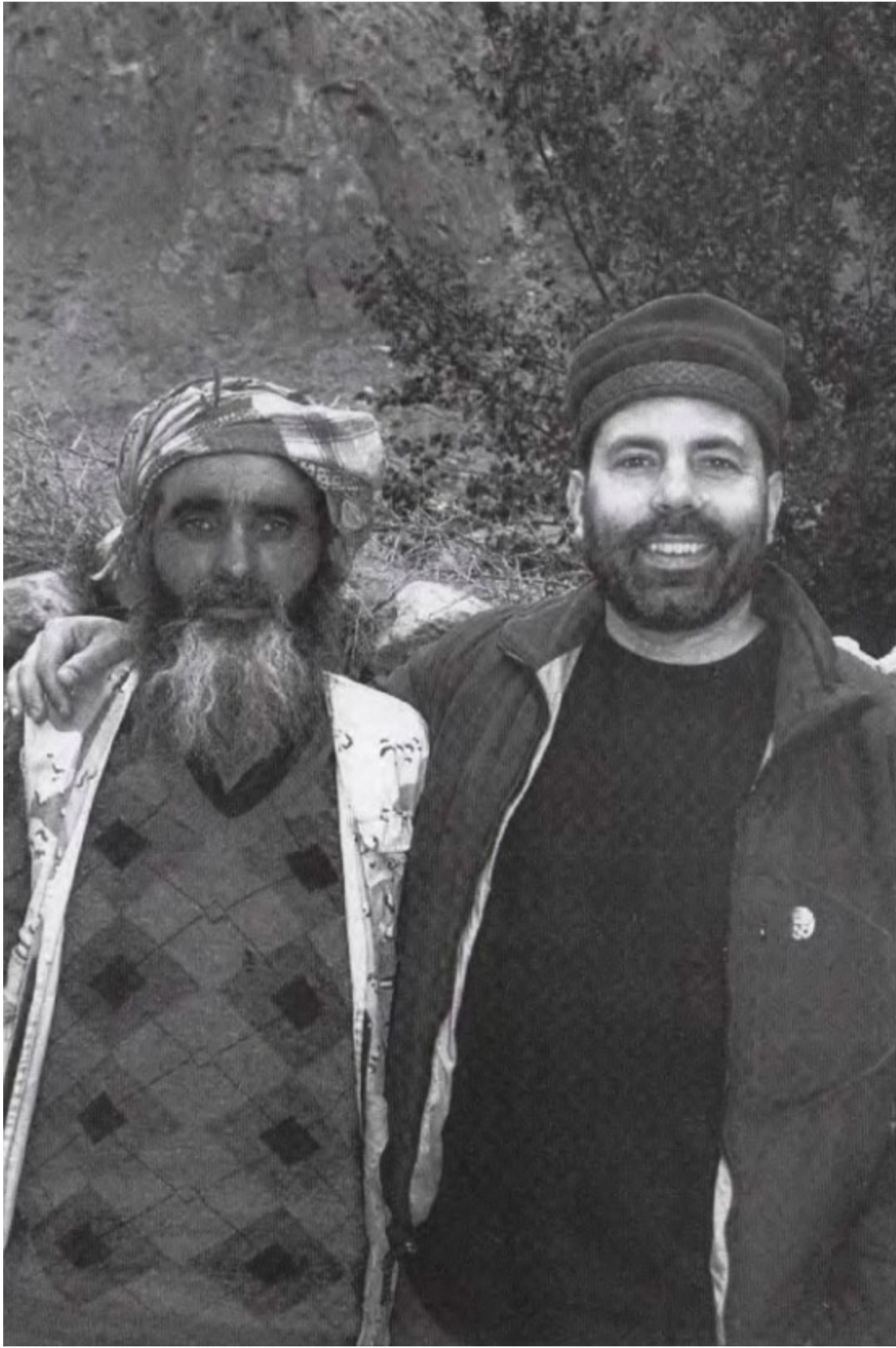
Саид Абас, върховен водач на шиитите в Северен Пакистан и ключова фигура в отстояването на каузата на Мортенсън.

Мортенсън, заедно със свои помощници и съмишленици от екипа на ЦАИ в Скарду: на първи ред — Сейдула Бейг (вляво), Сарфраз Хан; зад тях — Назир Мохамед, Фейсал Бейг, Гулам Парви, Грег Мортенсън, Апо Мохамед, Мехди Али, Сулеман Минхас.

Мортенсън, заедно със съпругата си Тара Бишъп и деветмесечната им дъщеря Амира при прохода Хайбер. Снимката е използвана за изработката на коледна картичка с надпис: „Мир на Земята“.

Релин с Ибрахим, един от старейшините на село Хуше.

Есента в Корфе била ясна, но необичайно студена. Мразът прогонил семействата от покривите и ги принудил да се гушат край тлеещите огънове. След няколко кратки седмици Мортенсън се откъснал от новопопълненото си семейство, за да удържи обещанието си към Хоърни. Заедно с останалата част от строителната бригада, опакован по примера на селяните с одеяло над *шалвар камиза* си, той всеки ден се покатервал на покрива на училището, където оставало да се наредят последните греди, и се втрещвал обезпокоено в небето за признаци за идването на снега, който би им попречил да довършат работата си.

Туаха бил много изненадан от приспособимостта на Мортенсън към студения климат в Корфе. Ето какво разказва той: „Всички се притеснявахме, задето доктор Грег ще трябва да спи на закрито сред пушека и животните, но той като че не забелязваше тези неща. Имаше много особени навици, съвсем различни от тези на останалите европейци. Нямахме претенции към храната и условията. Ядеше наравно с нас каквото майка ми сложи пред него и спеше заедно с нас в задимената стая. Заради прекрасните му обноски и това, че никога не лъже, аз и родителите ми го обикнахме много силно“.

Веднъж, точно след като хаджи Али бил сдъвкал обичайната си доза *насуар* след вечеря, Мортенсън смутено му признал за отвличането. *Нурмадарят* изплюл тютюна в огъня, за да говори по-ясно.

— Тръгнал си сам! — рекъл той укорително. — Не си потърсил гостоприемство, както ти казах! Едно нещо да научиш от мен: Никога не ходи сам из Пакистан. Обещай ми.

— Обещавам — отвърнал Мортенсън и добавил поредната честна дума към възтежичката си колекция от клетви, които разни старци изтръгвали от него.

Замислен, хаджи Али откъснал ново парче *насуар* и го поддържал в уста, докато омекне.

— Къде ще бъде следващото училище? — попитал той.

— Мислех си да обиколя долината Хуше — отвърнал Мортенсън. — Да посетя няколко села и да видя кой...

— Може ли да ти дам още един съвет? — прекъснал го хаджи Али.

— Разбира се.

— Защо не оставиш тази работа на нас? Ще свикам старейшините от цялото поречие на Бралду и ще решим кои села са готови да заделят земя и работна ръка. Така вече няма да хвърчиш напред-назад из цял Балтистан като някакъв гарван, кога ял, кога не ял — рекъл хаджи Али през смях.

„Така за пореден път един неграмотен стар планинец от Хималаите научи западняка как да помага на «изостаналата» му родина, разказва Мортенсън за този случай. Оттогава винаги следвам съвета на хаджи Али и разраствам дейността на фондацията бавно, методично, от село на село, от долина на долина, строя училища най-напред там, където вече имам изградени отношения и контакти с местното население, вместо да се хвърлям в проекти из непознати райони, както във Вазиристан.“

Към началото на декември прозорците на училището били уплътнени и всяка от четирите класни стаи била снабдена с черна дъска. Оставало единствено да се заковат добре листовете гофрирана ламарина на покрива. Алуминиевите плоскости имали остри ръбове и когато вятърът, който фучал из клисурата, започнел да ги огъва и размахва като триони, можело някой да пострада. Мортенсън държал подръка аптечката и вече бил превързал десетина рани, причинени от летящи парчета метал.

Докато работел на покрива, един от работниците от строителната бригада, Ибрахим, го повикал да слезе със спешна молба за медицинска помощ. Заоглеждал снажния мъжествен носач за травми, но човекът го сграбчил за китката и го повел към дома си.

— Жена ми, доктор сахиб — казал той неспокойно. — Бебето ѝ не е добро.

Ибрахим държал единствения магазин в Корфе — полупразна стая в дома му, откъдето съселяните му си купували чай, сапун, цигари и други нужни неща. Мортенсън намерил съпругата му, Рокия, в обора на приземния етаж под стаите на семейството, заобиколена от неспокойни овце и обезумели от притеснение роднини. Както научил, била родила момиченце два дни по-рано, но не успяла да се възстанови. „Вонята на разложена плът бе невъобразима“, разказва той. На светлината на газения фенер той прегледал жената, която лежала в лепнеща от кръв сламена постеля. С позволенията на Ибрахим измерил пулса ѝ, който бил тревожно висок. „Беше в

безсъзнание, а лицето ѝ бе посивяло. След раждането плацентата не се бе отделила и съществуваше опасност да умре от септичен шок.“

Опечалената сестра на Рокия държала полуживото момиченце. Мортенсън осъзнал, че пеленачето също е на прага на смъртта. Тъй като семейството смятало, че майката е отровена, не ѝ позволявали да кърми детето. „Сученето стимулира матката и подпомага изхвърлянето на плацентата, обяснява той, затова настоях родилката да започне да храни бебето и ѝ дадох антибиотик, за да предотвратя сепсиса.“ Въпреки че малката започнала да възстановява силите си, Рокия продължавала да лежи върху сламата и когато от време на време идвала в съзнание, започвала да стене от болка.

„Знаех какво трябва да се направи, споделя той, но бях много обезпокоен от това как ще го приеме съпругът ѝ.“ Придърпал го настрана. Ибрахим бил сред най-отворените към западната култура в селото. Имал дълга коса и бръснел лицето си, подобно на другоземните алпинисти, чиято екипировка и провизии носел. Ала при все това си оставал местен човек. Мортенсън тихичко му обяснил, че се налага да бръкне в утробата на жена му и да извади оттам онова, което причинява болестта ѝ.

Балтът сърдечно го потупал по раменете и му казал да направи каквото трябва. Докато съпругът държал газената лампа, доктор Грег измил ръцете си с гореща вода, вкарал ръката си в утробата на Рокия и измъкнал разлагащата се плацента.

На следния ден от покрива на училището видял младата майка, вече на крака, да разхожда здравото момиченце, повито в одеялце, и да му гука нежно. „Бях щастлив, че успях да помогна на семейството на Ибрахим, разказва Мортенсън. За човек от техния народ да позволи на един другоземец, при това неправововерен, да има подобен род интимен контакт със съпругата му, е проява на изключително доверие. Упованието им в мен ме трогна силно.“

Забелязал, че от този ден, когато преминавал покрай домовете им, жените от Корфе го благославяли, като описвали кръгове във въздуха с протегнати към него ръце.

На 10 декември 1996 година в присъствието на Туаха, Хусейн и ликуващата строителна бригада, Грег Мортенсън забил последния гвоздей в новопостроената сграда на училището, тъкмо когато покрай

изранените му зачервени ръце се завъртели първите снежинки. Хаджи Али приветствал завършването на строежа от двора.

— Отправих молитва към Всемогъщия Аллах да забави снега, докато приключите — казал той ухилен от ухо до ухо — и в безкрайната си мъдрост, той изпълни молбата ми. Сега слизайте да пийнем чай!

Същата вечер, докато седели край *балито* на хаджи Али, *нурмадарят* отключил шкафа и върнал на Мортенсън нивелира, отвеса и тетрадката. След това му връчил сметководна книга и когато американецът я разгърнал, с удивление забелязал, че страниците били гъсто изписани със стройни колонки от цифри. Можел с гордост да я покаже на Джийн Хоърни. „В нея селото бе отчело всяка сума, похарчена за училището, внесена бе стойността на всяка тухла, гвоздей или дъска, както и надниците, платени на работниците, до последната рупия. Бяха използвали британската колониална счетоводна система. Бяха се справили много по-добре, отколкото аз бих могъл.“

Джипът, спускащ се по поречието на Бралду, в който Мортенсън пътувал, отправен към Скарду, Исламабад и дома, пъплел през снежната буря, възвестяваща безапелационното възцаряване на зимата из Каракорум. Шофьорът, възрастен мъж с перде на едното око, непрекъснато се пресягал през прозореца и разбивал тънкия слой, който заледявал останалото без чистачки предно стъкло. Автомобилът се хлъзгал бавно по заснежената издатина над дълбоката пропаст. На дъното ѝ реката едва се мержелеела през фъртуната и всеки път, щом шофьорът вдигнал ръце в паническа молитва към Аллах да съхрани живота му сред снежния ад, пътниците се притискали утешително един към друг.

Снегът, връхлитащ странично с осемдесет километра в час, скривал пътя. Стиснал волана между едрите си длани, Мортенсън се мъчел да задържи волното в невидимите очертания на платното. Шофирането от Боузман до болницата в Хейли, Айдахо, където лежал Джийн Хоърни, би трябвало да отнеме най-много седем часа. Когато тръгнали от дома си преди дванайсет, само тук-там между оголелите клони на дърветата кротко се виели блуждаещи снежинки. Но ето че в

десет вечерта снежната буря бушувала с пълна сила, а те все още се намирали на повече от сто километра от крайната си цел.

Мортенсън откъснал за миг взор от пътя и хвърлил поглед към бебешкото кошче на задната седалка, в което спяла Амира. Придвижването във виелицата, когато се връщал от Балтистан, било приемлив риск, тъй като бил сам. Но да влачи със себе си жена и дете през снежната пустош, само и само да занесе една снимка на умиращ старец, било непроситимо, особено предвид злокобната близост до мястото на катастрофата, в която бащата на Тара намерил смъртта си.

На завет до един билборд, оповестяващ навлизането в Националния парк „Лунните кратери“, където банкетът се виждал, Мортенсън отбил от шосето, като спрял така, че задницата на автомобила да понася ударите на вятъра, и зачакал видимостта да се подобри достатъчно за безопасно шофиране. В бързината покрай заминаването забравил да налее антифриз в радиатора и се боял, че изгаси ли двигателя, волвото няма да потегли. В следващите два часа, докато чакал гневът на виелицата да стихне достатъчно, за да продължат пътя си, Грег наблюдавал спящите Тара и Амира и следял индикатора за горивото.

След като оставил жена си и дъщеря си в дома на Хоърни в Хейли, Мортенсън се отправил към медицинския център на окръг Блейн. Болницата, предназначена за лечение на пострадали скиори от близкия курорт Сън вали, имала само осем стаи и тъй като зимният сезон едва започвал, седем от тях били празни. Мортенсън притичал на пръсти покрай дежурната сестра, която дремела на рецепцията, и закрачил към светлината, бликаща от последната стая вдясно.

Хоърни седял буден в леглото. Било два през нощта.

— Закъсня — казал Хоърни. — За пореден път.

Грег неловко се размърдал на вратата. Бил потресен от бързото влошаване на приятеля си. Някога жизненото сухо лице било напълно изсмукано от болестта и човек имал усещането, че разговаря с череп.

— Как се чувстваш, Джийн? — попитал той, като пристъпил напред и положил ръка върху рамото на Хоърни.

— Носиш ли проклетата снимка? — попитал на свой ред физикът.

Грег свалил раницата на леглото, като внимавал да не го друса. Краката на Хоърни изглеждали, все едно всеки момент ще се счупят —

същите тези крака, които само година по-рано обиколили връх Кайлаш^[2]. Положил кафявия плик във възлестите длани на болния и отстъпил, за да наблюдава изражението му.

Джийн Хоърни измъкнал оттам снимка с размери двайсет на двайсет и пет сантиметра, която Мортенсън бил извадил в Боузман, и я поел с треперещи ръце. С присвити очи ученият започнал да изучава фотографията, заснета в деня, в който Грег отпътувал от Корфе.

— *Magnifique*^[3] — възкликнал той и закимал одобрително, като разглеждал яката постройка с цвят на масло и прясно боядисани в тъмночервен цвят корниз. Обходил с пръсти фигурките на седемдесетте дрипави усмихнати деца, които съвсем скоро щели да влязат в сградата, за да започнат своето обучение.

Хоърни вдигнал слушалката до леглото си и повикал дежурната сестра. Когато тя се появила на вратата, старецът ѝ наредил да донесе чук и пирон.

— Защо са ти, скъпи? — попитала жената сънливо.

— За да закача снимка на училището, което построих в Пакистан.

— Боя се, че не може — отвърнала сестрата с утешителния глас, с който укротявала буйстващите пациенти. — Правила, какво да правиш.

— Ще купя болницата, ако трябва! Донеси ми проклетия чук! — излаял Хоърни, надигайки се в леглото, и сестрата тутакси се спуснала да изпълнява заповедите му.

Няколко секунди по-късно се завърнала с телбод в ръка.

— Това е най-тежкият предмет, който намерих — съобщила тя.

— Махни онова и закачи снимката — наредил Хоърни.

Мортенсън свалил акварела с две котенца, които се боричкали с кълбо прежда, измъкнал пирона, на който бил повесен, и с помощта на телбода заковал фотографията на нивото на очите на пациента. При всеки удар от стената се разлитали парченца мазилка.

Когато се обърнал към Хоърни, той се бил привел над слушалката и тъкмо поръчвал на чуждестранен оператор да открие някакъв номер в Швейцария.

— *Salut*^[4] — след известно изчакване казал той на събеседника си, приятел от детството от Женева. — *C'est moi, Jean*^[5]. Построих

училище в Каракорум — похвалил се в слушалката Хоърни. — Ти какво свърши през последните петдесет години?

Джийн Хоърни притежавал две къщи — една в Швейцария и една в Сън вали, но избрал да посрещне края си в Сиатъл. По Коледа бил преместен в болница на върха на Пил Хил. При ясно време от самостоятелната му стая се откривала гледка към залива Елиът бей и острите шпиллове на върховете на Олимпийския полуостров. Ала по-голямата част от времето бързо гаснещият учен прекарвал, втрещен в документ, който държал непрекъснато подръка на нощната си масичка.

„Последните седмици от живота си Джийн посвети на преработването на завещанието си, разказва Мортенсън. Щом се ядосаше на някого, а обикновено вечно беше бесен за нещо, той изваждаше вълшебния си черен маркер и задраскваше провинилия се от документа. После, независимо по кое време на денонощието се случеше, се обаждаше на адвоката си Франклин Монтгомъри, за да бъде сигурен, че изпадналият в немилост няма да получи дял от наследството му.“

За последен път през живота си Мортенсън влязъл в ролята на болногледач. Оставил семейството си в Монтана и бдял неотлъчно край Хоърни — миел го, сменял подлогата и оправял катетъра му, щастлив, че може да облекчи последните дни на своя приятел.

Накарал да поставят в рамка друга снимка на училището в Корфе и я окачил над болничното легло. Свързал видеокамерата, която физикът му дал преди последното пътуване до Пакистан, към телевизора в стаята и му показал филмче от живота в селото. „Джийн не си отиде умиротворен. Беше го яд, че умира“, разказва той. Ала докато лежал в леглото си, хванал Мортенсън за ръка и слушащ как децата пеят на развален английски „Мери, Мери, имала, имала, малко агънце, малко агънце“, гневът му се изпарил.

Хоърни стиснал дланта на своя приятел с изненадваща сила, каквато придобиват хората на смъртния одър. „Джийн ми каза: *Обичам те като свой син*, споделя Мортенсън. Дъхът му имаше сладникавия мирис на ацетон, какъвто често се усеща малко преди настъпването на края, и разбрах, че не му остава много.“

„Джийн бе известен заради научните си постижения, разказва вдовицата му Дженифър Уилсън, но аз мисля, че за него мъничкото училище в Корфе бе не по-малко важно. То го караше да се гордее, че

наистина ще остави следа след себе си.“ Хоърни искал Централноазиатският институт да стъпи на също тъй здрави основи като планинското училище. Затова, преди да постъпи в болницата, дарил на организацията един милион долара.

На 1 януари 1997 година, когато Мортенсън се завърнал от болничната закусвалня, сварил Хоърни, облечен в сако и панталони от кашмирена вълна, да издърпва системата от ръката си.

— Трябва да отида до апартамента си за няколко часа — заявил той. — Повикай лимузина.

Мортенсън убедил слисания лекар да повери болния на грижите му и поръчал черен „Линкълн“, който ги откарал до обширния апартамент на брега на езерото Вашингтон. Прекалено слаб да държи телефонната слушалка, физикът заразлиствал подвързан с кожа бележник и помолил да бъдат изпратени цветя на неколцина отдавна изгубени приятели.

— *Bon*^[6] — заявил той, след като и последният букет бил поръчан. — Сега вече мога да умра. Върни ме в болницата.

На 12 януари 1997 година дългият и противоречив живот на мечтателя, допринесъл за създаването на полупроводниковата индустрия и на Централноазиатския институт, достигнал своя край. На следния месец Грег Мортенсън купил първия изискан костюм в живота си и произнесъл хвалебствено слово пред множеството от членове на семейството и бивши колеги, събрало се да почете паметта на учения, в параклиса на Станфордския университет, в сърцето на Силиконовата долина, сред чиито родоначалници бил и той. „Джийн Хоърни умееше да гледа в бъдещето и с тази своя способност ни изведе до ултрамодерните технологии на двадесет и първи век, заявил Грег пред опечалените. Но той имаше и рядко срещаната дарба да вижда в миналото и сърце да протегне ръка на хората, чийто живот е застинал преди векове.“

[1] Едно от административните подразделения на Танзания. — Б.пр. ↑

[2] Свещено място за четири религии: индуизма, будизма, джайнизма и местната тибетска религия бон. Счита се, че на него живеят боговете, не се изкачва, но се смята, че обикалянето му носи щастие. — Б.р. ↑

- [3] Великолепно! (фр.). — Б.пр. ↑
- [4] Здравей! (фр.). — Б.пр. ↑
- [5] Обажда се Жан (фр.). — Б.пр. ↑
- [6] Добре (фр.). — Б.пр. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА МОРТЕНСЪН В ДЕЙСТВИЕ

*Не удари на чук, а танцът на водата с песен извайва
камъчетата до свършенство^[1]*

Рабиндранат Тагор^[2]

В три часа сутринта, в „офиса“ на Централноазиатския институт в Боузман — преустроено перално помещение в мазето на дома му, Грег Мортенсън бил уведомен, че *шерът*^[3] на Чакпо, едно от селищата по поречието на Бралду, е издал фатва^[4] срещу него. Информацията дошла от Гулам Парви, който в момента крещял гневно в слушалката на телефона, инсталиран по поръчка на Мортенсън в дома му в Скарду, където било следобед.

— Този молла не се е загрижил за исляма! — ревял Парви в слушалката. — Той е мошеник, ламтящ за пари! Не му влиза в работата да издава *фатва*.

По яростта в гласа на събеседника си Мортенсън разбрал, че въпросната *фатва* явно изправя организацията пред много сериозен проблем. Ала полусънен и по пижама, на другия край на Земята, с удобно подпрени върху топлия радиатор крака, не можел да се насили да изпита тревогата, която развоят на събитията очевидно заслужавал.

— Можете ли да поговорите с него и да го разубедите? — попитал Мортенсън.

— Присъствието ви е наложително. Няма да приеме да се срещне с мен, освен ако не нося куфарче, натъпкано с рупии. Да го сторя ли?

— Досега не сме плащали рушвети, няма да го правим и занапред — отвърнал Мортенсън, потискайки напирещата прозявка, за да не обиди събеседника си. — Трябва да поговорим с някой молла, който притежава повече власт от него. Познавате ли подходящ човек?

— Може би — отговорил Парви. — Същият план ли остава за утре? Да говорим пак по същото време?

— Да, по същото време — казал Мортенсън. — *Худа хафиз*^[5].

— Аллах да е и с вас, сър — приключил разговора Парви.

Мортенсън вече си бил изградил работна рутина, съобразена с тринайсетчасовата разлика между Боузман и Балтистан, към която щял да се придържа през следващите десет години. Вечер си лягал преди девет след „утринните“ разговори с Пакистан. Събуждал се между два и три през нощта, за да успее да се свърже с партньорите си преди края на работния им ден. Погълнат от задълженията си като ръководител на Централноазиатския институт, рядко си позволявал повече от пет часа сън.

Мортенсън зашляпал тихо към кухнята, направил си кана с кафе и се върнал в офиса, където го очаквало съчиняването на първия имейл за деня. „До: Членовете на борда на ЦАИ“, написал той в полето. „Тема: фатва срещу Грег Мортенсън, текстово съобщение: Поздрави от Боузман! Току-що разговарях с новия мениджър проекти на ЦАИ за Пакистан Гулам Парви. (Между другото изказва благодарности на всички ви, телефонът му работи чудесно!) Парви каза, че местен шер — ислямски водач, който не приветства идеята момичетата да получават образование, е обявил *фатва* срещу моя милост с надеждата да попречи на Централноазиатския институт да продължи строителството на училища из Пакистан. За ваша информация: *фатвата* представлява религиозно предписание. В Пакистан се прилага светско право, но действат и законите на шериата — ислямска правна система, подобна на установената в Иран.

В малките планински селища, из които работим, местните молли, дори нечестните, притежават повече власт от правителството. Парви поиска да знае дали да се опитаме да го подкупим. (Отговорих: без такива.) Както и да е, този човек може да ни създаде големи неприятности. Натоварих Парви да проучи дали някоя важна клечка от ислямското духовенство може да го вразуми и да ме уведоми, щом разбере как стоят нещата. Това, обаче, означава, че вероятно ще трябва да отида намясто, за да разрешим ситуацията, *Иншалла*.

Мир вам, Грег“

Джийн Хоърни оставил на Мортенсън 22 315 долара, сумата, която според учения младият му приятел бил похарчил в Пакистан от личните си средства. Освен това, след смъртта на физика, Грег се оказал ръководител на благотворителна организация и разпоредител на дарение от почти един милион долара — напълно несвойствени за него функции. Мортенсън поканил вдовицата на Хоърни Дженифър Уилсън за член на новосформирания съвет на директорите на фондацията, заедно със стария си приятел — белодробния специалист и алпинист Том Вон, довереник на Грег през най-тежките дни в Бъркли. Доктор Андрю Маркъл, ръководител на Катедрата по науки за земята към Държавния университет в Монтана, също приел почетната длъжност. Най-изненадващото попълнение в съвета на директорите обаче дошло по линия на Дженифър Уилсън в лицето на братовчедка ѝ Джулия Бъргман.

През октомври 1996 година Бъргман и неколцина нейни приятели, с които пътешествала из Пакистан, наели руски хеликоптер „МИ-17“ от Скарду с надеждата да зърнат К2. По обратния път пилотът предложил да им покаже типично планинско село. Съвсем случайно се приземили точно под Корфе и щом местните хлапета узнали, че е американка, я отвели да разгледа любопитна туристическа атракция — първото училище, съществувало някога по тези места — здрава, боядисана в жълто училищна сграда, построена от неин сънародник.

„Погледнах към табелата на входа и там пишеше, че е изградено със спомоществователството на Джийн Хоърни, съпруга на моята братовчедка, разказва за странния случай Бъргман. Дженифър ми беше споменала, че мъжът ѝ се опитва да подпомогне подобен проект някъде из Хималаите, но приземяването ни точно в Корфе измежду всички селца в тази планинска верига, която се простира по протежението на хиляди километри, не можеше да е просто съвпадение. Не съм вярваща, продължава тя, но почувствах, че съм била отведена там с някаква цел, и не можех да спра сълзите си.“

Няколко месеца по-късно, на възпоменателната служба в чест на Хоърни, Бъргман се запознала с Мортенсън.

— Бях там! — възкликнала тя, сграбчвайки в прегръдката си слияния Грег, когото виждала за първи път. — Видях училището!

— Значи вие сте русата жена от хеликоптера? — попитал той, клатейки смаяно глава. — Чух, че някаква чужденка е посетила селото, но не повярвах!

— Това е знак. Било е писано да се случи — отвърнала Джулия Бъргман. — Искам да помогна. Какво мога да сторя?

— Ами искам да събера книги и да направя библиотека към училището — казал той.

Бъргман отново усетила пръста на съдбата, както при знаменателното кацане в Корфе.

— Аз съм библиотекарка.

След като изпратил електронното съобщение до Бъргман и останалите, Мортенсън написал писма до един благонамерен министър, с когото се запознал при последното си пребиваване в Пакистан, и до Мохамед Ниаз, ръководител на дирекцията по образованието в Скарду, с молба за съвет как да действа при създалата се ситуация. После коленичил на пода и след като поровил из купчините книги край стените на слабата светлина от настолната лампа, най-сетне измъкнал това, което търсел — *фахир* — научно съчинение върху приложението на ислямското право в съвременните общества, в превод от фарси. Съсредоточен в четенето, успял да пресуши четири чаши кафе, преди по кухненския под над главата му да се разнесат стъпките на Тара.

Намерил жена си край масата с висока чаша кафе с мляко и сучещата Амира на гърдите ѝ. Не му се искало да разваля спокойната сцена с вестта за заминаването си, ала нямал избор. Целунал я за добро утро и ѝ съобщил:

— Налага се да отпътувам по-рано от предвиденото.

В една мразовита мартенска утрин поддръжниците на Мортенсън се събрали на чай в неофициалния си щаб във фойето на хотел „Инд“ в Скарду. Мястото устройвало Грег идеално. За разлика от шепата курорти в околностите на столицата на Балтистан, които се гушели сред идилични местности, този чист, евтин и непретенциозен хотел се намирал на главната артерия на града, между имението на Чангази и една бензиностанция, само на няколко метра от преминаващите с грохот камиони, пътуващи в посока Исламабад.

Под дъската за съобщения във фоайето, на която алпинистите окачвали снимки на скорошни експедиции, имало две дъсчени маси, идеални за нескончаемите чаени церемонии, които неотменно съпровождали вършенето на каквато и да било работа в града. Тази сутрин около една от тях седели осем от приближените на Мортенсън, мажели отличния *чапати*, сервиран в хотела, с китайско сладко и пиели чай с мляко, приготвен по табиета на Парви, а именно — ужасно подсладен.

Бил удивен от чудесните резултати, които дал опитът му да събере тези мъже от най-затънтените кътчета на Северен Пакистан, въпреки че до далечните долини, откъдето идвали, нямало прокарани телефонни линии. Вярно, че от изпращането на послание по шофьор на джип до пристигането на поканения в Скарду можело да измине цяла седмица, но в ерата, преди сателитните телефони да навлязат в широка употреба в тази част на света, не съществувал друг начин за преодоляване на дългите разстояния по скалистите друмища на тукашните планини.

От долината Хуше, на около сто и четирийсет километра източно от Скарду, към веселата компания се присъединил Музафер, който успял да се добере дотук заедно със свой приятел, знаменит бивш носач и готвач из базовите лагери, познат като „Апо“, т.е. „Стария“, Разак. До тях хаджи Али и Туаха лакомо поглъщали закуската си, доволни, че са се измъкнали от долината на Бралду, лежаща на север, която все още била потънала в сняг, все едно било посред зима. А след четиристотинкилометрово пътуване от суровата долина Чарпурсон на границата с Афганистан на запад същата сутрин във фоайето на хотела влязъл Фейсал Бейг.

Самият Мортенсън пристигнал два дни по-рано след четирийсет и осем часово пътешествие по магистралата „Каракорум“, придружен от най-новото попълнение към чудатата си компания — четиридесетгодишния таксиметров шофьор от Равалпинди Сулеман Минхас, с когото се запознал при завръщането си от злополучната визита във Вазиристан. Последният случайно го качил на летището в Исламабад.

На път към хотела двамата се разговорили и Мортенсън му разправил за похищението. Сулеман, разярен на сънародниците си, подложили един гост на подобно изпитание, тутакси взел американеца

под крилото си. Убедил го да отседне в един изгоден пансион в Исламабад, който се намирал в много по-безопасен район от старата му квартира — хотел „Хаябан“. От известно време насам бомбени експлозии, организирани от религиозни фракции, тероризирали населението там почти всеки петък след празничната молитва.

Сулеман всекидневно следял възстановяването на Мортенсън от преживяването във Вазиристан, носел му торби със сладкиши и медикаменти за паразитите, които бил пипнал по време на пленничеството си, а понякога го водел в любимото си заведение на скара. Когато, на път за аерогарата преди полета за Америка таксито било спряно на полицейска барикада, Сулеман така ловко и сладкодумно омаял служителите на реда да ги пропуснат, че Мортенсън тутакси му предложил работа като „посредник“ на Централноазиатския институт в Исламабад.

Шофьорът седял край масата във фоайето на хотела със скръстени на лекото си шкембе ръце, подобно смеещ се Буда, и помежду кълбета дим от цигарите „Марлборо“ — подарък от Америка, веселял компанията с истории из пъстрия си живот на таксиджия в големия град. Сулеман, който по произход бил от преобладаващия пенджабски етнос, досега никога не бил стъпвал в планините. Щом установил, че сътрапезниците му от периферията на познатия свят освен родните си езици владеят и урду, той си отдъхнал облекчено и сега дрънкал неуморно.

През остъкленото фоайе на хотела компанията съзряла белите одежди на Мохамед Али Чангази. С усмивка на дърт шегобиец, цъфнала изпод гърбавия му нос, старият Апо Разак тутакси се привел към останалите и им снесъл клюката за двойното завоевание на Чангази — две сестри германки от някаква експедиция.

— Да, вижда се, че е много благочестив човек — казал Сулеман на урду, подсилвайки думите си с клатене на глава. — Трябва да се моли по шест пъти дневно. И да мие — посочил скута си той — по шест пъти на ден.

Буйният смях, който изригнал около масата, подсказал на Мортенсън, че интуицията не го е излъгала, като събрал на едно място тази разнородна групичка.

Планинците Музафер, хаджи Али и Туаха, както и Гулам Парви и майстор Махмал били шиити. Апо Разак, бежанец от окупирания от

Индия Кашмир, и Сулеман изповядвали сунизма. А изключително гордият телохранител Фейсал Бейг бил исмаилит^[6]. „Седяхме на една маса, смеехме се и кротко сърбахме чай, разказва Мортенсън. Един неверник и представители на три враждуващи течения в исляма. Тогава си помислих, че щом въпреки различията си се погаждаме толкова добре, можем да постигнем всичко. И ако Великобритания е господствала над тези земи с девиза *Разделяй и владей*, то моето мото ще бъде: *Обединявай и владей*.“

Сега, когато гневът му бил отстъпил пред практическите страни на проблема, Гулам Парви спокойно разказал на останалите за издадената *фатва*. Осведомил Мортенсън, че е уредил среща с духовния водач на шиитите от Северен Пакистан Саид Абас Рисви.

— Абас е добър човек, но подозрителен към другоземците — казал той. — Когато се увери, че уважавате нашата религия и разбирания, помощта му ще бъде неограничена, *Иншалла*.

Парви съобщил и че Шейх Мохамед, богослов и съперник на *шера* от Чакпо, и синът му Мехди Али отправили молба към Централноазиатския институт за построяване на училище в тяхното село Хемасил, а също така написали прошение до Върховния съвет на аятоласите в Ком с искането висшият духовен орган на Иран, последната инстанция в целия шиитски свят, да се произнесе относно основателността на *фатвата*.

Хаджи Али докладвал, че на всеобщата среща на старейшините от поречието на Бралду, която организирал, било взето решение следващото училище, спонсорирано от ЦАИ, да бъде построено в Пахора, крайно бедно селце по долното течение, чийто *нурмадар* бил негов близък приятел на име хаджи Мусин.

Зидарят майстор Махмал, който изпълнил изключително професионално работата си при строежа на училището в Корфе, помолил за помощ и за родното му село Ранга, разположено в околностите на Скарду, като заедно с мъжете от своя род, все висококвалифицирани строители, се ангажирал да завършат градежа в най-кратки срокове.

Мортенсън си представил колко щастлив би бил Хоърни, ако можеше да ги види на тази маса. Неговият съвет да не таи лоши чувства към планинците, които влезли в съперничество заради него,

все още отеждал в ушите му: „Децата във всички онези села, които са се опитали да те подкупят, също се нуждаят от училища“.

Мортенсън си спомнил за козарчетата, които срещнал, след като изхвърчал от пиршеството у Чангази, за жаждата, с която попивали всяка негова дума, дори глуповатите му обяснения за „нос“, и предложил едно от следващите училища да бъде издигнато в Куарду, тъй като старейшините на селото вече се били споразумели да дарят земя.

— Е, доктор Грег — рекъл Гулам Парви, като почуквал с върха на писалката си по бележника, в който си водел записки. — Кое от тях ще построим тази година?

— Всички, *Иншалла* — отвърнал Мортенсън.

Грег почувствал как животът му набира скорост. Имал дом, куче, семейство, а преди да замине за Пакистан, с Тара обсъждали да имат още деца. Успял да построи едно училище, спечелил си гнева на един молла, учредил съвет на директорите в Америка и събрал безумна местна дружина от помощници. Имал петдесет хиляди долара в раницата си и още в банката. Занемаряването и страданията, понасяни от децата от тази част на Пакистан, съперничели на планините, опасващи Скарду. *Фатвата* висяла над главата му като ятаган и не се знаело докога ще може да продължи мисията си. Трябвало да хвърли цялата енергия, на която бил способен.

За 5800 долара Мортенсън купил двайсетгодишна войнишкозелена „Тойота ленд круйзер“, достатъчно високопроходима, за да преодолее всяко препятствие, което каракорумските друмища можели да изпречат пред нея. Наел един невъзмутим опитен вечно димящ шофьор на име Хусейн, чиято първа работа била да се снабди със сандък с динамит, който натикал под седалката. Така, в случай че бъдели възпрепятствани от свлачище, можели да си проправят път, без да чакат аварийни екипи. А пък благодарение на помощниците си Парви и Махмал, които се пазаряли безжалостно с местните търговци, успял да набави достатъчно строителни материали, за да започнат градежа на три от училищата веднага щом почвата се разтопи достатъчно.

За втори път в живота на Грег Мортенсън една бензиностанция изиграла ключова роля в отношенията му с исляма. Под ситния дъждец в един топъл априлски следобед край колонките на близката Р80 се състояла срещата му със Саид Абас Рисви. Парви обяснил, че най-уместно би било двамата да се запознаят на някое обществено място, за да може висшият духовник да си създаде впечатление за чужденеца, и предложил оживеното място, недалеч от хотела.

Абас бил придружен от двама по-млади помощници с пищни бради, които се навъртали закрилнически край висшестоящия си. Рисви бил висок слаб мъж, а брадата му била оформена, както подобава на изтъкнат шиитски духовник, засенчил като студент в *мадрасата* в Наджаф — Ирак, повечето от връстниците си. Около високото му чело бил пристегнат строг черен тюрбан. След като изучил едрия американец, облечен по пакистански обичай, през старомодните си очила с ъглести рамки, Рисви се здрависал с него и Мортенсън почувствал твърдата му длан.

— *Ас Салам Алейкум* — поздравил чужденецът и почтително се поклонил с ръка на сърцето. — За мен е голяма чест, да се запозная с вас, Саид Абас — продължил на балти той. — Господин Парви много ми е говорил за вашата мъдрост и състрадание към бедните.

„Някои европейци идват в Пакистан, за да подкопават устоите на исляма, разказва за тази първа среща Саид Абас. Първоначално се безпокоях, да не би доктор Грег да е от тях. Ала в онзи ден на бензиностанцията надникнах в сърцето му и съзрях истинската му същност — неверник, да, но и благороден човек, който посвещава живота си на просвещението на децата. На мига реших да му съдействам по всички възможни начини.“

Три години, години, белязани от погрешни ходове, неуспехи и забавяния, били нужни на Мортенсън, за да превърне обещанието си към *нурмадаря* на Корфе в реалност. Поучен от горчивия опит, въоръжен с финансовите възможности да сбъдне мечтата си и заобиколен от екип единомишленици и армия доброволци, фанатично отдадени на каузата да направят живота на местните деца по-добър, той построил още три начални училища в рамките само на три месеца.

Махмал удържал на думата си. Той и роднините му, изкусни зидари от Кашмир, построили с щурм копие на училището в Корфе само за десет седмици. В тази част на света, където завършването на

подобен проект обикновено отнемало години, това било равнозначно на подвиг. Макар Ранга да се намирало на едва тринайсет километра от Скарду, държавата не била осигурила за местните деца възможност за образование. Освен ако не били в състояние да си позволят превоз и таксата в частните училища в близкия град, те били обречени на невежество. А ето че една пролет на ожесточен труд променила съдбата им завинаги.

Хаджи Мусин не пожалил сили и сграбчил предоставената му възможност. След като успял да убеди мнозина от съселяните си да не приемат работа в експедициите до върховете, докато училището не бъде изградено, *нурмадарят* на Пахора събрал огромна всеотдайна, макар и ниско квалифицирана, бригада работници. Заман, местен предприемач, отказал договор с армията, за да оглави строежа, и не след дълго красивата U-образна каменна сграда, сгъшена в сянката на тополова горичка, станала реалност. „Заман извърши нещо забележително, разказва Мортенсън. Само за дванайсет седмици в едно от най-затъntenите селца в Северен Пакистан той вдигна училище за чудо и приказ, превъзхождащо многократно всеки евентуален държавен проект, чието строителство би се влачило в продължение на години, при това на половин цена.“

Старейшините на Куарду, селото на Чангази, били така амбицирани да ударят всички в земята със своето училище, че дарили имот в самия център и съборили двуетажна каменна къща, за да бъде изградено на най-хубавото място. Както всичко, с което туроператорът се заемел, постройката надхвърляла местните стандарти за изящество. А в решителността си новото училище да пребъде като гордо средище на живота в селото за вечни времена, жителите на Куарду положили солидните каменни основи на дълбочина два метра и издигнали стени с двойна дебелина.

През цялата пролет и последвалото лято Мортенсън хвърчал из Балтистан, яхнал зеления джип с устрема на изпаднал в транс дервиш. Заедно с помощниците си доставял чували с цимент до различните обекти, когато наличните количества се изчерпели, закарал Махмал до Пахора, когато се наложило да се напаснат няколко покривни греди, или прескачал до работилницата в Скарду, за да провери как върви изработването на поръчаните ученически чинове.

Когато се видяло, че всички строежи ще бъдат завършени предсрочно, Мортенсън се впуснал в поредица нови амбициозни инициативи. След като Парви алармирал, че над петдесет момичета са сбутани в едностайно училище в Торгу Бала на южния бряг на Инд, той се погрижил с материалите, които останали, да бъде направена пристройка с още две класни стаи.

По време на престоя си в селото на Музафер, Халде, в долината Хуше, където дал дума на старейшините да построи училище през следващата година, чул за бедстващ преподавател в близкото село Ханде. Местният учител Гулам всеотдайно продължавал да обучава деветдесет и двамата си ученици, въпреки че властите не му били плащали заплата от две години. Възмутен, Мортенсън предложил да го компенсира и да наеме още двама преподаватели, които да облекчат работата му.

По време на странстванията му до ушите на Саид Абас стигнали стотици хвалби за добрината на доктор Грег и възторжени разкази за *заката*, който неуморно извършвал сред местното население. Той проводил пратеник в хотел „Инд“ с покана към американеца да го посети в дома му.

Мортенсън, Парви и духовният водач седнали на пода в приемната, застлана с изключително фини персийски килими, докато синът на домакина им сервираше зелен чай в чашки от розов порцелан и сладки курабийки върху крехък делфтски^[7] поднос, изрисуван с вятърни мелници.

— Свързах се с *шера* на Чакпо и го помолих да оттегли *фатвата* срещу вас — казал Саид Абас с въздишка — ала той отказа. Този човек не следва повелите на исляма, а собствените си щения. Искане да ви прогони от Пакистан.

— Ако смятате, че върша нещо, което противоречи на религията ви, кажете само една дума и ще напусна страната завинаги — отвърнал Мортенсън.

— Продължете работата си — отвърнал Саид Абас. — Но стойте далеч от Чакпо. Не смятам, че сте в опасност, но не мога да бъда сигурен. — Върховният духовен водач на шиитите в Пакистан подал един плик на госта. — Изготвих писмо, в което изразявам подкрепата си към вашата кауза. Може да ви бъде от полза, *Иншалла*, пред някои от останалите молли.

Заобикаляйки Чакпо, Мортенсън се завърнал в Корфе, за да организира официалната церемония по откриването на училището. По време на едно от събранията на покрива на хаджи Али, в присъствието на Туаха и Хусейн, съпругата на учителя, Хава, и Сакина смело седнали при мъжете и помолили да им дадат думата.

— Много сме благодарни за всичко, което правите за децата ни — започнала Хава — но жените ме помолиха да сторите и още нещичко.

— Да? — попитал Мортенсън.

— Зимата тук е много сурова. През студените месеци по цял ден седим без работа, като животни. С волята на Аллах, искаме място, където да се събираме, за да си приказваме и шием.

— И където да избягаме от мъжете си — добавила Сакина, като подръпнала закачливо брадата на хаджи Али.

И така, малко преди началото на август, когато се очаквало пристигането на гостите, поканени за освещаването на училището, Хава възторжено обявила откриването на женския професионален център, основан в изоставено помещение на гърба на къщата на хаджи Али. Жените от селото започнали да се събират там всеки следобед, за да се учат да работят с четирите нови крачни машини „Сингер“, закупени от Мортенсън, под ръководството на Фида, изкусна шивачка от Скарду, която доставила също топове плат и кутии с конци.

„Балтите притежават богата традиция в изкуството на шева и тъкането, казва Мортенсън. Имаха нужда само от малко помощ, за да възродят отмиращите си обичаи. Идеята на Хава бе толкова лесноизпълним начин да се създадат нови възможности за местните жени, че оттогава реших заедно с училищата да основавам и такива средища.“

В началото на август 1997 година Грег Мортенсън триумфално поел през долината на Бралду заедно с конвой високопроходими автомобили. До него в зеления джип седели Тара и ненавършилата годинка Амира. Кортежът им включвал полицаи, висши военни, местни политици и членовете на борда на директорите на ЦАИ — Дженифър Уилсън и Джулия Бъргман, които носели със себе си събираните с месеци книги за фонда на бъдещата библиотека.

„Да отида на мястото, за което Грег ми бе разправял с такъв плам от години, бе невероятно преживяване, разказва Тара, то ми помогна да

опознава по-добре цяла една страна от живота на съпруга си.“

Джиповете паркирали край моста и процесията прекосила реката под приветствията на жителите, излезли да посрещнат гостите на голямата скала. Малката жълта постройка, прясно боядисана за предстоящото откриване и окичена с флагчета и националното знаме, гордо се кипрела срещу новодошлите.

Две години по-късно майката на Грег, Джерийн, посетила Корфе и когато съзряла училището, останала поразена пред това възплъщение на усилията на сина си. „Щом то се появи в далечината, заплаках от възмущение и не можах да спра по целия път, споделя тя. Знаех каква част от себе си бе вложил Грег в това място, колко упорито се бе трудил и с какво желание. Успехите на децата ни ни правят много погорди, отколкото собствените ни постижения.“

„В деня на осветяването най-напред се срещнахме с хаджи Али и съпругата му. Цялото село се изреди да подържи Амира, разказва Тара. Тя бе на седмото небе от удоволствие, а хората не можеха да се нарадват на малката руса кукличка и всеки искаше да си поиграе с нея.“

Училището било излъскано до блясък. Във всяка стая били наредени десетки новички дървени чинове, а подовете били застлани с дебели килими, които щели да топят на децата. Разноцветни карти на света и портрети на ръководителите на пакистанската държава украсявали стените. На двора под жарещите лъчи на слънцето, на сцена, над която се мъдрел огромен, ръчно изработен плакат, който гласял: „Добре дошли, скъпи гости“, се заредили безкрайни речи, а през това време шейсетте ученици клечали търпеливо настрана.

„Това бе най-възбуждащият ден в живота ми, разказва дъщерята на местния учител Тахира. Господин Парви ни раздаде нови книги, които бяха толкова красиви, че не смеех да ги разгърна. Никога преди това не бях имала свои собствени книги.“

Дженифър Уилсън била подготвила реч, в която споделяла колко щастлив би бил съпругът ѝ лично да присъства на откриването, и помолила Гулам Парви да предаде думите ѝ фонетично на балти, за да може да се обърне към жителите на Корфе на родния им език. След словото си раздала на децата нови-новенички униформи, прилежно сгънати в целофан.

„Не можех да откъсна очи от дамите, разказва Джахан, която, заедно с Тахира, след няколко години щяла да стане първата образована жена в досегашната история на долината. Те изглеждаха много изтънчени. Преди, щом срещнеш чужди хора, се криех, защото се срамувах от мръсното си облекло. В онзи ден получих първите си чисто нови дрехи. Тогава си помислих, че може би не бива да изпитвам срам, може би, с волята на Аллах, един ден и аз ще стана истинска дама.“

Учителят Хусейн и двамата му новоназначени колеги също произнесли речи, последвани от хаджи Али и всички гостуващи величия. Всички, с изключение на Мортенсън. „Докато на сцената се точеха слово след слово, Грег стоеше най-отзад, облегал на една стена, разказва съпругата му. Гушкаташе едно бебе, което някой му бе връчил. Това беше най-мръсното дете, което съм виждала в живота си, но той като че ли не забелязваше. Стоеше настрана и с щастливо изражение го подрусваше. Тогава си казах: *Това там е истинският Грег. Никога не забравяй този момент.*“

За първи път, откакто тукашните хора се помнели, децата от селото започнали да се учат на четмо и писмо на закрито, заслонени от яростта на стихииите. Дженифър Уилсън и Мортенсън разпръснали праха на Джийн Хоърни над буйните води на Бралду от моста, построен с финансовата помощ на учения. След това Грег се завърнал заедно със семейството си в Скарду. През няколкото дни, през които развеждал Тара из града, който му станал като втори роден дом, гостували в дома на Парви, разположен сред хълмовете на юг, или се катерели до кристалночистото езеро Сатпара, Мортенсън се убедил, че е станал обект на интерес от страна на страховитото пакистанско разузнаване.

„Човекът, натоварен да ме следи, явно не бе кой знае колко високопоставен агент в службите, понеже никак не го биваше за тази работа, разказва Мортенсън. Имаше яркочервена коса и пърпореше след нас на червен мотоциклет «Сузуки». Бе просто невъзможно да не се набие на очи. Всеки път, щом се обърнеш, той неизменно бе някъде наоколо, с цигара в уста, и се мъчеше да си придаде нехаен вид. Нямах

какво да крия, но реших да го оставя сам да стигне до същото заключение и да докладва на висшестоящите си.“

Друг жител на Скарду имал неблагоприятното да прояви болезнено любопитство към семейството. Един следобед Мортенсън отскочил да купи минерална вода от пазара и оставил Тара и Амира в „Ленд круизър“-а. Съпругата му се възползвала от възможността да накърми бебето в усамотение. На връщане Грег забелязал млад мъж, който притискал лице към прозореца на автомобила и зяпал похотливо жена му. За нещастие на воайора телохранителят на Мортенсън Фейсал Бейг пръв се докопал до него.

„Фейсал го завлече зад ъгъла на една уличка, така че да спести на Тара грозната гледка, а после го би, докато онзи изпадна в безсъзнание, разказва Мортенсън. Настигнах го и го заумолявах да спре. После проверих пулса на нещастника, за да се уверя, че е жив.“

Мортенсън искал да закарат човека в болница, но Бейг сритал проснатото тяло, изплюл се презрително отгоре му и настоял да го оставят да лежи в канавката, където му било мястото.

— Този *шетан*, този дявол, трябва да е щастлив, че не го убих — заявил телохранителят. — Ако го бях сторил, никой в Скарду нямаше да ме упрекне.

Години по-късно Мортенсън научил, че човекът бил толкова жестоко отлъчен от местното общество, след като плъзнала мълвата за непочтителността, която проявил към съпругата на доктор Грег, че се видял принуден да напусне града.

Мортенсън останал в Пакистан още два месеца, след като качил съпругата и дъщеря си на самолет към дома. Успехът, който Женският професионален център пожънал, подтикнал мъжете от Корфе да го помолят да измисли някакъв начин и те да припечелват допълнително.

Вследствие на това, заедно с брата на Тара, Brent Бишъп, Мортенсън основал първата програма в Пакистан за обучение на високопланински носачи — Институт за опазване на околната среда и обучение на носачи „Каракорум“. Бишъп, който подобно на баща си бил покорил Еверест, убедил един от спонсорите на своята експедиция, компанията „Найк“, да дари средства и екипировка за каузата. „Балтите са сърцати мъже, които работят в една от най-суровите части на света, но нямат специално алпийско обучение“, обяснява Мортенсън. На организирана и предвождана от Музафер експедиция,

двамата катерачи направили трекинг по Балторо заедно с осемдесет носачи. Главен готвач на похода бил Апо Разак, ветеран в мисии по изхранването на големи групи хора в най-неблагоприятни условия. На ледника американските алпинисти провели обучение по оказване на първа помощ, спасяване при пропадане в ледникови пукнатини и основни умения за катерене и спускане с въже.

Програмата акцентирала и върху поправянето на екологичните щети, нанасяни на природата през всеки сезон. Построили отходни места край базовите лагери по протежение на ледника, като целта била „минните полета“ от замръзнали изпражнения, които експедициите оставяли по дирите си да изчезнат.

Но това не било всичко. Двамата създали още и ежегодна програма за рециклиране, чиято идея била носачите, които слизали от ледника с празни кошове, да събират сметта, оставена от алпинистите. Благодарение на инициативата през първата година от стартирането ѝ от базовите лагери на К2, Бруд пик и Гашербрум били изнесени над тон празни консервени кутии, стъкло и пластмаса. Мортенсън организира извозването до Скарду и се погрижил трудът на носачите да бъде възнаграден на база килограм предадени отпадъци.

Когато зимата стегнала високопланинските долини на Каракорум в продължителната си ледена прегръдка, той се завърнал в мазето в Боузман след успешното приключване на най-напрегнатата година в живота му.

„Когато си припомням постигнатото през 1997 въпреки *фатвата*, не мога да се начудя как съм успял да направя всичко и откъде съм взел цялата тази енергия“, споделя той.

Ала свръхусилията, които хвърлил през изминалата година, само отворили очите му за океана от нужди на местното население. Сред среднощната суетня от телефонни разговори и имейли, полети с безброй кани кафе, той се хвърлил да планира пролетния си щурм срещу мизерията в Пакистан.

[1] Превод Александър Шурбанов. — Б.пр. ↑

[2] Индийски писател, поет, философ, композитор, общественик, носител на Нобелова награда за литература през 1913 г. (1861–1941). — Б.пр. ↑

[3] Ислямски религиозен лидер. — Б.пр. ↑

[4] Религиозно предписание, заповед по определен въпрос в ислямския свят (и фетва, на арабски). — Б.пр. ↑

[5] Довиждане! (урду). — Б.пр. ↑

[6] Привърженици на едноименната секта в рамките на шиизма, почитаща като един от имамите, наследници на Мохамед, брата на почитания от шиитите Али-ар-Ридх — Исмаил. — Б.пр. ↑

[7] Синьо-бял порцелан, произвеждан в нидерландския град Делфт. — Б.пр. ↑

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

САНДЪЧЕТО ОТ ЧЕРВЕНО КАДИФЕ

Ни едно човешко същество, ни едно божие създание не просъществува дълго под вечните небеса. И най-личната хубавица, и най-мъдрият мъж, дори Мохамед, чул гласа на самия Аллах, изтляват и умират. Всичко е преходно. Небесата надживяват всичко. Дори страданието.

Бова Джохар, балтски поет, дядо
на Музафер Али

В мислите си Мортенсън виждал как пратеникът неумолимо пътува на юг. Представял си как язди през Иран и Афганистан, възседнал дребно планинско пони, как заобикаля минираната равнина Шомали, прекосява проходите на Хиндукуш и навлиза в Пакистан, а от дисагите му наднича решението на Върховния съвет. Мортенсън се опитвал да забави хода му, изпречвал на пътя му скални срутища и лавини. Надявал се пристигането на емисаря да отнеме години, защото, ако свитъкът, който носел, съдържал най-тежката присъда, можело завинаги да бъде прокуден от Пакистан.

В действителност, кутията от червено кадифе с постановлението на аятоласите била изпратена по пощата от Ком до Исламабад. Оттам с полет на пакистанските авиолинии отлетяла за Скарду, където била връчена на висшето шиитско духовенство на Северен Пакистан, за да огласи решението.

Парви разказва, че докато случаят на Мортенсън бил в ръцете на Върховния съвет, в Балтистан били проводени шпиони, за да разузнаят повече за делата на американеца в сърцето на шиитската пакистанска общност. „От много, много училища запристигаха новини за посещение на странни хора, които разпитвали за програмата за

обучение и се интересуваха дали то проповядва християнството или западната безнравственост.“

„Най-накрая лично аз бях посетен от един ирански молла, който ме попита без заобикалки: *Виждали ли сте този неверник да пие алкохол или да съблазнява мюсюлманки?* Отговорих му честно, че не съм виждал доктор Грег да близва алкохол и че той е женен мъж, който уважава съпругата и детето си и никога не би задирял местните момичета. Поканих го също така да огледа което училище пожелае, на мои разноски, и предложих веднага да уредя транспорт. *Вече ги посетихме*, отвърна той и най-любезно ми благодари за отделеното време.“

В една ранна априлска сутрин през 1998 година Парви се появил на вратата на Мортенсън в хотел „Инд“ и му съобщил, че двамата са повикани да се явят пред местното духовенство.

Мортенсън се избърснал и преоблякъл в най-чистия от петте чифта кафяви *шалвар камиз*, които бил насъбрал по това време.

Подобно на повечето шиитски храмове из Пакистан, джамията „Имам бара“ не показвала лицето си на външния свят. Високите пръстени стени се отличавали с простота и насочвали духовната енергия навътре. Единствено високото зелено-синьо минаре с мегафони, от които *мюезинът* призовавал правоверните на молитва, издавало истинската ѝ значимост.

Двамата били преведени през двора и се озовали пред сводест портал. Мортенсън отдръпнал тежката кадифена завеса с шоколадов цвят и се приближил до светилището на храма, където никога досега не бил стъпвал неправовоерен. Според ритуала прекрачил през прага с десния крак, като внимавал да не оскверни мястото.

Вътре ги очаквали осем внушителни духовници с черни тюрбани — Съветът на моллите. От строгостта, с която Саид Мохамед Абас Рисви ги поздравил, Мортенсън заподозрял най-лошото. Двамата новодошли се настанили на изящния килим с изтъкани буйни лозници. Саид Абас направил знак на останалите клирици да се присъединят, сам той седнал и поставил върху разкошната тъкан пред себе си малко сандъче от червено кадифе.

С подобаваща тържественост духовникът вдигнал капака, извадил свитъка, привързан с червена панделка, разгънал пергамента и оповестил съдбата на неверника. „Милостиви към бедните, превел той

от фарси изящното калиграфско писмо, Свещеният Коран учи, че на всички деца, включително на дъщерите и сестрите ни, се полага образование. Възвишеното ти дело следва върховните принципи в исляма — да се грижим за бедните и болните. Свещеният Коран не забранява на неправовверни да подпомагат нашите братя и сестри мюсюлмани. Следователно, заключавало постановлението, Върховният съвет заповядва на всички духовници в Пакистан да не възпрепятстват благородните ти начинания. Нека благоволенията, благословията и молитвите ни бъдат с теб.“

Саид Абас навил свитъка, прибрал го в сандъчето и го връчил на Мортенсън с широка усмивка. После му протегнал ръка.

Американецът се здрависал последователно с всички членове на съвета.

— Значи ли това... — помъчил се да каже той, все още замаян от новината. — *Фатвата*, дали е...

— Забравете за тези тесногръди и дребнави глупости — казал грейналият Парви. — Имаме благословията на най-високопоставените *мюфтии* в Иран. Сега никой шиит не ще посмее да ни се меси, *Иншалла*.

Саид Абас поръчал да донесат чай.

— Искам да обсъдим един друг въпрос — казал той по-свободно, след като приключил официалните си задължения. — Бих искал да предложа малко съдействие.

Мълвата за червеното кадифено сандъче плъзнала нашир и надлъж из Балтистан по-бързо от ручейчетата ледникова вода, които се спускат от най-високите части на Каракорум към долините. Двете маси във фойето на хотела отеснели за някога спокойната утринна компания и все по-многолюдните и шумни събирания били преместени в една от залите за тържества на горния етаж. Откакто получил височайшата благословия на Съвета на аятоласите, в Скарду всекидневно прииждали пратеници от стотици затънтени селца в Балтистан с просби за нови проекти.

Мортенсън започнал да се храни в кухнята на хотела, където можел да хапне на спокойствие омлет или зеленчуково къри, без да се налага да отговаря на поредното писмо, умоляващо го на изкълчен

английски да отпусне заем за мина за полускъпоценни камъни или да дари средства за възстановяването на някоя запусната селска джамия.

Без все още да си дава напълно сметка за това, животът му навлязъл в нов етап. Вече нямал време да разговаря с всеки, дошъл при него с молба, макар в началото да се мъчел да го прави. И преди бил зает, ала сега денонощието не стигало да вмести всичките си ангажименти. Наложил си да пресява потока от писма и да подбира малкото добри предложения, за чието осъществяване притежавал нужните средства и способности.

Саид Абас, чието влияние се простирало надалеч из дивите планински долини, познавал отлично наболелите нужди на всяко селце. Той споделял убеждението на Мортенсън, че образованието е единствената дългосрочна стратегия за борба с бедността, ала смятал, че децата в Балтистан са изправени пред по-належащи проблеми. В села като Чунда, разположено в долното поречие на Шигар, казвал той, смъртността сред бебетата под една годинка надхвърляла една трета. Според Абас лошата хигиена и липсата на чиста питейна вода били главните виновници за трагичното положение.

Мортенсън възторжено втъкал и тази нова нишка в канавата на своята мисия. Както за да покълне растението, грижливият стопанин трябва най-напред да го напои, така строенето на училища имало смисъл само ако децата растат здрави. Придружен от Саид Абас, той посетил *нурмадаря* на Чунда хаджи Ибрамин и го убедил да осигури работна ръка за прокарването на канализация. Жители от още четири близки села помолили също да се включат в начинанието. И така, с усилията на стотици работници, които копаели по десет часа на ден, инсталацията била завършена за една седмица. Тръби с обща дължина около четири километра отвеждали прясна изворна вода до обществените чешми на петте селища.

„С времето започнах да храня голямо уважение към проникателността на Саид Абас и да се осланям на преценката му, казва днес Мортенсън. Той е от онези духовни водачи, на които искрено се възхищавам, лидери, които са съпричастни към човешкото страдание не само на думи, а и на дело. Не е като книжниците, които странят от хората, а вярва, че чрез упорит труд светът може да стане по-добро място за живеене. Благодарение на него на жените от Чунда вече не им се налага да изминават километри, за да донесат прясна

вода, а смъртността сред пеленачетата в това селце с население две хиляди души спадна наполовина като по чудо.“

На събранието, проведено преди отпътуването на Мортенсън за Пакистан, Съветът на директорите на ЦАИ одобрил план за построяването на три нови училища през пролетта и лятото на 1998 година. За Грег селото на Музафер било приоритет. При последните си гостувания при някогашния носач старецът не приличал на себе си. Бил се превърнал в сянка на силния като вол мъж, който пет години по-рано го превел по ледника Балторо. Слухът му отслабвал. Както при мнозина негови сънародници, които години наред се бяхтят, изложени на стихииите, старостта го връхлетяла отведнъж с устрема на лавина.

Родното място на Музафер, Халде, се намирало в златната долина Хуше. Сгушеното на брега на Шайок селце, там, където реката се разширява и забавя своя ход, преди да се влее в Инд, представлявало най-прекрасното кътче, което Мортенсън бил виждал из цял Пакистан. Напоителни канали бълбукали през пъстра канава от спретнати нивици, спускащи се полегато към брега. Уличките на селото били засенени от кайсиеви и черничеви дървета. „Халде бе моята Шангри-Ла^[1], райско кътче, където бих могъл да си дам почивка, да се скрия задълго от света, заобиколен от камара книги“, разказва Мортенсън. Ала не можел да си позволи този лукс. За разлика от него, оттеглилият се от планината Музафер имал намерение да прекара последните години от живота си именно там, в скромния си дом, сред овощните градини и компанията на децата си и на децата на своите деца, далеч от царството на вечните ледове.

Следвайки процедурата, усъвършенствана заедно с Парви и Махмал, Мортенсън осигурил парцел обществена земя между две кайсиеви горички и с помощта на селото за три месеца построил яка каменна сграда с четири класни стаи само за малко над дванайсет хиляди долара. Дядото на Музафер, Бова Джохар, бил поет, прочут из цял Балтистан. За разлика от него, внукът му, скромен планински носач, не се ползвал със специално положение сред съеляните си. Ала след като Халде се сдобило с училище благодарение на добросърдечния човечец, който въпреки възрастта си не позволявал на по-младите да го отменят и заедно с тях мъкнел камъни до строителната площадка и редял гредите на покрива, уважението към него нараснало неимоверно.

Един ден двамата стояли пред завършената постройка и наблюдавали децата, които се повдигали на пръсти, за да надникнат през невиджаните стъклени прозорци в тайнствените стаи, които щели да ги посрещнат наесен. Музафер поел дланта на по-младия мъж в ръцете си.

— Дните ми в планината изтекоха, Грег сахиб — рекъл той. — Бих искал да се трудя редом с теб още дълги години, но премъдрият Аллах отне голяма част от силата ми.

Мортенсън прегърнал човека, който тъй често му бил помагал да намери правия път. Стариият носач все още бил способен да задуши с прегръдка едрия си приятел.

— Какво смяташ да правиш? — попитал Мортенсън.

— Работата ми сега — отвърнал Музафер скромно — е да поливам дърветата.

Малкият Мохамед Аслам Хан отрасъл в най-високите части на долината Хуше, под сянката на висящите ледници на Машербрум, по времето, когато до там не водели пътища. Животът в село Хуше си бил съвсем нормален и откакто свят светува, следвал един и същ неизменен ход. През лятото момчетата на възрастта на Аслам водели стадата овце и кози по високите пасища, а жените приготвяли кисело мляко и сирене. От най-високите места, из които бродели, иззад широкия гръб на Машербрум пред пастирчетата се възправял пробождащият небесата връх, наричан от местните Чогори, или Голямата планина, познат на света под името К2.

Наесен, след събирането на реколтата, заедно с другите момчета от селото, Аслам подкарвал задъхания впряг от шест яка около побития в земята прът — първобитен харман, на който добичетата вършеели събраното зърно с тежките си копита. През продължителната зима се гушел край огъня и в най-студените дни влизал в ожесточени битки с петте си братя, трите си сестри и домашните животни за най-топлото местенце до пламъците.

Така вървял животът. Всяко момче в Хуше очаквало и неговият да премине по същия начин. Ала бащата на Аслам, Голова Али, бил местният *нурмадар* и имал други планове за бъдещето на сина си, който според всеобщото мнение бил най-умното дете в семейството.

Един ден късно напролет, когато най-суровото време било попреминало, но Шайок все още течала пълноводна и буйна, той събудил Аслам още преди зазоряване и му наредил да се приготви за път. Момчето нямало представа какво има предвид баща му. Ала щом го видяло да увива буца *чурпа* — твърдо овче сирене — във вързоп дрехи, се разплакало.

Въпреки че неподчинението на родителската воля било немислимо, то се възпротивило.

— Защо трябва да тръгвам? — обърнал се Аслам към майка си за помощ, ала на оскъдната светлина от газената лампа с ужас видял, че тя също ридае.

— Отиваш на училище — отвърнал баща му.

Двамата вървели в продължение на два дни. Като всяко момче от своето село, Аслам бил пребродил надлъж и нашир тесните планински пътеки, които пълзели по голите скални отвеси подобно на бръшлян, ала досега никога не се бил отдалечавал толкова от дома. Тук, в ниското, почвата била песъчлива и безснежна. Зад гърба му Машербрум, центърът на познатата вселена, вдъхващ сигурност със своята величественост, се бил смалил и сега бил само една от многото планини в далечината.

Когато достигнали края на пътеката на брега на Шайок, Голова Али окачил на врата на сина си кожена кесия с две златни монети.

— Когато, *Иншалла*, стигнеш град Хаплу, ще намериш някое училище. Дай на господина, който го ръководи, тези жълтици, за да те изучи.

— Кога ще си дойда у дома? — попитал Аслам, като се опитвал да сдържи треперенето на устните си.

— Ще разбереш, като му дойде времето.

Голова Али надул шест кози мехура и ги завързал заедно. Този традиционен сал, наречен *закс*, балтите използвали за прекосяване на дълбоки води.

— Дръж се здраво — казал той на сина си.

Аслам не знаел да плува.

„Когато баща ми ме пусна по реката, не можах да се овладея и заплаках. Той беше силен и горд мъж, но докато се отдалечавах, видях сълзи и в неговите очи.“

Шайок повлякла сала и той скоро се изгубил от поглед. Докато се носело през бързеите, далеч от хорските очи, момчето ридаело неудържимо и се тресяло от студа, лъхащ откъм ледените води. Замайно от ужас, то не можело да каже дали е пътувало десет минути или два часа. Когато се окопитило, забелязало, че реката се разширява и водите ѝ се забавят. Видяло хора на брега и започнало да се отгласква към тях с крака, страхувайки се да се пусне от сала.

„Един старец ме измъкна от водата и ме уви в топло одеяло от козина на як, спомня си Аслам. Продължавах да треперя и плача. Той ме попита защо съм прекосил реката и аз му разказах за напътствията на баща ми.“

„Не се бой, посъветвал го човекът. Ти си много смело момче, щом си стигнал толкова далеч от дома. Един ден всички в твоето село ще те почитат.“ Натикал две смачкани банкноти в ръчичката на Аслам и го съпроводил по пътя за Хаплу, докато не го поверил на грижите на друг човек.

Така Аслам и неговата история пропътували ниските части на долината Хуше. Придружителите му си го предавали от ръка на ръка и на раздяла всеки давал своята скромна лепта за обучението му. „Хората бяха много добри с мен и аз се окуражих, разказва той. Не след дълго пристигнах в Хаплу, постъпих в едно държавно училище и се учих най-усърдно.“

Учениците от шумния град, най-голямото селище, което Аслам някога бил виждал, били много по-отракани и се подигравали на външния вид на момчето от планината. „Носех обувки от кожа на як и вълнени дрехи, а всички останали бяха пременени в хубави униформи“, спомня си той. Преподавателите се съжалили над него, събрали пари и му купили бяла риза, морав пуловер и черни панталони като на другите деца. Носел униформата си през деня, а вечер я почиствал възможно най-старателно. Когато след завършването на първата година от обучението си, се завърнал в родното си село, се случило точно както му бил предсказал старецът на брега на Шайок.

„Когато се върнах в Хуше, разказва Аслам, изглеждах чист и спретнат в ученическата си униформа. Всички ме зяпаха и се чудеха колко съм променен. Отнасяха се с почит. Осъзнах, че трябва да оправдая уважението на съселяните си.“

През 1976 година, след като завършил последния десети клас сред първенците в своя випуск, Аслам получил предложение за държавна служба, ала предпочел да се върне в селото си, където след смъртта на баща си бил избран за *нурмадар*. „Видях как живеят хората извън планините и счетох за свой дълг да се боря за подобряването на условията в Хуше“, разказва той.

С ходатайството на висшите чиновници, които му предложили пост, Аслам успял да убеди управата на Северните територии да прокара път по цялото протежение на долината чак до родното му село. Не ги оставил на мира и докато не получил субсидия за основаването на момчешко училище за двадесет и пет деца, което разположил в проветрива селскостопанска барака. Ала по-трудно било да убеди в каузата си хората от Хуше, които предпочитали да пратят синовете си на къра. Съселяните му стигнали дотам, че го причакали с подкупи от масло и брашно, за да освободи децата им от училище.

Когато собствените му синове и дъщери пораснали, Аслам си дал сметка, че сам няма да може да осигури образование за всички. „Аллах ме благослови девет пъти, казва той. Имам пет момчета и четири момичета. Но най-умна сред тях е дъщеря ми Шакила. В селото нямаше къде да се учи, а беше много малка, за да я пусна в града. Хиляди алпинисти са минали през Хуше, ала никой не е предлагал помощ за децата ни. До мен достигна мълвата за едрия *ангреси*, който строи училища за момчета и момичета из цял Балтистан и реших да го издиря.“

През пролетта на 1997 година Аслам предприел двудневно пътуване до Скарду, за да намери Мортенсън, но в хотел „Инд“ му отговорили, че е заминал за горното поречие на Бралду и можело да отсъства няколко седмици. „Оставих писмо, в което го канех да посети селото ни, разказва той, ала така и не получих отговор.“ Съвсем случайно, през юни месец следващата година един шофьор донесъл вест в Хуше, че американецът се намира в недалечното село Хане.

„Онази пролет се върнах в Хане, разказва Мортенсън, с надеждата да свикам *джирга* и да убедя останалите да се противопоставят на Джанджунгпа, за да можем най-после да дадем ход на строежа там.“ Ала носачът, който нямал никакво желание да се отказва от идеята да има собствено училище по алпинизъм, се свързал с местната полиция и обвинил Мортенсън в това, което в този крайно

чувствителен пограничен район би породило най-големи подозрения срещу един другоземец. „Донесъл пред властите, че съм шпионин на заклетия им враг — Индия“, разказва набеденият.

Докато американецът се мъчел да успокои полицая, който настойчиво го подканял да покаже паспорта си за проверка, Аслам пристигнал в Хане с нает автомобил и отишъл да му се представи. „Казах на доктор Грег: *Аз съм нурмадарят на Хуше и от година се опитвам да се срещна с вас, припомня си той. Моля, вечерта, вие идвате в Хуше на чай.*“ Мортенсън вече започвал да си мисли, че Хане е прокълнато място. Вече не искал, както някога, пълната месечина, покращаща се на ръба на каньона, да се изтърколи и да сравни селото със земята, но с радост се възползвал от извинението да си тръгне от там.

Новатор по образование и дух, Аслам бил изрисувал стените на къщата си с дръзки геометрични мотиви. За Мортенсън те носели някакъв смътен африкански привкус и той тутакси се почувствал като у дома си. Двамата нови приятели останали до късно през нощта на покрива и сърбали *пайю ча*, докато *нурмадарят* разказвал своята одисея. Призори, когато висящите ледници на Машербрум се покрили с бледорозова глазура, подобно на сладкиш от великанска трапеза, мержелеещ се срещу огладнелите събеседници, Мортенсън бил взел решение да пренасочи средствата, одобрени от съвета на ЦАИ за прокълнатото училище в Хане, към селото на този просветен управител, който като дете се спуснал сам по реката, за да се изучи.

„Бях много изненадан най-после да открива доктор Грег, след като го бях издирвал из цял Балтистан, разказва Аслам. Очаквах, че ще трябва да се моля на някакъв високомерен *ангрез*, но той разговаря с мен като с брат. Разбрах, че е много добър, отзивчив и мил. Още при първата ни среща направо се влюбих в благия му характер и с всяка изминала година, откакто построихме училището, чувствата ми стават все по-силни. Огромната ми обич се предаде и на моите деца и на всички хора в Хуше.“

Сградата, която Аслам и съеляните му построили през лятото на 1998 година със средствата и помощта на организацията на Мортенсън, е може би най-прекрасното училище из цял Северен Пакистан. То е своеобразен паметник на надеждата, която хората от Хуше са вложили в бъдещето на своите деца благодарение на

настойчивостта на своя просветен управител. Архитектурните детайли били възложени на *нурмадаря* и алените изящно заоблени дървени орнаменти, красящи прозорците, вратите и покрива, са плод именно на неговите творчески виждания. Покрай училищната ограда растат слънчогледи, които през топлите месеци избуяват по-високи от човешки бой. А поразителната гледка към покрива на света — извисилото се в небесата чело на Машербрум — приветства учениците от прозорците на всяка стая и дава подтик на местните деца да се стремят нависоко.

В къщата, недалеч от Държавната девическа гимназия в Хаплу, която *нурмадарят* наскоро е наел за нея, се срещаме с най-голямата дъщеря на Аслам, Шакила, за да ни разкаже какво влияние е оказало върху живота ѝ и бъдещия ѝ път училището в Хуше, открито в селото, когато била на осем години. Седнало с кръстосани крака на грубия вълнен килим до изтъкнатия си баща, хубавото петнайсетгодишно момиче се усмихва уверено изпод кремавия шал на падащи листа, докато споделя с нас историята си.

„Първоначално много хора от селото ме убеждаваха, че щом съм момиче, не ми трябва да се уча, разказва тя. Казваха ми, и ти като всички жени ще работиш на полето, защо ти е да си пълниш главата с глупости? Ала аз знаех колко важно е образованието според татко, затова се стараех да не ги слушам и залягах над книгите.“

„Винаги съм се опитвал да насърча всичките си деца да се стремят към знанието, казва Аслам и кимва към двамата по-големи братя на Шакила, вече студенти, които живеят заедно със сестра си и се грижат за нея. Но у това момиче още от ранна възраст забелязах особено влечение към учението.“

Шакила засрамено скрива лице в шала, после го отхвърля настрана и проговаря: „Не съм чак толкова добра ученичка. Но на село успях да завърша с добри оценки“.

Приспособяването към космополитния Хаплу се оказва трудно. „Атмосферата тук е необикновена, разказва момичето. Много е забързано, но и има всичко.“ Тя показва на баща си изпитната си работа по физика, засрамена, че има само 82 точки. „Уроците тук са много трудни, но започвам да свиквам, казва тя. В Хуше бях най-напредналата ученичка. Тук винаги мога да потърся помощ от някое от по-големите момичета или от преподавателите.“

Сега, когато селото е свързано с града, пътят на Шакила към познанието, поне физически, не е толкова опасен, както този на баща ѝ. Ала посвоему тя е оставила след себе си не по-малко ярка диря.

„Дъщеря ми е първата девойка в цялата долина, която има привилегията да продължи образованието си в по-горна степен, заявява гордо Аслам. Всички момичета в Хуше ѝ се възхищават.“

Похвалата на баща ѝ засрамва Шакила и тя за кратко отново скрива лице в шала, после се показва и заявява: „Мисленето на хората в нашето село започва да се променя. Вече всички семейства изпращат дъщерите си на училище. Все по-често ми казват: „Не бяхме прави, Шакила. Добре направи, че прочете толкова книги, и имаше смелостта да отидеш толкова далеч, да се учиш. Ти си гордост за селото ни.“

Ако успее да се справи с трудните нови предмети като физиката, тя би искала да продължи още по-нататък, може би в медицински университет. „Бих желала да стана лекар и да работя навсякъде, където се нуждаят от мен, споделя мечтата си тя. Светът е толкова голям, а аз познавам съвсем мъничка част от него.“

Успехите ѝ в учението оказват положително влияние не само върху жените в долината Хуше, но и върху по-големите ѝ братя. Осемнайсетгодишният Якуб изкарал една година в университета в Лахор, но бил скъсан на изпитите по шест от осемте предмета. Сега се е записал в местния колеж и отново се е посветил на образованието си с надеждата, когато завърши, да получи държавна служба. „Няма как“, казва той, като стеснително намества бейзболната си шапка със златна звезда — емблемата за отличие, която самата Шакила често получавала, докато учила в Хуше. „Сестра ми ме натиска да упорствам. Тя се старае много, така че аз също не бива да оставам по-назад.“

Сред купчинката с последните работи на дъщеря си Аслам открива тест от изпита по урду, издържан от девойката с максимума от сто точки. Той поема листа в ръката си нежно, все едно е буца скъпоценна руда, извадена от Шайок. „За това щастие трябва да благодаря на Всевишния Аллах и на господин Грег Мортенсън“, казва той.

През лятото и есента на 1998 година подобни възхвали към американеца можело да се чуят навсякъде из Северен Пакистан. При завръщането си в Пешавар, града, който продължавал да го притегля

магнетично, Мортенсън обиколил изнемогващите бежански лагери. Сега, когато безмилостният радикален ислямизъм, налаган от талибаните, бил премазал почти цял Афганистан, върху тях падала тежестта да осигурят подслон, храна и образование на стотици хиляди бежанци. Разбира се, при тези апокалиптични условия основаването на нови училища било немислимо. Затова пък в лагера „Шам-шату“, югозападно от Пешавар, успял да организира обучение за четири хиляди афганистанчета под ръководството на осемдесет преподаватели и поел ангажимент към тях да им изплаща редовни възнаграждения, при условие че останат в Пакистан.

Друг проблем, към който се насочил, били ширещите се очни болести в района на Северен Пакистан. По негова покана американският хирург офталмолог доктор Джеф Тейбин извършил шейсет безплатни операции на възрастни пациенти от Скарду и Гилгит. В добавка, ЦАИ финансирал обучението на единствения очен специалист в Балтистан, доктор Ниаз Али, в известна клиника в Непал, за да придобие нужната квалификация и оперира самостоятелно.

Участието му в конференция на експерти по развитие на изостанали региони убедило Мортенсън да насочи образователната дейност на ЦАИ към осигуряване на обучение до пети клас и към поощряване на приема на момичета. „Когато момчетата се образуват, те напускат своите села и търсят работа в градовете. Момчетата обаче остават по родните си места, превръщат се в лидери на своята общност и разпространяват придобитото познание сред членовете ѝ, мотивира решението си той. Ако искаме да повлияем благоприятно върху една култура, да осигурим равнопоставеност на жените, да подобрим хигиената и здравеопазването и да намалим смъртността сред децата, отговорът е да осигурим образование за момичетата.“

Воден от това убеждение, Мортенсън отново поел по разбитите пътища от село на село, организира съвещания със старейшините и настоявал да се ангажират с увеличаването на приема на момичета с десет процента годишно, като гаранция за финансовата подкрепа на ЦАИ. „Достатъчно е само да завършат пети клас, твърди той, за да се промени бъдещето на цялата общност.“

Съветът на директорите на фондацията започнал да се обновява в съответствие с еволюцията на философията ѝ. В борда се включила

Карън, съпругата на бизнесмена Джордж Маккаун и основателка на автономно училище^[2] в Района на залива на Сан Франциско, както и професорът от „Сити колидж“ с пакистански произход Абдул Джабар. Така постепенно екипът станал изцяло от професионалисти в сферата на образованието.

Сега, когато вече десет училища функционирали под опеката на ЦАИ, Джулия Бъргман организира в Скарду ежегоден летен семинар и създаде библиотека за учителите, работещи към организацията. През същото лято по време на провешите се срещи между Гулам Парви, експертите, повикани от Бъргман, и преподавателите, назначени от ЦАИ, Мортенсън изковал образователната философия на организацията.

Основните положения в нея били следните — да се следва програмата на добрите образователни институции в Пакистан, да не се включват популярните на Запад часове по съпоставително изучаване на различни култури, както и да се избягват всякакви елементи, които биха дали повод на консервативните водачи на местното духовенство да повдигнат обвинения в проповядване на антиислямски настроения и да поискат закриването на училищата. Същевременно по никакъв начин няма да се толерира пропагандирането на войнстващите течения на фундаменталния ислям, в които се закърмват възпитаниците на *мадрасите* из Пакистан.

„Не желая да учим местните деца как да мислят като американци, заявява Мортенсън. Боря се единствено за това да получат умерено светско образование. Цялата ни дейност се основава на тази идея.“

Всяко ново успешно начинание добавяло блясък към ореола на Мортенсън. Неговият портрет започнал да се появява над огнищата в домовете и по броните на джиповете. Спазвайки забраната на исляма срещу идолопоклонничеството, пакистанците не одобряват разпространената в Индия традиция автомобилите да се кичат с изображения на божества от огромния пантеон на индуизма. Но както в източната съседка, така и тук някои обществени личности биват обезсмъртени приживе.

Сред фигурите, почитани като светци в Пакистан, е майсторът на крикета Имран Хан. Ала ето че, прелитайки над ожарените дюни, през лъкатушещите речни дефилета чак до скованите в суровата прегръдка

на Каракорум долини на Балтистан, надлъж и нашир се заразисяла една нова легенда — легендата за добрия неверник доктор Грег.

[1] Утопичен рай, по името на въображаемо място в Тибет от романа на Джеймс Хилтън „Изгубеният хоризонт“. — Б.пр. ↑

[2] Безплатни държавни училища, субсидирани от държавата в размер, еквивалентен на дотациите на държавните учебни заведения, които определят сами своите програми, педагогически методи, хорариуми и т.н. — Б.пр. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА ЧЕРЕШИ СРЕД ПУСТИНЯТА

Може да се твърди, че най-опасният регион в наши дни е Индийският субконтинент, и по-точно Линията на контрол, разделяща Кашмир.

Президентът Бил Клинтън
преди дипломатическата си и
миротворческа визита в Индия и
Пакистан

Фатима Батул помни ясно първото отчетливо „бум“, разнесло се откъм позициите на индийската батарея на едва дванадесет километра отвъд планината. Спомня си тънкото свистене, с което първият снаряд паднал от безукорно синьото небе, и погледа, който тя и сестра ѝ Амина — заедно с която сеели елда на нивата — си разменили миг преди първия взрив.

В родното им село Бролмо, в долината Гултори, място, отбелязано на картите на индийските военни отвъд границата като територия от Кашмир, намираща се под пакистанска окупация, животът течал напълно безметежно. Поне така се струвало на десетгодишната Фатима. В онзи миг, когато небето зазвъняло от непознатата песен на снарядите, в широко отворените очи на Амина съзряла отблясъка на собствената си изненада и изражение, което казвало: „Ето това е нещо ново“.

Ала тя не желае да пробужда спомените за събитията, настъпили след огнения дъжд от метални осколки, посипал се след първия снаряд. Картините, изникващи в съзнанието ѝ, жарят като заравяните в огъня камъни, които служат за печене на курба. Сред нивата лежали човешки трупове и части от тела, а бумтежите, свистенето и

експлозиите следвали толкова бързо и толкова нагъсто, че се слели в един-единствен нестихващ вой.

Амина сграбчила ръката на малката си сестра и я повлякла през безредната тълпа от ужасени хора, които тичали колкото ги държат краката и все пак твърде бавно, към укритието на пещерите.

Сгушена в тревожния мрак на скривалището, Фатима не разбрала, а днес и не желае да си спомня, как Амина се е озовала отново сред огнения ад. Вероятно, разсъждава тя, е излязла да прибере малките деца. Тя би го направила, твърди момичето. Снарядът, тупнал точно пред отвора на пещерата, е напълно изличен от паметта ѝ. Единственото, което може да каже със сигурност, е, че онази експлозия пречупила духа на сестра ѝ, нейния *хайат*, и животът на двете момичета се променил необратимо.

На 27 май 1999-а късно през нощта Мортенсън се намирал в офиса си в Монтана и търсел информация из сайтовете на новинарските агенции относно внезапно избухналите сражения в Кашмир. Доколкото знаел, досега такова нещо не се било случвало.

След насилственото разделение на Индия и Пакистан този регион винаги е бил тлеещ барутен погреб. С военното си превъзходство Индия сложила ръка върху по-голямата част от територията на някогашното княжество Джаму и Кашмир, а обещанието, дадено от властите на преобладаващо ислямското население, да се самоопредели по законен път чрез избори останало само на думи.

За народа на Пакистан Кашмир се превърнал в символ на потисничеството срещу мюсюлманите в региона след разпадането на Британска Индия. За неговия враг — преден пост, от който нямало да се откаже. Източната съседка била твърдо решена да не позволи на заклеймените като терористи бойци на Фронта за освобождение на Джаму и Кашмир да изтръгнат тази скъпоценна перла от нейната корона. Едно обединявало и двете страни в конфликта — границата, прокарана през негостоприемната ледена пустош по волята на лорд Маунтбатън^[1], била кървяща рана, която непрекъснато напомняла на двете държави за униженията на колониализма.

През 1971 година, след десетилетия постоянни схватки, Индия и Пакистан постигнаха споразумение за установяването на Линия на контрол, минаваща през най-суровите и неприветливи части на високопланинския терен. Сама по себе си тя представлявала ефективна преграда срещу евентуално противниково нахлуване. „Вестта за големите жертви ме потресе, припомня си случая от 1999-а Мортенсън, тъй като през шестте години, откакто бях в Пакистан, сраженията по Линията на контрол се водеха като някакъв старовременски дуел между благородници.“

„Двете армии бяха разположили наблюдателни постове и артилерия по протежение на ледниците. Веднага след като приключе утринния си чай, индийците изстрелваха по пакистанските позиции един-два снаряда с големите си шведски оръдия, а от другата страна им отвръщаха с няколко залпа след края на утринната молитва. Жертвите бяха редки и щом свиеше септемврийският студ по негласно споразумение противниците изоставяха постовете до следващата пролет.“

През 1999 година пролетта настъпила необичайно рано. През април правителството на Наваз Шариф^[2] решило да изпита волята за борба на своя противник. Година по-рано Пакистан шокирал света с провеждането на пет успешни ядрени опита. Изравняването по поразяваща мощ с Индия предизвикало такъв взрив на национално самочувствие и одобрение към правителството, че Шариф наредил да се направи макет на върха в планините Чагай, в чиито недра била взривена „Мюсюлманската бомба“, и го поставил край надлеза, разделящ Пинди и Исламабад.

През същия месец около осемстотин тежковъоръжени ислямски бойци пресекли Линията на контрол през Гултори и заели позиции по планинското било откъм противниковата страна. По данни на Индия границата била премината от дегизирани като цивилни войници от Северната лека пехотна бригада — елитните части, които бранят Северните територии на Пакистан, и шепа *муджахидини*. Тези обединени сили се промъкнали толкова незабелязано, че изминал месец, преди индийските съгледвачи да установят, че хребетите, които гледат към позициите им във и около град Каргил, са окупирани от пакистански бойци и техни съюзници.

Премиерът Атал Бихари Ваджпаи^[3] обвинил Шариф в нахлуване на чужда територия, на което пакистанският министър-председател отговорил, че това са „бойци за свобода“, действащи независимо от армията, които по собствена инициатива са се включили в борбата за освобождаване на мюсюлманското население на Кашмир от индийските окупатори. Фишовете за получени възнаграждения и индийските документи за самоличност, които по твърдения на Ню Дели^[4] били открити у загинали мюсюлмански бойци, говорят друго.

На 26 май 1999 година по заповед на Ваджпаи било предприето първото въздушно нападение срещу Пакистан от повече от двацет години. Талази реактивни изстребители „МиГ“ и „Мираж“ на индийската военна авиация започнали да бомбардират вражеските позиции. В отговор ислямските бойци, въоръжени със зенитноракетни комплекси „Стингър“, осигурени на *муджахидините* от САЩ по време на войната в Афганистан, успели да свалят един изстребител „МиГ“ и един въоръжен хеликоптер „МИ–17“. Това било началото на печално известния Каргилски конфликт.

Необявените войни, като така наречената „полицейска акция“ на САЩ във Виетнам, често се крият под благовидни имена. Думата „конфликт“ не дава ни най-малка представа за огромното количество мунции, изстреляни от силите на двата противника по време на бойните действия през 1999 година. Пакистанската армия избила стотици индийски войници, а според твърденията на Индия — и десетки цивилни, попаднали под кръстосания огън. Притежаващата огромно превъзходство източна съседка е изстрелвала по пет хиляди артилерийски и минометни снаряда и ракети дневно.

По данни на интернет портала GlobalSecurity.org през пролетта и лятото на 1999 година от небето над Пакистан са се изсипали общо над 250 000 снаряда, бомби и ракети — огън с подобна интензивност не е бил регистриран от Втората световна война. Въпреки опроверженията от страна на Индия разказите на очевидци сочат за усилен безогледен обстрел по цивилни обекти, които, подобно на селото на Фатима Батул, имали нещастieto да се намират по протежение на Линията на контрол.

В интервалите между телефонните разговори с познатите си в пакистанската армия Мортенсън кръстосвал кабинета си, обзет от чувство за безпомощност. Новините, които получил, го лишили и от оскъдните часове сън, с които разполагал. Потоци бежанци от обстрелваните територии преминавали пеша планинските проходи и се отправяли към Скарду. Хиляди изтощени и ранени хора се нуждаели от помощ, каквато Балтистан не можел да им осигури. Отговорите, които търсел, не били в камарите книги, пълзящи все по-високо покрай стените, натрупани по лавиците и пръснати по пода, а в Пакистан.

Без да губи повече време, Мортенсън си резервирал самолетен билет.

Платото Деосай^[5] е една от най-красивите пустини на земята, помислил си Мортенсън, докато „Ленд крузър“-ът пълзял към Балтистан. По сгушените между планините високи поляни пъстреели туфи лилави лупини^[6]. Цветните им петна наподобявали груби мазки, излезли изпод четката на художник. Стада дългороги *барали*, израсли на воля далеч от човешкото присъствие, необезпокоявано наблюдавали автомобила. А от запад, под непривичен за окото му ъгъл, се извисявала хипнотично Рупалската стена на Нанга Парбат — най-голямата скална стена на Земята.

Хусейн, Апо и Фейсал посрещнали Мортенсън в Исламабад и някогашният готвач успял да го убеди да поемат към Скарду през Деосай, макар трийсет и шест часовият маршрут да минавал по често непроходими планински пътища. Магистралата „Каракорум“ била задръстена от военни конвои, транспортиращи провизии до военната зона, и други, които връщали у дома телата на мъчениците за вярата — *шахидите*, загинали по бойните полета.

Мортенсън очаквал, че ще пътуват необезпокоявано, тъй като високопланинските проходи на граничещото с Индия плато все още били заснежени. Ала както по посока района на конфликта, така и обратно се нижели колони от пикапи „Тойота“ — бойните каляски на талибаните — натъпкани с брадати мъже с черни тюрбани. Войниците, пътуващи на североизток, размахвали автомати и ракетомети за поздрав към идващите насреща автомобили, а от поелите на югозапад конвои с ранени другарите им гордо развявали бинтовете си в отговор.

— Апо! — изкрещял Мортенсън над рева на двигателя, след като, принуден от яростното бибиткане на четирите конвоя, Хусейн се изтеглил встрани от шосето след дълго маневриране. — Виждал ли си някога толкова талибани?

— Кабулците непрекъснато пристигат насам — отвърнал Апо, използвайки местното название за ненавистните другоземци, които сеели насилие из Балтистан, и поклатил печално глава — но никога не са били толкова много. Явно нямат търпение — добавил той, като изстрелял през прозореца дълга струя от тютюна, донесен му от Америка — да станат мъченици.

Когато пристигнали в Скарду, градът врял и кипял във военна треска. Откъм фронта пристигали „Бедфорд“-и с ковчези, тържествено обвити с пакистанския флаг. Из небето бръмчали невидан брой хеликоптери. В талазите на автомобилното движение се вливали плашливи стада кози, водени от годжарски пастири — циганите на Пакистан. Те щели да осигуряват изхранването на армията на далечния поход срещу Индия.

Пред входа на хотел „Инд“ два черни пикапа с характерните светлосини регистрационни табели на Обединените арабски емирства и загадъчно съкращение върху вратите били паркирани така, че задръствали пътя на преминаващите джипове. Затруднените шофьори обаче не смеели да надуют клаксоните. Докато се прегръщали за добре дошъл с управителя на хотела Гулам и по-малкия му брат Назир, Мортенсън забелязал над раменете им двама яки брадати мъже, които пиели чай на една от дървените маси във фоайето. Дрехите им, подобно на неговите собствени, били покрити с прах.

„По-едрият вдигна глава и ми махна да седна при тях за чаша чай, разказва Мортенсън. Бих казал, че бе прехвърлил петдесетте, може би беше към два метра. Този факт се запечата в съзнанието ми, защото из Балтистан обикновено аз бях най-високият. Имаше — как се казва? — двойна гуша. И огромно шкембе. Нямах начин с тази физика да е изкачвал високопланински проходи, така че трябваше да е някой командир.“

Гулам, който бил обърнат с гръб към мъжете, повдигнал предупредително вежди към Мортенсън.

— Зная — отвърнал американецът и се отправил към военните.

Здрависал се с едрия и неговия спътник — човек с рехава, дълга почти до кръста брада и ръце с изпъкнали като въжета мускули. На пода в краката им лежали добре смазани автомати „Калашников“.

— *Пъ хаир рагие* — казал мъжът на пущунски. — Добре дошъл.

— *Хаир осе* — отвърнал Мортенсън почтително на същия език, който бил започнал да изучава още след осемдневния си плен във Вазиристан.

— *Кенастел!* — наредил военният. — Сядай.

Мортенсън се подчинил, след което преминал на урду от страх да не се получи някое недоразумение. На главата си носел карирана черно-бяла *куфия* като на Ясер Арафат, която го предпазвала от прахоляка на платото Деосай. Мъжете обаче изтълкували това като знак за политическата му пристрастност и му поръчали чай.

„Едрият се представи като Гул Мохамед, разказва Мортенсън, и попита дали съм американец. Реших, че така или иначе ще разберат, така че потвърдих.“ Грег кимнал почти незабележимо към Фейсал Бейг, който бил застанал нащрек на няколко крачки от масата, и телохранителят се оттеглил при Апо и Парви.

— Ок Бил Клинтън! — рекъл Гул Мохамед на английски с възторжено вдигнат палец.

Въпреки че опитите му за посредничеството между Израел и Палестина завършили с провал, през 1994 година — макар и с огромно закъснение — Клинтън изпратил американски войски в Босна, за да спре масовото клане на мюсюлмани от страна на сръбската армия, факт, който *муджахидин* като Гул не би забравил.

Огромният мъж положил одобрително ръка върху рамото на американеца и Мортенсън бил облъхнат от миризма на човешко тяло, примесена с аромата на печено агнешко.

— Ти също си войник — изрекъл той по-скоро утвърдително.

— Бях — отвърна Мортенсън. — Много отдавна. Сега строя училища.

— Познаваш ли подполковник Самюъл Смит, от форт Уърт, Тексас? — попитал по-слабият. — И той е американски войник. Заедно смачкахме руснаците като буболечки при Спин Болдак^[7] — заявил той, размазвайки невидими насекоми с петата на ботуша си.

— Съжалявам, но не — отвърнал Мортенсън. — Америка е голяма страна.

— Голяма и могъща. В Афганистан на наша страна бяха Аллах — ухилил се Гул — и американските ракети „Стингър“.

Мортенсън ги попитал дали се връщат от фронта и Гул Мохамед почти с облекчение започнал да му разказва видяното там. *Муджахидините*, отбраняващи позициите по билото, се биели смело, ала, след като индийските военновъздушни сили се сетили да хвърлят бомбите от височина извън обсега на противозенитните ракети, атаките се превърнали в истинско клане.

— А и оръдията им са много мощни — обяснил Гул. — Швеция казва, че е мирна страна, но оръжията ѝ са смъртоносни.

Двамата го разпитали подробно за работата му и закимали одобрително, щом разбрали, че помага както на афганистанските сунити в лагерите край Пешавар, така и на шиитите в Балтистан. Гул казал, че е от долината Дарайле, разположена недалеч от моста, край който пет години по-рано *муджахидини* били блокирали магистралата „Каракорум“ по същото време, когато Мортенсън пътувал към Скарду с „Бедфорд“-а.

— В нашата долина имаме голяма нужда от училища — казал Гул. — Защо не дойдеш с нас, да построиш десет, двайсет училища? Дори за момичета, няма проблем.

Той им обяснил, че организацията му разполага със скромен бюджет, а и всички проекти трябва да бъдат одобрени от съвета на директорите. Усмивнал се наум, когато си представил реакцията на борда на точно тази молба, но пред мъжете обещал да постави въпроса на следващото заседание.

Към девет вечерта, въпреки надвисналия от напрежение въздух във фойето на „Инд“, клепачите на Мортенсън започнали да натежават. Умората от пътуването през прашната шир на Деосай си казвала думата. С гостоприемството, диктувано от *пушунвали*, военните командири поканили американеца да ношува при тях, но той им отговорил, че управителят на хотела винаги пази за него малка стая в задната част на хотела, поклонил се с ръка на сърцето и се сбогувал.

Докато вървял по коридора, от кухнята излетяло кльощаво червенокосо привидение с изцъклени очи и се вкопчило в ръкава му. Ага Ахмед, неуравновесеният кухненски помощник и пиколо, шпионирал фойето през дъските на вратата.

— Доктор Грийк! — изпищял той предупредително, така че целият хотел да го чуе. — Талибани! — По ъгълчетата на устата му била избила пяна.

— Зная — отговорил Мортенсън с усмивка и повлачил крака към постелята.

На сутринта Мортенсън бил посетен от самия Саид Абас. Духовникът никога не бил изглеждал толкова разстроен. Обикновено осанката му излъчвала тържествено достойнство и произнасял думите със спокойната отмереност, с която прехвърлял зърната на *тасбиха*^[8] си. Но тази сутрин Абас залял Мортенсън с истински порой от слова. Войната причинила истинска катастрофа за мирното население в долината Гултори, занареждал той. Не се знаело колко цивилни са убити или осакатени от бомбите и артилерийския обстрел, но в Скарду вече пристигнали две хиляди бежанци. Хиляди други изчаквали затишие, укрити из пещери в планината, преди да поемат насам.

Саид Абас осведомил Мортенсън, че е потърсил помощ от административното управление на Северните територии и от Върховната комисия по бежанците към Организацията на обединените нации, но получил отказ и от двете места. Местното правителство заявило, че не притежава средства и ресурси за овладяване на кризата, а отговорът от ООН бил, че правомощията им не включват намеса при вътрешнодържавни конфликти.

— От какво имат нужда? — попитал Мортенсън.

— Всичко — отвърнал Абас — но най-вече от вода.

Саид Абас завел Мортенсън и спътниците му да видят новия град от избелели от слънцето брезентови покривала, изникнал западно от Скарду сред пясъчните дюни край летището. След като напуснали шосето, те събули обувките си и поели през пясъците към стана на бежанците, съпровождани от рева на прелитащите над главите им патрули на пакистанските военновъздушни сили. Разположени около летището в укрепени с чували пясък гнезда, стрелци зенитчици в повишена бойна готовност чертаели арабески с цевите на противовъздушните оръдия в небето по посока Индия.

Бежанците били сместени на единствената земя в околностите на Скарду, към която никой нямал претенции. В лагера, издигнат посред

дюнните, нямало естествен източник на вода, а Инд течала на около час път пеша. Главата на Мортенсън запулсирала както от излъчвания от пясъка зной, така и от мисълта за непосилността на задачата.

— Как да прокараме вода дотук? — попитал той. — Мястото е много високо.

— Чувал съм за подобни проекти в Иран — казал Саид Абас. — Нужно е да се изградят водоподемни съоръжения. Трябва да копаем, докато достигнем подпочвените води, и да инсталираме помпи, но с помощта на Аллах е възможно да се направи.

С издуващи се черни одежди Саид Абас се втурнал през искрящите пясъци, сочейки местата, където според него можело да се дълбае за вода. „Ще ми се западняците, които имат толкова погрешни впечатления за мюсюлманите, да можеха да го видят в онзи ден, казва Мортенсън. Тогава щяха да осъзнаят, че хората, които следват истинския завет на исляма, дори консервативните духовници като Саид Абас, вярват в мира и справедливостта, а не в насиетието. Както Тората и Библията ни учат на съпричастност към нуждаещите се, така и Коранът проповядва грижа за вдовиците, сираците и бежанците.“

Отначало палатковото селище изглеждало безлюдно, тъй като жителите му се били изпокрили от безжалостното слънце под брезентовите покриви. Апо, който сам бил бежанец от Драс, разположен от индийската страна на границата в съседство с Гултори, тръгнал от палатка на палатка да събира поръчки за провизии от първа необходимост.

Застанали в центъра на лагера, Мортенсън, Парви и Саид Абас започнали да обсъждат обезпечаването на водоподемната система. Парви обещал да убеди свой съсед, ръководител на Службата по благоустройство в Скарду, да осигури земекопна техника, ако Централноазиатският институт поеме разходите за тръбопроводите и помпените съоръжения.

— Колко души живеят тук в момента? — попитал Мортенсън.

— Малко над хиляда и петстотин — отвърнал Саид Абас. — Повечето са мъже, дошли в града да търсят работа и да намерят подслон, преди да повикат жените и децата си. До няколко месеца вероятно броят на бежанците ще нарасне до четири-пет хиляди.

В това време Апо Разак изскочил от една палатка и се устремил към разговарящите мъже. Ако съществувало нещо неизменно в

Балтистан до този ден, то това бил веселяшкият вид на стария готвач, свикнал да осигурява храна и удобства за хората по най-неприветливи места. Ала сега, когато се приближил към групичката на Мортенсън, изражението му било необичайно сериозно, а устата му прорязвала гранитното му лице като жилка кварц. Подобно на шута на крал Лир, той не се боял да казва горчивите истини на така наречените висшестоящи.

— Доктор Грег — рекъл Апо, като хванал Мортенсън за ръка и го повел към палатките — стига толкова приказки. Откъде знаете от какво се нуждаят те, след като не сте ги попитали?

Молла Гулзар с мъка се изправил на крака, за да посрещне гостите в палатката си от син брезент. Старият духовник на Бролмо с черно кепе на главата стиснал ръката на Мортенсън и се извинил, че няма чай. Щом се настанили върху мушамената покривка, постлана върху топлия пясък, Апо насърчил бежанеца да разкаже своята история.

Ярката светлина, процеждаща се през синьото покривало, се отразявала в лещите на възголемите очила на възрастния мъж, скривала очите му и Мортенсън изпитвал обезпокоителното чувство, че разговаря със слепец.

— Не искахме да идваме тук — заразкавал молла Гулзар, като поглаждал дългата си рошава брада. — Бролмо е хубаво място. Или поне беше. Останахме там, докато бе възможно. През деня се криехме в пещерите, а нощем копаехме нивите. В противен случай никой от нас нямаше да оцелее, защото по светло от небето валяха снаряди. Накрая всички напоителни канали бяха разрушени, полята — съсипани, а къщите — сринати. Жените и децата щяха да умрат, ако не сторим нещо, затова поехме през планините към Скарду. Вече не съм млад и това бе тежко изпитание. Щом пристигнахме, военните ни наредиха да се разположим тук — продължил моллата. — Като видяхме това място, тези пясъци, рекохме да си вървим, но не ни позволиха. Казаха ни: *Домовете ви вече ги няма. Разрушени са.* Въпреки това бихме се върнали. Това тук живот ли е? Ето че скоро жените и децата ще пристигнат в тази пустош. Какво да им кажем?

Мортенсън поел дланта на стареца в ръцете си.

— Ще прокараме вода за семействата ви — обещал той.

— Благодаря на Всевишния Аллах за милостта ви — отвърнал моллата — но водата е само началото. Нуждаем се от храна и лекарства, от училище за децата. Това е нашият дом сега. Срам ме е да искам толкова много, но никой друг не се е интересувал от нас.

Старецът вдигнал глава към небето отвъд мижавия подслон на синия брезент, като че отправял воплите си право към Аллах. Под този ъгъл светлината не блестяла в стъклата на очилата и Мортенсън видял навлажнените му очи.

— Нищичко не ни остана. В замяна на вашия *мал-ла хуонг*, на добрината да чуете молитвите ни, не мога да ви предложа нищичко — промълвил духовникът. — Дори чай.

Построяването на първата водоподемна система в цял Северен Пакистан отнело осем седмици. Гулам Парви удържал на думата си и успял да убеди своя съсед да предостави безвъзмездно земекопните машини. Директорът на Службата по благоустройство дарил и необходимото количество тръби за проекта, а армията заела дванайсет трактора за разчистване на терена. Мортенсън търпеливо посещавал телефонната служба ден след ден, докато най-сетне успял да се свърже със Сан Франциско. Поискал и получил разрешение да използва шест хиляди долара от бюджета на фондацията за прокарането на вода до палатковия лагер.

Поръчал мощни помпи и генератори от Гилгит. С помощта на денонощния труд на мъжете от Бролмо не след дълго бил изграден бетонен резервоар с вместимост, достатъчна за нуждите на селище от пет хиляди души. Накрая, след като на около четирийсет метра дълбочина били открити подпочвени води, машините започнали изпомпването и водохранилището било напълнено. Сега мъжете можели да започнат да строят къщи от кал и да преобразяват пустошта в зелен оазис за семействата си. Но най-напред жените и децата трябвало да пристигнат успешно в Скарду.

Докато се криели в пещерите, Фатима Батул плачела непрекъснато, а Амина, която някога давала утеха на по-малката си

сестра, не била в състояние да се грижи дори за себе си. Физическите поражения от летящите шрапнели били незначителни, ала раните, нанесени на духа ѝ, били дълбоки. От деня, в който снарядът паднал до нея, Амина спряла да говори. Последното, което чули от нея, бил краткият вик на уплаха и болка, преди да припадне. Нито дума. В някои сутрини, когато снарядите валели по-ожесточено от обикновено, сгушена в пещерата заедно с останалите, тя се тресяла и издавала умолително скимтене. Но това бил звук на ранено животно, не човешка реч, и не носел никаква утеха за Фатима.

„Животът в пещерите беше много тежък, разказва приятелката на Фатима, Наргиз Али. Нашето село беше много красиво място, с кайсиеви, даже и черешови дървета, които растяха по бреговете на Инд. А сега можехме само да наблюдаваме как го унищожават. Беше опасно да ходим там. Тогава бях мъничка и когато обстрелът започнеше, някой от роднините ми бързаше да ме внесе в пещерата. Не можех да си играя навън или да се грижа за животните, нито пък да си набера плодове. Само гледахме как узряват и изгниват.“

„В дъждовните дни или когато завалеше сняг, вътре беше много неприятно да се готви и спи. Въпреки това останахме в тези убежища дълго време, понеже от Индия ни делеше само клисурата и беше много опасно да се стои на открито.“

Наргиз си спомня как един ден, когато се връщал от селото, където търсил оцелели провизии сред отломките на дома си, чичо ѝ Хавалда Абрахим бил улучен от случаен снаряд по време на затишие. „Той бе много любещ човек и искахме да изтичаме веднага при него, но трябваше да изчакаме да падне нощта, разказва тя. Обикновено тялото на мъртвия се измива. Но костите на чичо бяха толкова раздробени, че успяхме единствено да ги съберем наедно и да повием трупа в саван.“

Неколцината мъже, останали в Бролмо, се събрали и взели решение. На децата, като Фатима и Наргиз, съобщили, че е дошло време да покажат смелост. Трябвало да излязат и да поемат на дълъг път почти без храна. Не можело да продължават да се крият така.

Опаковали оскъдните неща, които успели да насъберат от домовете си, и късно през нощта се отправили към съседното село, което — както преценили — било извън обсега на противниковия огън. В онзи ден за пръв път от месеци успели да се насладят на

изгрева на слънцето под открито небе. Ала докато печали курба за предстоящия път, по дъното на долината се засипали снаряди и неумолимо запълзели по склоновете към тях. Фатима смята, че вероятно са били забелязани от съгледвач от някой от хребетите на юг, който започнал да ги обстрелва.

„При всяка експлозия Амина се свличаше на земята и започваше да се тресе и плаче, разказва сестра ѝ. Нямаше пещери, където да се скрием, и бяхме принудени да бягаме. Срам ме е да си призная, но бях толкова уплашена, че в един момент се отказах да я дърпам да става и побягнах. Боях се да не я убият, ала сигурно за нея е било по-страшно да остане сама и скоро ни настигна.“

В продължение на три седмици оцелелите бежанци от Бролмо пътували на северозапад. „Често се налагаше да вървим по пътеки, проправени от животните, по които не е стъпвал човешки крак, продължава Фатима. Тъй като, когато започна обстрелът, хлябът остана в огъня, бяхме много гладни. За да не умрем, започнахме да ядем диви растения и плодове, въпреки че от тях ни боляха стомасите.“

След одисеята си из планината последните жители на Бролмо пристигнали изтощени и измършавели в Скарду, където военните ги насочили към новия им дом. Тук, сред дюните край летището, на Фатима и съселяните ѝ им предстояло да изминат дългия път към изцелението на душевните рани и да започнат живота си наново. Но не и Амина Батул. „Когато дойдохме в новото си село, Амина легна и повече не се вдигна, разказва Фатима. Никой не успя да я свести и нищо, дори мисълта, че отново сме в безопасност с татко и чичовците ни, не можеше да я развесели. След няколко дни почина.“

Когато говори за смъртта на сестра си пет години по-рано, върху лицето на момичето се изписва такава болка, каквато сигурно е изпитвало и в онзи ден. След като оставя спомена да изплува за един кратък миг, Фатима отново го изтласква дълбоко в съзнанието си.

Седнала на чина си в началното девическо училище за бежанци „Гултори“, издигнато върху пясъчните дюни край летището на Скарду през лятото на 1999 година, в разгара на Каргилския конфликт, петнайсетгодишната Фатима Батул оставя белия шал да падне пред лицето ѝ и отбягва въпросите.

Четиринайсетгодишната ѝ съученичка Наргиз Али подема нишката на разговора и обяснява как се е озовала на чина под цветната

релефна карта на света. Момичето нежно гали чисто новите тетрадка, молив и острилка, дарени от благотворителна организация със седалище в Боузман, Монтана, място, което то напразно се е опитвало да намери на картата.

„Когато пристигнахме след дългия преход, бяхме много щастливи да се съберем със семействата си, спомня си Наргиз. Но после огледах мястото, което щеше да бъде наш дом, и изпитах страх и несигурност. Нямахме къщи, дървета, джамия, никакви удобства. После Саид Абас доведе един голям *ангреси*, който поговори с нас. Каза ни, че ако се трудим упорито, ще ни помогне да построим училище. И вижте, той спази своето *чат-ндо*, своето обещание“.

Петокласничките като Фатима и Наргиз са изостанали спрямо своите връстнички. Тъй като са започнали обучение едва след напускането на родните си села, средната възраст на момичетата в най-горния клас е петнайсет години. Братята им изминават по един час път във всяка посока до околните села, които приели повечето от момчетата в паралелките си. Ала за 129-те момичета от Гултори, които иначе вероятно никога не биха имали възможност да ходят на училище, тази постройка е единствената светлинка в дъното на дълъг и мрачен тунел.

Ето защо, въпреки болката, която разговорът за изпитанието ѝ причинява, Фатима Батул отмята шала от лицето си, поизправя се на стола и споделя още нещо с посетителите. „Бях чувала да говорят, че американците са лоши, казва меко тя. Но ние обичаме хората от тази страна. Те проявиха най-голяма добрина към нас. Американците са единствените, които си дадоха труда да ни помогнат.“

Напоследък някои от бежанците са започнали да се завръщат в Гултори, където Централноазиатският институт е основал две училища, вградени в пещерите, за да бъдат децата в безопасност, ако при последващо охлаждане на отношенията между двете държави над долината отново завалят снаряди. Ала Наргиз и Фатима остават в новото си село в покрайнините на Скарду. Сега то е техен дом, казват те.

Отвъд песъчливия двор на петстайното училище с цвят на охра, към хоризонта в стройни редици се низят колиби от кал, някои от които дори окичени със символа на лукса и уседналостта — сателитната чиния. А край тях, там, където до неотдавна неумолимо са

се издигали пясъчни дюни, напоявани от водоподемните съоръжения, растат и хвърлят сянка млади черешови дървета, изникнали от пясъците като по някакво чудо. Също както момичетата от Гултори, които крачат под гъстите им корони на път към дома след края на учебния ден.

[1] Луис Маунтбатън (1900–1979) — вицекрал и по-късно пръв губернатор на Индия. — Б.пр. ↑

[2] Министър-председател на Пакистан в два непоследователни мандата (1990–1993, 1997–1999). — Б.пр. ↑

[3] Министър-председател на Индия за кратко през 1996-а и в периода 1998–2004. — Б.пр. ↑

[4] Правилното наименование на столицата на Индия, известна още като Делхи. — Б.пр. ↑

[5] Най-високото плато в света, със средна надморска височина 4114 м и площ около 3000 кв.км, в областта Скарду. — Б.пр. ↑

[5] Растения от семейство Бобови, с високи до два метра стъбла, обрасли с цветчета и ярки цветове. — Б.пр. ↑

[5] Памучна кърпа за глава, обикновено бяла или карирана, традиционно носена от арабските бедуини. — Б.пр. ↑

[7] Град в афганистанската провинция Кандахар, близо до Линията Дуранд. — Б.пр. ↑

[8] Наниз от 33 или 99 мъниста, с които мюсюлманите отброяват повтарящите се молитвени формули и имената на Аллах. — Б.пр. ↑

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

ПОКРОВЪТ НА МАЙКА ТЕРЕЗА

Не позволявай на нищо да те гнети или плаши. Всичко отминава. Само Бог е неизменен. Всичко се постига с търпение.

Майка Тереза

Подреждането на двеста стола отнемало по-дълго от очакваното време. На повечето места, където правел презентации — импровизирани зали, спортни магазини, църкви и колежи — се намирили доброволци, които да му помогнат. Но тук, в „Мистър Спортс“, в Епъл вали, Минесота, всички служители били заети със сортирането на стоката за следколедната разпродажба и Мортенсън трябвало да се справи сам.

В шест и четирийсет и пет следобед, петнадесет минути преди началото на лекцията, едва половината от сгъваемите метални столове били подредени в стройни редици между лавиците със зимни спални чували и витрината със скъпи електронни GPS устройства, висотомери и радиомаяци. Подтикван от същата вътрешна необходимост да бърза, която го пришпорвала по време на строежа на моста в Корфе, той започнал да разгъва припряно останалите столове.

Скоро плувнал в пот от усилието. Продължавал да стои в широкия безформен зелен анорак, прикриващ килограмите, които бил наддал след приключването на кариерата си на алпинист. Няма нито никакво желание да се съблече, още повече след като се очаквало помещението скоро да се изпълни с атлетични типове. В 7:02 часа Мортенсън хвърлил на мястото му и последния разгънат стол и задъхан започнал да обхожда редиците и да поставя на всяко място бюлетина на Централноазиатския институт. На гърба на брошурите с

телбод бил закрепен плик за дарения, адресиран до пощенската кутия на ЦАИ в Боузман.

Урожайт, който събирал благодарение на тези пликове, макар и небогат, правел прожекциите що-годе поносими. Средствата на фондацията застрашително се стопявали и той се видял принуден да изнася средно по една презентация седмично, докато е в Америка. Колкото и да му било омразно да застава пред толкова хора и да ги занимава със себе си, мисълта за няколкостотинте долара, които се събирали и в най-неблагодатните вечери, и огромната работа, която можел да свърши с тяхна помощ в Пакистан, го крепяла всеки път, когато се отправял към летището на Боузман с малкия сак в ръка.

Проверил дали в стария проектор, който наскоро поправил с помощта на тиксо, са заредени правилните слайдове, попил джобовите на панталоните си за лазерната показалка, с която посочвал върховете, и се обърнал към публиката.

Редиците пустеели. Мортенсън бил разлепил плакати в района на околните университети, успял да изпроси рекламни карета в местните вестници и дори дал кратко интервю за рубриката „Трафик“ в ранното утринно шоу на една радиостанция, така че очаквал многобройна публика. Облегнал се на лавица със самонадуваеми дюшеци и зачакал.

В помещението се появила жена с оранжево спортно яке и дълги сиви плитки, завити на главата, и се отправила към него, но щом Мортенсън ѝ се усмихнал окуражително, отклонила виновно поглед и започнала да изучава етикета на един спален чувал в патладжанен цвят, след което го взела и тръгнала към касата.

В 7:30 Грег продължавал да стои очи в очи с море от празни столове.

По високоговорителите прокънтял призив към клиентите, които ровели из щандовете с намалени стоки.

— Хей, хора, днес при нас е един световноизвестен алпинист, който ще ви покаже жестоки снимки от К2! Не го изпускайте!

Двама служители на магазина в зелени жилетки, които приключили работата си за деня, се настанили на последния ред.

— Какво предлагате? — обърнал се Мортенсън към рехавата си публика. — Да започвам ли изобщо?

— За К2 е, а? — попитал един от двамата — брадат младеж. Със сребрилата вълнена шапка, изпод която се подавали русоляви расти,

главата му изглеждала като пакет пуканки, изваден от микровълнова фурна.

— Горе-долу.

— Яко, пич — казал Пуканко. — Давай!

След задължителните фотографии и дежурния разказ за проваления щурм на К2 отпреди седем години, Мортенсън непохватно преминал към същината на презентацията си. Прожектирал снимки на осемнайсетте училища, основани със средства на ЦАИ, като привлякъл вниманието към последните две от долината Гултори — постройки, вградени в пещерите, за да бъдат защитени от случайните снаряди, които продължавали да падат из населените места там, въпреки официалното приключване на Каргилския „конфликт“. Така децата на хилядите местни жители, завърнали се да издигнат от пепелищата сринатите си домове, можели да учат на сигурно място.

Докато фотосите на усмихващите се над учебниците Фатима, Наргиз и съученичките им от бежанския лагер край Скарду се сменяли на екрана, Мортенсън забелязал купувач на средна възраст с интелигентен вид, който дискретно надничал иззад ъгъла към витрината с многофункционални цифрови часовници. Усмихнал му се, мъжът заел един от столовете и се загледал в екрана.

Окрилен от значителното нарастване на публиката, Мортенсън още половин час говорил разпалено за смазващата мизерия, с която всекидневно се сблъскват децата из Каракорум, и за плановете си през идната пролет да започне няколко проекта по самата граница с Афганистан.

— Чрез изграждането на близки взаимоотношения с местните хора и ангажирането на общността да инвестира собствена земя и човешки труд нашата организация успява да построи и поддържа училище, което ще приюти хиляди деца само в рамките на едно поколение, за по-малко от двайсет хиляди долара. Това е наполовина по-евтино от средствата, които би струвало то на правителството, и една пета от парите, които Световната банка би вложила в проект със същите мащаби.

Мортенсън обобщил лекцията си с перифраза на любимите му думи на майка Тереза:

— Нашето дело може и да е капка в морето — заявил той, усмихвайки се сърдечно на тримата си слушатели — но без нея морето

ще намалее, пък било то и с една капка.

Посрещнал аплодисментите на рехавата публика с благодарност, която не отстъпвала на облекчението, което изпитал, че най-сетне е приключил. Когато изгасил проектора и започнал да събира брошурите, двамата служители на магазина, които останали да му помогнат, го заразитвали за работата му.

— Приемате ли доброволци? — попитал колегата на Пуканко. — Щото съм работил в строителството и мога да зачукам някой пирон.

Мортенсън обяснил, че с ограничения си бюджет („по-ограничен от всякога“, добавил наум) ЦАИ не може да си позволи да изпраща доброволци в Пакистан, и насочил младежите към други неправителствени организации, които поддържали подобни инициативи.

Брадятият хлапак с растите бръкнал в предния си джоб и подал на Мортенсън десетдоларова банкнота.

— Мислех да пийна биричка след работа — казал той, като пристъпвал смутено от крак на крак — но, такова...

— Благодаря — искрено отвърнал Мортенсън и раздрусал ръката му, след което сгънал парите и ги прибрал в празния кафяв плик за дарения.

Натикал и последните брошури в сака си и въздъхнал при мисълта за този допълнителен товар, който мъкнал през половин Америка и сега трябвало да върне обратно. И всичко това за десет долара.

Върху най-крайния стол на последния ред, до витрината с цифрови часовници, намерил плик, откъснат от гърба на една брошура, а в него имало чек за двацет хиляди долара.

Не всяка седмица се изправял пред море от празни столове. В северозападната част на страната каузата му започнала да намира все по-топъл прием в средите на катерачите, след като историята му получила отзвук в публичното пространство. През февруари 1999 година за пръв път високотиражен вестник се заинтригувал от Мортенсън. Журналистът от в. „Орегониън“ Тери Ричард привлякъл вниманието на аудиторията към невероятния успех на бившия алпинист в покоряването и на върхове, различни от планинските. „В

тази част на света американците са посрещани с недоверие и нерядко — с омраза, пишел Ричард на страниците на вестника, но не и Грег Мортенсън, 41-годишният жител на Монтана, който е посветил живота си на каузата да строи училища из далечните планински части на Пакистан.“

В статията си журналистът изтъквал, че с работата си за благо на жителите на една страна, намираща се на другия край на света, Мортенсън помага много повече на собствените си сънародници, отколкото повечето от тях си дават сметка. „Този изостанал и политически нестабилен регион е развъдник на фундаменталисти, изповядващи антиамерикански настроения, развивал тезата си Ричард. Неуките момчета тук нерядко биват вербувани в лагери за обучение [на терористи], продължавал той и цитирал думите на Мортенсън: *Ограмотяването води до съществено понижаване на напрежението*“.

„Работата [на Мортенсън] вече започва да променя ситуацията в един от най-взривоопасните региони на планетата“, обобщавал журналистът.

На следващия месец Джон Флин, редактор на рубриката за пътешествия и свободно време на „Сан Франциско Икзаминър“, публикувал статия по повод предстоящата му лекция в района на Залива. Флин завършвал забележителното жизнеописание на бившия алпинист със следните думи: „Спомнете си тази история следващия път, когато се запитате: *Какво може да промени един-единствен човек*“. Същата зима Мортенсън изнесъл презентации в Портланд и Сан Франциско пред претъпкани зали, а организаторите трябвало да върнат стотици желаещи.

Към края на старото и началото на новото хилядолетие Мортенсън и Централноазиатският институт били обединили около себе си голяма част от най-изтъкнатите катерачи в Америка. По време на благотворително събитие в Монтана, малко преди да загине при падане на лавина на връх Шишапангма в Непал (октомври 1999 година), приятелят на Грег и негов съсед, Алекс Лоу, може би най-уважаваният алпинист в целия свят по онова време, представил Мортенсън и каузата му пред цялата професионална общност. „Докато повечето от нас щурмуват нови и нови върхове, заявил Лоу на своите колеги, Грег без излишен шум сам премества планини. Резултатите,

които е постигнал със силата единствено на своята неотстъпчивост и решителност, са невероятни. Всички ние можем само да се стремим към висотите, покорени от него.“

Посланието на Лоу срещнало огромен отклик в света на алпинистите. „Мнозина измежду нас са се заигравали с идеята да подпомогнат някоя кауза, но Мортенсън просто го прави“, казва известният катерач Джак Такъл, който дарява на ЦАИ двайсет хиляди долара за изграждането на начално девическо училище в Джафарабад по горното поречие на река Шигар.

Ала паралелно с все по-голямата обич, на която се радвал в Пакистан, и възхищението, което будел сред бившите си колеги, нараствало и неудовлетворението на хората, които работели редом до него в Америка.

Ако не се лашкал по черните пътища на Балтистан или мъкнел багажа си към мястото на поредната презентация, Мортенсън се криел от външния свят сред тишината на мазето си и ревниво пазел неприкосновеността на личното си пространство.

„Дори когато Грег си беше у дома, често не получавахме вести от него по цели седмици, твърди бившият член на съвета на директорите Том Вон. Не отговаряше на телефонните обаждания и имейлите. В борда дори обсъждахме как да го принудим да дава отчет на времето си, но ни беше ясно, че от това няма да има никаква полза. Той винаги прави каквото си знае.“

„Имахме нужда да обучим няколко негови заместници, казва вдовицата на Хоърни Дженифър Уилсън, няколко души, на които Грег да възложи ръководството на проектите. Но той отказваше да го направи. Заявяваше, че не разполагаме с достатъчно средства да наемем офис и персонал. Затъваше из дебрите на някое от начинанията и тотално зарязваше останалите. Затова предпочетох да се дистанцирам от дейността на фондацията. Безспорно той постигна много, но не спираше да ме гложди усещането, че пропускаме възможността да свършим още много значима работа, защото Грег отказва да приеме ръководството на ЦАИ по-отговорно.“

„Да си го кажем честно, продължава Том Вон. Истината е, че Централноазиатският институт е Грег. Не възразявах да «подпечатвам»

всички негови идеи за проекти. Но без него с фондацията е свършено. Разбрах рисковете, които поема в Пакистан, това е неизменна част от работата му. Но не приемах как се отнася към себе си, спря да се катери и да тренира. Престана да спи. Качи толкова килограми, че вече не му личеше, че е бил алпинист. Разбирам желанието му да излее цялата си енергия в своята кауза, но какъв е смисълът от всичко това, ако умре от инфаркт?“

Макар и неохотно Мортенсън се съгласил да назначи асистентка, Кристин Слотър, за да му помага да внесе ред в „офиса“, който — дори и за него било видно — се превръщал в невъобразим хаос. Ала към края на зимата на 2000 година бил толкова шокиран от скоростта, с която средствата на ЦАИ намалявали — балансът по сметката се бил стопил под сто хиляди долара — че замразил разгръщането на дейността си на американска земя. „Схемата ни вече бе отработена толкова добре, че за около дванайсет хиляди долара бях в състояние да построя училище, което щеше да образова цели поколения, разказва Мортенсън. За хората от пакистанския ни персонал бе огромна радост да изкарват по четиристотин-петстотин долара на година. При това положение ми изглеждаше неоправдано да плащам на някого заплата по американските стандарти, когато тези пари можеха да послужат много по-добре.“

По същото време Мортенсън получавал двайсет и осем хиляди долара годишна заплата. Заедно с мижавите доходи на Тара като клиничен психолог на непълнен работен ден, парите на младото семейство стигали точно колкото да изкара месеца. Ала при сериозните финансови затруднения на фондацията, казва той, щяло да му бъде съвестно да взема по-голямо възнаграждение, дори и Съветът на директорите да му предложил повишение.

Така в ума на Мортенсън се загнездила идеята да намери богат дарител, който с един подпис да разреши проблемите на Централноазиатския институт. Този род хора не се разделят лесно с парите си и той много добре го знаел от фиаското, което претърпял в началото, когато се опитвал да набере средства чрез писма до потенциални спомоществователи. Ала благодарение на Джийн Хоърни знаел и колко много може да бъде постигнато с едно голямо дарение. Затова, когато в офиса на фондацията започнал да го търси кандидат-

спонсор от Атланта, Мортенсън захапал въдицата и резервирал билет до Джорджия.

— Спестявала съм през целия си живот — обяснила възрастната вдовица по телефона. — И съм натрупала поне седемцифрена сума. Щом прочетох за вас, разбрах, че това е моята кауза. Елате при мен, за да обсъдим подробностите.

Когато слязъл на международното летище „Дартсфийлд“ и включил клетъчния си телефон, на него имало съобщение с инструкции да вземе автобуса до хотел, който се намирал на петнайсет минути от летището, и да върви до края на паркинга.

Там, прегърбена над волана на античния си форд, го очаквала седемдесет и осем годишната Вира Кърц. Багажникът и задната седалка били натъпкани със стари вестници и празни консервени кутии, така че Мортенсън се качил на мястото до шофьора и натикал ръчната си чанта между таблото и гърдите си. „Тя ми беше устроила целия този цирк само и само за да не плати няколкото долара за паркинг на летището. Още като видях, че не е способна да се раздели дори с боклуците, складирани отзад, трябваше да се обърна и да хвана първия самолет за Монтана, но думите ѝ за дарение с шест нули замъглиха преценката ми и вместо това се качих в колата ѝ.“

Докато Мортенсън стискал сака си, Вира подкарала в насрещното на една еднопосочна улица и продължила по нея, като размахвала заплашително юмрук срещу шофьорите, които ѝ бибиткали предупредително. Петдесетгодишното ѝ ранчо представлявало същински боклучарник — Грег трябвало да заобиколи планини от списания и вестници, събирани с десетилетия, за да се добере до кухненската маса, а мивката била пълна с мътна сивкава вода. „Отвори няколко миниатюрни бутилчици с уиски — от онези, които поднасят в самолетите — които сигурно беше трупала години наред, наля по една чаша и ми връчи букет рози, които имаха вид на нещо сдъвкано и изплюто, разказва той. Бяха кафяви на цвят и почти напълно увехнали.“

След като благовъзпитано изчакал известно време, Мортенсън се опитал да насочи разговора към дарението, което Вира възнамерявала да направи в полза на Централноазиатския институт, но домакинята имала други планове и го запознала с графика им за следващите три дни, който включвал посещение на Музея на изкуствата, разходка в

Ботаническата градина и три лекции, които той трябвало да изнесе — в една библиотека, в местен колеж и в клуб за пътешествия. Досега никога не го били грозили тъй мрачни перспективи за близкото бъдеще. Тъкмо претеглял дали мъчението си струва, когато почукване на вратата оповестило пристигането на масажист, повикан от грижливата домакиня.

— Толкова се трудиш, Грег — казала тя, докато мъжът разтягал масата си на разчистеното пространство в средата на всекидневната. — Заслужаваш почивка.

„Очаквах да се съблека гол, разказва Мортенсън. Аз обаче се извиних и отидох в банята да размисля. Казах си, че съм понасял и по-лоши неща в името на фондацията, и мога да се пожертвам и да изтърпя приумиците ѝ, особено пък ако в края на тунела се мержелее надеждата за щедра компенсация.“

Разровил в чекмеджетата за достатъчно голяма кърпа, с която да се увие. Повечето хавлии от запасите на Вира носели протъркани хотелски лога и били твърде малки, за да се прикрие с тях. Накрая от шкафа за спално бельо измъкнал сивеещ чаршаф, загърнал се възможно най-здро̀во и се помъкнал с неохота към стаята, за да си понесе релаксиращата процедура.

В два часа сутринта, когато хъркал безпаметно на провисналия матрак, лампата изведнъж светнала и той се събудил. Вира настояла гостът да спи на леглото, а тя заела дивана в другата стая. Отворил очи и загубил ума и дума пред гротескното видение, надвесило се над него — седемдесет и осем годишната домакиня, изтипосана само по прозрачен халат.

„Стоеше пред мен кажи-речи дибидюс, разказва той. Бях си глътнал езика.“ „Търся си чорапи“, заявила Вира и започнала да рови цяла вечност из чекмеджетата, докато примрелият от ужас Мортенсън лежал свит на кравай и с глава под възглавницата.

Докато по обратния път премислял премеждието си, той си дал сметка, че домакинята му изобщо не е възнамерявала да прави дарение. „Не зададе нито един въпрос за работата ми или за децата в Пакистан, разказва останалият с празни ръце Грег. Явно бе самотна жена, която си търси компания. Казах си, че това ще ми е обеща на ухото за в бъдеще.“

Въпреки това понякога стръвта, хвърляна от заможни почитатели, била прекалено голямо изкушение. Веднъж например, след речта си пред голяма аудитория по време на Международния фестивал на планинарския филм в Банф, Канада, Мортенсън приел да гостува на Том Ланг, богат местен предприемач, който намекнал, че е готов да дари щедра сума на фондацията, и проявил инициатива да организира банкет за набиране на средства в полза на ЦАИ в имението си на следващата вечер.

Архитектурата на къщата, простираща се на около 900 кв.м, била изцяло дело на домакина — от имитацията на мрамор по стените на голямата зала, в която поканените на приема се черпели с евтино вино, каквото нерядко бива сервирано от по-стиснатите богаташи, до четириметровите гипсови статуи на пудели, седнали на пост в двата края на шестметровата камина.

Ланг представил почетния гост със същата гордост на щастлив собственик, с каквато показвал изработените по поръчка кучета и обзавеждане за баня. И макар Мортенсън да оставил дебела купчинка брошури на Централноазиатския институт на бюфета, в края на „благотворителната“ вечеря не бил получил нито цент. Поучен от случката с Вира Кърц, той притиснал домакина да поговорят за дарението.

— Ще обсъдим това утре — отвърнал Ланг — но първо ще покараме кучешки впряг.

— Кучешки впряг ли?

— В Канада сме, не може да не опитате — заявил предприемачът.

На следния ден, след като се насладил на местното забавление да бъде влачен в шейна, теглена от хъската, по едва личаща си пътека през горите, гостът бил принуден да прекара по-голямата част от следобеда в хижа на един час път западно от Банф в компанията на домакина си и да изслуша венцехвалния епос за смелия предприемач, който завладял местния строителен пазар, въоръжен единствено с гравелит^[1] и решителност.

Джерийн, която долетяла от Уисконсин специално за да изслуша речта на сина си, почти не успяла да го види за трите дни от престоя си. Съвсем очаквано, Мортенсън се завърнал в Монтана с празни ръце.

„Направо се поболявам, като виждам Грег да прави метани на разни богаташи, казва тя, когато би трябвало те да му се кланят.“

Един ден през пролетта на 2000 година, след като ѝ дошло до гуша разни „благодетели“ да пращат съпруга ѝ за зелен хайвер напред-назад из страната, Тара, бременна в седмия месец с второто им дете, свикала семеен съвет край кухненската маса.

„Казах на Грег, че се възхищавам на пламенността, която влага в работата си, разказва тя, но и че трябва да изпълнява задълженията към семейството си. Заявих му, че трябва да спи повече, да отделя време за физически упражнения и за нас.“ Дотогава Мортенсън прекарвал по три-четири месеца в Пакистан при всяко пътуване. „Разбрахме се да отсъства максимум по два, добавя Тара. Когато го няма за по-дълго, започвам да излизам от релси.“

Обещал на жена си и да се научи да организира времето си по-добре. Централноазиатският институт започнал да заделя малък бюджет за курсове, като мениджмънт, регионално развитие, политика на Азия. „Така и не намерих време да посещавам часовете, разказва той. Затова купувах книги. През голяма част от времето, когато хората си мислеха, че кисна в офиса и бездействам, аз четях. Ставах в 3:30 часа сутринта и се мъчех да науча повече за неща, като икономическото развитие, финансите и мениджмънта.“

Един от уроците, научен от Мортенсън в Каракорум, бил, че някои отговори не фигурират в учебниците, и решил да изкара един „ускорен курс“. От прочетеното бил добил представа, че двете най-успешни програми за развитие на селските райони в света се провеждат във Филипините и Бангладеш. И така, Мортенсън изоставил Пакистан и Боузман и отлетял за Югоизточна Азия, където прекарал един рядко ненапрегнат месец.

Едно от местата, които посетил, бил Институтът за възстановяване на селските райони в Кавите, селище на един час южно от Манила. Ръководел го Джон Ръгби, приятел на Лайла Бишъп. От него усвоил практики, насочени към подпомагане на местната икономика чрез стимулиране на дребен бизнес с бърза възвръщаемост и малък начален капитал, като фирми за велосипедни таксите и търговия с цигари.

В някогашен Източен Пакистан^[2] потърсил съдействие от Бангладешката асоциация за възстановяване на селските райони. „Бангладеш е известен като «клоаката на Азия» заради крайната мизерия, която се шири из страната. Но инициативата им за поощряване на образованието сред момичетата е изключително успешна. Срегнах се с различни неправителствени организации, които са отдавна в тази сфера. Видях с очите си изключителни и силни жени, които председателстват събрания в селата си и се борят за повече права за своите дъщери.“

„Асоциациите, с чиито представители се срегнах, се ръководят от същата философия като мен, споделя Мортенсън, а именно — идеята на Нобеловия лауреат Амартия Сен^[3], според когото дадена общност може да се стимулира към положително развитие, като се осигури образование на жените в нея, с което да се повиши способността им да си помагат сами. Бе изключително впечатляващо да се уверя, че тази концепция наистина работи и дава отлични резултати само след едно поколение. Това ме окрили да продължавам да се боря за образованието на момичетата в Пакистан.“

По време на раздрусващия полет от Дака до Калкута Мортенсън получил поредното потвърждение за отчайващата нужда от просвещение на жените в изостаналите райони на света. Като единствен чужденец на борда на самолета, бил настанен в първа класа, в компанията на петнайсет хубави девойки в яркоцветни сарита. „Бяха млади и ужасени, разказва той, не знаеха какво да правят с коланите и как да използват приборите. След като кацнахме, корумпирани служители ги отведоха набързо от самолета и ги прекараха покрай митническия контрол. Бях безпомощен да им помогна. Мога само да си представя какво бъдеще ги очаква в някой бордей.“

От заглавията на вестниците на летището в Калкута той научил, че един от неговите герои, майка Тереза, се е споминала след продължително боледуване. Тъй като имал кратък престой преди полета до Америка, решил да ѝ отдаде последна почит.

— Хашиш? Хероин? Масажистки? Масажисти? — занареждал таксиметровият шофьор, който му се лепнал в залата за пристигащи, където по принцип не би трябвало да има достъп. — Какво предпочита? Намира всичко, няма проблем.

Мортенсън се засмял, впечатлен от решителността на съмнителния дребничък човечец.

— Майка Тереза е починала. Бих искал да я видя — отвърнал той. — Знаете ли къде е?

— Няма проблем — отвърнал шофьорът, поклатил глава и поел сака на клиента си.

Докато шофирал черно-жълтия автомобил, шофьорът пушел ожесточено и така се надвесвал през прозореца, че апокалиптичният трафик на Калкута се разкривал пред пътника като на длан през предното стъкло. Спрели до един пазар за цветя и Мортенсън му връчил банкнота от десет рупии с инструкции да купи подходящ за тъжния повод букет. „Остави ме да се потя в колата и се бави поне половин час, а като се върна, мъкнеште огромна безвкусна аранжировка от карамфили и рози, спомня си Грег. Едва успяхме да ги сбутаеме на задната седалка.“

По залез-слънце спрели пред манастира на ордена „Мисионери на милосърдието“, пред чиито порти се били стълпили стотици притихнали опечалени със свещи в ръка и приношения от плодове и тамян, които нареждали на тротоара.

Шофьорът слязъл от автомобила, затропал с все сила по металната порта и закрепял на бенгалски: „Този сахиб е дошъл чак от Америка да поднесе почитта си! Отворете!“. Възрастният чокидар, който пазел на портала, станал и не след дълго се завърнал, придружен от млада монахиня в синьо расо. Тя изгледала от горе до долу посетителя с прашасали дрехи и експлозия от цветя в ръцете и едва тогава го поканила да влезе. Бързайки нетактично напред, божията служителка отвела поклонника в някакъв мрачен коридор, изпълнен с ехо от далечни молитви, и като посочила банята, казала със славянски акцент:

— Защо първо не се измиете?

Тялото било положено върху просто легло в средата на ярко озарена от свещи стая. Мортенсън леко посбутал останалите букети, за да смести натруфения си дар, и се настанил на стол до стената. Монахинята напуснала помещението и го оставила насаме с майка Тереза.

„Седях до нея и нямах представа какво да правя, разказва той. Тя бе един от кумирите ми още откакто бях момче.“

Етническа албанка, родена в семейството на преуспял предприемач от Косово, майка Тереза дошла на бял свят със светското име Агнес Гонджа Бояджиу. Самата тя разказва, че когато била дванайсетгодишна, почувствала, че призванието ѝ я тегли към нищите, и започнала да се подготвя за мисионерско поприще. Като девойка, постъпила в ирландския Орден на сестрите от Лорето заради ангажираността му с образованието. В продължение на две десетилетия преподавала в гимназията „Сейнт Мери“ в Калкута, на която след време станала директор. През 1946 година, както сама свидетелства, била призвана от Бог да служи на „най-бедните сред бедните“, а през 1948 година, след като получила специално разрешение от папа Пий XII, основала училище на открито за бездомните деца в Калкута.

Две години след това, през 1950 г., с благословията на Ватикана, жената, позната на целия свят като майка Тереза, основала собствен орден, известен като „Мисионери на милосърдието“, чийто свещен дълг по собствените ѝ думи била грижата за „гладните, голите, бездомните, сакатите, слепите, прокажените, всички, които се чувстват нежелани, необичани, изоставени, всички, които са се превърнали в бреме за обществото и са отритнати от него“.

С присъщата си симпатия към онеправданите, Мортенсън изпитвал дълбоко възхищение към решителната отдаденост на майка Тереза на грижата за най-низвергнатите хора по света. Докато живеели в Моши, Грег чул за едно от първите ѝ начинания извън Индия, хоспис за смъртно болни в Дар ес Салам, Танзания. Още преди да получи Нобелова награда за мир през 1979 година, известността ѝ се била превърнала в мощен двигател, който давал тласък на приюти за сираци, хосписи и училища по целия свят.

Знаел и за критиките към монахинята, чиято тленна обвивка лежала на леглото пред него. Те били набрали скорост в годините преди смъртта ѝ. Бил чел написаното от нея в защита срещу обвиненията, че приема дарения с непочтен произход от наркотърговци, финансови престъпници, корумпирани политици, които се надяват да откупят спасението на душите си с благотворителност. След борбата за събиране на средства, която на самия него му се налагало да води, разбирал какво я е подтикнало да

обори недоброжелателите си с думите: „Не се интересувам откъде идват парите. Те се пречистват в служба на Бога“.

„Наблюдавах увитото в саван тяло, спомня си той. Изглеждаше толкова дребничко. Помислих си, че е изумително как една толкова мъничка жена може да окаже толкова огромно въздействие върху цялото човечество.“

В помещението влизали монахини, дошли да се простят с майка Тереза, коленичели и докосвали нозете ѝ. Кремавият муселин бил потъмнял от докосването на стотиците поклонници. Някак си не му изглеждало редно да стори като тях. Привел се върху хладния под до тленните ѝ останки и положил ръката си върху нейната. Огромната му лапа напълно покривала мъничката длан.

Монахинята, която го била въвела, го намерила коленичил на земята. Кимнала му, както му се сторило, подканящо. Той последвал тихите ѝ стъпки по сумрачния коридор и скоро се озовал сред зноя и глъчта на Калкута.

Шофьорът клечал и пушел, но щом подушил скорошното възнаграждение, тутакси скочил на крака.

— Успех? Успех? — заподпитвал той, като повел объркания американец през задръстената от рикши улица към таксито. — Сега иска масаж?

През зимата на 2000 година, в сигурното си гнезденце в Боузман, Мортенсън често размишлявал за кратките мигове край майка Тереза. Възхищавал се на монахинята за твърдостта, с която понасяла живота сред нищета и страдание. За разлика от нея той имал убежище, където да отпочине и събере сили за следващата битка. Ала сега бил налегнат от смъртна умора. Рамото, контузено при падането на Маунт Сил в деня на смъртта на Криста, така и не заздравяло напълно. Опитвал се да го лекува с йога и акупунктура, но без успех. Понякога пулсиращата болка била толкова силна, че изгълтвал по 15–20 обезболяващи на ден, за да я притъпи достатъчно, че да се заеме със задълженията си.

Не по-сполучливи били и усилията му да свикне с новия си статут на обществена фигура в Америка. Набезите на безкрайните орди хора, всеки от които искал нещо от него, го принудили все по-често да търси усамотение в сутерена, където се изключвал напълно за

нескончаемото звънене на телефона и стотиците съобщения, които заривали електронната му поща.

Търсели го алпинисти с молба за помощ при организацията на експедиции из Пакистан и се цупели, когато откажел да зареже работата си, за да им услужи. Журналисти и режисьори непрекъснато напирали да го съпровождат при следващото му пътуване с надеждата да използват наготово дългогодишно създаваната мрежа от контакти, за да се доберат до териториите с ограничен достъп преди конкуренцията. Лекарци, гласиолози^[4], сеизмолози, етнолози, ботаници и зоолози го засипвали с многословни, непонятни за неспециалист, писма с въпроси от тяхната област.

Тара препоръчала на съпруга си услугите на свой колега психотерапевт и той започнал сеанси с надеждата да установи дълбоките причини за желанието си да се крие от света, както и да се научи да овладява гнева си към всички, които изисквали от него повече време, отколкото можел да им отдели.

Домът на тъща му Лайла Бишъп станал другият му пристан, най-вече сутеренът, където с часове се ровел из богатата колекция от книги за алпинизма на Бари, четял за преселението на балтите от Тибет и изучавал подвързания том, истинска библиофилска ценност, с изключителни черно-бели фотоси на К2 и околните върхове, заснети от Виторио Села по време на експедицията на херцог Аbruци през 1909 година.

Едва когато семейството му се съберяло за вечеря на горния етаж, той се оставял да бъде изтръгнат от книгите. След като го опознала, Лайла започнала напълно да споделя мнението на дъщеря си за съпруга ѝ. „Трябва да призная, че е права, у Грег действително има нещо от господин «Съвършенство»“, разказва тя. Подобно на Тара, тя се убедила, че едрият и нежен човек, който живеел на две пресечки от дома ѝ, наистина е замесен от необичайно тесто. „Една зимна вечер си правехме барбекю на двора, спомня си следния случай Лайла. Помолих Грег да обърне съомгата и когато миг по-късно погледнах навън, той стоеше бос в снега, подхващаше рибата с една лопата и я подхвърляше във въздуха, все едно това е най-нормалното нещо на света. И си мисля, че за него бе точно така. Това ме накара да осъзная, че е различен. Той е от друг вид.“

През останалото време от почивката си Мортенсън бил обсебен от новините за ново бедствие в Северен Афганистан, което вземало все по-големи размери. Подгонени от талазите на напредващата талибанска армия, повече от десет хиляди жители, главно жени и деца, били напуснали домовете си и бягали на север. След като били изтласкани до границата с Таджикистан, те потърсили убежище по островите в средата на река Амударя^[5], установили се там и започнали да си строят колиби от кал. Ала храната била оскъдна и в отчаянието си бавно умиращите от глад нещастници започнали да ядат дори тревите, растящи по бреговете.

Докато изнемогващите бежанци слабеели и умирали, талибаните се забавлявали, като ги обстрелвали с ракетомети. Изстреляните по параболо снаряди падали сред ужасените жени и деца и сеели смърт. Щом се опитали да преплуват до таджикистанския бряг върху дървени трупи, попадали под огъня на руските войници, които охранявали границата, решени да не допуснат хаоса, възцарил се в Афганистан, да се прехвърли в задния им двор.

„Откакто започнах работата си из Пакистан, времето за сън все не ми стигаше, казва Мортенсън. Но през онази зима почти не спях. Бодърствах по цяла нощ, трескаво кръстосвах мазето и си блъсках ума как да помогна на тези хора.“

Започнал да бомбардира с писма редакциите на вестниците и офисите на конгресмените, в които алармирал за случващото се в Афганистан. „На никого не му пукаше, заявява той. Белият дом, Конгресът, ООН, всички мълчаха. В един момент започнах да си фантазирам как с Фейсал събираме група мъже, нарамваме калашници, прекосяваме афганистанската граница и влизаме в бой.“

„Горчивата равностметка е, че претърпях пълен провал. Не успях да накарам нито една институция да се задейства. Тара може да потвърди, че животът с мен се бе превърнал в истински кошмар. Мислех само за премръзналите деца, които никога няма да пораснат, беззащитни срещу въоръжените изверги, безпомощни срещу покосяващата ги дизентерия, умиращи от глад. Буквално бях започнал да полудявам. Не е за вярване, че ме изтърпя.“

„Често във време на война лидерите, независимо дали са християни, евреи или мюсюлмани, оправдават действията си с твърдения от сорта на: *Бог е на наша страна*. Това е лъжа. По време на

война Бог е единствено на страната на бежанците, вдовиците и сираците.“

Едва на 24 юли 2000 година, деня, в който се родило второто им дете, докато обливал голия гръб на Тара с вода и масажирал изопнатите мускули на раменете ѝ, Мортенсън най-после усетил просветление. Жена му не забелязвала действията му. Умът ѝ блуждаел далеч, докато се настройвала за предстоящата поява на сина им. По съвет на новата акушерка, Вики Кейн, решили да изпробват водно раждане. Ваната в дома им била прекалено тясна и жената, която щяла да доведе детето им на белия свят, им услужила с корито, което закрепил между мивката и кухненската маса и напълнили с топла вода.

Нарекли сина си Хайбер Бишъп Мортенсън. Три години по-рано, преди откриването на училището в Корфе, Грег завел съпругата си и едногодишната си дъщеричка да видят прохода, носещ същото име. На коледната картичка, която разпратили на приятелите си, били отпечатали фотография на семейството в местни носии, с Амира и по един автомат в ръце, даден им за снимката от войниците, охраняващи границата с Афганистан. Надписът под картичката гласял: „Мир на Земята“.

След като синът му изплувал на белия свят, за първи път от много време Мортенсън се почувствал напълно щастлив. Самият допир на ръката му до главичката на детето го карал да прелива от блаженство. Два часа след това повил най-новия член на семейството в мъхесто одеялце и го отнесъл в детската градина на Амира, която възнамерявала да впечатли другарчетата си в часовете „Покажи и разкажи“.

Докато държал вързопчето като футболна топка в огромните си ръце, дъщеря му — вече много по-изпечен оратор от него — посветила децата в чудото на миниатюрните пръстчета на братчето си.

— Толкова е мъничък и сбръчкан — казал едно четиригодишно русокосо момиченце с опашки. — Бебенцата порастват ли големи като нас?

— *Иншалла* — отвърнал Мортенсън.

— А?

— Надявам се, миличка — отвърнал той. — Силно се надявам.

[1] Вид скала, едрозърнест пясъчник, използван в строителството. — Б.пр. ↑

[2] Наименованието на Бангладеш до 1972 г., когато става самостоятелна държава. — Б.пр. ↑

[3] Индийски философ и икономист, получил Нобелова награда за икономика (1998); най-известен с работата си по установяването на корените на бедността (1993). — Б.пр. ↑

[4] Геофизик, специалист по ледници. — Б.пр. ↑

[5] Най-дългата река в Средна Азия (2400 км), която извира от Памир и се влива в Аралско море на територията на Узбекистан. — Б.пр. ↑

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА СЕЛО НА ИМЕ НЮ ЙОРК

Отмина времето за книги и поезия. Днес, братя, учете се от автомата и ракетомета.

Графити върху оградата на училището в Корфе

— Какво е онова, което се вижда ей там? — попитал Мортенсън.

— *Мадраса*, Грег сахиб — отвърнал Апо.

Мортенсън помолил Хусейн да спре, за да разгледат новоизникналата сграда по-добре. Слязъл и започнал да се протяга с облегат на капака на джипа гръб. Шофьорът се помайвал зад волана, пушел и нехайно тръскал пепелта от цигарата право върху дървения сандък с динамит в краката си.

Мортенсън ценял високо сигурното и уверено каране на Хусейн по разбитите пакистански пътища и не му се искало да му прави забележка. През хилядите километри, изминати из планините, нямали нито една злополука. Обаче си било чиста лудост да се самовзривят! Обещал си да опакова сандъка с мушама, щом се върнат в Скарду.

Изправил се със сумтене и започнал да изучава постройката, която се извисявала надменно над западната част на долината на река Шигар наред град Гулапор. Дворът с дължина двеста метра бил скрит от любопитните погледи на минувачите зад шестметров зид. Човек би очаквал да види подобна крепост във Вазиристан, но не и само на няколко часа път от Скарду.

— Сигурен ли си, че не е военна база? — попитал Мортенсън.

— Отскоро е тук — осведомил го Апо. — *Вахабитска мадраса*.

— И защо е толкова голяма?

— *Вахабитските мадраси* са като... — запънал се Апо, търсейки подходящата дума на английски, и като не се сетил, започнал

да имитира жужене.

— Пчела?

— Да, като къщата на пчелите. Гъмжи от ученици.

Мортенсън се качил обратно на мястото си зад сандъка с динамит.

На осемдесет километра източно от Скарду две стройни бели минарета изправяли снага сред зелените хълмове в покрайнините на бедно селце на име Югу.

— Откъде имат пари за такава хубава джамия? — попитал той.

— И тя е на *вахабитите* — заявил Апо. — Шейховете пристигат от Кувейт и Саудитска Арабия с куфарчета рупии. Отвеждат най-добрия ученик със себе си. Когато младежът се връща в Балтистан, той трябва вземе четири жени.

Двайсет минути по-нататък, в село Ксурд, друга нова джамия, досущ като първата, извисявала минаретата си над околната немотия.

— *Вахабити*? — попитал Мортенсън, усещайки как в гърлото му засяда някаква студена буца.

— Да, Грег — потвърдил очевидното Апо с пълна с тютюн уста — навсякъде са.

„Знаех, че *вахабити* от Саудитска Арабия от години строят джамии по границата с Афганистан, споделя впоследствие Мортенсън. Но през пролетта на 2001 година се оказа, че развиват усилна дейност в самото сърце на Балтистан, където населението е шиитско. Тогава прозрях мащабите на замисъла им и изпитах истински страх.“

Вахабизмът е консервативна радикална издънка на сунизма и официалното вероизповедание в Саудитска Арабия. Мнозина негови последователи смятат това название за презрително и предпочитат да се наричат *Ал-Муваххидун*, или „единобожници“. Ала в Пакистан и други бедни държави, в които тази разновидност на исляма е пуснала дългите си пипала, се е наложило първото име.

Думата „*Уахаби*“ е производна от *Ал-Уаххаб*, от арабски, буквално „Вседаряващия“ — едно от множеството имена на Аллах. Именно привидно безкрайната щедрост, с която агентите й изливат тайно огромни средства, както чрез куфарчета пари, така и чрез непроследимата мрежа за трансфер на парични потоци — *хавала*^[1], е формирала благовидния образ на тази секта сред населението на Пакистан. Огромната част от богатствата на петролните магнати, които

се изсипват от Залива, са насочени към най-опасните инкубатори на религиозен екстремизъм — *вахабитските мадраси*.

Поради потайността, с която е забулена тази дейност, е невъзможно да се посочат точни цифри, но един от малкото доклади, появили се в подложената на тежка цензура преса в Саудитска Арабия, намеква за колосалните мащаби и въздействието на ловко инвестираните печалби от петрол върху младежите от бедните слоеве в Пакистан.

През декември 2000 година саудитското издание „Ейн-ал-Якийн“ съобщи, че през изминалата година една от четирите най-големи организации, които сеят семената на *вахабизма*, фондацията „Ал-Харамейн“, е построила „1100 джамии, училища и ислямски културни центрове“ на територията на Пакистан и други мюсюлмански държави и е плащала на 3000 поборници на религията си.

Пак според изданието, през същия период най-активната от четирите действащи организации, Международна ислямска организация за подпомагане, която комисията, разследваща атентатите от единайсети септември, по-късно разобличава в оказване на пряка подкрепа на талибаните и „Ал Кайда“, е завършила строежа на 3800 джамии и е вложила 45 милиона долара в „ислямско обучение“, за което са били наети 6000 учители, като голяма част от операциите ѝ са били на територията на Пакистан.

„През 2001 година бяхме разгърнали дейността си из цял Северен Пакистан — от училищата, които се строяха по протежението на Линията на контрол на изток, до няколко нови начинания на запад по границата с Афганистан, разказва Мортенсън. Ала средствата, с които разполагахме, представляваха жълти стотинки в сравнение с вложенията на *вахабитите*. Всеки път, когато отидех да нагледам някой от проектите, се оказваше, че в околността едва ли не за една нощ бяха изникнали десет нови *мадраси*.“

Неработещата образователна система на Пакистан свежда популяризирането на доктрината на *вахабизма* до просто икономическо уравнение. Нищожен процент от децата в Пакистан, тези, произхождащи от заможния елит на страната, посещават реномираните частни училища, завещани от Британската колониална система. Ала, както Мортенсън отдавна знаел, единствените действащи образователни институции в огромни територии от

страната били мизерстващите държавни училища. Провалилата се система на общественото образование открила възможности пред духовните семинарии, които се прицелили именно в бедните слоеве на населението. *Мадрасите*, никнещи като гъби из райони, където никога не е имало училища, представлявали единственият шанс за милиони пакистански родители да дадат образование на децата си. „Не искам да създавам впечатлението, че всички *вахабити* са фундаменталисти, заявява Мортенсън. Много от техните семинарии и джамии са в огромна услуга на бедните из Пакистан. Но има и такива, чиято единствена цел е да сеят кълновете на войнстващия ислям.“

Проучване на Световната банка сочи, че към 2001 година най-малко 2 милиона момчета в Пакистан са се обучавали в общо над 20 000 *мадраси* по програма, в която е широко застъпено проповядването на исляма. Живеещият в Лахор журналист Ахмед Рашид, може би най-големият капацитет в целия свят по въпросите, засягащи взаимовръзката между дейността на духовните семинарии и възхода на радикалния ислям, твърди, че вероятно над 80 000 от възпитаниците на *мадрасите* са били вербувани като талибански бойци. Разбира се, не може да се смята, че всяко ислямско училище е развъдник на екстремизъм, но пак според заключенията на Световната банка между 15 и 20 процента от момчетата в тях не само са възпитавани в джихад и омраза към Запада за сметка на предмети като математика, науки и литература, но са получили и военна подготовка.

Ето какво разказва Рашид за видяното в академиите на *вахабитите* в Пешавар в бестселъра си „Талибани“. „Младежите по цял ден изучаваха Корана, проповедите на пророк Мохамед и основите на ислямското право според тълкуванията на полуграмотните си преподаватели, пише той. Нито учителите, нито учениците имаха дори основни познания по математика, естествени науки, история или география.“

Той заключава, че възпитаниците на *мадрасите* са младежи „без корен и посока, без перспективи за работа, не само безимотни, но и бедни духом“. „Те обичат войната, защото тя е единственото, за което са подготвени. Опростенческата вяра в месианската пуританска форма на исляма, насаждана в главите им от неуки селски молли, е единствената духовна опора, която познават, и единственото, което осмисля живота им.“

„Същността на просветителската дейност, извършвана от Мортенсън, е да дава на децата онова, което им е от най-голяма полза — умерено образование и средство да се измъкнат от нищетата, продължава журналистът. Нужни са ни повече като него. Неговите училища са капка в огромно море предвид мащабите на проблема в Пакистан. Корените на злото са в неспособността на държавата да осигури добро образование на децата. Това ги превръща в лесна плячка за екстремистките групировки, които ги привличат в многобройните си духовни семинари.“

Най-известната сред тях, в която се обучават 3000 младежи, „Дарул Улум Хакания“ край Пешавар, е получила прякора „академията по джихад“ заради високопоставените си бивши възпитаници, сред които и върховният лидер на талибаните, потайният едноок духовник молла Омар и голяма част от близкото му обкръжение.

„Направо ми се завиваше свят, като се замислех колко подмолна е стратегията на *вахабитите*, споделя Мортенсън. Не ставаше въпрос просто за неколцина арабски шейхове, пристигащи с чували пари. Те отвеждаха най-силните ученици в Саудитска Арабия и Кувейт, където в продължение на десет години ги закърмваха във *вахабизма*. Когато се върнеха, тези младежи си вземаха по четири жени, както повелява новата им религия, и започваха да се плодят като зайци.“

„Сравнението, което Апо направи между *мадрасите* и пчелния кошер, е съвсем намясто. Тези академии на исляма бълват нови и нови орди бойци с промити мозъци и с този размах в перспективата на следващите двадесет, четиридесет или шестдесет години радикалната армия, възпитана в тях, ще придобие колосални мащаби и буквално ще залее Пакистан и останалия ислямски свят.“

В началото на септември 2001 година в самия център на Скарду, зад високи каменни зидове, се извисило яркочервеното минаре на наскоро построената *вахабитска* джамия с *мадраса*. Приличала на гигантска удивителна, материализираща мрачните предчувствия, които в течение на лятото все повече избуявали в душата на Мортенсън.

На 9 септември 2001 година Мортенсън пътувал към долината Чарпурсон, намираща се в северозападния ъгъл на Пакистан. От седалката до шофьора Джордж Маккауна се възхищавал на величието

на долината Хунза. „Влязохме в Пакистан от Китай през прохода Хунджераб, разказва той впоследствие. Това бе най-великолепното пътешествие. Прекосихме девствена пустош със стада диви камили, които препускаха на воля, а след това се спуснахме между изумителните върхове на пакистанските планини.“

Групичката се била отправила към Зудхан, родното село на Фейсал Бейг, където предстояло официалното откриване на три успешно завършени проекта — водоснабдителна система, малка водна електроцентраля и здравен диспансер. Маккауна бил дошъл, за да се увери с очите си в ползата от даренията от него 8000 долара. Във втори джип зад тях пътували синът му Дан със съпругата си Сюзън.

Спрели да пренощуват в Сост, известен кервансарай, разположен по Пътя на коприната, възродил се за нов живот като спирка за тежкотоварните автомобили с редовни курсове до Китай. Мортенсън отворил дисплея на чисто новия сателитен телефон, купен специално за пътуването, и се обадил в Исламабад на своя приятел от пакистанската армия генерал-майор Башир за потвърждение, че ще ги прибере с хеликоптер от Зудхан след два дни.

Много неща се били променили през последната година. Върху простата туника носел жилетка с множество джобове, които побирали всевъзможните неща, съпътстващи дейността на един затънал в работа директор. Имало преградки за доларите, които трябвало да се обменят, и други — за дребните банкноти рупии, нужни за ежедневните разходи; отделения за писмата от просители и други — за разписките, бълвани по проектите, които трябвало да се представят пред педантичните счетоводители в Америка. В по-обемистите джобове носел един лентов и един цифров фотоапарат, за да документира работата си, с цел да заинтригува потенциалните дарители, които, както обикновено, трябвало да ухажда, щом се върне у дома.

Пакистан също се бил променил. Ударът по националното самочувствие след разгрома на армията в Каргилския конфликт довел до свалянето от власт на демократично избрания министър-председател Наваз Шариф. След безкръвния военен преврат постът бил зает от генерал Первез Мушараф, който обявил продължаващо и в момента военно положение. Едно от обещанията, дадени от него при встъпването му в длъжност, било да отблъсне силите на радикалния

ислям, които според него носели отговорност за упадъка на страната в последните години.

Мортенсън нямал представа какви точно са мотивите на Мушараф, но бил благодарен за подкрепата, която новото военно правителство оказвало на ЦАИ. „Мушараф моментално си спечели уважение, като се зае с изкореняването на корупцията, обяснява той. За пръв път откакто бях в Пакистан виждах военни финансови инспектори из затъntenите планински селца, които проверяваха как са изразходвани средствата, отпуснати за училища и болници. Абсолютно безпрецедентни бяха и сведенията, които получих от жителите по поречието на Бралду, че от далечния Исламабад са достигнали непокътнати средства за благоустройство на региона. Тези действия говорят много по-силно от нехайството и кухата реторика на правителствата на Шариф и Бхуто.“

С разрастването на дейността на ЦАИ из Северен Пакистан Мортенсън започнал да се възползва от услугите на военни пилоти, които предложили въздушен транспорт на упорития американец, на чието дело се възхищавали. Така пътят от Скарду до планинските села се съкращавал от няколко дни на няколко часа.

Генерал-майор Башир Баз, близък довереник на самия Мушараф, бил пионер в транспортирането на хора и товари с провизии и спускането им от въздуха до военните постове, разположени по най-високото бойно поле на света — хребета на ледника Сиачен. След отблъскването на индийските части той се оттеглил от активна военна дейност и основал собствена, спонсорирана от армията, компания за чартърни полети „Лекари“. Баз и хората му осигурявали превоз на Мортенсън до най-затъntenите кътчета на страната на доброволни начала, винаги когато имало възможност и свободен хеликоптер. „Познавам много хора, но не съм срещал друг като него, заявява Башир. Като се има предвид какво прави за децата в моята страна, един полет от време на време е най-малкото, с което мога да съм му от помощ.“

Мортенсън избрал номера и ориентирал антената на юг. Най-накрая през пращането в слушалката долетял изкривеният културен глас на Башир. Вестите, които получил от страната, чиито върхове се извисявали над планинските била на запад, били потресаващи.

— Повторете! — изкрещял Мортенсън. — Масуд е мъртъв?

Башир току-що бил получил непотвърден доклад от източници на пакистанските разузнавателни служби, че Ахмад Шах Масуд е убит от атентатори на „Ал Кайда“, предрешени като журналисти. Уговорката за хеликоптера засега остава по план, добавил военният.

Ако това е истина, помислил си Мортенсън, Афганистан всеки миг ще избухне.

Предварителната информация се потвърдила. Харизматичният лидер на Северния съюз^[2] — антиталибанската коалиция, съставена от разнородните групировки на *муджахидините*, благодарение на чиито военни умения най-северните територии на Афганистан останали непревзети от талибаните — бил убит на 9 септември 2001 година от двама алжирски бойци на „Ал Кайда“, представили се като белгийски снимачен екип от марокански произход. По-късно, след проследяването на серийните номера на техниката, френското разузнаване установило, че атентаторите са си послужили с видеокамерата на фотожурналиста Жан-Пиер Венсанде, открадната предната зима, докато заснемал рекламен репортаж за универсален магазин в Гренобъл.

Атентаторите самоубийци натъпкали камерата с експлозив, който детонирани по време на интервю с Масуд в базата му в Хваджех Ба Один, само на час път по въздуха западно от Сост, където Мортенсън и спътниците му прекарвали нощта. Водачът на бунтовниците издъхнал петнайсет минути след взрива, на път към хеликоптера, с който щял да бъде транспортиран до болница в Душанбе, Таджикистан. Новината за смъртта му била крипа от неговите приближени възможно най-дълго от страх, че талибаните ще предприемат нова офанзива срещу последния свободен анклав.

Лидерът на Северния съюз бил известен още като Лъва от Панджшир^[3], прозвище, което си спечелил заради яростния отпор, който дал срещу съветските окупатори по време на войната в Афганистан. Благодарение на брилянтно ръководената от него партизанска война *муджахидините* цели девет пъти отблъсквали превъзхождащите ги вражески войски от родната му долина Панджшир. Обожаван от поддръжниците си и ненавиждан от онези, които преживели жестоката обсада на Кабул от неговата армия, той бил Че Гевара на своя народ, макар под кафявата вълнена шапка

изпитото мъжествено лице с чорлава брада да напомняло повече на Боб Марли.

А за Осама бин Ладен и деветнадесетте му пратеници от Апокалипсиса, които, въоръжени с макетни ножчета, скоро щели да се качат на двата пътнически лайнера, смъртта на единствения лидер, способен да сплоти антиталибански настроените групировки в Северен Афганистан около американската военна мощ, която несъмнено щяла да се изсипе в региона след планираните от тях събития, сривала надеждите на противниците им за победа така сигурно, както само часове по-късно щели да рухнат кулите близнаци.

На следната утрин — 10 септември 2001 година, в чийто кристален въздух ръждивочервената снага на Хиндукуш се откроявала още по-ясно отвъд границата с Афганистан, кортежът на Мортенсън изкачил долината Чарпурсон. Пъплейки с двайсет километра в час, джиповете успели да издрапат по неравния черен път между отломки от ледници, надвиснали подобно на остатъци от великанска закуска от хребетите на острозъбите шестхилядници.

В дъното на долината се намирало последното населено място от Пакистан, Зудхан. Сиво-кафявите колиби от кал така се сливали с прахоляка, застилащ земята, че пътниците ги забелязали едва когато навлезли сред тях. На игрището за поло се било събрало множество от посрещачи, сред което изпъквал с едрия си ръст и горда осанка телохранителят на Мортенсън Фейсал Бейг. Тук той носел традиционен вахански костюм, грубо изплетена кафява вълнена жилетка, свободен бял *скиихд* на главата и ботуши за езда до коляното. Лицето на извисяващия се над тълпата носач и бодигард било скрито зад тъмни авиаторски очила, подарени му от Маккауна.

Въпреки че Джордж Маккауна бил едър мъж, Бейг го вдигнал от земята като перце и го сграбчил в прегръдката си. „Фейсал е истинско съкровище, разказва американецът. От пътешествието до К2, когато преведе мен — стареца с контузеното коляно, по Балторо, като същевременно носеше болната ми дъщеря Ейми почти по целия път, с което на практика спаси живота ѝ, не сме спирали да поддържаме връзка. Сега беше много щастлив, че сме дошли, и с голяма гордост ни разведе из родното си село. Беше ни устроил царски прием.“

Оркестър с духови инструменти и барабани съпровождал гостите по пътя им между виещите се редици от посрещачи, сред които било

кажи-речи цялото население от триста души. Мортенсън, който бил идвал в селото няколко пъти, за да побутва работата на строежите, и бил изпил десетки чаши чай с местните, бил приет като свой. Мъжете го стиснали в здравите си прегръдки, незначително по-нежни от тази на костотрошача Фейсал. Жените в типичните за ваханците яркоцветни *шалвар камизи* и шалове му отдали уважение според местния обичай *даст ба*, поздрав, при който полагали нежно длани върху страните на госта и целували гърба на собствените си ръце.

Предвождани от Бейг, Мортенсън и Маккауна направили оглед на новоположените тръби, по които водата от планинския поток северно от долината се отвеждала по стръмен водосток до селото, след което тържествено включили малкия воден енергогенератор. За по два-три часа на вечер нововъведението щяло да нарушава монотонния мрак в Зудхан, чиито къщи, както личало от полюляващите се осветителни крушки, имали инсталирана електрическа мрежа.

Мортенсън се задържал най-дълго в медицинския пункт. Тук било царството на първия здравен специалист в селото, двайсет и осем годишната Азиза Хусейн, току-що завърнала се от шестмесечно обучение в клиниката в град Гулмит, на 150 километра от Зудхан, където била изпратена на разноска на ЦАИ. С грейнало лице тя показала на гостите малката приемна, пристроена към дома ѝ, и медицинските си пособия и материали. С невръстния си син в скута и петгодишната дъщеричка, увесена на врата ѝ, тя гордо сочела кутиите с антибиотици, сироп за кашлица и соли за рехидратация, закупени благодарение на дарението на Централноазиатския институт.

В Зудхан, отдалечен от най-близката болница на два дни път с кола по често непроходими коловози, заболяванията лесно можело да прераснат в бедствия. През годината преди Азиза да поеме в ръцете си грижата за здравето на своите съселяни три жени починали по време на раждане. „Също така много хора умират от диария, добавя тя. След като преминах обучението и доктор Грег осигури лекарства, вече сме в състояние да предотвратяваме тези неща.“

„Сега, пет години след като с новите тръби вече имаме хубава вода за пиене и хората се научиха да къпят децата и да мият храната, нямаме нито един починал поради болести, свързани с лоша хигиена. Много искам да се развивам в тази област, заявява днес Азиза, и да предам познанията си и на други жени. След като постигнахме такъв

огромен напредък, вече никой в околността не вярва, че момичетата трябва да си стоят неуки.“

„В ръцете на Грег Мортенсън парите ми имат чудесна възвръщаемост, казва Маккаун. В света, от който идвам, корпорациите пръскат милиони за разрешаването на какви ли не проблеми, често без никакъв резултат. А тук, на цената на един евтин автомобил, той преобърна живота на цяло село на сто и осемдесет градуса.“

На следващия ден, 11 септември 2001 година, цялото село се събрало край издигната в единия край на игрището платформа, а Мортенсън и Маккаун заели местата си под плаката с надпис: „Добре дошъл на почитаемия гост“. Мустакатите старейшини, известни като *пухпи*, облечени в бели вълнени роби, бродирани с розови цветя, ги приветствали с традиционния за такива случаи вахански танц. Ухилен до уши, Грег се присъединил към въртящите се мъже и въпреки едрия си ръст демонстрирал изненадващо изящество, с което си спечелил шумното одобрение на местните жители.

По инициатива на напредничавата управа на селото в лицето на Фейсал Бейг и останалите осем старейшини от така наречения *танзим*, или селски съвет, Зудхан вече от десет години имал собствено училище. В топлия следобед, минал под знака на безконечните ораторски изяви, които съпътствали всички откривания на ЦАИ, най-добрите ученици получили поле за изява и възможност да се поперчат пред чужденците с добрия си английски.

— Благодарим ви, че прекарвате ценното си време с нас в този далечен район на Северен Пакистан — стеснително издекламирал един юноша в микрофона, включен към акумулаторна батерия от трактор.

Решен да го засенчи, негов съученик го избутал настрана и подел предварително подготвеното си слово.

— Това бе далечен и откъснат край на света — изрекъл симпатичният младеж, който стискал микрофона с маниера на поп звезда. — Ние от Зуудакан живеехме самотно. Но доктор Грег и господин Джордж искаха подобряват нашето село. За доброто на всички бедни и нуждаещи се по света като жителите на Зудхан, да кажем на благодетелите си благодаря. Ние сме ви много, много благодарни.

Празненствата били закрити с мач по поло, очевидно организиран за забавление на високите гости. Дребните набити понита били събрани от осем села из глухата долина. Играта на ваханците била груба като живота, който водели. Голи до кръста, те препускали по полето след козия череп, служещ за топка, замахвали с чуковете си и блъскали конете си един в друг като шофьори в автородео. Съселяните им надавали вой и енергично ги окуражавали всеки път, когато играчите профучавали покрай тях. Едва когато последните зари на залеза угаснали отвъд билото някъде в Афганистан, мачът бил прекратен и публиката се разотишла.

Фейсал Бейг, на когото не му била чужда толерантността към традициите на останалите култури, измъкнал бутилка китайска водка за гостите, които приютил в подобното си на бункер жилище, но той самият, както и Мортенсън, не пожелал да пие. Централна тема на разговора със старейшините, които посетили дома му вечерта, било убийството на Масуд и какви биха били последствията за народа на Бейг. Ако останалата част от Афганистан, от който ги делели някакви си трийсет километра отвъд прохода Иршад, паднала под напора на талибанските войски, животът на хората от долината щял коренно да се промени. Границата щяла да бъде затворена, традиционните търговски маршрути — пресечени, а местното население щяло да бъде откъснато от своя народ, който сега се скитал волно през планинските проходи между двете държави.

Предната есен, докато бил в селото, за да достави тръбите за водоснабдителната система, Мортенсън имал възможност да вкуси от близостта с Афганистан. Един ден от една поляна високо над селото двамата с Бейг забелязали откъм Иршад към тях да се задава пращен облак. Десетината конници забелязали американеца и препуснали като хали към него. Докато разбойниците яздели към тях, успял да различи гъстите им бради, ръчно изработените ботуши за езда до над коляното и патрондашите, които издували дрехите на гърдите им.

„Скочиха от конете си и се устремиха право към мен, спомня си Мортенсън. Това бяха най-дивите хора, които бях виждал. През ума ми премина като на филмова лента пленничеството във Вазиристан и си помислих: *О, не отново!*“

Главатарят им, суров мъж с ловна пушка през рамо, закрачил към американеца и Бейг веднага препречил пътя му, готов да пожертва

живота си. Миг по-късно той и непознатият се хвърлили в прегръдките си и заприказвали възбудено.

— Мой приятел — казал Бейг. — Той търси теб много пъти.

Мортенсън узнал, че конниците са киргизи, номадско племе, обитаващо Вахан^[4], продълговатата ивица в далечния североизток на Афганистан, чиято братска ръка закрилнически ляга върху долината Чарпурсон, където също бродят много от клановете на тези чергари. Скитащи се из този див коридор между Пакистан и Таджикистан и приклучени в ъгъла на собствената си държава от талибаните, тези местни жители не получават нито помощи от чужбина, нито подкрепа от собственото си правителство. Щом чули, че Мортенсън скоро ще бъде в Чарпурсон, те оседлали конете си и препускали в продължение на шест дни.

Главатарят на селото пристъпил към Мортенсън.

— За мен суров живот няма проблем — казал той чрез посредничеството на Бейг. — Но за деца, не добро. Нямаме много храна, нямаме много къща, нямаме училище. Ние знаем за доктор Грег строи училище в Пакистан, така че идва строи за нас? Ние дава земя, камък, мъже, всичко. Идва сега и остава с нас през зимата, така че обсъжда добре и прави училище?

Мортенсън си спомнил за западните съседи на киргизите, десетте хиляди бежанци в капана на островите в Амударя, които не успял да спаси, и въпреки че раздираният от гражданска война Афганистан съвсем не било най-подходящото място за стартиране на нови проекти, той се заклел пред себе си да намери начин да помогне.

С помощта на Бейг Мортенсън завъртяно обяснил, че жена му го очаква след няколко дни и че всичко, което строи, трябва да бъде одобрено от съвета. После сложил ръка на рамото на киргиза и леко го стиснал през почернялата от мръсотия жилетка от овча вълна.

— Кажи му — обърнал се той към Бейг — че сега трябва отивам вкъщи. Кажи му, работа в Афганистан много трудна за мен. Но обещавам идвам види негово семейство веднага щом мога. Тогава обсъждаме дали възможно строи училище.

Киргизът слушал внимателно с набърчено от напрежение чело, след което обруленото му лице се прояснило и разцъфнало в усмивка. Положил жилавата си ръка върху рамото на Мортенсън, за да скрепят даденото обещание, после се метнал на коня и повел мъжете си по

дългия път към дома през Хиндукуш, за да докладва на своя племенен главатар Абдул Рашид Хан.

Оттогава изминала година. Мортенсън лежал изтегнат на удобния *чарпой*, направен от домакина специално за гостите, докато той самият и семейството му заемали пода. Дан и Сюзън спели дълбоко, Маккауун хъркал на леглото до прозореца. По време на разговора със старейшините бил полузадрямал и изпуснал нишката. Замислил се за обещанието, дадено на киргизите, и се запитал дали убийството на Масуд ще му попречи да удържи на думата си.

Дълго след полунощ Бейг изгасил фенерите, вярвайки, че в потайната доба, когато човек е беззащитен срещу неведомите дела на себеподобните си, има само един път за действие: да се помоли на Всемилоствивия Аллах за закрила и да легне да спи.

Последното, което достигнало до слуха на Мортенсън през дълбините на съня, бил приглушеният шепот на домакина, който отправял горещи молитви за мир.

В четири и половина сутринта някой го разтърсил. Отворил очи. Фейсал Бейг стоял, долепил ухо до евтин пластмасов радиоприемник. В размитата зелена светлина, хвърляна от скалата, Мортенсън видял върху мъжественото му лице изписано чувство, каквото не подозирал, че телохранителят е способен да изпитва — страх.

— Доктор сахиб! Доктор сахиб. Голям проблем — изговорил бързо Бейг. — Ставай! Ставай!

Подчинявайки се на инстинкта си от армията, Мортенсън моментално скочил на крака, въпреки че бил дремнал само два часа.

— *Ас-Салам Алейкум*, Фейсал — измърморил той, търкайки очи. — *Баф атея*, как си?

Обикновено любезният Бейг стиснал зъби и не отвърнал.

— Узум мофсар — казал най-сетне, след като за един дълъг миг срещнал погледа на приятеля си. — Съжалявам.

— Защо? — попитал Мортенсън и в същия момент забелязал, че телохранителят, чието телосложение винаги му било изглеждало достатъчно мощно, за да отблъсне всяка мислима опасност, стискал в ръцете си автомат.

— Село на име Ню Йорк е било бомбардирано.

Мортенсън хвърлил едно одеяло върху раменете си, нахлузил замръзналите си сандали и излязъл навън в хапещия предутринен студ. Около къщата имало охрана. Пред единствения прозорец с калашник в ръка се бил изправил на пост братът на Бейг Алам Джан, русокос и синеок енергичен планински носач. Селският молла Хейдар стоял загледан в тъмнината по посока на Афганистан, а бившият командос от пакистанската армия, върлинестият жилав Сарфраз наблюдавал пътя, като същевременно се опитвал да настрои радиоприемника си.

Мортенсън узнал, че най-напред Сарфраз чул по китайска радиостанция в емисията на уйгурски — един от петте или шестте езика, които говорел — новината, че две големи кули са паднали. Не схванал какво точно значи това, но разбрал, че терористи са избили много, много американци. Сега се опитвал да разбере още подробности, но колкото и да въртял копчето, единственото, което успявал да улови, била протяжната уйгурска музика, излъчвана от китайска радиостанция в Кашгар, близо до границата.

Мортенсън поискал сателитния телефон и Сарфраз, най-големият техник в селото, тутакси се метнал на коня и препуснал да го донесе от дома си, където разучавал как работи.

Фейсал знаел каквото му било нужно. С автомат в едната ръка и другата, стисната в юмрук край тялото му, той се взирал в първите обагрени в кръв зари, които докосвали върховете отвъд границата с Афганистан. От години усещал как бурята се надига и приближава. На американското разузнаване щяло да коства месеци работа и милиони долари, излети в гърчещите се като змии пипала на шпионската мрежа, за да достигне до сърцето на истината, която този неграмотен човек, обитаващ селище в края на черен планински път, без интернет или дори телефон, знаел инстинктивно.

— Вашият проблем в село Ню Йорк идва от там — озъбил се Бейг към границата. — От онзи *шетан* от „Ал Кайда“ — добавил той и плюл по посока на Афганистан. — Осама.

Огромният „МИ-17“ пристигнал точно в осем сутринта, както обещал генерал-майор Башир. Още преди витлата да са спрели да се въртят, отвътре изскочил най-високопоставеният му приближен, полковник Иляс Мирза, изопнал се мирно и отдал чест.

— Доктор Грег, господин Джордж, полковник Мирза се явява по служба, сър — доложил той, докато наизскачалите от хеликоптера командоси незабавно осигурили периметъра около двамата американци.

Иляс бил висок мъж с изсечено лице и излъчвал енергичност, каквато според режисьорите от Холивуд трябва да притежават героите от екрана, а черната му коса сребреела точно на слепоочията. С изключение на това изглеждал досущ като на младини, когато бил един от най-големите асове на служба в бойната авиация на Пакистан. Иляс бил вазирец от Бану, селището, през което Мортенсън бил минал малко преди да бъде похитен. Мисълта за начина, по който сънародниците му първоначално се отнесли с американския му приятел, допълнително засилвала решимостта му да не позволи повече никаква опасност да го сполети.

Фейсал Бейг издигнал ръце и извършил благодарствена дуа към Всевишния, изпратил военните да защитят гостите му. Без никакъв багаж или каквато и да било представа накъде поема, телохранителят се качил на хеликоптера заедно с Мортенсън и семейството на Маккаун, за да бъде сигурен, че защитният кордон ще бъде непробиваем.

След като се издигнали във въздуха, се обадили на близките си по мобилния телефон, като се стараели да разговарят кратко, за да пестят батерията. От Тара и Карън, съпругата на Маккаун, научили подробности за терористичните атаки срещу двете кули. Мортенсън натикал минислушалката на телефона, колкото може по-навътре в ухото си, и присвил очи срещу малките илюминатори. В тях сякаш била поставена една и съща снимка на върховете. Опитвал се да държи антената оптимално насочена на юг, където минавала орбитата на сателитите, предаващи гласа на жена му.

Тара изпитала такова облекчение да чуе съпруга си, че избухнала в плач, а нейният долитащ със забавяне и изкривяван от влудяващото статично прашене глас не спирал да повтаря колко много го обича.

— Зная, че си при второто си семейство и че те ще те пазят — викала тя над шума в слушалката. — Приключвай работата си там и се прибери у дома, любов моя.

Маккаун, който като военнослужещ към стратегическото командване на военновъздушните сили на САЩ някога бил извършвал

мисии по въздушно презареждане на бомбардировачи В-52 с ядрено оръжие на борда, имал изострено предчувствие относно бъдещата съдба на Афганистан. „Познавам лично Ръмсфелд^[5], Райс^[6] и Пауъл^[7] и си дадох ясна сметка, че няма начин да не тръгнем по пътя на войната, разказва Маккаун. Досетих се, че ако зад тази история стои шайката от «Ал Кайда», нашите самолети всеки момент ще пристъпят към бомбардиране на каквото е останало от Афганистан, докато го сравнят със земята.“

„Ако това се случеше, не бе ясно накъде ще поеме Мушараф. Дори да подкрепеше САЩ, не бях убеден, че пакистанските военни ще го последват, защото бяха поддържали талибаните. Дадох си сметка, че като нищо може да се окажем заложници, и нямах търпение да си оберат крушите оттам по най-бързия възможен начин.“

Бордовият инженер се извинил, че няма достатъчно слушалки за всички, и предложил на Мортенсън чифт пластмасови шумозаглушители. Притиснал лице към един илюминатор, той се потопил в тишината, наслаждавайки се на изострените си зрителни възприятия. Под тях стръмните терасирани склонове на долината Хунза приличали на юрган, съшит от хиляди парчета във всевъзможни нюанси на зеленото и наметнат върху гигантските сивкави бедра на каменистата планинска снага.

Отгоре, проблемите на Пакистан изглеждали прости. Някъде там висящите зелени ледници на Ракапоши^[8] се пропуквали под тропическото слънце. Някъде там от снеговете се раждали пенливи планински потоци. И пак там долу се намирали безводните села. Мортенсън примижал и проследил плетеницата от напоителни канали, които отвеждали живителната течност до терасираните ниви. От тази височина откърмването на живота и осигуряването на благоденствие из затъntenите човешки обиталища изглеждало лесно като детска игра — просто, като да начертаеш линии в канавата долу, които да отклоняват речните води.

Но от тази височина, помислил си Мортенсън, остават невидими заплетените аргументи, с които твърдоглавите молли оправдават противопоставянето си срещу просвещението. Скрита от погледа била и паяжината на местните политически игри, които лесно можели да пратят изграждането на някой женски център в задънена улица или да забавят издигането на училищна сграда. Как можел човек да се надява

да разпознае „фермите“ за екстремисти, които се разраствали като злокачествени тумори и задушавали тези уязвими долини, след като техните идеолози проявявали такава предпазливост, че укривали дейността си зад високи зидове и забулвали истинските си намерения под благовидната фасада на образованието?

Хеликоптерът се приземил в луксозен риболовен курорт, наречен „Шангри-Ла“. Той бил любимо място на висшите военни от пакистанската армия и се намирал на брега на едно езеро на час път от Скарду. Седнал пред телевизора в дома на собственика, чиято сателитна чиния улавяла обсипаната със снежинки картина на Си Ен Ен, Маккауун прекарал следобед и вечерта във вцепенено съзерцание на излъчвания материал, показващ как сребристите корпуси на двата самолета, превърнати в крилати ракети, се връзват в небето над Долен Манхатън и мигове по-късно двете кули се сричат в океана от пепел, подобно на торпилирани кораби.

В това време в *мадрасата* „Джамия Дарул Улум Хакания“ в Пешавар, или „Университет на правоверното знание“, учениците — според собствените им хвалби пред „Ню Йорк Таймс“ по-късно — празнували по повод самоубийствените атаки. Тичали радостно из просторния двор и показвали, забивайки пръст в дланта си, как самолетите, направлявани от правоверните атентатори, осъществяват волята на Аллах и сричат сградите на безбожниците.

Сега Мортенсън осъзнал по-остро от всякога нуждата да се посвети на образоването на децата. Маккауун нямал търпение да излезне от Пакистан независимо по какъв начин и изтощавал батериите на сателитния телефон в опити да убеди някой от бизнес партньорите си да го посрещне на границата с Индия или да му уреди самолетен билет през Китай. Ала по това време всички гранични пунктове били затворени, а международните полети — отменени. „Казах на Джордж: *В момента няма по-сигурно място на Земята. Тези хора ще ни защитават с цената на живота си. След като не можем да отидем никъде, защо не продължим според предварителната програма, докато стане възможно да излетиш?*“, спомня си Мортенсън.

На следния ден генерал Башир организира обходен полет около К2 за разнообразие на неволните пленници, докато се урежда отпътуването им за Америка. Докато седял с притиснато до илюминатора лице, Мортенсън мернал жълтия полумесец на училището в Корфе, който проблясвал като искрица надежда сред смарагдовите ниви. Вече било обичай всяка есен, преди да замине за дома, да се завръща там, за да изпие чаша чай с хаджи Али. Обещал си да го стори веднага щом успее да изведе семейството на Маккауна извън страната.

В петък, 14 септември, двамата американци потеглили с джипа към Куарду, на един час път в западна посока, начело на конвой, който бил нараснал неимоверно, след като зловещата новина от другия край на света заляла Балтистан. „Сякаш всеки политик, полицаи и военен, плюс духовните водачи на Северен Пакистан се бяха стекли да ни помагат в откриването в Куарду“, разказва Мортенсън.

Началното училище в селото било завършено и действало от години, но Чангази отлагал официалното му освещаване, докато организира церемония с подобаваща на случая пищност.

В двора се били стълпили толкова много хора, които се разхождали наоколо и хрупали кайсиеви ядки, че самото училище почти не се виждало. Ала то и без това не било център на вниманието, защото самият Саид Абас бил поканен да изнесе слово. Сега, когато ислямският свят бил злят от вълната на насието, миряните от Балтистан нямали търпение да попият всяка дума на върховния духовен водач.

— *Бисмила ир-Рахман ир-Рахим* — подел той. — В името на Всевишния Аллах Всемилоствия и Всемилосоърдния. Ас-Салам Алейкум. Мир вам! По волята на съдбата Всевишният Аллах ни е събрал тук в този час — изрекъл Саид Абас. Навалицата от човешки тела скривала платформата, върху която се намирал, и изглеждало като че духовникът в черна роба и тюрбан се носи над многолюдието. — Днес е ден, който вашите деца няма да забравят и за който ще разказват на децата си и на децата на своите деца. Днес от мрака на безпросветността ярко засиява светлината на познанието. Но днес, когато освещаваме това училище, е и ден, в който споделяме скръбта, сълзите и страданието на хората в Америка — продължил той, като наместил дебелия рамки на очилата върху носа си. — Злодеите,

извършили това пъклено дело срещу невинните, срещу жените и децата, превръщайки хиляди от тях във вдовици и сираци, не го правят в името на исляма. По милостта на Аллах, нека им бъде дадено справедливо възмездие. За тази трагедия смирено моля господин Джордж и доктор Грег сахиб за прошка. Всички вие, братя мои, закриляйте и приемете сред множеството си тези двама американски братя. Не позволявайте да ги застигне зло. Поделете с тях всичко, което притежавате, за да помогнете на мисията им. Тези двама християни са долетели от другия край на света, за да запалят светлика на просвещението за мюсюлманските деца — изрекъл духовникът. — Защо самите ние не сме успели да дадем образование на дъщерите и синовете си? Бащи и родители, призовавам ви да принесете своите най-искрени усилия, за да получат децата ви дара на познанието. Ако не, те ще бъдат като овцете, които пасат на полето на произвола на стихииите и страховитите катаклизми, които преобръщат познатия ни свят.

Тук Саид Абас направил пауза, обмисляйки думите си, и по някаква неведома сила многолюдното множество, дори най-невръстните дечица, потънало в дълбока тишина.

— Призовавам Америка да се взре в сърцата ни — продължил Абас с пресипнал от напирещите чувства глас — и ще види, че мнозинството от нас не са терористи, а добри обикновени хора. Страната ни е връхлетяна от нищета, защото сме безпросветни. Но ето че днес бе запалена още една свецица на познанието. В името на Всевишния Аллах, нека тя разпръсне мрака, който ни заобикаля, и ни освети пътя.

„Речта на Абас бе трогателна, споделя Мортенсън впечатленията си от онзи ден. Когато приключи словото си, цялото множество бе обляно в сълзи. Ще ми се сънародниците ми, за които «мюсюлманин» не е нищо повече от синоним на «терорист», да можеха да присъстват там. Истинските стълбове на исляма са справедливостта, търпимостта и милосърдието и Саид Абас повече от красноречиво разкри същината на своята вяра.“

След церемонията многобройните жени от селото, загубили мъжете си, се изредили да поднесат съболезнования на Мортенсън и Маккаун. Тикали яйца в ръцете на американците, умолявайки ги да

отнесат тези символи на скръбта на техните сестри по съдба от село Ню Йорк, които те, вдовиците от Куарду, копнеели да утешат.

Мортенсън погледнал купчинката, която потрепервала в ръцете му, и тръгнал към автомобила. Докато носел закрилнически крехките яйца в огромните си длани, мислел за децата на борда на двата самолета и за своите собствени, които го очаквали у дома. В днешно време, казал си той, като си проправял път по килима от кайсиеви люспи през добронамереното множество, на което дори не бил в състояние да помахва за сбогом, всичко в света е крехко.

На другия ден полковник Иляс придружил американците с хеликоптер до Исламабад, където се приземили на площадката на самия президент Мушараф с оглед на по-голяма сигурност. Въвели ги в силно охранявана приемна, където останали да чакат, седнали до богато украсена камина от мрамор, която като че ли никога не била палена. Над нея се кипрел маслен портрет на генерала в пълна парадна униформа.

Генерал Башир пристигнал с „Алует“ от Виетнамската война, известен сред пакистанските военновъздушни сили с прозвището *Френския късмет*, заради по-голямата му надеждност спрямо другите хеликоптери от същата епоха, с които също летели — американските „Хюи“.

— Орелът кацна — обявил Иляс театрално, когато оплешивяващият, напомнящ на бивол, Башир, облечен в летателната си униформа, скочил на пистата и им помахал да заповядат.

Башир летял с голяма скорост, почти залепен за покритите с ниска растителност склонове, и когато най-забележителният ориентир на Исламабад — джамията „Шах Фейсал“ с четирите минарета и огромна шатроподобна молитвена зала, побираща седемдесет хиляди богомолци, най-сетне изчезнала зад тях, вече приближавали Лахор. Генералът приземил хеликоптера в средата на писта за рулиране на международното летище в града, на петдесет метра от един „Боинг–747“ на сингапурските авиолинии. С него Маккаун и семейството му щели да напуснат региона, който скоро щял да се превърне в зона на бойни действия.

След като се простили с Мортенсън и Фейсал Бейг, те били придружени до местата си в първа класа лично от Башир, който поднесъл извиненията си на пътниците за забавянето на полета и останал с поверениците си до самото излитане.

„Като разсъждавам сега, споделя Маккау̀н, в Пакистан с нас се държаха повече от добре. Много се притеснявах да не ни се случи нещо в тази, цитирам: «страховита ислямска държава». Но всичко беше наред. Лошото дойде след това.“

Цялата следваща седмица Маккау̀н пазел стаята в луксозния хотел „Рафълс“ в Сингапур след хранителното натравяне, което получил от сервираните в първа класа ястия.

Мортенсън и Бейг поели на север с военен товарен полет до Скарду, където ги чакал Хусейн. Докато се катерели през долините на Шигар и Бралду, американецът дремел на задната седалка, а телохранителят бдял над съня му, взрял зорък поглед в хоризонта.

Нещо не било наред сред множеството, събрало се да го приветства на отвъдния бряг на реката. Докато прекосявал моста и обхождал с поглед издатината отсреща, дъхът му изведнъж замрял. Височината, на която винаги, неизменна като скалите, се издигала фигурата на хаджи Али, сега пустеела. На брега го очаквал синът на стария *нурмадар*, който му съобщил тъжната вест.

През изминалия месец от кончината на баща му, Туаха бръснел главата си в знак на траур и си пуснал брада. С нея семейната прилика била по-поразителна от всякога. При гостуването си предната есен Мортенсън намерил хаджи Али дълбоко разстроен. Жена му Сакина легнала болна през лятото, измъчвана от ужасни болки в корема, които понасяла с неизменното за балтите търпение. Починала в селото, след като отказала да предприеме дългия път до най-близката болница.

Двамата отишли да видят гроба ѝ, недалеч от училището. С натежали от преклонната възраст движения хаджи Али коленичил и докоснал простия надгробен камък, под който, обърнато към Мека, било заровено тялото на съпругата му. Когато се изправил, в очите му проблясвала влага.

— Без нея съм нищо — казал той на американския си син. — Нищо.

„От устата на един консервативен шиит това е огромно признание, обяснява Мортенсън. Вероятно много мюсюлмани изпитват

същото към жените си, но едва малцина са имали смелостта да го изрекат.“

Хаджи Али положил ръка върху рамото на Грег и тялото му се разтърсило сякаш от ридания. Ала сипкавият смях на стареца, предрезгавял с десетилетията от дъвченето на *насуар*, не можел да бъде сбъркан.

— Някой ден, много скоро, ще дойдеш при мен и също ще ме намериш посаден в земята — рекъл той през кикот.

„Не виждах нищо развеселяващо в мисълта за смъртта на хаджи Али“, казва Мортенсън и гласът му изневерява, когато се опитва да говори за загубата на човека, когото чувствал като баща, макар оттогава да са изминали години. Обгърнал с ръка своя наставник, от когото научил толкова много, и поискал едно последно напътствие.

— Какво да сторя, когато след много, много години дойде този ден? — попитал той.

Хаджи Али вдигнал поглед към върха отсреща, претегляйки думите си.

— Вслушай се във вятъра — отвърнал той.

Мортенсън коленичил на пресния гроб на хаджи Али редом с Туаха да отдаде последна почит на покойния старейшина, чието сърце според сина му било отмерило повече от седем десетилетия. Нищо не е вечно, помислил си той. Въпреки всичките ни усилия, нищо не е трайно.

Сърцето на родния му баща спряло едва на четиридесет и осем години, преди синът да успее да му зададе поне част от въпросите, с които се сблъскал. А ето че сега незаменимият мъдрец, който му помогнал да запълни част от празнината, зейнала след смъртта на Демпси, човекът, дал му толкова много неоченими уроци, гниел в земята, редом до жената, с която прекарал живота си.

Мортенсън се изправил и се помъчил да си представи какво би казал хаджи Али в този тежък миг, в този черен период в историята на света, когато всичко, което човек е скъпил, се оказвало крехко като яйчена черупка. Изведнъж с неправдоподобна яснота до него долетял гласът на стареца: „Вслушай се във вятъра“.

И той го сторил, напрягайки слуха си и за най-слабите шумове. Воят на вятъра разнасял из речната теснина мълвата за идващите снегове и възцаряването на зимата. Но сред поривите, атакуващи тази

крехка скална издатина в сърцето на Хималаите, където човешките същества оцеляват въпреки всичко, доловил и мелодичния звън на детски гласчета откъм двора на училището. Ето това бил последният урок на хаджи Али, осъзнал Мортенсън и притиснал очи с върховете на пръстите си, за да спре бликналите горещи сълзи. „Мисли за тях“, казал си той. „Винаги мисли за тях.“

[1] Неофициална система за трансфериране на финансови средства, разпространена из Близкия изток, Африка и Азия, най-вече по силата на честната дума на участниците в трансакцията и при минимална документация, поради което се използва за злоупотреби и прехвърляне на незаконни средства от страна на престъпници и терористи. — Б.пр. ↑

[2] Популярното название на Обединения ислямски фронт за спасението на Афганистан — алианс между враждуващи етнически групировки под предводителството на Ахмад Шах Масуд, създаден през 1996 година, с цел да бъде свалена властта на талибаните. — Б.пр. ↑

[3] Провинция в Източен Афганистан с административен център град Базарак. — Б.пр. ↑

[4] Вахански коридор (по името на областта Вахан) — тясна ивица територия (с дължина около 210 км и ширина, варираща между 20 и 60 км) в най-източната част на Афганистан в планината Памир; свързва Афганистан с Китай (на изток) и отделя Таджикистан (на север) от Пакистан (на юг); населявана от ваханци и киргизи. — Б.пр. ↑

[5] Доналд Ръмсфелд — министър на отбраната на САЩ през първия и част от втория мандат на Джордж У. Буш (2001–2006). — Б.пр. ↑

[6] Кондолиза Райс — съветник на президента Джордж У. Буш по време на първия му мандат (2001–2005), впоследствие наследява Колин Пауъл на поста държавен секретар през втория президентски мандат на Буш. — Б.пр. ↑

[7] Колин Пауъл — държавен секретар на САЩ през първия мандат на Дж. У. Буш (2001–2005). — Б.пр. ↑

[8] Връх в Каракорум (7788 м) около 100 км северно от град Гилгит. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

ЧАЙ С ТАЛИБАНИТЕ

Хвърлете ги във въздуха — Аллах да се оправя с тях
Стикер върху стъклото на пикал
в Боузман, Монтана

— Да идем да видим цирка — предложил Сулеман, отраканият бивш таксиметров шофьор от Равалпинди, понастоящем посредник на ЦАИ.

Мортенсън седял на задната седалка на бялата „Тойота Корола“, наета от фондацията, с глава върху една от дантелените калъфки, с които пакистанецът бил облякъл облегалките, за да внесе уют. Фейсал Бейг се бил настанил отпред. Сулеман ги взел от летището, където пристигнали от Скарду с полет на пакистанските авиолинии, които докъм края на септември 2001 година, подобно на тези в Америка, били възстановили нормалната си работа.

— Да видим какво? — попитал Мортенсън.

— Ще разберете — ухилил се Сулеман.

В сравнение с миниатюрното и проядено от ръжда „Сузуки“, което карал преди, новият автомобил бил истинска фурия. Шофьорът започнал да слаломира през пъплещия трафик по магистралата, свързваща Пинди с Исламабад, като държал волана с една ръка, а с другата натискал копчетата за бързо избиране на скъпоценната си придобивка — клетъчен телефон в бургундско червено с размерите на кибритена кутийка — и не след дълго вече уведомявал управителя на пансиона, че сахиб ще пристигне късно.

При контролния полицейски пункт, ограждащ Синята зона — модерната административна част на столицата, където, подредени в стройни булеварди с колосални мащаби, се издигали правителствените сгради, посолствата и бизнес хотелите — Сулеман намалил неохотно и

представил документите си за проверка. Мортенсън се подал през прозореца. Неестествено зелените морави и пищните корони на дърветата в тази иначе суха и прашна част на света подсказвали за мощното действие на скрити сили, способни да подчинят дори природата. Полицайте хвърлили поглед на американеца и махнали на шофьора да продължи пътя си.

Исламабад е построен през 60-те и 70-те години на двадесети век като оазис за богатите и влиятелни прослойки в Пакистан. Зад лъскавите витрини на широките авенюта примигвали като лампички на светодиоди продуктите на най-съвременната японска електроника, а КФС и „Пица Хът“ привличали минувачите с екзотични лакомства.

Пулсиращото сърце на космополитния град без съмнение бил петзвездният хотел „Мариът“, истински бастион на лукса, скрит от заобикалящата нищета зад бетонен портал. Пазел го отряд от сто и петдесет въоръжени охранители в светлосини униформи, които дебнели иззад всеки храст и дърво в парка. Нощем огънчетата от цигарите им издайнически танцували сред зеленината, подобно на гибелни светулки.

Сулеман спрял пред бетонната бариера, където две от светулките, въоръжени със смазани и готови за стрелба автомати, изследвали долната част на тойотата със специално приспособление с огледален накрайник и инспектирали съдържанието на багажника. Едва след това отворили портала и пропуснали автомобила.

„Когато имам да върша някаква административна работа, отивам в «Мариът», обяснява Мортенсън. Там винаги има изправен факс и бърза интернет връзка. Обикновено когато някой идва в Пакистан за първи път, го водят право в хотела, за да смекча културния шок.“

Този път обаче, след като преодолял металния детектор и двамата експедитивни охранители с костюми и миниатюрни слушалки в ухото, които щателно опипали претърпаните джобове на жилетката му, било ред на Мортенсън да се шокира. Обикновено огромното като бална зала фойе с мраморен под било напълно пусто — с изключение на щатния пианист и няколко групички чуждестранни бизнесмени, които разговаряли шепнешком по клетъчните си телефони, приютени сред островчетата тапицирани фотьойли. Сега обаче било обсадено от превъзбудена от кофеина и крайните срокове тълпа на чуждестранния журналистически корпус.

— Циркът — обърнал се към Мортенсън Сулеман с триумфалната усмивка на студент, който демонстрира впечатляващ експеримент на научен форум. Навсякъде, накъдето се обърнел, се виждали камери, лоба на медии и напрегнати хора с акредитации — Си Ен Ен, Би Би Си, Ен Би Си, Ей Би Си, „Ал Джазира“. С мъка си проправил път покрай някакъв оператор, който изливал в слушалката на сателитния телефон тевтонския си гняв, и успешно се добрал до входа на кафене „Надя“, дискретно отделено от фойето с благоуханен жив плет от саксии с цветя.

Около бюфета, където обичайно се хранел сам, обгрижван от петима скучаещи сервитьори, които се надпреварвали да допълват чашата му с минерална вода, нямало нито една свободна маса.

— Май скромното ни кътче от света изведнъж се е превърнало в сензация.

Мортенсън се извърнал и срещнал усмивката на Кати Ганън, дългогодишен директор на кореспондентското бюро на „Асошиейтед Прес“ в Исламабад. Русокосата канадска журналистка, облечена в традиционен *шалвар камиз*, явно също чакала за маса. Грег я приветствал с прегръдка.

— Откога е така? — изкрещял той, опитвайки се да надвика германския оператор.

— От няколко дни. Почакай да започнат бомбардировките. Тогава управата на хотела ще може да печели и по хиляда долара за нощувка.

— Сега колко вземат?

— Между 150 и 320 долара и цените продължават да растат — отговорила Кати. — Бизнесът им никога не е вървял така добре. Всички телевизионни мрежи излъчват репортажи от покрива и им струва по 500 долара на екип само за правото да снимат.

Мортенсън поклатил невярващо глава. Никога не бил отсядал в „Мариът“. Вечно изтънялата банкова сметка на фондацията не позволявала подобно разточителство, така че винаги ангажирал стая в хотела, в който Сулеман го завел за първи път и към който бил започнал да изпитва известна привързаност. Пансионът „Дом, сладък дом“, солидна вила, недостроена от предишния си собственик, чиито инвестиции се стопили преждевременно, се намирал в буренясал парцел, недалеч от посолството на Непал. Нощувката в стая с

непредсказуема канализация и лепкави розови килими с дупки от цигари струвала дванайсет долара.

— Доктор Грег, сахиб, госпожо Кати, заповядайте — прошепнал тайнствено облеченият в смокинг сервитьор. — Една маса съвсем скоро ще се освободи и се боя, че тези... — той се поколебал, търсейки точната дума — чужденци... ще я окупираат.

Ганън се радвала на широка известност и дълбоко възхищение заради неустрашимостта си. Сините ѝ очи умеели да пронизват предизвикателно. Веднъж упоритостта ѝ стъписала дори талибански граничар, който се опитал да ѝ откаже влизане в Афганистан, под предлог, че паспортът ѝ е неизряден. „Вие сте много силна, казал той на раздяла, имаме дума за такива като вас — мъж.“

Журналистката отвърнала, че не смята това за комплимент.

След като се настанили на застланата с розова покривка маса до отрупания бюфет, Ганън осветлила Мортенсън относно „трупата“ от клоуни, жонгльори и въжеиграчи, които наскоро се изсипали в града.

— Направо е достойно за съжаление — започнала тя. — Изпращат като кореспонденти зелени репортерчета, които изобщо не познават региона, а те пък предават от покрива, облечени с бронезилетки, все едно хълмовете Маргала^[1] са зона на бойни действия, а не място за семейни излети. Повечето не искат и да чуят за пътуване до границата и излъчват непотвърдени сведения. На малцината, на които им стиска пък, не им провървя. Талибаните токущо затвориха границите за всички чуждестранни репортери.

— Ще пробваш ли да влезеш в Афганистан? — попитал Мортенсън.

— Сега се връщам от Кабул — отговорила тя. — Точно разговарях по телефона с редактора в Ню Йорк, когато вторият самолет удари Световния търговски център. Та поне успях да изпратя няколко материала, преди да ме „придружат“ до границата.

— Какви са намеренията на талибаните?

— Трудно е да се каже. Чух, че са свикали *шура*^[2] и са взели решение да предадат Осама, но в последния момент молла Омар отменил становището и заявил, че е готов да брани Бин Даден с цената на живота си. Знаеш какво ще последва. Много от талибаните изглеждат уплашени. Но консервативното ядро няма да се даде без бой

— тук Кати направила гримаса. — Толкова по-добре за тези момчета — кимнала с глава към репортерите, скупчени край метр д'отела.

— Ще опиташ ли да се върнеш там? — попитал я Мортенсън.

— Стига да е легално. Нямам намерение да се промъквам, увита в бурка^[3] като онези каубои, и да рискувам да ме арестуват или нещо по-лошо. Чух, че талибаните вече са задържали двама френски репортери, които се опитвали да преминат тайно границата.

Сулеман и Бейг се върнали с препълнени с овнешко къри чинии. Шофьорът носел и допълнителна награда — купичка с тресящ се розов крем.

— Добро ли е? — попитал Мортенсън. Пакистанецът кимнал утвърдително, без да спира да дъвче.

Грег загребал няколко лъжички и се отправил на свой ред към бюфета. Кремът му напомнил за английските десерти от детството му в Източна Африка.

Сулеман винаги си хапвал овнешко с огромно удоволствие. Бил отрасъл в скромното селце Док Луна в равнината Пенджаб, простираща се между Исламабад и Лахор, и месото било голяма рядкост на семейната трапезата. Дори и когато го имало, то се ощушквало толкова бързо, че за четвъртото от седемте деца не оставало много.

Сулеман се извинил и за секунди се озовал отново край бюфета.

През последвалата седмица Мортенсън нощувал в пансиона, но прекарвал всяка минута от деня в „Мариът“, завладян, както пет години по-рано в пощурелия Пешавар, от чувството, че се намира в окоето на невиждана историческа буря. Този път световните медии били разпънали бивака си на прага му и той решил да се възползва максимално от създалата се ситуация за реклама на ЦАИ.

Дни след терористичните атаки над Ню Йорк и Вашингтон единствените две държави освен Пакистан, които поддържали дипломатически отношения с Афганистан, а именно Саудитска Арабия и Обединените арабски емирства, прекратили връзките си с Кабул. Исламабад останал единственото място, откъдето режимът на талибаните можел да накара света да го чуе. На моравата пред рушащата се сграда на посолството им на два километра от „Мариът“ ежедневно се точели пресконференции, а таксиметровите шофьори, които преди били доволни да вземат осемдесет цента на курс, сега

изнудвали кореспондентите на медиите за по десет долара в едната посока.

Всеки следобед в хотела се провеждал брифинг на щаба на ООН относно положението в Афганистан и талазите от слънчасали репортери с облекчение се изливали в климатизираните зали на „Мариът“.

Мортенсън познавал Пакистан по-добре от повечето чужденци, особено далечните погранични територии, до които кореспондентите се мъчели да се доберат, и това го превърнало в обект на огромен интерес от страна на журналистите, които непрекъснато го ухаждали с увещания и подкупи, за да уреди преминаването им в Афганистан.

„Репортерите като че водеха помежду си война също толкова ожесточено, колкото се надяваха боевете в Афганистан по-скоро да започнат, разказва той. Си Ен Ен се бяха сдушили с Би Би Си срещу конкуренцията от Ей Би Си и Си Би Ес. Пакистански дописници на свободна практика току дотичваха във фоайето със сведения за американски безпилотен самолет, свален от талибаните, и тогава започваха облозите.“

„Продуцент и репортер от Ен Би Си ме поканиха на вечеря в китайския ресторант на хотела уж за да ме «прослушат» относно Пакистан, припомня си Мортенсън. Но всъщност целяха същото като всички останали — да влязат в Афганистан — и ми предложиха повече пари, отколкото изкарвам за година, за да ги прекарам през границата. После се огледаха подозрително, все едно някой щеше да си прави труда да ни подслушва, и прошепнаха: *Обаче не казвай на Си Ен Ен или Си Би Ес.*“

Вместо това, Мортенсън давал интервю след интервю на всички журналисти, които рядко търсели сведения за репортажите си по-далеч от „Мариът“ и афганистанското посолство, и се нуждаели от малко местен колорит, с който да освежат материалите си относно блудкавите пресконференции. „Опитах се да разкажа за първопричините за конфликта, а именно — липсата на образование и процъфтяването на *вахабитските мадраси* и връзката им с тероризма, спомня си той. Но тези мои изявления рядко биваха отразени от медиите. Кореспондентите се интересуваха единствено от някакъв коментар относно висшия ешелон на талибаните, който да ги показва пред света като злодеи, отговорни за войната.“

Всяка вечер като по часовник неколцина високопоставени талибани от представителството в Исламабад прекосявали мраморното фоайе в пълното си достолепие — с тюрбани на главите и свободни черни роби — и изчаквали да се освободи маса в „Надя“, за да се насладят като останалите на медийния цирк. „Цяла вечер седяха и пиеха зелен чай, защото той бе най-евтиното, което се предлагаше в менюто, спомня си Мортенсън. Със заплатите, които получаваха, не можеха да си позволят двайсетте долара за бюфет. Често си мисля, че някой находчив репортер би измъкнал грандиозна сензация срещу скромната стойност на една вечеря, но никой не го стори.“

Един ден и Мортенсън седнал на чай с тях. Асем Мустафа, който отразявал експедициите в Каракорум за пакистанския вестник „Нейшън“, често се свързвал с Грег в Скарду, за да се осведоми за последните новини в алпинизма. Журналистът се познавал с посланика на талибаните в Исламабад — молла Абдул Салам Заеф, и една вечер в „Надя“ му представил американеца.

Придружен от Мустафа, Мортенсън седнал редом до молла Заеф и още трима талибани под ръчно рисувания плакат с надпис: „Оле! Оле! Оле!“. Кафенето, което приютявало гостуващите чуждестранни бизнесмени често и по седем дни в седмицата, се опитвало да разчупи монотонността на атмосферата с тематични вечери. Тази била посветена на Мексико.

Дългомустакат сервитьор с унизен вид изпод огромното сомбреро се осведомил дали сахиб ще желаят нещо от бюфета, или предпочитат да вечерят в тако бара.

— Само чай — казал молла Заеф на урду.

Служителят отметнал назад пешовете на яркото раирано мексиканско наметало и се отдалечил.

„Заеф бе един от малцината талибански предводители, получил истинско образование. Донякъде бе усвоил западните нрави. Децата му бяха връстници на моите и първоначално това ни даде тема за разговор. Бях любопитен да чуя мнението на един от техните най-високопоставени лидери за просвещението, особено що се отнася до момичетата. Отговори ми с общи политически фрази.“

Сервитьорът се появил със сребърен сервиз и налял на сътрапезниците зелен чай. През това време Мортенсън водел неангажиращ разговор с останалите талибани на пущунски. Разпитал

ги за здравето на семействата им, на което те му казали, че близките им са добре. Само след няколко седмици, помислил си мрачно той, едва ли ще отговорят така.

Сервитьорът, чието широко наметало непрекъснато му пречело, затъкнал единия край в имитацията на патрондаш, който препасвал гърдите му.

Мортенсън погледнал четиримата брадати мъже с черни тюрбани, на чиито лица било изписано сериозно изражение. Представил си колко добре познават истинските оръжия и се запитал как ли възприемат този костюм. „Вероятно за тях той изглеждаше не по-малко странно от тълпата чуждестранни журналисти, които слухтяха край масата ни, за да разберат за какво си приказваме“, споделя той.

Когато разговорът се насочил към предстоящата война, Мортенсън си дал сметка за крайно деликатното положение на молла Заеф. Като обитател на Синята зона на Исламабад, той имал достатъчно контакти извън Пакистан, за да разбира накъде вървят нещата, ала върховното командване на талибаните в Кабул и Кандахар нямало неговите светски познания. Молла Омар, най-висшестоящият сред тях, подобно на мнозинството от консервативното му обкръжение, бил завършил духовна семинария. А според разкритията на журналиста Ахмед Рашид, Мохамед Саид Гиасуддин, министърът на просветата в афганистанското правителство, изобщо нямал образование.

— Може би трябва да предадем Бин Ладен, за да спасим страната си — казал молла Заеф на Мортенсън и направил знак на сервитьора със сомбрерото да донесе сметката, която настоявал да плати. — Според молла Омар все още имаме време да преговаряме — продължил посланикът уморено. Внезапно, сякаш осъзнал, че за миг е свалил маската си, той върнал предишния си тон. — Не си правете криви сметки — заявил дипломатът наперено — ако ни атакуват, ще се бием до последна капка кръв.

Молла Омар продължил да мисли, че може да отклони войната чрез преговори, докато американските крилати ракети не започнали да се взривяват в двора на собствените му резиденции. Мълвата твърди, че тъй като афганистанското правителство не било установило официални канали за свръзка с Вашингтон, през октомври 2001 г.

талибанският главнокомандващ на два пъти звънял от сателитния си телефон на информацията в Белия дом, предлагайки на Джордж Буш да свикат *джирга*. Както може да се предположи, американският президент не го потърсил.

Мортенсън с неохота се откъснал от кипежа в „Мариът“ и се завърнал към работата си. В пансиона се били натрупали телефонни съобщения от посолството на САЩ, с които го предупреждавали, че Пакистан вече не се смята за безопасно място за американските граждани. Той обаче имал други планове — трябвало да посети училищата на лагерите в покрайнините на Пешавар, за да прецени дали имат нужния капацитет да поемат новите потоци бежанци, които със сигурност щели да потекат, когато боевете в Афганистан започнели. Повикал Бейг и Сулеман и се подготвил за краткото пътуване до границата.

Към групичката изявил желание да се присъедини и познатият на Мортенсън репортер от „Денвър поуст“ Брус Финли, на когото му била втръснала постната журналистическа диета, предлагана в „Мариът“. Заедно с Грег кореспондентът посетил бежанския лагер „Шамшату“ и се запознал със стотината учители, които, подпомагани от Централноазиатския институт, се мъчели да преподават при почти невъзможни условия.

Финли направил материал, в който описвал впечатленията си от лагера и работата на Мортенсън и цитирал изказването му за приближаващата война, в което Грег призовавал читателите да не поставят мюсюлманите под общ знаменател. Афганистанските деца и техните семейства, които се тълпели в бежанските лагери, били жертви на насилие и заслужавали съчувствие, твърдял той и добавял: „Не те са терористите. Не те са лошите“. Стоварването на вината за атентата от 11 септември върху всички мюсюлмани, продължавал Мортенсън, „хвърля в паника тези невинни хора“.

„Единственият начин да унищожим тероризма е като направим така, че обикновеното население на тази страна, която откърмва атентатори, да се научи да ни уважава и обича, заключавал той, както и като самите ние се научим да им отвърщаме със същото. Каква е разликата между гражданина, полезен за своето общество, и терориста? Според мен разковничето е в образованието.“

След като се разделил с Финли, който се върнал в Исламабад, за да изпрати материала си, Мортенсън решил да опита да премине границата. Почти невръстният талибан, който бил на пост, отворил зелената метална порта и подозрително запрелиствал паспорта на американеца, докато други охраняващи размахвали автоматите си ту към Сулеман, ту към Бейг. Шофьорът извъртял очи към оръжията, поклатил укорително глава и загълчал момчетата да се отнасят с повече уважение към по-възрастните. Седмиците на напрегнато очакване на войната били изнервили младежите и те отминали думите му.

Главният, чиито очи били толкова плътно очертани с черна сурма, че изглеждали като цепки, изсумтял, като видял страницата с ръчно написани визи, издадени от афганистанското посолство в Лондон.

Под ръководството на брата на убития предводител на Северния съюз Ахмад Шах Масуд, Вали Масуд, дипломатическото представителство съсредоточавало усилията на антиталибанските кръгове за сваляне на насилствено установения режим. При престоите си в Англия на път за Исламабад, Мортенсън често гостувал на Масуд за чаша чай и обсъждал с него плановете си за основаване на училища в Афганистан, в случай че положението в страната се стабилизира достатъчно.

— Това е виза номер две — отсякъл гардът и откъснал страница от паспорта, с което целият документ автоматично станал невалиден. — Отивате в Исламабад за виза номер едно, талибанска виза — добавил той и махнал с автомат към американеца да си върви.

Американското посолство в Исламабад отказало да издаде нов паспорт, тъй като документът бил „подозрително повреден“. Служителят от консулството, към когото Мортенсън отнесъл случая, предложил да издаде временен документ с валидност десет дни, през което време американецът можел да се върне в страната си и да подаде заявление за нов. Грег обаче имал още месец работа и предпочел да отлети до Катманду, тъй като консулската служба в Непал се славела с по-голяма сговорчивост.

Обнадежден, той изчакал реда си на опашката и изложил ситуацията пред длъжностното лице. Първоначално служителят се отнесъл любезно, ала щом започнал да изучава паспорта, по лицето му

пробягало изражение, от което Грег разбрал, че идването му в Катманду е било напълно безполезно. Било видно, че докато прелиства страниците с десетките пищни черно-бели визи от Ислямска република Пакистан и надрасканите афганистански входни документи, издадени от Северния съюз, в ума на чиновника се роели хиляди въпроси. Накрая той оставил Мортенсън да чака и отишъл да се допита до висшестоящите си.

Когато се върнал, Грег вече знаел какъв ще бъде отговорът.

— Явете се утре, за да разговаряте с по-компетентни лица — изрекъл той нервно, избягвайки погледа на човека срещу себе си. — Дотогава ще задържа паспорта ви.

На следната сутрин бил ескортиран от отряд морски пехотинци през двора между консулската служба и сградата на посолството в Катманду, където бил въведен в празна стая, обзаведена само с дълга конферентна маса, и заключен.

Прекарал 45 минути в присъствието единствено на националния флаг и големия портрет на Джордж Уокър Буш, който бил положил клетва като президент десет месеца по-рано. „Знаех какво целят, споделя Мортенсън. Не си падам много по филмите, но дори и за мен беше ясно, че ми прилагат номера с доброто и лошото ченге. Реших, че сигурно наблюдават дали ще проявя някакви признаци на гузна съвест, затова само се усмихвах, отдавах чест на Буш и чаках.“

Накрая се появили трима мъже с костюми и вратовръзки и седнали на въртящи се столове от другата страна на масата. „Представиха се с типични американски имена като Боб, Бил или Пийт и се усмихваха широко, но очевидно бяха агенти от разузнаването и очевидно бях на разпит“, разказва Мортенсън.

Единият, който явно бил по-висшестоящ, плъзнал по полирания плот на масата визитна картичка с името, с което се представил, а под него: „политически и военен аташе за Югоизточна Азия“.

— Сигурен съм, че ще изясним случая — казал той и пуснал широка усмивка, която целяла да обезоръжи събеседника, като в същото време измъкнал писалка от джоба си и плъзнал пред себе си бележник с отривистото движение на войник, който зарежда оръжие.

— Кажете ни сега защо искате да отидете в Пакистан? — преминал той по същество. — В момента там е много опасно и ние съветваме всички американски граждани да напуснат страната.

— Зная — отговорил Мортенсън — но имам ангажименти. Напуснах Исламабад само преди два дни.

Тримата започнали да драскат в бележниците си.

— По каква работа бяхте в страната? — попитал Боб-Бил-Пийт.

— Работя в Пакистан от осем години — казал Мортенсън. — Разполагам с още един месец, преди да се прибера у дома.

— Какво работите?

— Строя начални училища из Северен Пакистан, главно за момичета.

— Колко училища ръководите в момента?

— Не съм сигурен.

— Как така?

— Ами броят варира непрекъснато. Ако всички строежи, които текат в момента, бъдат приключени тази есен, което няма как да се предвиди, ще сме завършили двадесет и осмото и двадесет и третото по реда на започването им. Но в много случаи разширяваме и обществени училища, когато са прекалено отеснели за децата. Подпомагаме и такива, които са под опеката на държавата или на други чуждестранни неправителствени организации. На някои места преподавателите не са получавали заплати в продължение на месеци и дори години. Може да се каже, че ги вземаме под крилото си, докато си стъпят на краката. Наемаме и учители за бежанските лагери. Така че броят варира дори от седмица на седмица. Това дава ли отговор на въпроса ви?

Мъжете погледнали в бележниците си, като че търсели нещо, което не било там.

— Колко общо ученици имате в момента?

— Трудно е да се каже.

— Какво имате предвид?

— Били ли сте някога в селата из Северен Пакистан?

— Какво имате предвид?

— Ами в момента е жътва. Повечето семейства се нуждаят от работна ръка и временно пращат децата на нивата. През зимата, особено когато настъпят най-големите студове, понякога се налага училищата да затворят врати за няколко месеца, защото отоплението излиза скъпо. През пролетта пък...

— Грубо? — прекъснал го старшият.

— Някъде между десет и петнадесет хиляди деца.

Трите писалки дружно заскърцали по бележниците, бързайки да запечатат черно на бяло един от оскъдните факти, предоставени им от Мортенсън.

— Имате ли карта на районите, където работите?

— В Пакистан, да — отговорил разпитваният.

Един от агентите поговорил с някого по телефона и след няколко минути един служител донесъл атлас на света.

— Значи тази област близо до Кашмир се нарича...

— Балтистан — отговорил Мортенсън.

— А населението е...

— Шиитско, както в Иран — заявил Мортенсън, наблюдавайки как трите бездействащи досега писалки внезапно се оживили.

— А тези райони в съседство с Афганистан, където сега започват да строите, се наричат Северозападни...?

— Северозападни погранични провинции.

— Които са част от Пакистан?

— Зависи кого питате.

— Но населението е от сунити, основно от същия етнос като пущуните в Афганистан?

— По-голямата част от народите из равнините са пущуни. Но има и много исмаилити, както и известен процент шиити. Планините са населявани от множество племена със собствени традиции — ховари, кохистанци, шина, торвали и калами. Има дори един народ анимисти^[4], наречени калаши^[5], които обитават една затънтена долина отвъд тази точка тук, която, ако картата бе по-добра, би трябвало да е обозначена като Читрал^[6].

Агентът издишал тежко. Колкото повече се задълбавал в политиката на Пакистан, толкова повече простите определения се разпадали на хиляди по-частни понятия, които не се поддавали на обобщение. Агентът плъзнал химикалката и бележника към Мортенсън и наредил:

— Напишете имената и телефонните номера на познатите си в Пакистан.

— Бих искал да се обадя на адвоката си — отговорил Мортенсън.

„Не исках да създавам проблеми. Тези момчета вършеха много важна работа, особено след 11 септември, разказва той. Давах си

сметка обаче какви може да са последствията за невинните хора, които имат нещастieto да попаднат в подобен списък. А и ако разпитващите ми бяха тези, за които ги мислех, не можех да рискувам някой в Пакистан да реши, че им сътруднича. Ако това се случеше, щях да бъда убит в момента, в който припарех там.“

— Заповядайте — казал Боб-Бил-Пийт, като отключил вратата и с нескрито облекчение прибрал бележника в джоба на самото си. — Но утре в девет сутринта се явете отново. И не закъснявайте.

На следващия ден, непривично точен, Мортенсън седнал край конферентната маса. Този път били само двамата с главния агент.

— Най-напред да изясним няколко неща — започнал разпитващият. — Наясно ли сте кой съм?

— Наясно съм.

— Наясно ли сте какво ще се случи, ако не казвате истината?

— Наясно съм.

— Добре тогава. Има ли сред родителите на учениците ви терористи?

— Не бих могъл да знам — отговорил Мортенсън. — В училищата ни се учат хиляди деца.

— Къде е Осама?

— Какво?

— Чухте ме. Известно ли ви е местоположението на Осама?

Мортенсън си казал, че в никакъв случай не бива да се размива или да издава колко абсурден му се струва този въпрос по някакъв друг начин.

— Надявам се никога да не узная — отвърнал той сериозно и с това сложил край на разпита.

Пристигнал в Исламабад с едногодишен паспорт, неохотно издаден от консулската служба в Катманду. Когато се завърнал в пансиона, управителят му връчил пачка съобщения от американското посолство.

Докато вървял по ухабения розов килим към стаята си, Мортенсън запрелиствал бележките. Тревожният им тон ескалирал от ден на ден, а в последната — която гласяла, че на всички американски цивилни се нарежда незабавно да се евакуират от страната, която по думите на посолството представлявала „най-опасното за гражданите на САЩ място в света“ — се долавяла нотка на истерия. Мортенсън

хвърлил брезентовия чувал на леглото и помолил Сулеман да му резервира билет за следващия полет до Скарду.

Един от множеството почитатели на Грег сред алпинистите е Чарли Шимански, бивш изпълнителен директор на Американския алпийски клуб, под чийто патронаж същата година сред членовете на организацията се провежда инициатива за набиране на средства в полза на ЦАИ. Той сравнява завръщането на Мортенсън в Пакистан точно след атентатите и само два месеца преди обезглавяването на похитения журналист Даниъл Пърл, с подвига на нюйоркските огнеборци, притекли се на помощ на хората сред руините на Световния търговски център. „Когато Грег спечели Нобелова награда, се надявам съдиите в Осло да изтъкнат този ден сред мотивите за награждаването му, казва Шимански. Героизмът на този приятел, който упорито и без много шум си пробива път до зоната на военни действия, за да се бори срещу истинските корени на тероризма, не отстъпва ни най-малко на мъжеството на пожарникарите, които се втурнаха сред огнения ад на кулите близнаци, докато всички се опитваха да се спасят оттам.“

През следващия месец, докато американските бомбардировачи и ракети стоварвали мощта си над страната на запад от него, Мортенсън кръстосвал Северен Пакистан с автомобила си и бързал да завърши всички текущи проекти, преди да захванат зимните студове. „Понякога нощем, докато пътувахме с Фейсал, над нас, във въздушната територия на Пакистан, където не би трябвало да прелитат, се чуваше бръмченето на военни самолети, а целият западен хоризонт припламваше, като че озарен от далечна буря. В това време ваханецът, който толкова ненавиждаше Осама бин Ладен, че плюеше върху снимката му всеки път, щом му се изпречеше, потреперваше на седалката до мен, мислейки за ада, преживяван от хората в бомбардираните райони, и издигаше ръце към Аллах, умолявайки го да им спести страданията.“

Вечерта на 29 октомври 2001 година Бейг изпратил Мортенсън до Международното летище в Пешавар. Двамата спрели да се простят до портала, зад който били допускани единствено пасажерите. Когато се обърнал към него, за да вземе багажа си, Грег забелязал, че очите на телохранителя са изпълнени със сълзи. Пакистанецът бил положил клетва да го брани навсякъде, където отиде, и бил готов тутакси да пожертва живота си за него.

— Какво има, Фейсал? — попитал Мортенсън и стиснал силното му рамо.

— Сега страната ти воюва — казал Бейг. — Какво да сторя? Как да те защитавам там?

От мястото си до прозореца в полупразната първа класа на полета от Пешавар до Риад, където бил настанен от усмихнатите стюарди, Мортенсън наблюдавал гибелните светлини, пулсиращи в небето над Афганистан.

Усилената турбуленция сигнализираща навлизането на самолета над Арабско море. На отсрещната седалка брадат мъж с черен тюрбан наблюдавал през илюминатора с мощен бинокъл. Когато във водите под тях запримигвали светлините на плавателните съдове, дислоцирани в открито море, той разпалено започнал да разговаря със съседа си по седалка, след което извадил сателитен телефон от джоба на своя *шалвар камиз* и изтичал в тоалетната, вероятно за да телефонира.

„В мрака под нас най-високо развитата военноморска сила в света хвърляше своите изстребители и ракетна мощ срещу Афганистан. Не симпатизирам кой знае колко на талибаните, и никак на «Ал Кайда», но трябва да призная, че тактиката им бе блестяща. Въпреки че не разполагаха със сателити и военна авиация и че примитивните им радари бяха излезли от строя при бомбардировките, проявяваха завидна находчивост и използваха пътническите полети, за да следят движението на Пети военноморски флот. Осъзнах, че ако разчитаме да спечелим войната срещу тероризма единствено с технологично превъзходство, ще получим не един и два горчиви урока.“

След едночасова проверка на документите „благодарение“ на временния паспорт и пакистанската виза, Мортенсън най-сетне излязъл на главния терминал на международното летище в Денвър. Било Хелуоин. Докато вървял сред експлозията от червено, бяло и синьо на американските флагчета, които стърчали, висели или се веели отвсякъде, се запитал дали не си е дошъл за друг празник. По пътя към полета до Боузман телефонира на Тара и между другото попитал за знаменцата.

— Какво става тук, Тара? Все едно е Четвърти юли.

— Добре дошъл в новата Америка, скъпи — отговорила жена му. Късно през нощта, дезориентиран от дългото пътуване, Мортенсън тихо се измъкнал от леглото и отишъл в сутерена, където през време на отсъствието му се било натрупало огромно количество поща. Интервютата от „Мариът“, репортажът на Брус Финли и писмото, изпратено от Грег по имейла до приятеля му от „Сиатъл поуст интелиджънсър“ Джоуел Конъли — в което призовавал за съчувствие към невинните мюсюлмани, попаднали под кръстосан огън — получили широк отзвук в десетки вестници.

Настойчивите му молби хората, изповядващи исляма, да не бъдат подвеждани под общ знаменател и доводите му в полза на война с тероризма на широк фронт, обхващащ не само поразяваща мощ, но и осигуряване на образование за децата в тази част на света, уцелили болното място на нацията, която отскоро била във война. За първи път в живота си Мортенсън се превърнал в обект на омраза, която се леела от писмата до него.

Анонимно писмо с печат от Денвър гласяло: „Ще ми се някоя от бомбите да те беше убила, задето спъваш усилията на американската армия“.

В друго, адресирано от Минесота, с разкривен почерк пишело: „Нашият Бог ще се погрижи да заплатиш скъпо за предателството, и продължавало със следните заплахи: скоро ще се гърчиш в мъки, поужасяващи от тези, които изпитват нашите смели войници“.

Мортенсън разпечатал десетки неподписани писма, подобни на тези, докато накрая така се потиснал, че спрял да ги чете. „Онази нощ за първи път, откакто започнах да работя из Пакистан, се замислих дали да не се откажа, разказва той. Очаквах нещо такова от неуките молли по селата, но не и от сънародниците си. Почувствах се демотивиран и се запитах дали не е по-добре да спра.“

Започнал да го обзема страх за безопасността на спящото му семейство. „Приемах рисковете, на които се излагах далеч от дома. Понякога няха друг избор. Но да поставя в опасност Тара, Амира и Хайбер тук, в Америка, това не можех да приема. Нямах да позволя да им се случи нещо.“

Грег си направил кана с кафе и продължил да чете. Имало и много писма, които го адмирирали. Фактът, че във време на

национална криза посланието му все пак получило положителен отклик у някои негови сънародници, му подействал ободряващо.

На следния следобед, 1 ноември 2001 година, Мортенсън се сбогувал със семейството си още преди да е успял да се види с него, натъпкал малко дрехи в сака си и хванал полета за Сиатъл, където същата вечер бил поканен да произнесе реч.

Джон Кракауър, по това време на върха на славата след успеха на книгата си „В разредения въздух“^[7], посветена на гибелните последици от комерсиализацията на височинния алпинизъм, довели до ръст в броя на жертвите при изкачванията на Еверест, предложил да представи Мортенсън пред присъстващите на благотворително събитие в полза на Централноазиатския институт. Постепенно Кракауър се бил превърнал в един от най-големите поддръжници на фондацията.

В статия за събитието под заглавието „Джон Кракауър отново се появява от въздуха“, журналистът от „Сиатъл поуст интелидженсър“ Джон Маршал пояснява за читателите причината писателят отшелник да се съгласи на една от редките си публични изяви, а именно — убедеността му, че работата на Мортенсън трябва да бъде популяризирана. „Нещата, които Грег прави, са също толкова важни за постигането на мир в Афганистан, колкото и бомбите, които американската армия пуска над тази страна, цитира той Кракауър. Ако не бяха усилията на фондацията, ръководена от него, населението в онзи регион вероятно сега щеше да скандира: *Мразим американците!* Но благодарение на него, те виждат в нас оръдието на своето спасение.“

Облечен в обичайния си *шалвар камиз*, Мортенсън пристигнал в културния център „Таун хол“, приклепнал като древногръцки храм наврѳх историческия квартал Фърст хил, с петнайсет минути закъснение. Със смущение забелязал, че Голямата зала се прѳска по шевовете, а при римските арки се били стекли множество хора, които напирали да зърнат сцената. Грег побързал да заеме мястото си на подиума.

„Платили сте по двайсет и пет долара, за да присъствате тук, което не са малко пари, но тази вечер няма да ви чета откъси от моите книги“, започнал Кракауър, когато множеството притихнало. „Вместо това ще ви запозная с творби, които говорят много по-непосредствено

за днешното положение в света и нарастващата значимост на работата, която Грег върши.“

Първият откъс бил от „Второто пришествие“ на Уилям Бътлър Йейтс^[8].

*„Развива се, развърта се спиралата —
соколът вече губи соколаря.
Оста не стяга. Всичко се разпада.“*,

... подел Кракауър с тънкия си приглушен глас, притеснен да говори пред голямата аудитория не по-малко от Мортенсън.

*„Анархия се плисва над земята.
Плющи кръвта и дето поглед стига,
обрядът на невинността се дави.
Не вярват в нищо най-добрите. Злите пък
са пълни с целеустремена страст“^[9].*

Публикувани през 1920 година, жалостните стихове на Йейтс и днес хващат за гърлото със своето въздействие. Когато отзвучали и последните строфи, във въздуха под купола на Голямата зала се била възцарила мъртвешка тишина. След това Кракауър прочел дълъг откъс от наскоро публикувана статия на „Ню Йорк Таймс Мегъзин“ за експлоатацията на детски труд в Пешавар и непоносимите икономически условия, които превръщат младите в лесна плячка за екстремистките духовници.

„Когато дойде време Джон да ме представи, цялата аудитория, включително и аз, бяхме облени в сълзи“, разказва Мортенсън.

Думите, с които Кракауър обявил госта, прозвучали като антитеза на мрачните заключения на поета: „Макар несъмнено злите да са пълни с целеустремена страст, заявил той, не съм съгласен, че *не вярват в нищо най-добрите*. Доказателство за това е човекът, който

седи зад мен. Това, което Грег е постигнал с нищожни финансови средства, граничи с чудо. Ако можехме да клонираме още петдесет Греговци, ислямският тероризъм скоро би потънал в миналото. За жалост, той е само един. Моля, приветствайте Грег Мортенсън“.

Мортенсън прегърнал Кракауър и му благодарил за представянето, след което помолил оператора на проектора да покаже първия слайд. На екрана зад него с болезнена белота на фона на синия небесен купол изпъкнала пирамидата на К2. Ето че символът на неговия провал се изправял в пълното си величие пред отбрано множество от най-добрите алпинисти в света. Тогава защо се чувствал, като че е покорил нов връх?

[1] Национален парк в полите на Хималаите в Северен Пакистан в непосредствена близост до Исламабад. — Б.пр. ↑

[2] Мюсюлмански съвет (в случая на талибанските командири). — Б.пр. ↑

[3] Плътно наметало, което обгръща цялото тяло и има замрежен отвор за очите (от арабски). — Б.пр. ↑

[4] Малобройна етническа група с индоевропейски произход, населяваща Хиндукуш, на границата между Афганистан и Пакистан. — Б.пр. ↑

[5] Система от вярвания, според която животните, растенията и други материални обекти притежават душа. — Б.пр. ↑

[6] Столица на едноименната област в северозападната част на Пакистан, разположена в долината на река Читрал, в подножието на най-високия връх на Хиндукуш — Тирич Мир (7690 м). — Б.пр. ↑

[7] Оригиналното заглавие на книгата е *Into Thin Air*. — Б.пр. ↑

[8] Ирландски поет и драматург модернист, Нобелов лауреат за литература през 1923 година (1865–1939). — Б.пр. ↑

[9] Стиховете са в превод на Владимир Трендафилов. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА ОБУВКИТЕ НА РЪМСФЕЛД

Днес в Кабул мъжете избръснаха гладко лицата си. На улицата, притиснал до ухото си касетофон, от който гърмеше музика, танцуваше старец с подрязана сива брада. Талибаните, които забраниха музиката и задължиха мъжете да носят бради, си отидоха.

Из репортаж на Кати Ганън от
13 ноември 2001 г., „Асошиейтед
прес“

На 10 000 м над земята се разигравала своеобразна игра — на всеки десет минути един от пилотите сменял колегата си в кабината за управление на възстаричкия „Боинг–727“. Насядали в предната част на полупразния пасажерски салон, осемте развълнувани капитани от „Ариана“ търпеливо пиели чай и пушели в очакване да заемат мястото си пред контролното табло. След като седем от осемте „Боинг“-а на афганистанските национални авиолинии били поразени от бомби или гранати, тричасовият полет от Дубай до Кабул представлявал златна възможност за пилотите да добавят към стажа си малко летателно време на единствения годен пътнически самолет.

Мортенсън бил настанен по средата между тях и петнайсетте стюардеси, скупчени около кухненското отделение в задната част на салона. На всеки две минути от излитането от Дубай отрядът срамежливи афганистанки експедитивно изпълнявал на ротационен принцип мисията да долива пластмасовата му чаша с кока-кола. В промеждутъците все по-възбуденият от кофеина Грег притискал нос към издраскания илюминатор и изучавал страната, която се прокраждала в сънищата му още откакто започнал работа из Пакистан.

Самолетът приближавал Кабул от юг и изпълняващият длъжността капитан на полета в момента съобщил на пътниците, че прелитат над Кандахар. Мортенсън тутакси напрегнал поглед, за да различи подробности от бившата крепост на талибаните, като същевременно се боричкал със счупената седалка, която отказвала да застане в изправено положение. От височина десет километра се виждала единствено магистрала, която прорязвала обширната, заключена между кафеникавите възвишения равнина, и някакви сенки, които приличали на сгради. Вероятно затова министърът на отбраната Ръмсфелд, помислил си Мортенсън, се бил оплаквал, че в Афганистан няма подходящи цели, и предложил вместо това да бомбардират Ирак.

Така или иначе, скоро след този случай американските бомби — както „интелигентните“, така и онези, които не подбират жертвите си, започнали да се изсипват над обжарения пейзаж, над който летели в момента. Мортенсън бил разглеждал снимки от дома на върховния талибански лидер молла Омар в Кандахар. На тях американски войници позирали върху огромното, безвкусно изрисувано баварско легло заедно със стоманените сандъци, натъпкани с шумящи стодоларови банкноти, които били открити под него.

Първоначално Грег подкрепял войната в Афганистан, ала мнението му започнало да се променя, след като научил за ръста на цивилните жертви и чул разказите на хора от своите екипи из бежанските лагери за огромния брой деца, които загивали, когато вместо жълтите пакети с храна, пускани в пристъп на хуманност от военните американски самолети, намирали невзривили се касетъчни бомби.

„Защо от Пентагона дават сведения за броя на убитите при бомбардировките активисти на «Ал Кайда» и талибаните, но вдигат безпомощно ръце, когато бъдат запитани за цивилните жертви?, пише Мортенсън в писмо до редактора на «Вашингтон Поуст», публикувано на 8 декември 2001 г. Още по-плашеща е неохотата на медиите да зададат този въпрос на министъра на отбраната на някой от брифингите, давани от него.“

Всяка нощ около два часа Грег се събуждал в леглото до съпругата си и лежал, опитвайки се да изтласка от ума си образите на загиналите. Но не можел да се отърве от мисълта, че много от цивилните, които се озовавали под прицелите на бомбардировачите,

били възпитаници на неговите училища в лагера „Шамшату“, недалеч от Пешавар. Изтормозени от тежкия живот на бежанци, те предпочели да се завърнат в Афганистан. Въпреки мрака лицата им изпъквали във фокуса на въображението му болезнено отчетливо и единственото, което му оставало, било да се промъкне в сутерена и започне да телефонира на приятелите си в Пакистан. От познатите си в средите на военните научил, че посланикът на талибанското правителство молла Абдул Салам Заеф, с когото пил чай в „Мариът“, бил заловен и изпратен — в окови и качулка, скриваща лицето — в незаконния военен затвор в Гуантанамо.

„Четенето на пощата бе като игра на руска рулетка, разказва Мортенсън за зимата на 2001–2002 година. Винаги първите няколко писма съдържаха окуражаващи думи или дарения. И изведнъж — закани Господ да ме накаже с мъчителна смърт, задето помагам на мюсюлманите.“ Заради подобни случаи взел някои предпазни мерки за безопасността на семейството си и подал заявление за нерегистриран телефонен номер. Споменът за истерията около заразените с антракс писма все още бил жив и щом узнала за смъртните заплахи, пощальонката, обслужваща района, започнала да поставя под карантина пратките без обратен адрес и да ги предава на ФБР.

Едно от най-окуражаващите положителни мнения било адресирано от възрастна дама от Сиатъл, Патси Колинз, редовна дарителка на ЦАИ. „Живяла съм достатъчно дълго, за да помня как през Втората световна война се нахвърлихме срещу всички японци и ги интернирахме без основания, гласели думите й. Тези ужасни писма са своеобразна повеля към вас да излезете пред света и разкажете всичко, което знаете за мюсюлманите. Вие сте символ на добрината и неустрашимостта, а нали на тях се крепят устоите на Америка. Излезте, не се бойте и разпространете посланието си за мир. Нека това бъде звездният ви час.“

Въпреки че умът му блуждаел из другия край на света, Мортенсън послушал призива на Патси Колинз, надмогнал притеснението си от говоренето пред публика и повел своеобразна антивоенна кампания с всички сили, на които бил способен. През декември и януари изнесъл няколко лекции пред многолюдна аудитория — в един от най-големите спортни магазини в Сиатъл — REI; на среща, организирана от Американската асоциация на

пенсионерите в Минеаполис; на щатската конвенция на библиотечните работници от Монтана и в Клуба на изследователите в Манхатън.

Не всички изяви се радвали на такъв интерес. Когато пристигнал за речта, организирана от клуб „Йелоустоун“ в зимния курорт „Биг скай“ южно от Боузман, бил въведен в малка зала на сутерена, където около газова камина седели всичко на всичко шестима души. Спомняйки си презентацията пред морето от празни столове, след която получил щедро дарение, Мортенсън изключил камината, окачил вместо екран един смачкан чаршаф и започнал да прожектира слайдовете, докато разпалено коментирал грешките, които според него правителството допуснало в провеждането на войната.

По време на лекцията забелязал сред публиката хубава жена на трийсет и няколко години, облечена с пуловер, дънки и бейзболна шапка, която седяла сгушена в един фотьойл и следяла думите му с напрегнат интерес. Докато прибирал екрана си, тя се приближила и се представила:

— Казвам се Мери Боно. По-точно конгресмен Мери Боно. Представител на Републиканската партия от Палм Спрингс. Трябва да ви кажа, че в последния час от вас научих повече, отколкото от всички брифинги в Белия дом след 11 септември. Трябва да дойдете там.

Боно подала на Мортенсън визитната си картичка и го помолила да ѝ се обади след откриването на следващата сесия на Конгреса, за да насрочат представяне във Вашингтон.

Под управлението на следващия пилот, боингът започнал стръмното спускане в прашната котловина, опасана от скалисти планини, докато неспокойните стюардеси отправяли към Аллах молитви за безопасно кацане. Близко до хълмовете Логар самолетът се наклонил леко и Мортенсън успял да различи овъглените коруби на съветски танкове. Колкото и старателно да ги укривали талибаните из пещери или зад земни укрепления, бронираните машини били лесна мишена за съвременните оръжия с лазерно насочване.

Месеци наред Мортенсън поглъщал жадно имейлите на Кати Ганън от Кабул. След последната им среща в „Мариът“ напористата журналистка успяла да уреди завръщането си в столицата на Афганистан. От нея научил, че страхливите талибани напуснали града, след като танковете на Северния съюз се насочили на юг, помитайки всичко по пътя си, не без помощта на американските изстребители,

които хвърлили огневата си мощ срещу най-люксовия квартал на Кабул, обитаван от арабските съмишленици на режима. От Ганън узнал и как на 13 ноември 2001 година, деня, в който талибаните окончателно напуснали Кабул, улиците на града се изпълнили с хора, танцуващи от радост под съпровода на музика, която гърмяла от дълго укриваните заради забраната касетофони.

Понастоящем, към средата на февруари 2002 година, в отдалечените Бели планини — Спин Гар, тежкият обстрел между противниците продължавал. През илюминатора се виждала местността, в която американски сухопътни части водели боеве с последните отломки от окопалата се талибанска съпротива. При все това Мортенсън преценил, че в ръцете на Северния съюз и съюзниците от САЩ, Кабул най-после е относително безопасен.

Докато минавал покрай бронираните булдозери на сапъорските отряди, които обезвреждали мините покрай пистите за рулиране, Мортенсън се усъмнил в правилността на решението си да дойде в столицата на Афганистан. Отломките на останалата част от флота на „Ариана“ продължавали да стоят там, където били поразени от бомбите. Киловете им с почерняла и набъбнала обшивка се мержелеели заплашително над околния пейзаж като предупредителни флагове, а изровената от кратери писта била осеяна с обгорели корпуси, които приличали на разлагащите се трупове на огромни китове.

Недалеч от вратите на терминала, под поривите на жилещия вятър, леко се полюлявало изкорменото овъглено шаси на преобърнат „Фолксваген“.

В неосветения терминал самотен митнически служител, отпуснат на бюрото си, инспектирал паспорта на американеца на струята светлина, която се изливала през една дупка от снаряд в покрива. Удовлетворен от проверката, той лениво подпечатал документа и махнал на чужденеца да върви. Пътникът минал покрай люещия се портрет на убития лидер на Северния съюз Ахмад Шах Масуд, изрисуван от неговите войници, когато завзели летището.

Мортенсън бил свикнал да бъде посрещан на летищата из Пакистан от свои хора. Първото, което виждал след митническата проверка в Исламабад, било сияещото лице на Сулеман. В Скарду пък Фейсал Бейг редовно всявал смут у службите за сигурност на

летището, като ги принуждавал да го пуснат чак на пистата, за да поеме охраната над американеца веднага щом самолетът кацне.

Ала пред терминала на аерогарата в Кабул се изправил сам срещу глутница озверели таксиметрови шофьори. Решил да приложи стария трик — да избере онзи, който има най-незаинтересован вид — хвърлил багажа си на задната седалка и сам се метнал на мястото отпред.

Както повечето кабулци, Абдулла Рахман бил обезобразен от войната. Нямаклепачи, а кожата от дясната страна на лицето му лъщяла изопната вследствие на нараняване от мина, избухнала край пътя, докато преминавал с таксито си. Ръцете му били толкова тежко обгорели, че не можел да държи волана, но това не му пречело да шофира майсторски през хаотичното градско движение.

И както повечето жители на Кабул, Абдулла работел на няколко места, за да изхрани семейството си. Наред с шофирането, изпълнявал длъжността пазач в библиотеката на военната болница, за което получавал по 1,20 долара месечно. Охранявал три заключени шкафа книги с плесенявали твърди корици, оцелели по чудо по време на режима на талибаните, които изгаряли всякаква литература, различна от Корана. Абдулла откарал Мортенсън в дома му за предстоящата седмица — надупчения като решето пансион „Мир“, чийто вид бил също толкова невероятен, колкото неправдоподобно звучало името му в следвоенен Кабул.

Когато останал сам в малката стаичка без електричество и течаща вода, той се приближил до прозорците и се загледал през решетките към полуразрушените сгради от двете страни на шумния път Баг-е-Бала и осакатените жители, които кретали между тях, замислен над предстоящите си действия. Но планът в главата му бил все така неясен, подобно лицата на жените, които преминавали плавно покрай прозореца, обгърнати от глава до пети в индиговосините си бурки.

Преди да пристигне в Кабул, в ума му се мержелеела мъгливата идея да отпътува на север и да се опита да се свърже с киргизите, които помолили за помощта му в Зудхан. Но столицата на Афганистан все още била толкова несигурно място, че му се сторило истинско самоубийство да поеме слепешката през размирната страна. Нощем, докато треперел от студ в неотоплената стая, Мортенсън слушал

отекването на автоматни откоси и ударите на ракетите, изстрелвани по града от позициите на последните талибански части по околните възвишения.

Абдулла запознал американеца със своя приятел пушун Хашматулла, хубав млад мъж, работещ като техник, и бивш талибан, който бил принуден да напусне бойното поле поради раните си. „Като много от тях, Хаш, както ме помоли да го наричам, беше *воин на джихада* само на теория, обяснява Мортенсън. Беше умен и с огромно удоволствие би предпочел да работи като телефонен техник, но не могъл да намери прилична работа. Когато се дипломирал от *мадрасата*, талибаните му предложили триста долара, ако влезе в армията им. Той дал парите на майка си в Хост и се записал за военно обучение.“

Хаш получил раните си, когато граната, изстреляна от бойци на Северния съюз, се взривила в стена, недалеч от него. Четири месеца по-късно от язвите по гърба му продължавала да изтича гной, а улучените му дробове свирели, когато се пренапрегнел физически. Но той бил ужасно щастлив да се отърве от строгите ограничения и с удоволствие обръснал брадата, която преди това се налагало да носи. След като Мортенсън превързал раните му и го лекувал с антибиотици, бившият талибан бил готов да се закълне във вечна вяроност на единствения американец, когото бил виждал.

Като почти всичко останало в Кабул, училищата също били тежко пострадали в боевете. Въпреки това било официално насрочено да отворят врати по-късно през пролетта. Мортенсън изявил желание да види какво е положението и тримата с Абдулла и Хаш започнали да обикалят града. Едва двацет процента от общо 159-те училища били в достатъчно добро състояние да започнат годината. За да поберат всичките триста хиляди ученици, щяло да се наложи да се въведе обучение на смени, часове на открито или в сгради, които били почти сравнени със земята.

Типичен пример за тежките условия, при които били поставени децата в Афганистан, представлявала гимназията „Дурхани“. Скрила лицето си зад мрежестия отвор на бурката, директорката Узра Файзад споделила с Мортенсън плановете си да настани четири хиляди и петстотин ученици във и около полуразрушената сграда от съветско време. Деветдесетте преподаватели били готови да работят на три

смени, за да поемат всички деца. Броят им растял с всеки изминал ден, тъй като, убедени, че талибаните са си отишли, все повече момичета се записвали на училище.

„Разказът на Узра ме порази, разказва Мортенсън. Тази силна, горда жена се мъчеше да стори невъзможното. Вследствие на бомбардировките оградата се бе превърнала в купчина камъни, а покривът бе пропаднал. Въпреки това тя идваше на работа всеки ден и се залавяше да възстановява училището, защото пламенно вярваше, че образованието е единственото трайно разрешение на проблемите на страната й.“

Първоначалните намерения на Грег били да регистрира Централноазиатския институт в Кабул, за да улесни изваждането на разрешителните, които щели да са необходими за започване на работа по проектите. Ала подобно на електричеството и телефонните линии, бюрокрацията на града също не функционирала. „Абдулла ме караше от министерство на министерство, но там не можехме да намерим никого, разказва той. Така че реших да се върна в Пакистан, да закупя строителни материали и да започна да помагам из Кабул както мога.“

След едноседмичен престой Мортенсън успял да получи място на чартърен полет на Червения кръст до Пешавар. В сравнение с Афганистан пакистанските проблеми изглеждат напълно преодолими, мислел си той, докато обикалял „Шамшату“, за да се увери, че учителите получават заплатите си. По пътя между лагера и границата се спрял да снима три момченца, които седели върху чувал с картофи. Ала през визьора на фотоапарата съзрял нещо, което му се било изплъзнало с просто око. В погледите на трите деца припламвал същия ужас, какъвто бил видял в Кабул. Приближил се и ги попитал на пущунски дали може да им помогне.

Най-голямото, Ахмед, на около тринайсет години, изглеждало облекчено да поговори със състрадателния възрастен. Обяснило, че преди седмица, докато карал каруца с картофи, които купил в Пешавар, към тяхното село в околностите на Джалалабад, баща им бил убит от американска ракета, заедно с още петнадесет души, които карали храна и други провизии.

Придружен от братлетата си, Ахмед се върнал в града и успял да купи с намаление нов товар картофи от съпричастни търговци, които

познавали семейството им. Сега се опитвали да намерят превоз, за да се върнат у дома при скърбящите си майка и сестри.

Малкият разказал всичко това толкова безучастно и бил толкова безразличен към факта, че споделя историята си с човек от страната, чиито самолети убили баща му, че Мортенсън заключил, че момчето е изпаднало в шок.

Самият той също бил в подобно състояние. След като Сулеман го взел от Пешавар, три ноци подред не могъл да мигне, опитвайки се да асимилира видяното в Афганистан. След злочестините, на които станал свидетел в Кабул и бежанските лагери, сега с нетърпение очаквал да пристигне в познатия Скарду. Или поне докато не разговарял с Парви.

Старият му приятел го осведомил, че няколко дни по-рано шайка главорези, наети от ага Мубарек — един от най-влиятелните молли в Северен Пакистан — нападнали посред нощ сградата на почти завършеното смесено училище в село Хемасил в долината на Шигар — най-новия проект на Централноазиатския институт. Както докладвал Парви, те се опитали да запалят постройката, но тъй като дървените греди и прозоречните рамки не били монтирани, тя не пламнала, а само се опушила. Тогава, въоръжени с чукове, разбойниците на ага Мубарек, започнали да млатят грижливо издяланите и измазани каменни стени, докато не ги превърнали в купчина отломки.

Когато пристигнал в Скарду за спешно обсъждане на възникналия проблем, Мортенсън бил посрещнат от още лоши вести. Ага Мубарек бил издал *фатва*, с която забранявал на американеца да работи в Пакистан. По-обезпокоителното било, че влиятелен местен политик, Имран Надим, с когото се познавал, поощрил консервативния шиитски духовник, като публично заявил подкрепата си за него.

Мортенсън свикал най-твърдите си поддръжници на *джирга* в трапезарията на горния етаж на хотел „Инд“ около маса с чай и курабийки.

— Мубарек иска да се облажи — въздъхнал Парви. — Най-напред се обърнал към съвета на Хемасил и поискал рушвет, за да им позволи да построят училището. Заради отказа им сринал училището и издал *фатвата*.

Парви обяснил също, че при разговора си с Надим политикът намекинал, че въпросът може да се уреди с помощта на пари. „Направо побеснях, разказва Мортенсън. Искях да събера приятелите си сред военните, да нахлуя в селото на Мубарек и да го сплаша.“ Парви го посъветвал да намери по-трайно разрешение.

— Ако домът му бъде обсаден от войници, този разбойник ще обещае всичко, но в мига, в който им види гърбовете, ще действа както си знае — казал той. — Трябва да изясним проблема веднъж завинаги в съда, шериятския съд.

Мортенсън се бил научил да се доверява на преценката му. Заедно с Мехди Али, старейшината на Хемасил, който предвождал строежа на училището, Парви щял да заведе дело пред ислямския съд в Скарду. Така битката щяла да е между мюсюлмани и според техните закони. По негов съвет американецът трябвало да се държи настрана и да продължи работата си в Афганистан, където в момента бил по-нужен.

Мортенсън докладвал пред ЦАИ за видяното в Афганистан и поискал разрешение да закупи строителни материали, които после щял да превози до Кабул. За негово удивление Джулия Бъргман предложила да дойде в Пакистан и да го придружи. „Беше много смело от нейна страна, обяснява той. По протежение на маршрута, по който щяхме да минем, все още се водеха сражения, но не успях да я разубедя. Знаеше за огромните страдания, понесени от жените в Афганистан по време на талибанския режим, и отчаяно искаше да бъде от помощ.“

Така през април 2002 година русокосата Джулия Бъргман, облечена в свободен *шалвар камиз* и с порцеланов медальон на врата, преминала граничния пункт Ланди Хотал заедно с Мортенсън и се качила на минивана, който приятелят на Сулеман, Монир — таксиметров шофьор от Пешавар, бил уредил за пътуването им до Кабул. Задната седалка и товарният отсек на автомобила били натъпкани до тавана с набавените материали. Сулеман не можел да ги придружи, понеже нямал паспорт, и бил обезумял от тревога как приятелите му ще се справят без помощта му. По негова настойчива молба, преди да ги остави, Монир се надвесил през прозореца на автомобила, сграбчил шофьора, негов съплеменник пушун, за врата и процедил:

— Давам кръвна клетва, че ако нещо се случи на този сахиб и на тази мемсахиб, ще те убия със собствените си ръце.

„Много се изненадах, че граничната зона бе напълно неохранявана, спомня си пътуването Мортенсън. Никъде не видях патрули. Ако Осама беше решил да премине в Пакистан заедно с отряд бойци, щяха да влязат напълно необезпокоявани.“

Триста и двадесет километровото пътуване до Кабул отнело единнадесет часа. „Навсякъде покрай шосето се виждаха изгорели танкове и други военни машини, спомня си Джулия Бъргман. Тази гледка контрастираше с прекрасния пейзаж. Навсякъде из полята цъфтяха червени и бели опиумни макове, а от планините със снежни чела отвъд тях лъхаше лъжовна ведрина и спокойствие.“

„Спряхме да закусим в хотел «Спин Гар» в Джалалабад, който преди бе един от щабове на талибаните, продължава Мортенсън. Все едно гледах снимка на Дрезден от Втората световна война. Приятелите ми от «Шамшату», които бяха потърсили убежище в лагера, ми бяха разказвали, че американските бомбардировачи са сравнили района със земята. В Джалалабад изпитах страх за сигурността на Джулия. В очите на хората блестеше огромна омраза към нас. Неволно се запитах колко ли от бомбите са убили невинни хора като бащата на онези момченца.“

След като стигнали безпроблемно в Кабул, Мортенсън отвел Джулия в хотел „Интерконтинентал“, от чието местоположение се разкривала панорамна гледка към полуразрушения град. Той предлагал и най-големите битови удобства. Само половината от сградата била срината. В „непострадалото“ крило за петдесет долара на нощувка се предлагали стаи, чиито прозорци, пръснати от ударните вълни на експлозиите, били закърпени с пластмаса, а персоналът носел кофи топла вода за миене веднъж на ден.

Заедно с Хаш и Абдулла, американците започнали обиколка из изнемогващите поради огромната натовареност образователни институции в Кабул. Те посетили Медицинския институт, най-престижния център за обучение на лекари в Афганистан, за да доставят специализирана литература, изпратена по Мортенсън от дарителка от Америка, Ким Традъл от Марбълхед, Масачузетс. Тя изгубила съпруга си при терористичната атака от 11 септември. Фредерик Римъл пътувал за конференция по медицина и се намирал на

борда на самолета на „Юнайтед еърлайнз“, изпълняващ полет 175 от Бостън до Калифорния. Като крилата „бомба“ той се врязал в южната кула на Световния търговски център и се изпарил сред облак от реактивно гориво. Традъл помолила Мортенсън да отнесе медицинските книги на съпруга ѝ в Кабул, убедена, че кризата с войнстващия ислям може да бъде преодоляна единствено по пътя на просвещението.

В студената, мрачна като пещера зала с провиснал таван петстотин студенти слушали внимателно лекцията на професора. Били признателни за дарението, защото в целия институт разполагали едва с десет учебника по анатомия. Петстотинте бъдещи лекари, 470 мъже и едва 30 дръзки жени, се редували да преписват на ръка цели глави и да прерисуват диаграми.

Но дори тези тежки условия представлявали подобрене в сравнение с положението отпреди няколко месеца. Педиатърът д-р Назир Абдул обяснил на гостите, че по време на талибанския режим имало наложена забрана за илюстрирани книги и те били публично изгаряни. Въоръжени инспектори от омразното Министерство по превенция на порока и пропагандиране на добродетелта присъствали на лекциите, за да следят дали преподавателите не си служат с анатомични рисунки.

„Ние сме пълни учебникари, споделил д-р Абдул. Не разполагаме с най-основните инструменти, нужни за практикуването на професията. Нямаме пари за стетоскопи и апарати за измерване на кръвното налягане. Аз, който съм дипломиран лекар, никога в живота си не съм изследвал под микроскоп.“

Водени от Абдулла, чиито обезобразени ръце нещо направлявали автомобила покрай кратерите от бомби, Мортенсън и Бъргман обходили агломерацията от осемдесет селца западно от Кабул, известни като Майдан Шах. Грег знаел, че по-голямата част от чуждестранните помощи, които се добирали до Афганистан, потъвали из Кабул, а той, както винаги, се стремил да подобри живота на бедстващите селски райони. Не се излъгал — тристата ученици от прогимназията „Шахабудин“ имали нужда от много по-сериозна помощ от новите тетрадки и моливи, които Мортенсън и Хаш разтоварили.

Часовете се провеждали в импровизирано училище. Малките момчета се учили в ръждясали транспортни контейнери, а най-големите възпитаници, деветима юноши в девети клас — в задната част на обгорен бронетранспортър, чиито вериги били разкъсани от противотанков обстрел. От люка над оръдието, служещ за прозорец, те измъкнали старателно скътаната скъпоценност на класа — волейболна топка, подарена им от шведски хуманитарен работник, и я показали на Мортенсън. „Свед имам дългите златни косми, като планински козел“, осведомило, перчейки се с напредналия си английски, едно момче с блеснали очи, по чиято ниско остригана глава се прескачали въшки.

Ала Грег бил покъртен най-силно от условията, при които учили женските класове, или по-точно от липсата на условия. Ето какво разказва той: „Осемдесетте момичета бяха принудени да провеждат уроците си на открито. Мъчеха се да провеждат нормални часове, но силните пориви на вятъра непрекъснато пълнеха очите им с пясък и прекатурваха черната дъска“. Децата били много развълнувани от подаръците, които получили — нови тетрадки и моливи, и ги запритискали към телцата си, за да не бъдат отнесени от вятъра.

Докато Мортенсън се връщал към таксито, четири бойни хеликоптера „Кобра“ на американските военновъздушни сили прелетели над училището само петнадесет метра над главите на ужасените деца. Били напълно въоръжени — муцуните на многоцелевите ракети стърчали от гнездата им. Вихърът от витлата на машините вдигнал дъската и я запокитил върху камънака, където се разбила.

„Където и да отидехме, навсякъде виждахме американски самолети и хеликоптери. Мога само да си представям колко средства харчи държавата ни за армията, споделя Джулия. Но къде бяха помощите, с които Америка се биеше по гърдите, какво ставаше с обещанието, че възстановяването на страната ще бъде един от основните ни приоритети? Бях там и не видях децата в Афганистан да получават някаква съществена подкрепа, още по-малко от САЩ, и това ме разстрои и ме накара да се почувствам неловко.“

На следващия ден Мортенсън завел Бъргман в гимназията „Дурхани“, за да я запознае с директорката и да доставят материали за нейните възпитаници. Забелязал, че децата трябвало да се катерят до оцелелите от бомбардировките стаи на втория етаж по груби стълби от

дървени трупи, тъй като стълбищата били напълно унищожени, но въпреки това училището функционирало много над капацитета си и часовете се провеждали на три смени. Ръководителката на гимназията много се зарадвала да види Мортенсън отново и поканила американците на чай в дома си.

Узра останала вдовица, след като съпругът ѝ *муджахидин* загинал в боевете между армията на Масуд и съветските войски. Живеела по монашески скромно в едностайна барака в двора на училището. По време на талибанския режим избягала на север в Талокан, където продължила да преподава тайно на момичета, след като градът бил завзет. След като се завърнала в освободения Кабул, тя започнала открито да отстоява необходимостта от образование за жените. Узра навила платното, което закривало единствения прозорец на дома ѝ, свалила *бурката* си и я окачила на кука над една от оскъдните си вещи — прилежно сгънато вълнено одеяло. После коленичила до газовия котлон и сложила да се вари чай.

— Сега, когато талибаните ги няма, защо продължавате да носите *бурка*? — поинтересувала се Бъргман.

— Аз съм традиционалистка — отвърнала Узра — и така ми харесва. Освен това с нея се чувствам по-защитена. Всъщност държа учителките ни да носят *бурки*, когато ходят на пазара. Не искаме да настройваме срещу себе си противниците на женското образование.

— Но не се ли чувствате, как да кажа, угнетена, да гледате света през тесния процеп? — попитала еманципираната американка.

Узра се усмихнала широко за първи път, откакто Мортенсън я познавал, и сега, когато била свободна от наметалото, той бил поразен от красотата ѝ, неповехнала въпреки петдесетте ѝ години и преживените несгоди.

— Ние, жените в Афганистан, виждаме светлината чрез познанието — отговорила тя. — Не през дупка в парче плат.

Узра поднесла напитката на гостите и се извинила, че няма захар.

— Има нещо, което искам да ви помоля — казала тя, след като всички били отпили чая си. — Много сме признателни на Америка, че прогони талибаните. Но вече от пет месеца не съм получавала заплата, въпреки че ми казаха да я очаквам скоро. Дали е възможно да разучите какво се е случило?

След като дал на Узра четиридесет долара и по двадесет на всеки от деветдесетте учители, които били в същото положение, Мортенсън се качил на чартърен полет на ООН до Исламабад и се заловил да разследва случая. При третата си одисея из кънтящите зали на рушащото се министерство на финансите попаднал на заместник-министъра, който на запитването му защо Узра и колегите ѝ са останали без възнаграждение, само вдигнал ръце.

„Заяви, че до Афганистан в действителност е стигнала по-малко от една четвърт от помощта, която президентът Буш обещал. 680 милиона от тези оскъдни средства пък били «пренасочени» за строежа на писти и складове с припаси в Бахрейн, Кувейт и Катар, във връзка с очакващото се нападение на САЩ срещу Ирак.“

Докато се прекачвал от самолет на самолет на път към Вашингтон, Мортенсън се чувствал като ракета с топлинно насочване, която летяла устремно право към правителството на собствената му държава, задвижвана от чист гняв. „Времето, с което разполагахме да превърнем страданието, причинено на народа на Афганистан, в нещо конструктивно, изтичаше. Бях толкова разстроен, че само крачех напред-назад по коридора на самолета по целия път до Вашингтон, спомня си Мортенсън. След като не бяхме в състояние да направим нещо толкова просто, като това, героиня като Узра да получава четирийсетте си долара на месец, как можехме изобщо да се надяваме на успех в далеч по-трудната задача да спечелим войната срещу тероризма?“

Мери Боно не била цел, срещу която можел да насочи гнева си. Когато съпругът ѝ, бившата поп звезда Сони Боно, представител на републиканците от Палм спрингс, Калифорния, починал в нелеп инцидент по време на ски през 1998 година, тя била насърчена да се кандидатира за мястото му от самия Нют Гингрич. Подобно на съпруга ѝ, опонентите ѝ я приемали с насмешка, преди да се убедят в политическия ѝ нюх. Бивша гимнастичка, катерачка и фитнес инструктор, Боно съвсем не приличала на типичния републиканец, когато на трийсет и седем годишна възраст пристигнала във Вашингтон. Особено когато демонстрирала забележителната си физика в официална рокля.

Тя притежавала интелект, не по-малко впечатляващ от външния ѝ вид, и скоро в политическите кръгове за нея се заговорило като за изгряващата звезда на републиканците. По времето, когато Мортенсън влязъл в офиса ѝ на Капитолийския хълм^[1], Мери Боно била спечелила съкрушителна победа на изборите за втори мандат заедно с уважението на колегите си и от двете страни на залата. А в доминиращия с тестостерон Вашингтон външността ѝ съвсем не била пречка.

„Когато пристигнах в столицата, нямах представа какво да правя. Все едно ме бяха пуснали в затънтено афганистанско селце, чиито обичаи не познавам“, разказва Мортенсън. „Мери отдели цял ден, за да ме ориентира и да ми обясни как работи машината на властта. Преведе ме през тунел, свързващ кабинета ѝ с Капитолия^[2]. По него срещнахме мнозина нейни колеги, отиващи да гласуват, и тя ме запозна с всички. Пред нея тези важни конгресмени се червяха като ученици. Аз също, особено щом започна да ме представя. Казваше им: *Ето един човек, с когото непременно трябва да се запознаете. Това е Грег Мортенсън. Истински американски герой.*“

Мери Боно била организираща лекция в една от залите на Конгреса и била разпратила бюлетин до всички представители, в който ги канела „да се запознаят с един американец, който се бори срещу тероризма в Афганистан, като строи училища за момиченца“.

„След като чух Грег, това бе най-малкото, което можех да сторя, казва тя. Всеки ден се срещам с огромен брой хора, които твърдят, че се опитват да правят добро и да помагат на другите. Но той е искрен в намеренията си и го доказва на дело. Аз съм най-големият му почитател. Жертвите, които той и семейството му правят, са наистина смайващи. Грег въплъщава най-доброто от Америка. С властта, която ми е гласувана, исках да му помогна да зарази с хуманността си възможно най-много хора.“

След като инсталирал стария проектор, постегнат с ново тиксо, Мортенсън се обърнал към множеството от конгресмени и техните приближени сътрудници. Носел единствения си костюм на кафяво каре и чифт износени велурени мокасина в същия цвят. Помислил си, че празните столове в Минесота били за предпочитане сто пъти повече от препълнената с политици зала, ала си спомнил невинния въпрос на Узра за неполучената заплата, който го тласнал към настоящата му мисия, и заредил първия слайд. Показал кадри както от поразителната

красота, така и от покъртителната немотия на Пакистан, и все по-разпалено преминал към проблема с помощите за Афганистан и ситуацията, в която се намирала директорката от Кабул, наблюдайки на важността Америка да спази обещанието си да възстанови разрушената страна.

Един републиканец от Калифорния го прекъснал с предизвикателна реплика.

— Да се строят училища за децата е чудесно и прекрасно — спомня си отчетливо думите му Мортенсън. — Но в момента най-належащата ни нужда като нация е сигурността. Без сигурност какво значение има всичко, което правите?

Мортенсън си поел дъх. Въгленчетата на изпепеляващия гняв, който го изгарял по целия път от Кабул, отново се разпалили.

— Аз не се боря с тероризма — изрекъл той, като си мерел думите, за да не предизвика позорното си изритване от Конгреса. — Действията ми са продиктувани единствено от обич към децата. Разгромяването на тероризма е седмият или осмият ми приоритет. Но при работата си в тази част на света научих едно-друго. Разбрах, че причината той да съществува не е просто, че някаква група хора някъде из Пакистан или Афганистан са си наумили да ни мразят. Тероризъм има, защото децата не получават достатъчно добра перспектива за бъдещето, така че да предпочетат живота пред смъртта.

Горчивината от видяното в Афганистан взела връх над притеснението и Мортенсън продължил с несвойствено красноречие. Разказал за мизерстващите обществени училища в Пакистан, за *вахабитските мадраси*, които се множали като ракови клетки, и за куфарчетата с милиарди, с които саудитските шейхове охранвали фабриките за *джихад*. Докато говорел все по-разпалено, залата притихнала и единственото, което се чувало, било ожесточеното драскане на писалките.

След края на дискусиата, докато се опитвал да събере разпилените слайдове, към него се приближила правната съветничка на конгресмен от град Ню Йорк и му се представила.

— Разказахте изумителни неща. Как така не сме чували нищо по новините и брифингите? Трябва да напишете книга.

— Нямам време — отговорил Мортенсън тъкмо когато, заобиколен от няколко униформени офицери, в залата влязъл бившият

командващ на СЕНТКОМ^[3] генерал Антъни Зини за насрочена пресконференция.

— А трябва да намерите — възрази юристката.

— Питайте жена ми, ако не вярвате. Не ми остава време дори за сън.

Потънал в мисли, Мортенсън тръгнал да се шляе из парка „Нешънъл мол“ по посока на река Потомак. Дали посланието му било чуто? Групички туристи се разхождали спокойно по хълмистите морави между черния знак V на мемориала на ветераните от Виетнам и белия мраморен дворец, където замисленият каменен Линкълн седял в очакване времето да уталожил най-новите рани на нацията.

Няколко месеца по-късно Мортенсън се озовал на другия бряг на Потомак, в Пентагона, по покана на генерал от морската пехота, който дарил хиляда долара, след като прочел за дейността му.

Военият го съпроводи по мраморния коридор до кабинета на министъра на отбраната. „Най-голямо впечатление ми направи това, че хората, с които се разминавахме, избягваха зрителния контакт, разказва той. Вървяха бързо, стиснали лаптопи под мишница и устремени към следващата си задача, като бойни ракети. Като че нямаха време дори да ме погледнат. Помня, че си помислих как армията, която познавах като бивш военен, няма нищо общо с това тук. Това беше някаква организация на лаптопите.“

Мортенсън още помни изненадата си, че в кабинета на министъра на отбраната не му предложили стол. В Пакистан при срещите с високопоставени лица, дори най-формалните, посетителят най-малко бил поканван да седне и му сервирали чай. Изтъпанчен в непривичния му костюм, Мортенсън загубил и ума, и дума.

„Останахме само минута, колкото да ме представят, разказва той. Ще ми се да можех да се похваля, че съм казал на Доналд Ръмсфелд нещо много умно, нещо, което да го подтикне да се усъмни в цялата си стратегия във войната срещу тероризма, но всъщност почти през цялото време зяпах обувките му.“

„Не съм познавач, но дори за мене бе видно, че са много хубави. Изглеждаха скъпи и блестяха от чистота. Спомням си още, че министърът носеше изискан сив костюм и миришеше на одеколон. И тогава си помислих, че макар Пентагонът да бе станал пряка жертва на атаките от 11 септември, след като в него се заби един от самолетите,

всъщност тук бяхме безкрайно далеч от войната, от жегата и прахоляка в Кабул.“

Обратно в неприветливия коридор, докато вървял към срещата си с висши военни стратегии, Мортенсън се замислил върху това как разстоянието, дялящо бойното поле от лъскавите кабинети на Пентагона, влияе върху решенията, вземани тук. Дали неговите собствени чувства по отношение на войната биха се променили, ако всичко видяно в Афганистан — момченцата със загиналия баща, момиченцата с разбитата черна дъска, кретащите из улиците жители на Кабул с осакатени от земни мини или касетъчни бомби крайници — било само числа върху компютърния екран?

Изправен пред малката зала, наполовина пълна с униформени военни и неколцина цивилни в костюми, Мортенсън решил да не пести истината. „Чувствах, че каквото и да кажа, ще е безполезно. Не бих могъл да повлияя на правителството как да води войни, казва той, затова реших да дам воля на чувствата си.“

— Подкрепях войната в Афганистан — започнал той, след като се представил. — Вярвах в нея, защото вярвах в обещанията, които дадохме, че ще възстановим страната. Тук съм, защото знаа, че победата на бойното поле е само първата фаза от спечелването на войната срещу тероризма, и се боя, че нямаме волята да извървим следващите стъпки.

В същия дух той обяснил на присъстващите военните традиции на племената в този регион на света — как вражеските страни свикват *джирга* преди битката и се споразумяват за броя на жертвите, които са готови да приемат, тъй като победителите са задължени да се грижат за вдовиците и сираците на своите противници.

— Жителите в тази част на света са привикнали със смъртта и насилието — обърнал се той към аудиторията. — Ако кажем: *Съжаляваме за бащите ви, но те загинаха като мъченици за свободата на Афганистан*, и ако възмездим тяхната саможертва и засвидетелстваме почитта си към мъртвите, смятам, че хората там ще ни подкрепят, дори сега. Но в момента Америка прави най-лошото — пренебрегва жертвите. Наричаме ги „косвени щети“ и дори не си правим труда да преброим загиналите. Като ги игнорираме, отричаме, че някога са съществували, а в ислямския свят няма по-тежко оскърбление от това. Никога няма да ни го простят.

След като многократно наблегнал върху заплахата от легионите войници на *джихада*, бълвани от екстремистките *мадраси*, Мортенсън завършил едночасовата си реч със следното сравнение, хрумнало му край руините на поразена от ракета къща в луксозния арабски квартал на Кабул.

— Не съм военен специалист и може би изчисленията ми няма да са напълно точни — казал той. — Но доколкото ми е известно, досега сме изстреляли 114 управляеми ракети „Томахоук“ на територията на Афганистан. За цената на една от тях, която според мен възлиза на около 840 000 долара, можем да построим десетки училища, в които в рамките на едно поколение могат да получат светско образование десетки хиляди възпитаници. Според вас кое ни дава по-голяма сигурност?

След края на речта към него се приближил забележително стегнат мъж, чието военно потекло било очевидно дори в хубавия граждански костюм.

— Можете ли да обозначите на карта всички *мадраси*, които са ви известни? — попитал той.

— Не и ако животът ми е скъп — отговорил Мортенсън.

— А можете ли да основете училища в близост до всяка от тях?

— Нещо като да отворим кафенета? Да оставим *бойците на джихада* без работа?

— Говоря сериозно. Можем да ви осигурим нужните средства. Какво ще кажете за 2,2 милиона долара? Колко училища са това? — попитал мъжът.

— Към стотина — отвърнал Мортенсън.

— Не искате ли точно това?

— Щом се разбере, че парите идват от военните, това ще сложи край на работата ми там.

— Това не е проблем. Можем да го оформим като дарение от хонконгски бизнесмен.

Мъжът запрелиствал бележник, изпълнен със списък на средства, предназначени за различни мисии на военните. Мортенсън мернал непознати за него чуждестранни имена и колони с числа, които изпъстрили полетата — 15 милиона, 4,7 милиона, 27 милиона.

— Помислете си и ми се обадете — казал мъжът, като драснал няколко реда в бележника си и му връчил визитката си.

Мисълта за доброто, което можело да бъде посято с основаването на сто училища, не му давала мира през цялата 2002 година и той често разсъждавал върху предложението, макар да разбирал, че не може да го приеме. „Давах си сметка, че доверието, с което се ползвам в тази част на света, зависи от факта, че не съм свързан с американското правителство, казва той, и особено с военните.“

Презентациите, които продължил да изнася през тази година, значително подобрили салдото на ЦАИ, но финансите на организацията продължавали да бъдат несигурни както винаги. Ако не бъдел много пестелив, поддръжката на училищата в Пакистан, паралелно със стартирането на нови проекти из Афганистан, можела да погълне ресурсите.

Заради тези съображения Мортенсън решил да отложи повишението на заплатата си от двайсет и осем на трийсет и пет хиляди долара годишно, одобрено от борда на Централноазиатския институт, докато финансовото положение се позакрепи. Към края на 2002-а и началото на 2003 година из медиите се разтръбила новината за открити оръжия за масово поразяване в Ирак и предстояща война със Саддам Хюсеин. Докато преглеждал заглавията, които всяка сутрин го бомбардирали от компютърния монитор, Грег изпитвал все по-голямо задоволство, че не се е омърсил с парите на военните.

В напрегнатите дни след 11 септември, малко преди да почине, Патси Колинз го насърчила да излезе пред света, да поведе борба за мир и да превърне този момент на национална криза в свой звезден час. Следвайки съвета ѝ, той превъзмогнал себе си и поел из все още разтърсваната от ужаса на терористичните атаки Америка, за да проповядва каузата си. Ала, питал се Грег, докато стягал оскъдния си багаж за двадесет и седмото си пътуване до Пакистан и предвкушал болезнената раздяла със семейството си, дали някой чува думите му?

[1] Capitol Hill — хълм в град Вашингтон, окръг Колумбия, на който се намира Конгресът на САЩ (известен още като Капитолий). — Б.пр. ↑

[2] United States Capitol — сградата на Конгреса на САЩ. — Б.пр. ↑

[3] Абrevиатура на Централно командване на въоръжените сили на САЩ. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА ВРАГЪТ Е НЕВЕЖЕСТВОТО

*Докато Америка се опълчва срещу режима на Саддам Хюсеин, четиридесет и пет годишният Грег Мортенсън води тиха война срещу ислямските фундаменталисти, вербуващи своите бойци измежду възпитаниците на духовни семинарии, известни като **мадраси**. Неговата стратегия се основава на следната проста идея — чрез основаването на светски училища и подпомагането на образованието, особено това на жените, в тази най-взривоопасна зона на света, подкрепата към талибаните и другите радикални секти постепенно ще бъде пресечена.*

Кевин Федарко, из темата на броя на сп. „Парейд“, 6 април 2003 година

В края на пътя Хусейн ударил спирачки и пътниците слезли от автомобила, прекрачвайки защитения с пластмасов калъф сандък с динамит. В тъмнината напред черният коловоз, по който подскачали в продължение на десет часа, се стеснявал до виеща се между скални блокове пътека — входът към високите части на Каракорум. За Мортенсън, Хусейн, Апо и Бейг пристигането в последното човешко поселище в подножието на ледника Балторо било като завръщане у дома. Ала на Кевин Федарко му се струвало, че е захвърлен на самия край на света.

В тази студена септемврийска вечер бившият редактор на списание „Аутсайд“, който изоставил работата на бюро, за да се завърне към репортерството, и фотографът Теру Куваяма се озовали в едно от най-затъntenите кътчета на света. „Звездите над Каракорум грееха с неземна светлина като някакво монолитно сияние“, припомня

си Федарко. Три от тях се откъснали от небесния купол и се запусkali към новодошлите.

„От скалата, която се издигаше над нас, по криволичеща пътека дойдоха управителят на Корфе и двама негови приятели, разказва още той. Поведоха ни по висящ мост, който чезнеше в мрака напред. Такова нещо не се забравя. Като че вървахме през някакво средновековно село с улички от камък и кал под мъждивата светлина на ветроупорните фенери, които носеха със себе си.“

Федарко пристигнал в Пакистан, за да напише материал относно конфликта между Индия и Пакистан, публикуван по-късно в сп. „Аутсайд“ под заглавие „Най-студената война“. През деветнадесетте години военни действия между двете държави досега нито един журналист не бил посещавал най-високото бойно поле в света. Благодарение на Мортенсън той щял да бъде първият.

„Грег стори дори невъзможното, за да ми помогне, разказва Федарко. Уреди военните да ми издадат нужните разрешителни, представи ме на познатите си, организира въздушен превоз за мен и Теру. Нямах никакви контакти в Пакистан и сам в никакъв случай не бих могъл да се справя. Грег показва великодушие, каквото в работата си на журналист никога не бях срещал.“

Това, което Федарко не знаел, когато същата нощ пропъзлял в постелята си и се завил с „мръсни вълнени одеяла, които миришеха на умрели кози“, било, че много скоро щял да се отплати повече от щедро.

„Когато отворих очи на сутринта, продължава той, имах чувството, че съм попаднал в центъра на някакъв карнавал.“

„Преди смъртта си хаджи Али направи малка постройка в съседство до своята къща и ми каза, че мога да я смятам за своя дом в Балтистан, пояснява Мортенсън. Туаха я бе украсил с разноцветни парчета плат, бе застлал пода с одеяла и възглавници и залепил снимки от посещенията ми в Корфе. Постепенно тя се превърна в нещо като мъжки клуб и неофициално седалище на селския съвет.“

Когато Федарко се изправил в постелята си и поел сервираната му чаша чай, заседанието тъкмо започвало. „Хората бяха толкова развълнувани да видят Грег, че се бяха промъкнали и наседали в кръг около нас, докато спим, разказва журналистът, а щом набутаха по чаша чай в ръцете ни, атмосферата изведнъж се взриви — всички се смееха,

викаха и спореха, като че събранието течеше вече от часове и бе в разгара си.“

„Винаги, когато посетя Корфе или някое от останалите села, в които работим, се старая да отделя няколко дни за срещи със селския съвет, разказва Мортенсън. Всеки път има много работа за вършене. Трябва да се осведомя как се развива училището, има ли нещо за ремонт, какво им трябва на учениците, получават ли учителите редовно заплата. Винаги има и по няколко други молби — нова шевна машина за женския център, тръби за канализацията, такива неща. Обичайните задачи.“

Ала тази сутрин в най-отдалеченото село в долината на Бралду, се случило нещо съвсем необичайно. В стаята влетяла хубава самоуверена млада жена, пресякла кръга от насядали мъже, които пиели чай, и се приближила до човека, построил училище за Корфе. Дръзката Джахан се настанила пред Мортенсън и прекъснала буйното събрание на старейшините.

— Доктор Грег — каза тя на балти с твърд глас. — Някога вие дадохте дума пред нашето село и я удържахте. Но и на мен обещахте нещо в деня, в който училището бе завършено. Помните ли какво бе то?

Мортенсън се усмихнал. При всяка своя обиколка из училищата на ЦАИ той отделял време да се поинтересува от стремежите на децата, най-вече на момичетата. Първоначално старейшините, които го придружавали, клатели глава от изумление как така един възрастен мъж може да си губи времето с подобни глупости. Ала постепенно спрели да се дивят на ексцентричността му и търпеливо изчаквали настрани, докато той се здрависвал с малчуганите, разпитвал ги какви искат да станат, когато пораснат, и обещавал да им помогне, ако учат усърдно. Джахан била една от най-добрите ученички и той бил отлично запознат с надеждите ѝ за бъдеще и кариера.

— Казах ви, че мечтая да стана лекар, и вие дадохте дума да ми помогнете — заявила Джахан, застанала сред кръга от мъже. — Този ден дойде. Сега трябва да я удържите. Готова съм да започна обучението си и ми трябва двайсет хиляди рупии.

Момичето разгънало лист хартия с внимателно съчинена молба на английски, в която подробно се описвал планът на обучението по акушерство в медицинския институт в Скарду, където искало да се

запише. Мортенсън впечатлен отбелязал, че била посочена дори приемната такса и стойността на нужните пособия.

— Това е чудесно, Джахан — казал той. — Ще прочета молбата ти, когато имам време, и ще я обсъдим с баща ти.

— Не! — енергично възразила девойката на английски, след което продължила на балти, за да се изрази по-добре. — Не разбирате. Часовете започват следващата седмица. Парите ми трябва сега!

Мортенсън се ухилил, доволен от дързостта ѝ. Първата възпитаничка от първия випуск на първото училище, което построил, явно била овладяла урока, който се надявал всички негови ученички да усвоят — да не стоят в сянката на мъжете. Помолил Апо за кесията, която старият готвач носел в нелепа розова раничка, отброил двайсет хиляди рупии — равностойността на около 400 долара, и ги връчил на бащата на Джахан за обучението ѝ.

„Това бе едно от най-невероятните неща, които съм виждал в живота си, казва Федарко. Влита някакво момиче посредством събранието на старейшините на това селце с консервативни нрави и нахълтва в кръга от мъже, като нарушава цял куп мюсюлмански традиции, включително с това, че е първата образована жена измежду трите хиляди жители на долината. Не отстъпи пред никого, настани се точно срещу Грег и му връчи плода на революционните за селото умения, които бе усвоила — проект — при това написан на английски — за развитието ѝ занаят, и как то ще помогне за подобряване на живота на селяните ѝ.“

„В този миг, продължава журналистът, за първи път в шестнайсетгодишната си кариера загубих своята обективност. Казах на Грег: *Това, което си постигнал тук, е много по-значимо от историята, заради която дойдох. Ще намеря начин да разкажа на света за делото ти.*“

По-късно същата есен по време на престоя си в Ню Йорк, на път за дома, където щял да се възстановява след двата месеца, прекарани сред пакистанските и индийските войски по високите бойни полета, Федарко се срещнал за обяд със своя стар приятел Ламар Греъм, главен редактор на списание „Парейд“. „Ламар ме попита за военната тема, която разработвах, а вместо това аз започнах да разправам какво съм видял и правил, докато бях с Грег. Не можех да се спра“ — спомня си той.

„Бе едно от най-изумителните неща, които съм чувал, потвърждава Греъм. Заявих на Кевин, че ако дори половината от това, което сподели с мен, е вярно, трябва да разкажем тази история на страниците на «Парейд».“ На следващия ден телефонът в офиса на Мортенсън иззвънял.

— Човече, истина ли е? — попитал Греъм с провлечения си мисурски говор. — Наистина ли си направил всичко, за което ми разправи Кевин? В Пакистан? Съвсем сам? Ако е така, ти си моят герой.

Мортенсън винаги е бил от притеснителните и този ден не правел изключение.

— Ами, предполагам, че да — бавно изрекъл той, изчервявайки се от нахлулата в главата му кръв — но срещнах голяма подкрепа.

На 6 април, неделя, в деня, в който американските сухопътни части, изсипали се в предградията на Багдад, си пробивали път с оръжие към позиция за нанасяне на последния удар над столицата на Саддам Хюсеин, 34 милиона копия от списанието с лика на Мортенсън на корицата и заглавие „Той отвръща на тероризма с книги“ наводнили Америка.

Никога посланието му не било достигало до подобна аудитория, и то в най-подходящия момент. Идеята, на която се борел да даде широка гласност още от онази ранна утрин, когато Фейсал го разтърсил с вестта за атаките над Ню Йорк, най-после достигнала своите адресати. Статията на Федарко започвала с нахлуването на Джахан сред съвета на старейшините и постепенно разкривала връзката между работата на един американец на другия край на света и благополучието на неговите сънародници в собствената им държава. *Ако се опитваме да победим тероризма само с военна мощ, излагал доводите си Мортенсън пред читателите на списанието, никога няма да се чувстваме по-сигурни, отколкото преди 11 септември. Но ако искаме да завещаем на своите деца един мирен свят, трябва да осъзнаем, че тази война може да бъде спечелена с книги, а не с бомби.*

Посланието към дълбоко разединената нация за безкръвна борба с тероризма докоснало оголен нерв. Повече от осемнадесет хиляди писма и имейли от всички петдесет щата и още двадесет страни засипали Мортенсън.

„Броят с материала за Грег предизвика една от най-мощните читателски реакции в шейсетгодишната история на списанието, разказва главният редактор на «Парейд» Лий Кравиц. И мисля, че това се случи, защото хората разбраха, че той е истински американски герой. Личната война, която води срещу тероризма, не може да остави равнодушен никого. При това негови оръжия са не бомбите, а училищата. Има ли по-голяма сензация?“

Американските читатели споделяли това мнение. В продължение на седмици след появата на статията вълната от имейли, писма и телефонни обаждания, изразяващи подкрепа, набирала все по-голяма мощ и заплашвала да удави седалището на малката благотворителна организация.

В този критичен час Мортенсън се обърнал за помощ към прагматичната семейна приятелка, либералдемократката Ан Бейърсдорфър, впоследствие медиен консултант на Арнолд Шварценегер по време на кампанията му за губернатор на Калифорния. Тя долетяла от Вашингтон и организираща кризисен щаб в сутерена — ангажирала телефонен център в Омаха, Небраска, който да поема обажданията, и оптимизирала сайта на ЦАИ, който всеки момент можел да се срина поради огромния трафик.

Във вторник след излизането на броя Мортенсън отишъл в пощенската служба, за да вземе пратките, адресирани до ЦАИ. В кутията били натъпкани осемдесет писма. Когато дошъл отново в четвъртък, намерил бележка да се яви на гишето.

— Значи вие сте Грег Мортенсън — казал началникът на клона. — Дано да си носите количка.

Грег натоварил тойотата с пет чувала писма и на следния ден се върнал, за да вземе останалите четири. През следващите три месеца потокът отзиви от читатели на „Парейд“ отворил значителна работа на чиновниците в пощенската служба.

По същото време, когато по целия свят били излъчени кадрите със съборената статуя на Саддам Хюсеин, Мортенсън осъзнал, че животът му се е променил завинаги. Огромната подкрепа, която получавал, не му оставяла друг избор, освен да приеме небивалата си известност. „Почувствах, че Америка най-сетне каза думата си. Моето племе каза думата си, споделя той. Най-невероятното е, че сред

писмата, а аз ги прочетох всички, едно-единствено изразяваше отрицателно мнение.“

Възторженият обществен отклик бил толкова категоричен, че дори заличил душевните рани, нанесени на Грег от смъртните заплахи, отправени му след 11 септември. „Най-много ме порази това, че подобна реакция идваше от най-различни групи хора — християни, мюсюлмани, хиндуисти, евреи, разказва той. Получих писма с подкрепа от лесбийска политическа организация от Калифорния, от младежко баптистко общество от Алабама, от генерал от военновъздушните сили и какви ли още не хора.“

Тринадесетгодишният Джейк Грийнбърг от Филадельфия толкова се запалил, след като прочел статията, че дарил повече от хиляда долара от парите за своя *бар мицва* и изразил желание да работи като доброволец в Пакистан. „Когато узнах за Грег, разказва момчето, осъзнах, че за разлика от мен децата в ислямския свят нямат възможности за образование. Това, че аз съм еврейин, а те — мюсюлмани, няма никакво значение. Само с общи усилия ще поседем семената на мира.“

Жена, подписала се само като Суфия, изпратила следния имейл до ЦАИ: „Като мюсюлманка, родена в Америка, аз, за разлика от сестрите си по света, които живеят в гнет, съм засипана с божията благодат. Арабските държави трябва да отворят очите си за огромното ви дело и да потънат от срам за това, че не подпомагат собствения си народ. С най-искрено уважение и възхищение, благодаря“.

Пристигали хиляди писма от американски войници, които приветствали Мортенсън като свой другар във войната срещу тероризма. „Като капитан от армията на САЩ и ветеран от войната в Афганистан в състава на Осемдесет и втора въздушнодесантна дивизия, имах уникалната възможност да опозная живота в селските райони на Централна Азия, пише Джейсън Б. Никълсън от Файетвил, Северна Каролина. Войната в Афганистан беше и продължава да бъде кървава и унищожителна кампания, най-вече за тези, които най-малко го заслужават — невинните цивилни, чието единствено желание е да са в състояние да осигурят достоен живот за себе си и семействата си. Проектите на Централноазиатския институт предлагат чудесна алтернатива на образованието в радикализираните *мадраси*, които са развъдник на така наречения фундаментален ислям. Какво по-добро от

това да се преборим за един по-сигурен свят по пътя на просвещението? Централноазиатският институт е моята благотворителна кауза.“

Хиляди други хора споделяли същото мнение. По времето, когато американските военни сили започнали продължителната окупация на Ирак, а Ан Бейърсдорфър разпуснала кризисния щаб и се завърнала у дома, балансът по сметката на Централноазиатския институт, който досега винаги кретал на ръба на финансовата несъстоятелност, бил набъбнал до повече от един милион долара.

„Толкова отдавна не бяхме разполагали със значителни ресурси, че ми се искаше да скоча в първия самолет, разказва Мортенсън. Но Съветът на директорите ме притисна да направим някои промени, за които говорехме от години, и този път се съгласих.“

За шестстотин долара на месец наел малък офис с дървена ламперия в невзрачна сграда на една пресечка от историческата улица „Мейн стрийт“ и назначил четирима служители, чиито задължения включвали организиране на публичните му изяви, публикуване на бюлетин на фондацията и поддържане на уебсайта и нарастващата база данни за дарителите. И не на последно място, по настояване на съвета, след десет години, в които семейството му преживявало от заплата до заплата, Мортенсън най-после приел отдавна заслуженото повишение, което почти удвоило доходите му.

Тара Бишъп била щастлива, че съпругът ѝ ще получава възнаграждение, съответстващо на изпитанията, които заедно с децата трябвало да понесат през изминалото десетилетие. Но съвсем не била доволна от факта, че сега щял да бъде далеч от дома още по-често, зает с нови амбициозни проекти, които средствата, събрани благодарение на материала в „Парейд“, направили възможни.

„След отвлечането на Грег и след 11 септември изобщо не се и опитвах да го разубеждавам да не работи в Пакистан, защото знаех, че няма да ме послуша, разказва тя. Затова се научих по време на отсъствията му да живея в своеобразен «режим на отрицание», както го наричам. Непрекъснато си повтарям, че той е добре. Вярвам на хората, които го заобикалят, доверявам се на вътрешната му преценка, развита през дългите години работа в Пакистан. Същевременно си давам сметка, че един-единствен атентатор е достатъчен, за да го

изгубя. Но си забранявам да мисля за това, докато е надалеч“, добавя тя с насилена смях.

Кристиан Летингер, съпруга на Чарли Шимански, който предсказва, че един ден Мортенсън ще спечели Нобелова награда за мир, твърди, че хладнокръвната търпеливост на Тара изисква не по-малък героизъм от поемането на рисковете, с които се сблъсква мъжът ѝ. „Колко жени биха имали твърдостта и проникновеността да позволят бащата на децата им да работи в толкова опасен район на света в продължение на месеци, пита риторично тя. При това Тара не просто го допуска, но и подкрепя съпруга си, защото вярва силно в мисията му. И ако това не е героизъм!“

Сулеман бил първият човек в Пакистан, който узнал чудесната новина. Докато преминавали покрай макета на планината, където правителството детонираше „мюсюлманската бомба“, Мортенсън разказал на своя приятел и посредник за огромната подкрепа, оказана на фондацията от американския народ. Като директор на ЦАИ, чийто пакистански екип в продължение на години работил усилено рамо до рамо с него, без да разчита на облаги, каквито обикновено подтиква местните хора в различни части на света да сътрудничат на чужденците, той бил твърдо решен да направи своята армия от съмишленици съпричастна към постигнатия успех.

Мортенсън уведомял Сулеман, че заплатата му ще бъде увеличена незабавно от 800 на 1600 долара годишно. Това било повече от достатъчно, за да може шофьорът да осъществи мечтата, заради която от години спестявал — да доведе семейството си от родното си село Док Луна в Равалпинди и да изпрати сина си Имран в частно училище. Сулеман откъснал за миг очи от пътя напред и погледнал Мортенсън, клатейки възторжено глава.

През годините, откакто започнали да работят заедно, и двамата били наддали доста килограми, а косата на пакистанеца била посивяла почти напълно. Но за разлика от Грег, сега, когато можел да си го позволи, той не възнамерявал да се предаде на неумолимото напредване на възрастта без борба.

Спрял пред луксозен търговски център, влязъл в един фризьорски салон и поискал най-скъпата процедура, която се

предлагала. Когато два часа по-късно се явил пред Мортенсън, който разглеждал любимата си книжарница, гъстата сивееща четина, увенчаваща ухиленото му лице, греела в умопомрачителен нюанс на оранжевото.

Когато пристигнал в Скарду, Грег свикал *джирга* в трапезарията на хотел „Инд“, за да обяви добрата вест. След като екипът му се събрал около двете маси, той оповестил, че Апо, Хусейн и Фейсал ще получат отдавна заслуженото повишение и заплатите им от 500 долара годишно ще бъдат удвоени. Парви, чието възнаграждение като директор на пакистанския отдел на ЦАИ по това време възлизало на две хиляди долара, вече щял да се разписва срещу четири хиляди, умопомрачителна за стандартите на Скарду заплата, но напълно заслужена от човека, който бил душата на всички проекти на фондацията в Пакистан.

Хусейн получил допълнително петстотин долара за основен ремонт на двигателя на застаряващия „Ленд крузър“, който вече бил навъртял внушителен километраж. Сега, когато можели да си го позволят, Парви предложил да наемат склад, в който да държат на разположение цимент и други строителни материали.

Изпълнен с въодушевление и трескавост, каквито не бил изпитвал от онзи ден шест години по-рано, когато за пръв път събрал екипа си край една от дървените маси във фойето, Мортенсън им дал картбланш да започнат оползотворяването на средствата при първа възможност. Преди да предприеме поредица от пътувания по въздух и земя, за да даде тласък на двайсет нови училища, женски центрове и водоснабдителни съоръжения, Мортенсън направил още едно предложение:

— Отдавна мисля как да подпомогнем учениците си, когато завършат — започнал той. — Господин Парви, бихте ли направили разчет колко би струвало построяването на пансион в Скарду, където да бъдат настанявани най-добрите ни възпитаници, когато продължат образованието си във висшите училища като наши стипендианти?

— С удоволствие, доктор сахиб — отговорил Парви с усмивка, най-после получил пълномощия да задейства проекта, който предлагал от години.

— А, и още нещо — продължил Мортенсън.

— Да, доктор Грег, сър.

— Ясмин е идеална кандидатка за една от първите стипендии на фондацията. Бихте ли ме уведомили колко ще струва образованието ѝ в частна гимназия?

Петнадесетгодишната Ясмин, дъщерята на Парви, наследила от баща си изключителната му интелигентност и също толкова пламенната му отдаденост, била пълна отличничка.

— Е, какво ще кажете?

В течение на един безкраен миг Гулам Парви, най-красноречивият човек в Скарду, стоял зяпнал от изумление.

— Не зная какво да кажа — изрекъл той.

— *Аллах-у-акбар!* — възкликнал възторжено Апо с театрално вдигнати към небесата ръце, предизвиквайки взрив от смях около масата. — Откога... — изграчил той, кискайки се дрезгаво — чакам... този ден!

През лятото на 2003 година, обладан от треска за работа, заедно с окриления си екип, Мортенсън неспирно обикалял новостартиралите строежи — отстранявал възникнали пречки и доставял материали — поставяйки на изпитание силите на ремонтирания двигател. Работата по деветте нови училища напредвала гладко, но едно от действащите — в Халде, издигнато в селото благодарение на остаряващия Музафер, както узнал Мортенсън, се било натъкнало на препъникамък. Петстайното школо досега се развивало толкова добре, че ръководството му било поверено на все по-ефективната местна управа.

Причина за възникналата криза станал Якуб, който през 1993 година превел Скот Дарсни по ледника Балторо. Носачът, чиито дни в планината — подобно на тези на съседа му Музафер — били безвъзвратно отминали, поискал да бъде назначен за *чокидар*, пазач, в училището. Подал молба до местните органи и след като не получил отговор, заключил вратите на сградата и поискал да му бъде платено.

Един ден, след като вестта го намерила в Скарду, Мортенсън пристигнал в Халде, пращен и изтощен след осемчасово пътуване. Осенен от внезапно хрумване, той бръкнал под седалката на Хусейн.

Намерил Якуб застанал неуверено край залостените и овързани с вериги врати на училището, докато наоколо се събирала тълпа от негови съселяни. Грег усмихнат потупал по рамото стария носач с едната си ръка, а в другата протегнал двете пръчки динамит, които стискал.

След като си разменили поздрави и се осведомили за здравето на семейството и приятелите си, Якуб с разтреперан глас задал неизбежния въпрос:

— За какво е това, доктор Грег, сахиб, сър?

Мортенсън му връчил динамита, като продължавал да се усмихва. Току-виж, помислил си той, взривът разчисти и по-големи пречки от скалите по пътищата.

— Вземи ги, Якуб — казал той на балти, като тикнал пръчките в треперещите ръце на носача. — Сега отивам в Ханде, за да проверя как напредва един строеж. Когато се върна утре, ще нося клечка кибрит. Ако училището не е отворено и децата не са в клас, ще обявим в джамията всички да се съберат тук, за да видят как ще го взривиш.

С тези думи Мортенсън оставил Якуб с динамита в ръце и се върнал при автомобила.

— Ти решаваш — казал през рамо, докато се качвал в джипа. — До утре. *Худа хафиз!*

На следващия следобед, когато Грег се завърнал в селото със запас от моливи и тетрадки, децата доволно били насядали по чиновете си. Старият му приятел Музафер не бил чак толкова немощен, че да не успее да се наложи, щом ставало дума за училището, построено с негова помощ. Както научил от Апо, след заминаването му пенсионираният носач, чиито внуци се учили в селото, също дал на Якуб право на избор. „Вземи ключовете си и отвори, заявил той, или лично ще те завържа за някое дърво и ще те взривя с този динамит.“ По-късно Мортенсън узнал, че селският съвет на Ханде принудил разколника да мете училището всяка сутрин безвъзмездно.

За съжаление, не всяко препятствие пред просвещението на децата из Северен Пакистан било толкова лесно преодолимо. Грег с удоволствие би подходил със същите средства и спрямо ага Мубарек, но се принудил да последва съвета на Парви и продължил да наблюдава отстрани хода на делото, заведено срещу моллата пред шериятския съд.

След училището в Корфе, това в Хемасил било най-скъпо на сърцето му. През 1998 година американският алпинист и състезател в олимпийския отбор по ски бягане Нед Джилет, на когото Мортенсън искрено се възхищавал, бил убит по време на трекинг из Харамош^[1],

който правел със съпругата си Сюзън, по пътя между Хемасил и Хунза. Пакистанските власти продължавали да оспорват подробностите около смъртта му, но след разговори с местните жители Мортенсън успял да навърже събитията, довели до нещастieto. Джилет и съпругата му били срещнати от носачи, които настойчиво предложили услугите си. Алпинистът бил свикнал да пътува с лека екипировка и отказал, вероятно прекалено рязко за вкуса им. Късно през нощта двамата мъже се върнали въоръжени при палатката, в която спяла двойката.

„Предполагам, че са планирали само да ги ограбят, излага версията си Мортенсън. Да вземат това, което според тях би възмездило накърнената им чест. За съжаление обаче ситуацията излязла извън контрол.“ Джилет бил прострелян смъртоносно в коремната област. Сюзън, макар и с тежки наранявания от сачми в бедрото, оживява.

„Доколкото ми е известно, казва Мортенсън, Нед Джилет е първият човек от Запада, убит в Северен Пакистан. Когато сестра му, Деби Лоу, се свърза с мен и ме помоли да дари средства за построяването на училище в памет на брат й, аз се отзовах с готовност. Това е най-смисленият начин да му бъде отдадена почит.“

Ала мястото за сградата, избрано от старейшините от долината на Шигар, било в близост не само до прохода, при който бил убит Джилет, но и в съседство с Чутран, селото на молла ага Мубарек.

„След като стените бяха изградени и предстоеше поставянето на покрива, ага Мубарек пристигна със своите хора и ни забрани да продължим“, разказва Мехди Али, който ръководел строежа. Самият той бил съмишленик на Мортенсън, а баща му Шейх Мохамед бил човекът, написал прошение до Иран за разрешаване на казуса с първата *фатва*.

„Мубарек каза: *Училището на този кафир не е добро. Това е немюсюлманско училище. То създава християни. Аз му отвърнах: Познавам господин Грег Мортенсън отдавна, той никога не прави така, но онзи не искаше и да чуе. Затова след полунощ неговите хора дойдоха с чукове и се опитаха да сринат бъдещето на децата ни.*“

През пролетта и лятото Мехди и Парви привлекли свидетели, които да обрисуват характера и действията на Мортенсън, и самите те дали показания. „Казах на главния молла, че ага Мубарек взема пари от моите съселяни, а никога не дава *закат* за нашите деца, разказва

подробности Мехди Али. Казах им, не е работа на ага Мубарек да издава *фатва* срещу светец като доктор Грег. Не друг, а той трябва бъде съден пред Аллах Всевишния.“

През август 2003 година шериатският съд издал крайното си решение, което било категорично в подкрепа на Мехди Али и Мортенсън. Моллите отсъдили още, че *фатвата*, издадена от Мубарек, е незаконна, и му наложили глоба в размер на цената на осемстотинте тухли, които неговата шайка унищожила.

„Тази победа ме накара да се засрамя, казва Грег. Ето какво излиза — консервативният ислямски съд в сърцето на шиизма в Пакистан защитава един американец, докато в същото време Америка, страната, която претендира за справедлива съдебна система, държи в продължение на години мюсюлмански военнопленници в Гуантанамо без повдигнати обвинения.“

След десетилетие на битки Мортенсън най-последно имал чувството, че нещата вземат благоприятен обрат. През лятото придобил влиятелен съюзник в лицето на Мохамед Фарид Хан, който бил новоназначен за секретар на Северните територии. С присъщата на народа му нападателност, Хан, по произход вазирец от град Мирам Шах^[2], встъпил в длъжност с твърдата решимост да обяви война на нищетата в Северен Пакистан.

На среща с чай и сандвичи с пъстърва в щаба му — вила от деветнадесети век в британски колониален стил в град Гилгит — управникът поискал съвет от Мортенсън относно ефективното изразходване на средствата, които най-последно започнали да се стичат в местната хазна от Исламабад. В знак на своята поддръжка за образованието на жените в Пакистан, той обещал да придружи американеца и лично да открие училището „Нед Джилет“, след като силите на реда взели мерки то да бъде построено наново.

Друга влиятелна личност, генерал-майор Бангу, заявил подкрепата си към Мортенсън по по-необичаен начин. Преди да се оттегли от армията и да започне работа в гражданската авиация на генерал Башир, военният бил личен пилот на президента Мушараф. Към настоящия момент, лятото на 2003 година, той редовно се нагърбвал с честта да превозва американеца до най-затъntenите места, където го отвеждала работата му, с възстарилия си „Алует“.

Генералът продължавал да носи военния си пилотски костюм, но бил заменил кубинките с чифт яркосини кецове, с които, както твърдял, усещал педалите по-добре.

По време на един полет по долината на Шигар по посока на Скарду, след като прибрал своя приятел от едно отдалечено селце, Бангу преминал над руините на училището в Хемасил и Мортенсън му разказал историята на враждата си с ага Мубарек.

— Ще ми покажете ли дома на този господин? — попитал пилотът и форсирал турбината на хеликоптера.

Щом Грег посочил с пръст голямата къща с висок зид, съвсем не по чергата на един селски молла, военният здраво стиснал устни изпод акуратно подрязаните си мустаци и като натиснал рязко лоста за управление, пикирал към целта.

Хората по покривите се изпокрили, щом хеликоптерът започнал да кръжи около къщата, подобно на разярен стършел, който се кани да забие жило. Машината вдигнала след себе си вихрушка от прах. Палецът на генерала заиграл върху червения бутон с надпис „ракета“.

— Жалко, че не сме въоръжени — казал той и завил в посока Скарду. — Все пак и това ще му даде повод за размисъл.

Шест месеца по-късно, триста километра по на запад, червените бутони на групата от петнадесет хеликоптера, които летели по протежението на долината Дарайле в преследване на талибани и активисти на „Ал Кайда“, бомбардирани осем държавни девически училища с истински ракети. По това време американецът вече изпитвал възхищение към Мушараф заради готовността да се бори за просвещението на децата на Пакистан, която правителството му показало.

Един ден през есента на 2003 година Мортенсън се намирал в офиса на превозната компания на началника на Бангу, бикоподобния генерал-майор Башир Баз, който се опитвал да му осигури транспорт до Афганистан, където сега, когато дейността му тук била стъпила на здрави основи, помощта му била по-нужна. Седналият зад бюрото си военен разсъждавал върху това колко важно е всички деца в Пакистан да получат образование и коментирал напредъка, който Америка отбелязвала във войната срещу тероризма.

— Знаете ли, Грег, трябва да благодаря на вашия президент — казал той, докато преглеждал летателния график на свръхмодерния

плосък монитор пред себе си. — Истински кошмар се случва по протежение на западната ни граница, а той плаща, за да се сложи край на това. Нямам представа защо. Единственият печеливш в това уравнение е Пакистан.

Башир прекъсна мисълта си, за да види последните новини от Багдад, излъчвани на живо по Си Ен Ен. Взрян в малък видеопрозорец, отворен сред разписанията, генералът мълчал, покъртен от гледката на ридаещи жени, които изнасяли телцата на загиналите си деца изпод руините на бомбардирана сграда.

Докато следял екрана, бичите му плещи увиснали унило.

— Хора като мен са най-добрите съюзници на Америка в нашия регион — казал най-сетне, като поклатил печално глава. — Аз съм умерен мюсюлманин и образован човек. Но когато гледам подобни кадри, дори на мен ми се ще да стана *воин на джихада*. Как може вашето правителство да твърди, че го прави заради националната сигурност? — попитал Башир, борейки се да не излее гнева си по обемистата вражеска цел от другата страна на бюрото. — Вашият президент Буш успя да обедини един милиард мюсюлмани срещу страната ви за следващите двеста години.

— Осама също има пръст в това — казал Мортенсън.

— Осама, ба! — изревал Башир. — Осама не е творение на Пакистан или на Афганистан. Америка го създаде. Благодарение на Америка Осама влезе във всеки дом. Като военен знам, че никога не можеш да победиш враг, който стреля и бяга, укрива се и ти трябва винаги да си нащрек. Трябва да се атакува онова, което подхранва силата на противника. В случая с Америка това не са Осама или Саддам, или някой друг. Врагът е невежеството. Единственият начин то да бъде победено е да се построят мостове към хората в изостаналите страни, където то се шири, да бъдат приобщени към съвременния свят с неговото образование и икономика. В противен случай войната ще продължи вечно.

Башир си поел дъх и погледнал към прозорчето върху екрана, където снимачният екип показвал млади иракчани радикалисти, които размахвали юмруци и стреляли във въздуха, след като били задействали бомба край пътя.

— Извинете, сър — казал той. — Държах се непростимо грубо. Разбира се, вие сте наясно с всичко това не по-зле от мен. Ще обядваме

ли?

С тези думи генералът натиснал бутона на интеркома и наредил на помощника си да внесе кутиите с храна от KFC, която бил поръчал от Синята зона специално за своя гост.

Скарду може да действа много потискащо, когато започне лошото време. Ала при последния си престой за годината там през октомври, преди да отпътува за Афганистан, където възнамерявал да стартира няколко нови проекта, Мортенсън се чувствал напълно удовлетворен — въпреки ниската облачна пелена и всепроникващия мраз.

Преди да замине от Равалпинди, генерал-майор Башир обещал да дари значителната за Пакистан сума от четири лаха рупии, или около шест хиляди долара, за основаването на училище в родното му село югоизточно от Пешавар, където над път и под път никнели *вахабитски мадраси*. Освен това се ангажирал да насърчи приятелите си от армията също да направят дарения, като споделил с тях убедеността си, че поне този американец се бори с тероризма ефективно.

През изминалия сезон Мортенсън също така отбелязал знакова победа в шериятския съд, с която се освободил от втората *фатва* и смачкал фасона на най-гласовития си противник. Още десет училища щели да отворят врати през пролетта, щом деветте, построени с дарения от читателите на „Парейд“, бѐдели завършени, а разрушеното от Мубарек — възстановено. Към момента, когато течала подготовката за пътуването до Афганистан, из долините на Каракорум и Хиндукуш растели и процъфтявали повече от четиридесет училища, спонсорирани от фондацията му. Благодарение на него децата, обучаващи се между каменните стени на всяко от тях, се превърнали в най-грижливо пазеното богатство на своите села.

А в оживения Скарду, в малка тухлена къщичка, с изглед към ливада, на която съседски деца играели футбол между пасящите говеда, отскоро, заедно със своята бивша съученичка, живеела дъщерята на новия *нурмадар* на Корфе. За тях се грижели двама нейни братовчеди, които имали за задача да се уверят, че двете най-дръзки млади жени по цялото поречие на Бралду са в добри ръце, докато осъществят мечтите си.

Джахан и Тахира — първите момичета, завършили първия випуск на училището в своето село, пристигнали заедно в Скарду като стипендиантки на новоучредената програма на Централноазиатския институт. Когато през последния си ден в града Мортенсън се отбил заедно с Туаха, да се осведоми как се справят, Джахан с гордост сварила чай за гостите, както баба й Сакина някога правела у дома.

Докато сърбал своя „Липтън“, приготвен не от накъсани листа и гранясало мляко от як, а с вода от чешмата и пакетирани английски чай от пазара, Грег се запитал какво би помислила старицата за това. Решил, че би предпочела своя *пайю ча*. Що се отнася до нейната внучка, той нямал никакви съмнения, че щяла да е много горда с нея. Джахан била завършила обучението си по акушерство, но вместо да се завърне на село, избрала да продължи образованието си.

Благодарение на подкрепата на ЦАИ, двете момичета се записали в частна девическа гимназия и преминавали пълния курс, включващ английски, книжовен урду, арабски, физика, икономика и история.

Тахира, наметната със снежнобял шал и обута със сандали — облекло, което би било крайно непрактично в планината — споделила с Мортенсън, че възнамерява, щом завърши, да се върне в Корфе и да помага на баща си, учителя Хусейн, в преподаването.

— Получих голяма възможност — каза тя. — Когато си идем на село, всички ни зяпат любопитно, разглеждат дрехите ни и ни смятат за модерни госпожици. Мисля, че всички момичета в Бралду заслужават шанс да слязат до града поне веднъж. Това ще промени живота им. Смятам, че най-добрият начин, по който мога да служа на своето село, е, като се върна там и им помогна да го постигнат.

Джахан, която пристигнала в Скарду с желанието да стане здравен работник, след което да се върне в Корфе, в момента преосмисляла плановете си за бъдещето.

— Преди да ви срещна, доктор Грег, не знаех какво представлява учението — каза тя, докато пълнела чашата му отново. — Сега си мисля, че то е като водата. Важно е за всичко в живота.

— А няма ли да се омъжваш? — попитал Мортенсън, знаейки, че за дъщерята на един *нурмадар* винаги ще се намерят кандидати, още повече пък за хубава седемнайсетгодишна девойка, ала съпругът ѝ можело и да не одобри дръзките амбиции на жена си.

— Не се притеснявай, доктор Грег — казал Туаха със стържещия смях, наследен от хаджи Али. — Момичето си е научило урока отлично. Даде да се разбере, че трябва първо да завърши, преди дори да се заговори да търсим подходящ жених. Съгласен съм с нея. Ако трябва, ще продам цялата земя, която имам, за да може да учи. Дължа това на паметта на баща си.

— Е, какви са плановете ти? — попитал Мортенсън.

— Нали няма да ми се смеете? — отвърнало момичето с въпрос.

— Може и да се смея — подразнил я той.

Джахан си поела дъх, за да успокои вълнението си.

— Когато бях малко момиче и видех някой господин или дама с хубави чисти дрехи, ми се искаше да избягам и да се скрия. Но след като завърших училище, усетих голяма промяна у себе си. Почувствах се достатъчно чиста и спретната, за да се покажа пред всекиго и да разговарям свободно за всичко. Сега, когато съм вече в Скарду, ми се струва, че мога да постигна много неща. Не искам да съм само медицински работник. Искам да мога да основа и ръководя болница и да разрешавам здравословните проблеми на всички жени в Бралду. Искам да стана известна дама в нашата област — обяснила Джахан, като усуквала подгъва на моравия копринен шал около пръста си и, загледана през прозореца — над едно от играещите деца, което спринтирало под дъждеца към импровизираната врата от натрупани камъни — търсела точната дума, с която да опише мечтата си. — Искам да бъда... „супержена“ — заявила накрая тя с предизвикателна усмивка, отправена срещу всеки, който посмее да ѝ каже, че това е невъзможно.

Мортенсън не ѝ се присмял, а грейнал в усмивка срещу дръзката внучка на хаджи Али, представяйки си доволния израз, който би се изписал върху лицето на стария *нурмадар*, ако бил доживял да я види в този ден — да види прекрасния плод, покълнал и узрял от семенцето, което двамата посадили.

Петстотин и осемдесет писма, дванадесет овена и десет години труд, помислил си той, са нищожна цена за тази награда.

[1] Долина, разположена на юг от Хунза и на север от река Инд, под връх Лайла. — Б.пр. ↑

[2] Главният град на Северен Вазиристан. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

ДА ПРЕВЪРНЕМ КАМЪНИТЕ В УЧИЛИЩА

Земята е ранена. Моретата и езерата боледуват; кървящи язви са реките; отровни пари въздуха пропиват. С гъст пушек пъклені огньове зачернят слънцето. Мъже, жени, прокудени от дом, семейство, се скитат без надежда и без път, под зноя на отровно слънце...

В пустинята от сляпа неизвестност едни убежище намират в преследване на земна власт. Владаят други, като сеят химери и измами. Ако са оцелели мъдрост и хармония в света — освен в погребан в загубена навеки книга сън — в сърцата ни са те стаени. От недрата на душите се надига вик. Гласът на разтерзаната земя. Воплите ни бурен вятър са, бушуващ над ранената земя.

Из „Бойната песен на цар Гезар“

Кралят седял на мястото до прозореца от другата страна на пътеката. Мортенсън го разпознал от изображенията върху стари банкноти, каквито се продавали по пазарищата. Загледан през илюминатора към земята, която не бил виждал през почти трийсетгодишното си изгнаничество, осемдесет и девет годишният Захир Шах изглеждал много по-възрастен от официалния си портрет.

С изключение на кралската охрана и няколкото стюардеси Мортенсън бил единственият пътник на краткия полет от Исламабад до Кабул, с който пътувал бившият монарх на Афганистан. Шах отвърнал поглед от прозореца и погледите им се срещнали.

— *Ас-Салам Алейкум*, сър — казал Мортенсън.

— Подобно, сър — отговорил кралят. През годините на емигрантство в Рим бил опознал много култури и с лекота разпознал

родината на едрия светлокос мъж с жилетка с множество джобове. — Американец ли сте? — попитал той.

— Да, сър — отговорил Мортенсън.

Захир Шах въздъхнал и това било въздишка на старец, видял краха на хиляди свои надежди.

— Журналист ли сте? — попитал той.

— Не — казал американецът. — Строя училища, за момичета.

— И какво ви води в моята страна, ако мога да попитам?

— През пролетта ще започна градежа на пет или шест нови училища, *Иншалла*. Нося парите, които са нужни като начало.

— В Кабул ли?

— Не — казал Мортенсън. — На север в Бадакшан^[1] и Ваханския коридор.

Веждите на Шах се вдигнали към кафявото му плешиво теме. Кралят потупал мястото до себе си и събеседникът му се преместил при него.

— Познавате ли някого из онези места? — попитал Захир Шах.

— Дълга история. Преди няколко години, докато бях в Чарпурсон, едно от местата, където работя в Пакистан, при мен дойдоха няколко киргизи и ме помолиха да построя училища в селата им. Обещах им да отида... и да поговорим, но досега нямах възможност да го сторя.

— Американец във Вахан — казал Шах. — Чувал съм, че имам ловна хижа, построена от поданиците ми, някъде там, но никога не съм я виждал. Много трудно се стига. Няма много американци в Афганистан напоследък. Преди година този самолет щеше да е пълен с журналисти и хуманитарни работници. Но сега всички са се преселили в Ирак. Америка ни забрави — допълнил кралят — отново.

Година по-рано Шах се бил завърнал от изгнаничество и Кабул го посрещнал с ликуваща тълпа, възприела идването му като знак, че най-сетне след десетилетия на опустошение, белязани от съветската окупация, междуплеменните борби и талибанския режим, животът на страната ще потече по руслото си. Преди да бъде отстранен чрез преврат от братовчед си Мохамад Дауд Хан през 1973 г., Захир Шах управлявал страната в продължение на четиридесет години, период, който ще се запомни като най-мирния в по-новата история на Афганистан. По негово време, през 1967 г. била написана и приета

конституция, гарантираща всеобщи изборителни права на населението и по-голяма свобода за жените, с която ислямската държава заявила себе си като модерна демокрация. По време на царуването му бил основан и първият съвременен университет и поведена кампания за развитие на страната, в която били привлечени чуждестранни учени и хуманитарни работници. За мнозина жители Шах представлявал събирателен символ на надеждите им за бъдещето.

Ала през есента на 2003 година надеждите за промяна вече угасвали. Американските войски, които все още се намирали на територията на Афганистан, били съсредоточени в издирването на Бин Ладен и поддръжниците му и подсигуриването на безопасността на новото правителство на Хамид Карзай. Насилието, ширещо се из страната, ескалирало, а в добавка зачестявали сведенията за прегрупиране на талибанските войски в подготовка на нова офанзива.

„Боях се, че в момента отново бяхме на път да изоставим Афганистан, както преди време сторихме с *муджахидините*, разказва Мортенсън. Доколкото ми бе известно, едва една трета от парите, обещани от САЩ, постъпваха в страната. С помощта на Мери Боно се свързах с един от държавните мъже в Конгреса, които отговарят за средствата, отпуснати за Афганистан. Разказах му за Узра Файзад и учителите, които не получават заплатите си, и го попитах защо парите не стигат предназначението си. Той отговори: *Много е трудно. Афганистан няма действаща централна банкова система. Нито има как да ги телеграфираме.*“

„Това извинение ми прозвуча несериозно, казва Мортенсън. Излиза, че за племенните водачи, спонсорирани да се бият с талибаните, има как да се транспортират чували пари по въздуха, а за изграждането на пътища, канализация и училища — не може. Ако не удържим на поетите обещания и средствата за възстановяване на страната не бъдат отпуснати, това ще изпрати гръмко послание към Афганистан, че американското правителство не го е грижа.“

Захир Шах положил ръка, на която носел огромен пръстен с лапис^[2], върху дланта на Мортенсън.

— Радвам се, че поне един американец е тук. Човекът, който ви е нужен, е Садар Хан. Той е *муджахидин*. Но милее за народа си.

— И аз така чух — казал Мортенсън.

Монархът извадил визитна картичка от джобчето на деловия костюм, който носел под раираната роба, и наредил на един от охранителите си да донесе пътната му чанта. Извадил мастилен тампон, притиснал палеца си към него и поставил пръстовия си отпечатък на гърба на визитката.

— Може да ви бъде от полза, ако го покажете на *командан*^[3] Хан — казал той. — Аллах да е с вас. Вървете с благословията ми.

Боингът започнал да се спуска по стегната спирала над летището в Кабул. В столицата било по-опасно, отколкото преди година, и пилотите се опитвали да се застраховат срещу евентуални удари, които не били рядкост, тъй като на територията на страната все още имало голям брой неизтеглени зенитни ракети.

Скоро Мортенсън решил, че заплахите, дебнещи сред уличната джунгла, са по-реални от въздушните. Благодарение на хладнокръвността, с която деформираните ръце на Абдулла въртели волана, тойотата успяла да избегне на косъм цели четири катастрофи по краткия път до пансион „Мир“. „Официално Кабул се намираще под контрола на правителството, подкрепяно от САЩ, разказва той, но на практика властта му свършваше до пределите на града. Вътре в него то бе безпомощно да регулира дори уличното движение. Водачите просто пренебрегваха знаците и подвикванията на малкото пътни полицаи и караха както си знаят.“

Целта на Мортенсън била град Файзабад, най-големият в североизточната провинция Бадакшан, където възнамерявал да установи своя база за операциите из селските райони. За да се добере дотам обаче, трябвало не само да оцелее във войната на пътя, но и да поеме рисковете на двудневното пътуване през несигурни територии. Ала нямал кой знае какъв избор. Бил твърдо решен по време на настоящото си трето идване в Афганистан да удържи обещанието си към киргизите. В негово отсъствие те били провели пълно обследване на територията на Ваханския коридор, резултатите от което поверили на Фейсал Бейг след нова шестдневна езда до Зудхан. Според данните им там живеели 5200 деца в начална възраст, които очаквали, *Иншалла*, Мортенсън да построи училища за тях.

Генерал Башир предложил да му осигури транспорт до Файзабад с двумоторната „Чесна“ на компанията му, която имала договор за доставка на сладолед, минерална вода, протеинови блокчета и други

провизии на служителите на американските тайни служби, намиращи се на територията на Афганистан, но щабквартирата на СЕНТКОМ в Доха^[4], под чийто контрол се намирало въздушното пространство над страната, отказала разрешение на Башир да изпълни хуманитарната мисия.

Мортенсън крачел нервно из останалата без ток стая в пансиона, ядосан на себе си, задето бил забравил да зареди батерията на лаптопа и фотоапарата в Исламабад. Електроснабдяването в Кабул, както можело да се очаква, било непредсказуемо и като нищо можел да не намери работещ контакт оттук до Бадакшан.

Тъй като по план трябвало да се отпрати на дългото пътешествие към Файзабад на следващата сутрин, движейки се през деня от съображения за сигурност, Мортенсън изпратил Абдулла да намери возило, което да е в състояние да преодолее предизвикателствата на бомбените кратери и калните тресавища, обграждащи единствения път на север.

След като шофьорът не се върнал до вечеря, решил да потърси нещо за ядене, но вместо това легнал с провесени от тясното легло крака, покрил лицето си с твърда възглавница, която миришела на помада за коса, и заспал.

Малко преди полунощ се изправил рязко в леглото, опитвайки се да осмисли какво може да означават ударите по вратата, които насън взел за експлозии от ракетен обстрел.

Абдулла носел една добра и една лоша новина. Успял да наеме руски джип и един млад таджик на име Кайс, който да им превежда, тъй като обичайният им спътник Хаш не бил добре дошъл по онези места заради миналото си на талибан. Единственият проблем, обяснил шофьорът, бил, че тунелът „Саланг“, единственият път през планините на север, щял да бъде затворен в 6 ч. сутринта.

— Кога ще го отворят? — попитал Мортенсън, все още вкопчен в надеждата, че ще може да поспи през нощта.

Абдулла свил рамене. Било трудно да се разчете изражението на обгореното му лице с опърлени вежди. Но прегърбените му рамене говорели, че по-добре да не бил питал.

— Дванайсе час? Два ден? — предположил той. — Кой може да знае?

Мортенсън започнал да си събира багажа.

Докато карали през неосветения град, Кабул изглеждал измамно спокоен. Групички мъже в надиплени бели роби сновели като добри духове между фенерите на денонощните чайни, в очакване на ранните утринни полети до Саудитска Арабия. Всеки заможен мюсюлманин е длъжен поне веднъж в живота си да извърши хадж — поклонението в град Мека. Ето защо атмосферата из слабо осветените улици, изпълнени с мъже, готови да поемат на пътешествието, бележещо върховния миг на земното им съществуване, била празнична.

Последното, което Мортенсън си спомня от града, преди да го напуснат след дълго обикаляне в търсене на отворена бензиностанция, е афганистанското министерство на отбраната. Когато минавал покрай него денем, то представлявало застрашително издигащ се скелет, така изтърбушен от бомбени и ракетни удари от три различни войни, че се държал по чудо. Сега огньовете, на които готвели скитниците, намерили подслон сред руините, му придавали вид на зловец тиквен фенер. На светлината на трепкащите пламъци във вътрешността на сградата назъбените дупки от снаряди и редиците изтърбушени прозорци зеели като огромни очни ями над злокобна редкозъба усмивка.

Докато наблюдавал през полудрямка как злостно ухиленото плашило изчезва в тъмнината зад тях, Мортенсън се унесъл в сън, в който лаптопена армия препускала по коридорите на Пентагона с безкрайни мраморни подове, полирани до същия сияен блясък като обувките на Доналд Ръмсфелд.

Тунелът „Саланг“ се намира само на сто километра северно от Кабул, но съветският джип пъплел толкова бавно по склоновете на Хиндукуш, че въпреки реалната опасност да попаднат на засада, Мортенсън отново се унесъл. Този скалист гръбнак, назъбен от 4500-метрови върхове, който отделя Северен Афганистан от централната част на равнината Шомали, представлявал най-страховитата отбранителна линия на Масуд срещу талибаните.

По негова заповед хората му взривили двукилометровия тунел, построен от инженерните войски на Червената армия през шейсетте години на двадесети век, за да прокарат търговски маршрут през Узбекистан. Мъчнопроходимите черни пътища, виещи се на над 3500

метра надморска височина, останали единствен вход към крепостта на Масуд. Начело на многократно превъзходните по численост и въоръжение *муджахидини*, той спрял похода на талибанските танкове и армии от пикапи на север. Новото афганистанско правителство наело турски строителни бригади за разчистването на тунела от бетонни отломки и укрепване на конструкцията.

Мортенсън се разбудил от липсата на движение. Разтъркал очи, но чернотата, която го обгръщала, била непрогледна. В следващия миг дочул гласове, идващи, доколкото можел да прецени, откъм предницата на джипа, и драснал клечка кибрит. В светлината на пламъчето се появили безизразното обгорено лице на Абдулла и угрижената физиономия на таджика Кайс.

„Бяхме стигнали до средата на тунела, разказва Мортенсън, когато радиаторът на джипа излезе от строя точно на един възходящ завой, така че идващите коли нямаше как да ни видят до последния момент. Не бихме могли да закъсаме на по-неподходящ участък.“

Започнал да рови из раницата си за фенер, но си спомнил, че в бързината го оставил в хотела заедно с лаптопа и фотоапарата. Слязъл от джипа и се навел под отворения капак редом до Абдулла. На светлината на кибритените клечки, които леденото течение изгасвало почти веднага, успял да види, че гуменият маркуч на радиатора се е скъсал.

Докато се чудел дали носи тиксо, за да го залепи, по средата на тунела право срещу тях се задал огромен „Камаз“, чийто шофьор панически надувал клаксона. Сблъсъкът бил неизбежен и Мортенсън се свил в очакване на удара. Миг преди катастрофата, камионът успял да влезе в своето платно и профучал само на сантиметри от джипа, като отнесъл огледалото му за обратно виждане.

— Да вървим! — наредил той на Абдулла и Кайс, като ги избутал в безопасност до стената.

Отнякъде нахлувал по-студен зимен въздух и Мортенсън тръгнал бавно с долепен до нея гръб и протегнати ръце, опитвайки се да установи посоката, откъдето идвало течението. Когато сноповете светлина от фаровете на приближаващ насреща им камион застъргали по грапавата скална повърхност на тунела, той успял да различи черен процеп, който взел за врата, и изтикал спътниците си през нея.

„Озовахме се на открито сред снега, навръх един планински проход, спомня си Мортенсън. Луната се бе показала, така че виждахме достатъчно ясно. Опитах се да се ориентирам от коя страна на превала се намираме, така че да преценя накъде да се спуснем.“

Тогавя съзрял първия червен камък. Бил почти скрит от снега, но щом го забелязал, ясно различил десетките червеникави вдлъбнатинки, с които било осяяно снежното поле.

Афганистан е най-тежко минираната страна на света. Из територията ѝ, през която за няколко десетилетия са преминали десетина различни армии, са погребани милиони миниатюрни експлозивни и никой не знае с точност местата, където търпеливите устройства се спотайват в засада. След като пасяща коза или крава, или играещо дете попадне на някое от тях, сапърски екипи маркират с червена боя скалите в района, докато пристъпят към продължителната и тежка операция по обезвреждането на минното поле.

Кайс също забелязал червените скали, които ги заобикаляли, и започнал да изпада в паника. Мортенсън хванал момчето за ръката, за да го спре, в случай че хукне да бяга. Абдулла, чийто опит с мините бил значително по-голям, изрекъл това, което било ясно за всички.

— Бавно, бавно — казал той, като се обърнал и тръгнал обратно по отпечатъците от стъпките си в снега. — Трябва да се върнем вътре.

„Прецених, че рискът да бъдем прегазени е петдесет на петдесет, разказва Мортенсън. Сред минното поле смъртта ни бе сигурна.“ Кайс се бил вцепенил от ужас, но с леки побутвания Грег успял да го отведе обратно в тъмния като в рог тунел.

„Не искам да мисля какво би се случило, ако следващото превозно средство не бе камион, който бавно пухтеше нагоре по склона, продължава той. Слава богу, провървя ни. Изскочих на пътя пред него и започнах да му махам.“

Двамата с Кайс се нагъчкали между петимата мъже в „Бедфорд“-а, а Абдулла седнал в безпомощния джип, който камионът започнал да тика пред себе си. „Бяха сурови мъже, контрабандисти, спомня си Мортенсън, но изглеждаха свестни. Камионът бе натоварен догоре с нови хладилници, които превозваха за Мазир-и-Шариф^[5], и той едва пъплеше нагоре, но това не ми пречеше.“

Момчето се втренчило обезпокоено в трафикантите и прошепнало на английски в ухото на спътника си.

— Тези лошите мъже. Крадец.

„Казах на Кайс да мълчи, продължава Мортенсън. Мъчех се да се съсредоточа, да впрегна всички умения, придобити през десетте години в Пакистан, за да се измъкнем от кашата. Бяха пущунци, а момчето — таджик, така че бе естествено да е подозрително. Реших, поради липса на избор, да им се доверя и се разговорих с тях. След няколко минути всички се отпуснахме и дори за Кайс бе видно, че не са опасни, особено след като ни почерпиха с чепка грозде.“

Докато пълзели нагоре, Мортенсън лакомо дъвчел сочните зърна, осъзнавайки, че не се е хранил от сутринта на предния ден, и наблюдавал как скарата на „Бедфорд“-а изстъргва бялата боя от каросерията на джипа.

Когато преваляли прохода, благодарил на контрабандистите за спасението и вкусното грозде и заедно с Кайс се върнали при Абдулла. Въпреки че двигателят не работел, той бил успял да включи фаровете, като завъртял ключа в стартера, и Грег — изтощен и облекчен — се проснал на седалката. Под умелото водачество на шофьора автомобилът безшумно се запускал по наклона чак до края на тунела.

За талибанските и съветските войски долината Панджшир, която се простирала на изток в подножието на просветляващите планини, била земя на страдание и смърт. Предсказуемото им движение между скалистите склонове на клисурата ги правело лесни мишени за отрядите *муджахидини*, които дебнели в наблюдателните си постове високо над тях с насочени гранатомети. Ала за Мортенсън далечната долина, над която се извисявали снежни върхове, обагрени в бледомораво от зората, изглеждала като райско кътче.

„Бях толкова щастлив, че се измъкнахме от тунела, че се хвърлих да прегръщам Абдулла и за малко да катастрофираме“, разказва той. След като шофьорът успял да спре автомобила на сантиметри от крайпътна скала, пътниците слезли и се заели с поправката. На светлината на изгряващото слънце проблемът бързо се изяснил — част от маркуча на радиатора се бил разкъсал и трябвало да се залепи. Абдулла, който бил ветеран не само от войната, но и от безчет ремонти при полеви условия, изрязал част от вътрешната част на резервната гума, увил я плътно около повредения участък и я укрепил с тиксотото, което Мортенсън открил в раницата си, залепнало за кутия бонбони за възпалено гърло.

След като налели в радиатора от безценната си минерална вода, тримата отново поели на север. Било по време на свещения месец Рамадан и шофьорът бързал да стигне до някоя чайна, където да закусят, преди да започне дневният пост. Но докато се доберат до най-близкото населено място, бивш съветски гарнизон Пол-е-Камри, и двата крайпътни ресторанта били пуснали кепенци. Мортенсън разделил със спътниците си пакетче фъстъци, скътано за подобни случаи, и тримата лакомо захрупали, докато слънцето преваляло иззад източните стени на долината.

След закуската Абдулла тръгнал пеша да намери бензин. Върнал се, откарал джипа в двора на груба къща от кал и го паркирал до ръждясало буре. От постройката излязъл, приведен почти одве, един дядо и закретал към тях с бастуна си. Немошните му ръце се борили с капака на резервоара в продължение на две минути. После старецът започнал да върти манивелата на помпата, но като го видял как се мъчи, Абдулла скочил да го отмени.

Докато шофьорът пълнел резервоара, Мортенсън се заприказвал с местния, а Кайс му превеждал от дари — родствен с фарси език, който е и най-разпространеният в Северен Афганистан.

— Едно време живеех в Шомали — казал старецът, който се представил като Мохамед, имайки предвид обширната равнина северно от Кабул, която някога се славела като житницата на Афганистан. — Земята ни бе истински рай. Жителите на Кабул пристигаха за почивните дни по вилите си, недалеч от моето село, даже самият крал Захир Шах, Аллах да благослови името му, имаше дворец наблизо. В двора си гледах всякакви дървета и дори грозде и пъпеша — казал Мохамед и старческата му уста с два самотни, завити като бивни, кучешки зъба запремлясквала при спомена за отколешните лакомства. — Като дойдоха талибаните, стана много опасно и заедно със семейството ми се преместихме на север от „Саланг“ — продължил той. — Миналата пролет се върнах да видя дали домът ми е оцелял, но в началото не можах да го намеря. Родил съм се и съм живял в продължение на седемдесет години в това село, а не го познах. Всички къщи бяха разрушени. Всички посеви — на пепел. Бяха изгорили не само домовете ни, но и всяко храстче или дърво. Разбрах къде е градината ми само по дънера на една кайсия, който се разклонява много необичайно, като човешка длан — изхриптял с

възмущение Мохамед, спомняйки си гледката. — Разбирам да стрелят по хората и да бомбардират сградите. Така е по време на война, откакто свят светува. Но защо? — Въпросът не бил отправен към Мортенсън, но жалбата без отговор увиснала във въздуха помежду им. — Защо им бе да убиват земята?

Докато се движели на север, Мортенсън все по-ясно осъзнавал колко много смърт е била посята из Афганистан и колко страшно са страдали не само цивилните, но и войниците. Покрай пътя видели съветски танк, чийто оръдеен купол бил силно изкривен от някаква страховита сила. Туловището му било магнит за децата от селото, които се катерели по него и играели на война.

Джипът преминал покрай гробище, чиито надгробни камъни били овъглените трупове на тежковъоръжени съветски хеликоптери. Екипажите им, помислил си Мортенсън, са имали нещастieto да прелетят недалеч от бастиона на Масуд, след като ЦРУ създаде ракетите „Стингър“ и въоръжи и обучи водачите на *муджахидините* да си служат с ракетно-зенитните комплекси срещу общия враг в Студената война. Водачи като Осама бин Ладен.

По останките от бойна техника, които ръждясвали край пътя, били налепени плакати с лика на Ахмад Шах Масуд, светеца на Северен Афганистан. Погледът му следял движението им през долината, внушавайки дори сега, от вечността, че пролятата кръв е била нужна.

По здрач, след като подминали Ханабад и Кондуз, пътниците приближили Талокан, където възнамерявали да се нахранят добре за първи път от няколко дни, щом вечерната молитва ги освободяла от поста. Мортенсън, който след седмица трябвало да изнесе реч пред важни дарители от Денвър, тъкмо размишлявал дали да настоява да продължат до Файзабад след вечеря, или за по-сигурно да потеглят през деня, когато картечен откос само на петнайсетина метра пред тях накарал шофьора да набие спирачките.

Абдулла с всички сили дръпнал скоростния лост на задна и като дал газ така, че двамата му спътници се залепили за облегалката, отпратил в посока, обратна на червената диря от трасиращ снаряд, просветваща в сгъстяващия се мрак. Ала сега зад тях избухнала стрелба и шофьорът отново стъпил върху спирачките.

— Хайде! — наредил той, като издърпал Кайс и Мортенсън, бутнал ги в калната канавка край пътя и ги притиснал към мократа пръст. После издигнал обезобразените си ръце и отправил гореща молитва към Аллах да ги опази.

„Бяхме се натъкнали право на престрелка между конкуриращи се шайки контрабандисти на опиум, обяснява Мортенсън. По това време на годината тръгват керваните с мулета, които превозват реколтата, и винаги избухват схватки за контрол над стоката. Стреляха се току над главите ни с калашници — те издават много отчетлив накъсан звук, който не може да се сбърка. В червеното сияние от трасиращите куршуми видях, че Кайс се е паникьосал. Но, виж, Абдулла бе изпълнен с гняв. Той си е истински пущун. Негодуваше и се самообвиняваше, че е поставил мен, своя гост, в опасност.“

Мортенсън лежал по очи в студената кал и се опитвал да измисли как да се измъкнат от кръстосания огън, но нищо не можело да се направи. Дошли подкрепления и стрелбата станала още по-ожесточена, направо цепела въздуха. „Спрях да мисля за бягство и си спомних за децата си, разказва Мортенсън. Мъчех се да си представя как Тара ще им обясни, че ме няма. Чудех се дали ще разберат това, за което съм се борил, и дали ще приемат, че не съм искал да ги изоставя, а само да помогна на други деца. Реших, че тя ще намери начин да им каже всичко това, и ми стана много по-добре.“

Приближаващи се фарове осветили прикритието на воюващите отряди от двете страни на шосето. Контрабандистите залегнали и временно прекратили стрелбата. Скоро по пътя се задал товарен автомобил, движещ се в посока Талокан. Абдулла изскочил от канавката и замахал на шофьора. Оказал се раздрънкан, килнат на една страна пикап, който превозвал прясно одрани кози кожи към фабриката за щавене, и още преди да спре, Мортенсън подушил вонята на гниеща плът.

Абдулла изтичал към автомобила под откъслечните изстрели, които враждуващите групировки продължавали да си разменят, и се провикнал към Кайс да превежда. С тънък треперещ глас момчето помолило шофьора да качи чужденеца. През това време пущунът извикал на Мортенсън да се приближи и бясно замахал към каросерията. Грег хукнал приведен на зигзаг — както го били обучили

в армията — за да затрудни стрелците, и скочил в камиона. Абдулла хвърлил няколко мокри кози кожи и ги натиснал отгоре му.

— Ами ти и момчето?

— Аллах ще ни пази — казал шофьорът. — Тези *шетани* се стрелят помежду си, не нас. Ние чакаме, после върнем джипа в Кабул.

Мортенсън се надявал приятелят му да е прав. Абдулла ударил по вратата на каросерията с изкривената си като птичи нокти ръка и автомобилът потеглил с друсане.

Грег покрил носа си с ръка и се взрял в пътя, който се търкулнал назад, щом таратайката дала газ. Щом се отдалечили на около половин километър, стрелбата се възобновила. От време на време дирите на трасиращите куршуми чертаели параболи във въздуха. Ала на Мортенсън, който щял да остане в неведение относно съдбата на своите приятели чак до завръщането си в Кабул на следващата седмица, цветните следи изглеждали като въпросителни в небето.

Пикапът преминал през Талокан, без да спре, и продължил към Файзабад, така че Мортенсън за пореден път останал без вечеря. Вонята в подрусващата се каросерия съвсем не предразполагала към мисълта за храна, но през нощта животинските му инстинкти най-накрая надделели. Помислил си за фъстъците, но само миг по-късно се сетил, че е оставил багажа си в джипа. Седнал и нервно заопипвал джобовете на жилетката си, докато усетил очертанията на паспорта и дебелата пачка долари. После с неприятна изненада си спомнил, че визитката на краля била в забравения сак. Нищо не може да се направи, въздъхнал Мортенсън. Щяло да се наложи да се представи пред *командан* Хан без препоръки. Покрил устата и носа си с карирания шал и се загледал в звездното небе.

„Бях сам, целият в кал и козя кръв. Бях загубил багажа си, не говорех местния език, не бях ял от няколко дни, но се чувствах изненадващо добре, разказва той. Чувствах се както преди няколко години, когато пътувах през долината на Инд на покрива на «Бедфорд»-а със строителните материали за училището в Корфе, в пълно неведение какво ме очаква. Планът ми за следващите няколко дни бе доста смътен. Нямах представа дали ще се справя. Но, честно казано, чувството съвсем не бе неприятно.“

Търговците на кожи оставили Мортенсън пред евтин хотел във Файзабад. В разгара на сезона на опиумния трафик всички стаи били

пълни и съненият *чокидар* му предложил одеяло и легло в коридора редом до още трийсет спящи мъже. Няколко течаща вода, а той отчаяно искал да отмие от себе си смрадта от козите кожи, затова излязъл навън, отворил крана на цистерната, паркирана до хотела, и започнал да се полива с ледената вода.

„Не си направих труда да се изсуша, спомня си Мортенсън. Увих се в одеялото и легнах. Това бе най-отвратителното място, което човек може да си представи. Бях заобиколен от пропаднали контрабандисти на опиум и безработни *муджахидини*, които се оригнаха гръмко. Но след всичко преживяно спях така сладко, все едно бях в петзвезден хотел.“

Още преди четири сутринта *чокидарят* вдигнал хората за закуска, тъй като по време на Рамадана приемането на храна след утринната молитва било забранено. Мортенсън, който не бил хапвал нищо от толкова отдавна, че нямал желание за храна, все пак се присъединил към останалите и изгълтал гигантска порция леца с кърми и четири плоски *чапати*.

В мразовития час преди зазоряване околностите на Файзабад му напомняли за Балтистан. Денят загатвал за себе си над билото на великия Памир, който се издигал от север. Отново бил сред познати планини и почти можел да се заблуди, че се е завърнал във втория си дом. Но тук приликите свършвали. Жените се движели свободно по улиците, макар повечето да били плътно увити в бели *бурки*. Близостта на бившите съветски републики също се чувствала отчетливо — банди тежковъоръжени чеченци, говорещи с екзотична за ухото му славянска интонация, крачели делово към джамиите за утринната молитва.

Поради оскъдните природни ресурси търговията с опиум формирала огромен дял от икономиката на Файзабад. От полята из Бадакшан се събирали тонове от суровата смола, която се преработвала в хероин във фабриките около главния град на провинцията. Наркотикът се пренасял през Централна Азия до Чечня и още по-далеч, до Москва. Въпреки всички безчинства на талибаните, трябва да се признае, че по време на техния режим производството на опиум било почти изкоренено. След падането им от власт отглеждането на опиумен мак, особено из Северен Афганистан, се възобновило и отново процъфтявало.

Според проучване на „Хюман Райтс Уоч“, ако по време на тяхното управление реколтата е била в незначителни количества, то към края на 2003 година тя е отбелязала скок до почти четири хиляди тона, а страната е произвеждала две трети от суровината за хероин в целия свят. Печалбите от опиума, които се изливат обратно към местните военачалници, както са известни на Запад, или *командани*, както ги наричат тук, им позволяват да набират и въоръжават страховити милиции, които, колкото по-на север от Кабул се отива, толкова повече изместват функциите на слабото правителство на Хамид Карзай.

В максимално отдалечената от столицата провинция Бадакшан абсолютната власт била съсредоточена в ръцете на *командан* Садар Хан. Мортенсън бил слушал за него от години. Хората му говорели за него със същия възторг, с какъвто споменавали и неговия събрат и мъченик от борбата срещу съветските и талибанските войски, Ахмад Шах Масуд. Подобно на всички *командани* Хан налагал такси на трафикантите на опиум срещу правото керваните им да преминават през неговите земи, но за разлика от мнозина използвал печалбите, за да повиши благоденствието на своя народ. Подпомогнал бившите си войници, оттеглили се от служба — построил пазар, където можели да отворят дюкяни, и им отпуснал малки заеми, за да започнат собствена търговия — като по този начин улеснил прехода от живота на *муджахидини* към този на мирни граждани. Хан бил обожаван от своите хора толкова, колкото се страхували от него съперниците му заради тежките наказания, които отсъждал.

Сарфраз, бившият пакистански командос от Зудхан, който пръв бил научил новината за атаките над кулите близнаци и заедно с Фейсал поел охраната на гостите, се бил срещал с *командана* при пътуванията си из Ваханския коридор по свои контрабандни дела.

— Дали е добър човек? Да, добър е. Но и опасен — казал той за Хан. — Ако врагът му не се предаде и не мине на негова страна, той го завързва между два джипа и го разчеква. По този начин се е превърнал в нещо като президент на Бадакшан.

Следобед Мортенсън обменил малко пари, наел джип от благочестиви баща и син, които се съгласили да предприемат двучасовото пътуване до щаба на Хан в Бахарак, при условие че потеглят веднага, за да пристигнат там навреме за вечерната молитва.

— Готов съм — казал Грег.

— Ами багажите ви? — попитало момчето, което знаело няколко английски думи.

Клиентът вдигнал рамене и се качил в джипа.

„Разстоянието до Бахарак беше не повече от 100 километра, но ни отне три часа, спомня си Мортенсън. Природата ми напомняше за теснината на Инд, пътят пълзеше по издатини, надвиснали над реката, която пък се виеше през скалист каньон. За щастие автомобилът ни бе високопроходим. Семейните големи коли, които са популярни в Америка, са подходящи за пазаруване или да закараш децата на тренировка по футбол, но за терен като този си трябва истински руски джип.“

Двадесет минути преди Бахарак речната клисура се разширявала до открита местност, покрита с тучни терасирани поля, заключени между вълнообразни хълмове. Склоновете били осеяни от групички земеделци, които садели опиумен мак. „Като се изключи видът на културата, човек би могъл да си помисли, че се движи по долината на Шигар на път за Корфе, разказва Мортенсън. Осъзнах колко сме близо всъщност до Пакистан и макар никога да не бях идвал по тези места, чувството бе все едно се завръщам у дома, все едно отново се връщам при собствения си народ.“

Бахарак допълнително засилил това впечатление. Този град, опасан от снежните върхове на Хиндукуш, е вратата към Вахан, чиято тясна долина започва само на няколко километра на изток. Сърцето му се стопило при мисълта, че негови много скъпи хора, селяните от Зудхан, са съвсем наблизко.

Шофьорът и синът му спрели край градския пазар и разпитали за дома на Садар Хан. Мортенсън забелязал, че и тук, както в Балтистан, местните — в огромната си част земеделци, отглеждащи опиумен мак, а не трафиканти — едва успявали да задоволяват насъщните си потребности. Храната по сергиите била проста и оскъдна, а дребничките магаренца, които разносяли стоката из пазара, изглеждали недохранени и болнави. От книгите знаел, че по време на талибанския режим Бадакшан е бил практически отрязан от света, но не си бил давал сметка в каква нищета живеели обитателите му.

През средата на пазарището, където единственото улично движение било с животинска тяга, към тях се задал бял очукан руски

джип. Мортенсън му махнал да спре, защото решил, че човек, който може да си позволи такова возило, със сигурност знае къде е домът на Садар Хан.

Автомобилът бил натъпкан със страховити на вид *муджахидини*, но шофьорът, мъж на средна възраст с пронизващ поглед и акуратно подрязана черна брада, слязъл и поздравил чужденеца.

— Търся Садар Хан — казал Мортенсън на дари, на който след многократни молби Кайс го бил научил някои основни неща.

— Тук е — отвърнал мъжът на английски.

— Къде?

— Ето го. Аз съм. Аз съм *командан Хан*.

Вместо да седне на предложението му стол, Мортенсън нервно крачел по покрива на имението на Садар Хан, разположено под покафенелите хълмове на Бахарак, в очакване *команданът* да се завърне от петъчната молитва. Водачът на Бадакшан живеел просто, но символите на властта се виждали навсякъде. Стърчащата във въздуха като прът без знаме антена на мощен радиопредавател свидетелствала за слабостта му към съвременните технологии. Няколко малки сателитни чинии сочели към небето на юг. А по покривите на околните сгради се забелязвали стрелци, които го наблюдавали през мерниците на снайперите си.

На югоизток се издигали снежните върхове на неговия скъп Пакистан и той си представил как Фейсал Бейг стои на пост под ледените колоси. Това му вдъхнало твърдост въпреки насочените към него оръжия. От позицията, където се намирал телохранителят, Грег запуснал мислена линия — от училище на училище, от село на село, по протежението на долината Хунза до Гилгит, а оттам през клисурата на Инд чак до Скарду. Линията свързвала хората и местата, които познавал и обичал, с този уединен покрив и му вдъхвала кураж, че съвсем не е сам.

Точно преди залез-слънце от простата, прилична на бункер, джамия, създаваща впечатление по-скоро за военна казарма, отколкото за молитвен дом, се изсипали стотици мъже. Хан напуснал постройката последен, като оживено разговарял със селския молла.

Навел се и прегърнал стария духовник, след което се упътил за срещата с чужденеца.

„Садар Хан дойде на покрива без телохранители, придружаван само от един от младите си помощници като преводач. Зная, че стрелците, които ме държаха на мушка, щяха да ме свалят с един куршум дори само да не им харесаше как гледам предводителя им, но жестът му ми допадна, разказва Мортенсън. Както и при срещата ни на пазара, действаше смело и без заобикалки.“

— Съжалявам, че не мога да ви предложа чай — казал Хан с помощта на преводача, който говорел английски великолепно. — Но само след няколко минути — добавил той, като посочил към слънцето, което потъвало зад канарите на запад — ще получите всичко каквото пожелаете.

— Всичко е наред — отвърнал Мортенсън. — Идвам от много далеч, за да разговарям с вас. За мен е чест да съм тук.

— И какъв въпрос води един американец чак от Кабул? — попитал Хан, като поправил кафявата си вълнена роба, извезана с алени шевове, които замествали нашивките.

Гостът започнал да разказва историята на своето идване в Бадакшан още от молбата на киргизките конници, които се спуснали сред облаци от прах откъм Иршад, чак до престрелката, в която попаднал предишната вечер, и бягството под козите кожи. За негово удивление страховитият предводител на бадакшанските *муджахидини* възкликнал от радост и го прегърнал.

— Да! Да! Значи вие сте доктор Грег! Моят командан Абдул Рашид ми разказа за вас. Това е невероятно — казал Хан, крачейки възбудено наоколо — а аз дори не съм се подготвил да ви гостя или да ви приветствам заедно със старейшините от името на селото. Простете ми.

Мортенсън се ухилил. В този миг, ако не мръсотията и козята смрад, то поне напрежението от ужасяващото пътуване изчезнало. Хан извадил от джоба на скритата под робата жилетка последен модел сателитен телефон и се разпоредил да бъде приготвена гощавка. След това двамата закрачили по покрива, обсъждайки подходящи места за започване на строежи.

Хан имал енциклопедични познания за Ваханския коридор, където Мортенсън най-много искал да започне работа, и веднага

набелязал пет села, на които можело незабавно да се окаже помощ. След това обяснил ситуацията с девическите училища, която се оказала много по-сериозна, отколкото гостът си представял. Само във Файзабад, заявил Хан, имало пет хиляди момичета между 13 и 19 години, които провеждали часове на полето край мъжката гимназия. Положението било подобно из цял Бадакшан, добавил той, и изложил огромен списък с нуждите на децата в региона, за задоволяването на които на Мортенсън нямало да му стигнат и десетилетия труд.

Докато слънцето преваляло зад планинските била на запад, Хан положил дланта си на гърба на американеца и посочил напред с другата.

— Бихме се редом до американците срещу руснаците. Въпреки всички обещания, които ни дадоха, щом проляхме кръвта си по бойните полета, те си тръгнаха оттук. Погледнете натам, погледнете тези хълмове — посочил Хан към канарите, подобни на разпръснати надгробни камъни на погинала армия, които осейвали склоновете, изкачващи се от улиците на Бахарак към червенеещия залез. — Напоени са с прекалено много кръв — добавил той мрачно. — Всеки камък, всяка канара, която виждате, е един от моите *муджахидини*, *шахиди*, мъченици, които дадоха живота си в борбата срещу руснаците и талибаните. Наш дълг е да покажем, че тяхната саможертва е имала смисъл — заключил той, като обърнал лице към събеседника си. — Трябва да превърнем тези камъни в училища.

Мортенсън винаги бил приемал със скептицизъм идеята, че животът на човек преминава пред очите му миг преди да умре. Не било възможно, не и за толкова кратко време. Ала през секундата, през която вдигнал поглед и се взрял в тъмните очи на Садар Хан, замислен над обета, който *команданът* го молел да поеме, пред него се разстлал целият му бъдещ живот.

Покривът, заобиколен от суровите каменисти хълмове, бил кръстопът и той трябвало да избере накъде да поеме. Пътят, който този човек и скалите наоколо вещаели, чертаел диря, по-ярка от онази, която оставил продължилият десетилетие обход, започнат в един далечен ден в Корфе.

Напред го очаквали нови езици, които да научи, нови обичаи, с които да се сблъска и да овладее. Месеци отсъствие от дома, пръснати като неизследвани територии по ярката, озарена от слънцето шир,

която се изправяла пред него, подобно на девствена снежна пустош, и невъобразими опасности, които щели да тегнат над главата му като буреносни облаци. Този негов възможен живот се извисявал напред с онази яснота, с която като дете виждал върха на Килиманджаро, с ослепителната отчетливост, с която несравнимата пирамида на К2 все още изпъквала в сънищата му.

Мортенсън сложил ръце на раменете на Садар Хан, както сторил десет години по-рано сред други планини, изправен редом до друг водач, своя учител хаджи Али. Сляп за стрелците, които продължавали да го наблюдават през мерниците на снайперите, и за надгробните паметници, нажежени като жарави от последните лъчи на слънцето, той се взрял в своята вътрешна планина, която в този миг дал обет да покори.

[1] Провинция в Североизточен Афганистан с площ 44 059 км и население 823 000 души, с административен център град Файзабад. — Б.пр. ↑

[2] Мек и трошлив минерал, обикновено син, с мазен блясък, чийто цвят се променя в зависимост от светлината, смятан е за свещен и имат право да го носят само владетелите (лапис лазулит). — Б.пр. ↑

[3] Местно название на племенните водачи, предводител, командир. — Б.пр. ↑

[4] Най-големият град в Катар. — Б.пр. ↑

[5] Буквално „свещена гробница“ — четвъртият по големина град в Афганистан, административен център на провинция Балх (още Мазари Шариф). — Б.пр. ↑

БЛАГОДАРНОСТИ

Когато сърцето говори, записвай си старателно!

Джудит Кембъл

Имам прозрение, че през следващото десетилетие всички хора по света ще се обединят за постигането на една кауза — осигуряването на достъп до образование за всички деца, и особено за момичетата. Повече от 145 милиона деца на Земята са лишени от възможността да се учат по причини като бедност, експлоатация, робство, религиозен екстремизъм и корупция по високите нива на властта. Нека тази книга — „Три чаши чай“ — да подейства като катализатор на процесите, които ще спомогнат всяко едно от тях да получи дара на грамотността и знанието.

Според обичая на много народи по света всяка среща започва или завършва с извинение и молба за прошка за лошите чувства или злото, които действията ни биха могли да са причинили. Аз самият уважавам и спазвам тази традиция. В решимостта си да осъществя плановете си със сигурност съм обидил или засегнал някои хора. Съжалявам и ги моля за извинение. *Тери асис чаунде.*

Бих могъл да изпълня цяла книга с благодарности към хилядите хора с прекрасни сърца, които станаха насъщна част от това невероятно пътуване, започнало с осуетеното пътешествие до полето на мечтите в Дайърсвил, Айова, и завършило в една нива край Корфе, селце на другия край на света, в Пакистан. Съжалявам, и ще прекарам много безсънни нощи за това, че е невъзможно да спомена поименно всички, които го заслужават, в ограниченото пространство, с което разполагам. Признателен съм ви, че с подкрепата си благославяте моята житейска мисия. Знайте, че светлинката на познанието в очите на всяко дете, запалена благодарение на вашата съпричастност и човеколюбие, е безсмъртна почит към вас.

Специални благодарности отправям към изкусния разказвач Дейвид Оливър Релин за неотстъпната отдаденост и упорство, които вложи, заедно с две години от живота си, за да вдъхне живот и зрялост на книгата чрез своята въздействаща проза. Тази история никога не би била разбулена в цялата си пъстрота без твоя талант. Наздраве за теб, *командан Релин!*

Нашият литературен агент Елизабет Каплан с непоколебим устрем преведе „Три чаши чай“ през всички стадии на създаването ѝ от зараждането на идеята до публикацията. За мен самия написването на тази книга нерядко бе по-тежко от самите събития, които са пресъздадени в нея. Ще ти бъда вечно благодарен за търпеливите напътствия и благостта, с които ни подкрепяше през всяка стъпка.

В лицето на Рей Робъртс, Каролин Коулбърн, Нанси Шепърд, Джуди Пауърс и Шарън Гонзалес от „Вайкинг Пенгуин“ срещнах изключителни хора. Професионалната проникателност и вещото ръководство, с които следяхте развитието на книгата, ме научиха на много. Благодаря ви и за непоколебимостта, с която ни насърчавахте в това начинание от начало до край. Благодарности!

Медиите изиграха значима роля за довеждането на тази кауза до знанието на обществеността. Благодаря на всеки един от вас, от екипа на вестника в родния ми град, до журналистите от Националното обществено радио, от националните телевизии, радиостанции, списания, както и от международните издания. Признателности на Кати Ганън, бивша завеждаща на кореспондентското бюро на „Асошиейтед прес“ за Пакистан и Афганистан, и на Ахмед Рашид, автора на „Талибани“ — двама души, които в течение на десет години споделят със света енциклопедичните си познания по най-различни въпроси, засягащи този регион — от планините, през *мадрасите*, та до *муджахидините*. Благодаря и на списание „Аутсайд“ и екипа му — Хал Еспън, Елизабет Хайтауър и Марк Дженкинс, за проникновените статии относно К2 и индийско-пакистанския конфликт за ледника Сиачен в Пакистан, а също и относно Ваханския коридор в Афганистан, с които представят в човешка светлина тези места, свързани до този момент единствено с войни или приключения.

Когато деветнайсет месеца след единайсети септември 2001-а в списание „Парейд“ излезе статията на Кевин Федарко „Той отвърща на тероризма с книги“, Америка даде мощен отклик, като заля

миниатюрния ни офис в Монтана с повече от четиринайсет хиляди писма и електронни съобщения. Цялата страна — от консерватори до либерали, от мюсюлмани до християни, евреи, индуисти, агностици, от мозъчните тръстове на Капитолия до къмпингите на Де Мойн^[1] — прегърна простичката идея за борба с тероризма чрез просвещение и пропагандирането на мира чрез словото. Дълга благодарности на теб, Кевин, както и специална признателност на редакторите на „Парейд“ Лий Кравиц и Ламар Греъм, за това, че отворихте сърцата и умовете на Америка.

За дванайсет години дейност Централноазиатският институт не е похарчил и долар държавни пари. При все това съм дълбоко задължен на конгресмен Мери Боно от Републиканската партия, която ме научи как да пропагандирам и лобирам за каузата за достъп до образование за момичетата в Пакистан и Афганистан, като икономичен начин за борба срещу терора в тази част на света. Благодаря за помощта и на сенатора от Демократичната партия Марк Удал от Колорадо.

Признателен съм още на четири забележителни личности от моята алма-матер — Университета на Южна Дакота, които осветлиха живота ми — Ларс Оверскей, Том Брокоу, д-р Дан Бъркланд и Ал Нойхарт — основател на „Ю Ес Ей тудей“ и на фондация „Фрийдъм“, която ми връчи наградата „Волен дух“ за 2004 година.

Искам да се обърна и към своите многообични приятели, наставници, съветници, учители, водачи, братя и сестри от Пакистан и Афганистан: думите не са достатъчни да опишат колко съм ви задължен. Единственото, което мога да кажа все пак, е — всеки от вас е като звезда, която озарява нощното небе, благодарение на вашата преданост, плам и упоритост вашите деца се радват на светлината на познанието. *Шукурия, рахмат, манана, шакерам, баф, бакшиш, благодаря!*

Като бивш военен, искам да отдам чест на нашата армия за върнатата и доблестна служба в полза на родината. Като хуманитарен работник, изказвам признателност на колегите си, които се борят с неграмотността, болестите, проблемите на околната среда, нарушаването на човешките права и хилядите други неправди, често напук на изключително неблагоприятните обстоятелства.

Благодаря на децата от началното училище „Уестсайд“ в Ривър фолз, Уисконсин, които през 1994 година положиха начало на

инициативата „Паричка за мир“ (www.penniesforpeace.org). Вашите 62 340 цента запалиха искрата у още над 80 000 ваши връстници от повече от 350 училища. Така до днес са събрани още най-малко 12 милиона цента, които ни послужиха, за да дадем моливи и надежда на другарчетата ви в Пакистан и Афганистан.

Хиляди благодарности на отдадения на каузата екип на Централноазиатския институт — Дженифър Сайпс, Кели Тейлър и Кристиан Летингер, и съвета на директорите в лицето на д-р Абдул Джабар, Джулия Бъргман и Карън Маккаун, неотменими мои спътници по дългия път. Трайният успех на нашето начинание е плод на непоколебимата ви подкрепа, насърчение и отдаденост.

Тук е мястото да отдам дължимото на неколцината много близки мои приятели, които разбират особняшката ми природа. Това са хората, с които се срещам при честите си прескачания между два толкова различни свята и които приемат и одобряват заобиколния подход, чрез който се опитвам да тласкам света към преодоляване на културните предизвикателства. Изказвам благодарности на следните хора за искрената и непоклатима подкрепа, която ми дават: Джордж Маккаун, Талат Джабар, Нанси Блок, Ан Бейърсдорфър, Бен Райе, Чарли Шимански, Бил Галоуей, д-р Луис Райхард, Джим Уикуайър, Стийв Суенсън, д-р Андрю Маркъс, Дженифър Уилсън, Ким Клайн, Бърк (Катрин) Кийгън, Винс и Луиз Ларсън, Лайла и Брент Бишъп, Джон и Ан Ръгби, Тони О'Брайън, Вики Кейн, Кийт Хамбърг, Джеф Макмилън, Андрю Лоусън, Брин Бренър, Джон Гуза, Стефани Фрийс — сертифициран счетоводител, Том и Джуди Вон, Луиз Форест, доктор Пам Хайбърт, хаджи Фида Мохамед Нашад сахиб, Саид Абас сахиб, генерал-майор Башир Баз, полковник Иляс Мирза, капитан Васим Ифтахар Джанджуа, *командан* Сардар Хан, Вохид Хан, Туаха, Илайза и покойните Патси Колинз и Хосе Форке.

Уникалният неуморим екип в Пакистан премества планини, за да може нашата дейност да върви гладко. *Бохот шукурия*^[2] на неуморния Апо Ча Ча Абдул Разак сахиб, неудържимия Гулам Парви сахиб, непоколебимия Сулеман Минхас, проницателния Сейдула Бейг и бдителния Фейсал Бейг. В Афганистан мой екип са: непобедимият Сарфраз Хан, находчивият Абдул Вакил, просветленият Парвин Биби и взискателният молла Мохамед.

На Джийн Хоърни и хаджи Али — дано не съм се издънил като продължител на вашия завет!

Когато живеехме в Танзания, родителите ми Демпси и Джерийн Мортенсън всяка вечер четяха на мен и сестрите ми — Соня, Кари и Криста — на светлината на фенер, а по-късно и на електрическа крушка, най-различни истории, които събудиха любопитството ми към света и непознатите култури и станаха вдъхновение за приключението, което беляза живота ми. Огромен стимул за мен е и дългогодишната отдаденост на майка ми като педагог. Макар през 1980 г. да загубих баща си в неравната битка с рака, неговата безкрайна състрадателност, търпимост и дух продължават да живеят във всичко, което върша.

Какво ме мотивира? Отговорът е много прост: когато погледна децата, с които се срещам из Пакистан и Афганистан, виждам изпълнените с почуда очи на моите собствени деца. Надявам се всеки от нас да стори каквото е по силите му, за да им завещаем мир вместо порочния кръг от насилие, войни, терор, расизъм и фанатизъм, битката ни с които едва започва.

Непоклатимата и безрезервна обич, с която моите страхотни деца — Амира Елиана и Хайбер — ме даряват, ме окрилява в борбата ми да променя света и, доколкото ми е по силите, да го превърна в по-добро място за тях.

Но над всичко дължа неизмерима признателност на невероятната си съпруга Тара. Щастлив съм, че двамата с теб си повярвахме и се отдадохме безрезервно един на друг. Ти си възхитителен партньор, довереник, майка и приятел. През дългите отсъствия от дома в течение на десетгодишния ни брак, докато се скитам сред суровата пустош на Пакистан и Афганистан, твоята любов озарява пътя ми и ми дава смелост да следвам сърцето си.

Грег Мортенсън

Искам да изкажа признателността си към Грег Мортенсън както за това, че сподели с мен една от най-невероятните истории, които съм чувал, така и че ме покани да я разкажа на света. Благодарен съм още на Тара, Амира, Хайбер и целия род Мортенсън-Бишъп за топлия прием при честите ми гостувания в Боузман.

Генерал-майор Башир Баз и полковник Иляс Мирза от авиационна компания „Аскар“ не само ми помогнаха да се добера до най-затънтените райони на Северните територии, но и да постигна поне елементарно познание за предизвикателствата, пред които е изправена пакистанската армия в момента. Генерал-майор Бангу ме отведе сред перлите на Каракорум и Хиндукуш на борда на своя надежден „Алует“ и до късно нощем беседва с мен за бъдещето на страната си.

Сулеман Минхас експедитивно ме преведе през полицейските барикади до най-интересните места в Исламабад и Равалпинди и помогна на мен, чужденец, да разбера страната му по-добре. Гулам Парви се показва като неуморен учител и преводач. Той ме въведе в богатата, вибрираща от живот, традиция на балтите. Докато пътувахме през Северните територии, Апо, Фейсал, Назир и Сарфраз предугаждаха и удовлетворяваха всяка моя нужда. Туаха, Джахан и Тахира и техните горди съселяни от Корфе ми помогнаха да осъзная, че изолацията и нищетата не са в състояние да попречат на едно общество да постигне мечтите си за бъдещето на своите деца. И не на последно място, народът на Пакистан многократно и неизменно ми доказваше по време на престоя ми там, че на света няма по-гостоприемна страна.

Ахмед Рашид има добрината да се измъкне от световната среща по въпросите на тероризма в Мадрид и да ме въведе както в заплетената политическа система на Пакистан, така и да ме осветли относно връзката между разцвета на *мадрасите* и екстремизма. Конрад Анкер, Дъг Чабът, Скот Дарсни, Джон Кракауър, Джени Лоу, Дан Мейзър и Чарли Шимански ми позволиха да надзърна в рискования свят на алпинизма. Джим „Картографиста“ Макмаън заслужава почитания както за професионално изработените карти, така и за предложението да тръшне в калта всеки в канал „Фокс нюз“, който не хареса посланието на книгата.

Дълбоко съм задължен на стария си приятел от „Парейд“ Лий Кравиц заради деня, в който каза: „Има един човек, с когото мисля, че трябва да се запознаеш“, както и заради мъдрите съвети, които ми даваше в процеса на писане. Благодарен съм му и заедто е проявил здрав разум да се ожени за Елизабет Каплан, жената, под чието вещо ръководство „Три чаши чай“ стигна до публикация и която научи мен,

наивника, на тънкостите в книгоиздаването. Всичко това тя стори, докато се хранеше, разхождаше, разговаряше по телефона и се грижеше за децата си. Благодарности на Рей Робъртс от „Вайкинг“ за неговата ерудиция и благосклонно търпение, с които се отнасяше към дребните бедствия, които съпътстваха подготовката на тази книга.

Непременно трябва да благодаря и на винарната „Мърфи-Гуд“, че осигури необходимата „смазка“ за гладкото протичане на интервютата. Почитания и на Виктор Ичиока от „Маунтин хардуер“, който екипира експедициите ни из Северните територии. Признателност и за кафенетата в Портланд, Орегон, едни от най-прекрасните заведения на земята, задето безропотно приемаха налудничавите самотни брътвежи на попрекалилия с кофеина писател в течение на безброй дълги следобеди.

И накрая, искам да изкажа признателност към Доун за всичко, но най-вече за израза върху прекрасното ѝ, озарено от огъня лице в онази вечер в пустошта на Салмън-Хъкълбери, когато ѝ прочетох първите няколко глави от книгата.

Дейвид Оливър Релин

Ако „Три чаши чай“ ви е вдъхновила и желаете да дадете своя принос, ето няколко начина, по които можете да го направите:

1. Посетете уебсайта www.threecupsoftea.com за повече информация, отзиви, обяви за предстоящи събития и идеи. Ако си купите книгата онлайн от този адрес, 7 процента от стойността ѝ ще отидат за фонда на стипендиантската програма за момичета в Пакистан и Афганистан.

2. Предложете „Три чаши чай“ на приятел, колега, литературен или женски клуб, или друга общност — градски център, църква, синагога, джамия, университет, училище или всяка група, която се интересува от проблемите на образованието, грамотността и межкултурните взаимодействия, или пък от приключенията, исляма, Пакистан или Афганистан.

3. Проверете дали „Три чаши чай“ е на разположение в местната библиотека. Ако не, можете да дарите книгата или да предложите да я осигурят. Помолете приятелите и семейството си да сторят същото. Към края на 2006 година „Три чаши чай“ е била налична едва в 1100 от

общо 8400-те обществени библиотеки в САЩ. В няколко от тях има списък на чакащите да заемат книгата.

4. Насърчете близката книжарница да се снабди с книгата.

5. Напишете отзив за книгата и го публикувайте в [Amazon.com](https://www.amazon.com), уебсайта на веригата книжарници Barnes & Noble, уебпортала Borders или в личния си блог. Искрените ви коментари ще помогнат на тази (а и на всяка друга) книга да придобие по-голяма популярност.

6. Помолете редактора на литературната рубрика в местния вестник или радиопрограма да обърне внимание на „Три чаши чай“.

7. „Паричка за мир“, www.penniesforpeace.com, е програма, ориентирана към най-малките. Включете и своето училище в тази инициатива, за да промените света, цент по цент, молив по молив. От 1994 година насам чрез кампанията са събрани повече от 8 милиона цента!

8. Ако желаете да подпомогнете обучението и грамотността, най-вече сред момичетата, можете да направите дарение на адреса на неправителствената организация ЦАИ (Централноазиатски институт): Монтана 59 771, Боузман, пощенска кутия 7209, тел.: 406–585–7841, www.ikat.com. Едномесечното обучение на дете в Пакистан или Афганистан струва само един долар, стойността на един молив е един цент, а дневната учителска заплата — също един долар.

9. За запитвания относно книгата или контакт от страна на медиите, моля пишете на електронен адрес: info@threecupsoftea.com.

или на телефон

406–585–7841.

За повече информация и контакти:

Central Asia Institute,

P. O. Box 7209, Bozeman, MT 59771,

406–585–7841,

www.ikat.com

[1] Столица и най-голям град на щата Айова. — Б.пр. ↑

[2] Много благодаря (урду). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.